

12.401

KLASSZIKUS REGÉNYTÁR
• TOLSZTOJ •

KARENINA
ANNA

• RÉVAI KIADÁS

Klasszikus Regénytár

Szerkesztik Ambrus Zoltán és
dr. Voinovich Géza

Karenina Anna

I.

Irta: Tolsztoj

Fordította Ambrozovics Dezső

Harmadik kiadás

BUDAPEST

RÉVAI IRODALMI INTÉZET

KIADÁSA

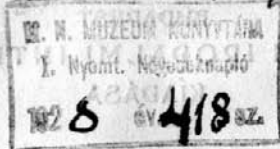
Katolikus Anna

HUSZADIK EZER

~~L. plv. 9.~~

12.401/614

RÉVAI MÓDALMI INTÉZET NYOMDÁJA, BUDAPEST.

ELSŐ RÉSZ.

Enyém a bosszuállás, én megfizetek!

I.

A boldog családok mind hasonlók egymáshoz, minden boldogtalan család a maga módja szerint boldogtalan.

Oblonszkijék házában teljes volt a fölfordulás. A feleség rájött, hogy az ura összeszűrte a levelet a házukban volt francia nevelőnővel és kijelentette az urának, hogy tovább nem élhet vele egy földél alatt. Ezt az állapotot, mely már harmadnapja tartott, kínosan sínyleték nemcsak maguk a házastársak, hanem a családtagok és a cselédség is. A család összes tagjai és a háznép is érezték, hogy együttélésüknek semmi alapja sincs és hogy az utolsó vendégfogadóban véletlenül összeverődött embereket is szorosabb kötelékek fűzik össze, mint őket, Oblonszkijék családtagjait és háznépét. A feleség ki nem mozdult a szobáiból, a férj pedig immár harmadnapja nem volt otthon. A gyerekek úgy bódorogtak idestova a házban, mintha eltévedtek volna; az angol nevelő összeveszett a kulcsárnővel s levelet írt egyik barátnőjének, arra kérve őt, hogy keressen más helyet a számára; a szakács még előttevaló nap, éppen ebéd idején, kereket oldott; a fekete szakácsnő és a kocsis meg fölmondottak.

Az összetűzést követő harmadik napon Oblonszkij

Arkágyevics Sztepán herceg, — Sztiva, a hogy' a társaságban hívták, — a szokott időben, vagyis reggel nyolcz óraker fölébredt, de nem a felesége hálósobájában, hanem dolgozószobájának szattyánbőr-pamlagján. Köpczös és elpuhult testével megfordult a pamlag rúgóin, mintha megint jó darab időre el akart volna aludni s a másik oldalára fordulva, szoroson magához ölelte a párnát, s hozzásimult az arczával; de egyszerre fölpattant, felült a pamlagon és kinyitotta a szemeit.

— Igen, igen, hogy' is volt csak? — gondolta magában, a mint eszébe jutott az álma. — Igen, hogy' is volt csak? Ahá! Alabin ebédet adott Darmstadtban; nem, nem Darmstadtban, hanem valahol Amerikában. Igen, de Darmstadt mintha Amerikában lett volna. Tehát Alabin ebédet adott, üvegasztalokon, — s az asztalok az Il mio tesoro-t énekelték, vagy nem is az Il mio tesoro-t, hanem valami szebbet, és holmi apró kristálypalczkocskák mintha asszonyok lettek volna, — jutott az eszébe.

Arkágyevics Sztepán szemei vidáman fölcillantak s mosolyogva elkezdett tűnődni. — Bizony szép volt, nagyon szép volt. Akadt még ott sok mindenféle pompás dolog, a mit szavakkal ki se lehet mondani, gondolatokkal el se lehet gondolni. — Megpillantván egy fény-sávot, mely egyik gyolcsfüggöny széle mellett beszűrődött, vidáman lerúgta a pamlagról a lábait, megke-reste velük a felesége által hímzett aranyosfényű szattyánbőr-papucsait (múlt esztendei születésnap ajándékát), és régi, kilenczesztendős szokásához híven, a nélkül, hogy fölkelt volna, arra felé nyúlt a kezeivel, a hol a hálókabátja függött. Ekkor egyszeriben szöveget ütött a fejébe, hogy' és miképpen van az, hogy nem a felesége hálósobájában, hanem a dolgozószobájában alszik; el-tűnt arczáról a mosoly és összeránczolta a homlokát.

— Óh, óh, óh! Áá! — kiáltott föl, a mint mindaz, a mi történt, eszébe jutott. És képzeletében újra megjelent előtte a feleségével való összetűzés minden legap-róbb részlete, helyzetének teljes fonáksága és mindezek-nél sokkalta kínosabban a maga bűnös volta.

— Bizony, nem fog megbocsátani, s nem is bo-

csáthat meg soha. A legrettenetesebb az egészben az, hogy mindennek én vagyok az oka, — én vagyok az oka, a nélkül, hogy azért bűnös volnék. Ebben egy egész dráma van! — gondolta magában. — Óh, óh, óh! — ismételtette kétségbeesetten, miközben eszébe jutottak az összetűzésnek reá nézve legnyomasztóbb mozzanatai.

Legkellemetlenebb volt az egészben az az első pillanat, mikor a színházból vidáman és elégedetten hazatérve, a felesége számára egy hatalmas körtével a kezében, nem találta az asszonyt a fogadószobában, legnagyobb meglepetésére nem találta a dolgozószobájában sem, és végre a hálószobában akadt rá, a mint azt a szerencsétlen és mindent eláruló levelet a kezében szorongatta.

És ez az örökké gondokba merült, szorgoskodó és — mint ő hitte — együgyű Dolli, most mozdulatlanul ült ott, kezében a levéllel, s a rémület, a kétségbeesés, a harag kifejezésével nézett rá.

— Mi ez? Ez itt ni!? — kérdezte a levélre mutatva.

És ennél a visszaemlékezésnél, a mint ez gyakran megesik, Arkágyevics Sztepánt nem annyira maga az eset bántotta, mint inkább az a modor, a hogyan a feleségének ezekre a szavaira felelt.

Ugyanaz esett meg vele ebben a pillanatban, a mi meg szokott esni az emberekkel, a mikor váratlanul valami nagyon is szégyenletes dolgon kapják őket rajta. Nem volt rá ideje, hogy az arcát annak a helyzetnek megfelelően előkészítse, a melyben bűnének a fölfedezése után a felesége előtt állott. A helyett, hogy megsértődött, tagadott, mentegetőzött, bocsánatot kért, sőt akár teljesen közönyös maradt volna, — mindez jobb lett volna annál, a mit cselekedett, — az arcza teljesen önkénytelenül („az agyvelő reflexei“ — gondolta magában Arkágyevics Sztepán, a ki az élettant nagyon szerette), teljesen önkénytelenül egyszerre az ő szokott jószágos, és éppen ezért bárgyú mosolyára derült.

Ezt a bárgyú mosolyt sehogyan sem tudta magának megbocsátani. Ezt a mosolyt látva, Dolli, mintha valami testi fájdalom lepte volna meg, megrázkódott,

szokott hirtelenségével a kemény szavaknak egész áradatát zúditotta az urára és kiment. Ettől fogva többé nem akarta látni az urát.

„Mindennek az a bányó mosoly az oka“, — gondolta magában Arkágyevics Sztepán.

„De mitévő legyek?“ — kérdezte magától s nem talált feleletet a kérdésére.

II.

Arkágyevics Sztepán magamagával szemben nagyon igazságszerető ember volt. Nem tudta magát árnítani és meggyőzni arról, hogy megbánást érez azért, a mit cselekedett. Nem tudta bánni azt, hogy harmincznégy éves, szép és lobbanékony férfi lévén, nem volt többé szerelmes a feleségébe, a ki őt élő és két holt gyermeknek az anyja, és nálánál csak egy esztendővel fiatalabb. Mindössze is csak azt sajnálta, hogy nem tudta a dolgot jobban titkolni a felesége előtt. De azért helyzetének egész súlyát érezte és sajnálkozott a feleségén, a gyermekein és magamagán. Lehet, hogy tán jobban el tudta volna leplezni a bűnét a felesége előtt, ha csak álmodta is volna, hogy ez a hír ilyen hatással lesz rá. Tisztán soha se fontolta volt meg ezt a kérdést, de úgy homályosan sejtette, hogy a felesége már régóta él a gyanúpörrel, hogy nem hű hozzá s csak szemet húny rá. Sőt úgy letszett neki, hogy igazság szerint kellett is, hogy a felesége, a ki végre is egy kimerült vénülő, éppenséggel nem szép és semmi tekintetben sem kiváló, egyszerű asszony, s mindössze is csak jó családanya volt, elnéző legyen iránta. De hát ennek éppen az ellenkezője történt.

„Nos hát, ez rettenetes! Ej, ej, ej! Rettenetes! — ismételtette magában Arkágyevics Sztepán, és nem tudott kiszelni semmit. — Eddig pedig milyen jól ment minden, milyen szépen éldegéltünk! Ő boldog és elégedett volt a gyermekeiben, én meg nem zavartam semmiben, ráhagytam: hadd bibelődjék kénye-kedve szerint a gyermekekkel, a háztartással. Az igaz, hogy az nem

valami szép, hogy ő éppen nevelőnő volt a házukban. Nem szép! Van benne valami köznapi, valami gyalázatos, mikor az ember a maga nevelőnője körül legyeskedik. De micsoda nevelőnő! (Élénken visszaemlékezett mille Roland csintalan, fekete szemekre és mosolyára.) De hiszen addig, a míg a házukban volt, semmit sem engedtem meg magamnak vele. A legnagyobb baj az volt, hogy ő már . . . No de, nem lehet másként, mint hogy ez mind már így volt megírva előre! Ej, ej, ej! De hát mitévő, mitévő legyek?

Erre nem volt felelet, azon az általános feleleten kívül, a melyet az élet éppen a legbonyolultabb és legmegoldhatatlanabb kérdésekre adni szokott. Ez a felelet pedig így szól: a napi szükségleteknek kell élni, vagyis befeledkezni valamibe. Álomba befeledkezni már nem lehet, legalább is az éjszaka beálltaig nem; azokhoz a dallamokhoz visszatérni, a melyeket azok az asszonyformájú kristálypalackok énekeltek, szintén nem lehet; bele kell tehát feledkezni az élet álmába.

„No de majd elvállik“, — mondotta magában Arkágyevics Sztepán, s miután fölkel, kék selyem alsójára fölvette sűrű hálókabátját, csomóra kötötte a bojtjait, és széles mellkasát jól teleshíván levegővel, kifelé fordított lábainak — melyek oly könnyedén hordozták kissé köpczös testét — szokott fürge lépteivel odament az ablakhoz, föl húzta a függönyt és erősen csöngetett. A csöngetésre legott bejött régi jóbarátja, Matvjej, a komornyik, s hozta a ruháját, a cipőit és egy táviratot. Matvjej nyomában jött a borbély, a beretváláshoz szükséges készségekkel.

— Jöttek iratok a törvényszéktől? — kérdezte Arkágyevics Sztepán, miközben átvette a táviratot és odaült a tükör elé.

— Ott vannak az asztalon, — felelt Matvjej kérdő és részvétteljes pillantást vetvén a gazdjára, majd kevécs vártatva, ravasz mosolylyal hozzátette: — A bérkocsi-tulajdonostól is volt itt valaki.

Arkágyevics Sztepán nem felelt s csak a tükörből pillantott rá Matvjejre; abból a pillantásból, a melyet a tükörből váltottak, nyilvánvaló volt, hogy mennyire értik

egymást. Arkágyevics Sztepán pillantása mintha csak azt kérdezte volna: — Hát ezt ugyan miért mondod nekem? [Talán bizony nem tudod?

Matvjej a dolmánya zsebébe dugta a kezét, valamelyest elöretolta az egyik lábát és szótlanul, kedélyesen, alig-alig mosolyogva nézett a gazdájára.

— Megmondtam neki, jöjjön vasárnap, addig pedig ne alkalmatlankodjék, — mondotta el, nyilván előre betanult mondókáját.

Arkágyevics Sztepán megértette, hogy Matvjej tréfálni akart és csak magára akarta vonni a figyelmet. Fölbontotta a táviratot, és miután olvasás közben úgy találmra kiegészítette a szokás szerint hibásan leírt szavakat, fölragyogott az arcza.

— Matvjej, holnap érkezik a hugom, Arkágyevna Anna, — mondotta, egy pillanatra megakasztván a borbély csillogó és húsos kezét, mely éppen a hosszú és göndör pofaszakállai közt lévő rózsaszínű kis közt kapargatta.

— Istennek hála, — szólt Matvjej, ezzel a felelettel elárulván, hogy éppúgy tisztában van, mint a gazdája, ennek a látogatásnak a jelentőségével, azzal tudniillik, hogy Arkágyevna Anna, Arkágyevics Sztepán kedves huga nagyban hozzájárulhat a férj és a feleség kibékítéséhez.

— Egyedül jön, vagy az urával? — kérdezte Matvjej.

Arkágyevics Sztepán nem tudott szólni, mert a borbély éppen a felső ajkával bibelődött s így csak kinyújtotta az egyik ujját. Matvjej a tükörből bólintott felé.

— Tehát egyedül. A felső szobát készítsük el?

— Jelentsd Alexandrovna Darjának, s a melyiket ő parancsolja.

— Alexandrovna Darjának? — ismételte Matvjej mintegy kételkedőleg.

— Igen. Nesze, fogd ezt a táviratot is. Mutasd meg, aztán jelentsd, hogy mit szólt hozzá.

„Próbálkozni akar“, — gondolta magában Matvjej, — de csak annyit mondott: — Igenis.

Arkágyevics Sztepán már megmosakodott, megfé-

sütködött volt és éppen öltözködni készült, mikor Matvjej, óvatosan lépkedve csikorgó cipőivel, kezében a távirattal, visszajött. A borbély már nem volt ott.

— Alexandrovna Darja jelentenem parancsolta, hogy ő elutazik. Tegyen, — már mint ön, — a mit akar, — mondotta éppen csak a szemével mosolyogva, s kezét a zsebébe mélyesztve és kissé félrehajtott fejjel bámult rá a gazdájára. Arkágyevics Sztepán hallgatott, majd kedélyes és valamelyest szomorú mosoly jelent meg szép arczán.

— Nos? Matvjej? — kérdezte fejcsóválva.

— Sebaj, uram, majd csak eligazodik valahogy, — felelt Matvjej.

— Eligazodik?

— Igenis, el.

— Gondolod? Hát ott ki jár? — kérdezte Arkágyevics Sztepán, női ruha suhogását hallván az ajtó felől.

— Én vagyok, — szólott egy erőteljes és kellemes női hang, s bekukkant az ajtón a dadának, Filimonovna Matrjónának szigorú, ragyás arcza.

— Nos, mi az Matrjosa? — kérdezte Arkágyevics Sztepán, s az ajtóig elébe ment.

Mind a mellett, hogy Arkágyevics Sztepán teljes mértékben bűnös volt a feleségével szemben, s ezt ő maga is érezte, csaknem az összes házbeliek, még Darja leghívebb bizalmasa, a dada is, az ő pártján voltak.

— Nos, mi kell hát? — kérdezte szomorúan.

— Jöjjön uram, ösmerje be a bűnösségét. Talán még megsegíti az Isten. Valósággal agyongyötri magát az az asszony, siralmas még nézni is. De meg fenekestől fölfordúlt ám az egész ház is. A gyermekeket, uram, igazán csak sajnálni lehet. Ösmerje be hát a bűnösségét, jó uram. Mit is tehetne egyebet! A ki mit főz, egye is meg.

— De hiszen el se fogad . . .

— Azért csak tegye meg a magáét. Irgalmas ám az Isten, ő hozzá fohászkodjék, uram, az Istenhez fohászkodjék.

— No jó, csak menj, — mondotta Arkágyevics Sztepán hirtelen elpirúlva. — Nos hát, gyerünk öltözködni,

— fordult oda Matvvejhez és elszántan ledobta a hálókabátját.

Matvvej, mint a hámot, odatartotta elé a kikészített inget, s miután valami láthatatlan pelyhet lefújta róla, szemmelátható gyönyörűséggel övezte körül vele gazdájának elkényeztetett testét.

III.

Arkágyevics Sztepán miután felöltözött, behintette magát illatszerekkel, kihúzta az inge kezelőit, megszokott mozdúlataival beledugdosta zsebeibe a szivarkáit, a pénztárczáját, a gyufát, kettős lánczon függő és fityegőkkel ékes óráját, szétrázta a zsebkendőjét, s minden szerencsétlensége ellenére is tisztának, illatosnak, egészségesnek és testileg fürgének érezvén magát, könnyedén imbolyogva bement az ebédlőbe, a hol a kávéval együtt már vártak rá a levelek és a törvényszéktől érkezett iratok.

Elolvasta a leveleket. Az egyik nagyon kellemetlen volt, — az a kereskedő írta, a ki a felesége birtokán lévő erdőt megvásárolta. Ezt az erdőt elkerülhetetlenül el kellett adniok; de most, a feleségével való kibékülésig, persze szó se lehetett róla. Az egészben az volt a legkellemetlenebb, hogy ennek a révén pénzbeli érdek is keveredett a feleségével való kibékülés küszöbön álló ügyébe. És az a gondolat, hogy őt esetleg ez az érdek irányíthatná, s hogy ennek az erdőnek az eladása érdekében kereshetné a feleségével való kibékülést, — ez a gondolat nagyon bántotta.

Miután a levelekkel végzett, Arkágyevics Sztepán odahúzta magához a törvényszéktől érkezett iratokat, hamarosan átlapozott vagy két ügydarabot, egy nagy czeruzával néhány megjegyzést firkantott rá, azután az iratokat félretolván, hozzálátott a kávéjához; ekközben szétnyitotta a még nedves reggeli lapot s elkezdett olvasni.

Arkágyevics Sztepán egy nem szélső, de olyan irányzatú szabadelvű lapot járatott és olvasott, a mely-

hez a többség tartozott. És mind a mellett, hogy volta-képpen sem a tudomány, sem a művészet, sem a politika nem érdekelte, mégis mindezekben a kérdésekben szilárdan ragaszkodott azokhoz az elvekhez, a melyeket a többség, illetve a lapja vallott, s elveit csak akkor változtatta, a mikor a többség, vagy jobban mondva, nem is ő változtatta az elveit, hanem azok maguktól változtak meg benne, szinte észrevétlenül.

Arkágyevics Sztepán sem az irányokat, sem az elveket nem maga választotta, hanem ezek az irányok és elvek úgy maguktól vertek gyökeret benne, éppen úgy, mint a hogy' nem maga választotta meg a kalapja vagy a kabátja formáját sem, hanem elfogadta azt a formát, a melyet általában viseltek. De az, hogy elvei legyenek, ő rá nézve, a ki a jól ismert társaságban élt, már csak a valamelyes szellemi tevékenység után való vágyakozásnál fogva is, mely rendszerint az érettebb korban szokott az emberekben kifejlődni, épp oly elengedhetetlen volt, mint az, hogy kalapja legyen. Ha volt is rá oka, hogy a szabadelvű irányzatot a konzervatívnál többre becsülje, a melynek pedig az ő köreiben szintén sok követője akadt, ez nem onnan származott, mintha ő a szabadelvű irányzatot észszerűbbnek tartotta volna, hanem onnan, hogy ez közelebb állott az ő életmódjához. A szabadelvűpárt azt hirdette, hogy Oroszországban minden rossz, és csakugyan, Arkágyevics Sztepánnak tömérdek volt az adóssága, a pénznek pedig határozottan szűkiben volt. A szabadelvű párt úgy találta, hogy a házasság elavúlt intézmény, melyet föltétlenül át kell alakítani, és csakugyan, a családi élet Arkágyevics Sztepánnak valami kevés gyönyörűséget szerzett s csak hazugságra és színlelésre készítette őt, a mi pedig teljesen ellenkezett a természetével. A szabadelvű párt úgy nyilatkozott, vagyis jobban mondva úgy gondolkozott, hogy a vallás csak arra való, hogy az emberiség barbár részét fékentartsa és ime Arkágyevics Sztepán a legrövidebb imádságot is képtelen volt elmondani a nélkül, hogy a lábai megfájduljanak, és nem tudta megérteni, mire való az a sok rettenetes és nagyhangú frázis a másvilágról, mikor ezen a világon is olyan vidáman lehetne élni. Ennek kapcsán

Arkágyevics Sztepán, a ki a vidám tréfáknak nagy barátja volt, szeretett olykor egy-egy békességes embert elképpeszteni azzal, hogy ha már oly nagyra vagyunk a származásunkkal, úgy nem kellene Rjurik-nál megállani és legelső ősiünket — a majmot megtagadni. Ilyenformán a szabadelvű irányzat szokásává vált Arkágyevics Sztepánnak, és szerette a lapját, mint ebéd után a szivart, azért a könnyed mámorért, a melyet a fejében előidézett. Elolvasta a vezető cikkelyt, a melyben ki volt fejtve, hogy a mi korunkban teljesen hiábavaló a sírángozás azon, hogy a radikalizmus elnyeléssel fenyegeti az összes konzervatív elemeket, hogy a kormánynak kötelessége volna a forradalmi hydra elnyomására megfelelő rendszabályokhoz nyúlni, és hogy ellenkezőleg „a mi nézetünk szerint a veszedelem éppenséggel nem az úgynevezett forradalmi hydrá-ban, hanem igenis, a hagyományokhoz való ragaszkodás makacsságában van, mely útjában áll a haladásnak“ stb. Elolvastott egy másikat, pénzügyi cikkelyt is, a melyben Bentham és Mill neve is előfordult, s mely csipkedő célzásokat tett a minisztériumra. Fölfogásának veleszületett gyorsaságánál fogva minden egyes ilyen célzást azonnal megértett: hogy milyen ötletből, kinek a részéről, és kinek szól, a mi, mint mindig, úgy most is nem kis örömet szerzett neki. De ma ezt az örömet megrontotta a Filimonovna Matrijóna tanácsaira és az arra való visszaemlékezés, hogy olyan szerencsétlenség szakadt a házára; arról is olvasott, hogy Beust gróf hír szerint Wiesbadenbe utazik, meg arról is, hogy nincs többé ősz haj, továbbá egy könnyű kocsi eladásáról, meg egy fiatal leány ajánlkozásáról; de ezek a hírek most korántsem szereztek neki olyan csöndes, irónikus élvezetet, mint annakelőtte.

Mikor a lapot elolvasta s második csésze kávéjával és vajjas kalácsával is elkészült, fölkel, leverte mellényéről a morzsákat, széles mellét kihúzta, és örömteljesen elmosolyodott, de nem azért, mintha a lelkét valami különösen kellemes érintette volna, — azt az örömteljes mosolyt pusztán csak a jó emésztés csalta az ajkára.

De ez az örömteljes mosoly legott eszébe juttatott mindent, és megint elmerült a gondolataiba.

Két gyermekhang (Arkágyevics Sztepán megismerte legkisebb fiának, Grisának, s legidősebb leánykájának, Tanyának a hangját), hallatszott kívülről. Valamit czipeltek és elejtették.

— Én megmondtam, hogy a tetőre nem lehet utasokat ültetni, — kiáltott föl angolul a kis leány; — most csak szedd föl őket szépen.

„Minden összegabalyodott — gondolta magában Arkágyevics Sztepán, — íme már a gyerekek is egyedül bódorognak.“ Az ajtóhoz lépve, hívta őket. Ledobták azt az iskátulyát, mely a vonatot volt hivatva jelképezni, és bejöttek az apjukhoz.

A leányka, apjának a kedvencze, bátran futott be, megölelte őt, kaczagva csimpaszkodott a nyakába, és mint mindig, most is örült annak az ismerős illatnak, mely a szakállából szerte áradt. Mikor végre a lehajlástól piros, és gyöngédségtől sűgáرزó arczát megcsókolta, a kis leány levette róla a kezeit és ki akart szaladni, de az apja visszatartotta.

— Mit csinál a mama? — kérdezte, kezével a leánya sima és finom nyakacskáját simogatva. — Jó reggelt, — mondotta, mosolyogva köszöntvén a fiacskáját.

Jól tudta, hogy a fiúcskát kevésbbé szereti és mindig iparkodott egyformán bánni mindkettőjükkel; de ezt a fiúcska is érezte, és nem felelt mosolylyal az apja hideg mosolyára.

— A mama? Fölkelt, — felelt a leányka. Arkágyevics Sztepán fölsóhajtott.

„Tehát már megint egész éjjel nem aludt“, — gondolta magában.

— Nos, és jókedvű?
A leányka tudta, hogy az apja és anyja közt valami összekoczczanás volt, s hogy így az anyja nem lehetett jókedvű, hogy ezt apjának is tudnia kellett, s hogy csak alakoskodott, a mikor ezt a kérdést olyan könnyedén odavetette. Elpirúlt az apja helyett. Egyébiránt ő is tüstént megértette a dolgot és szintén elpirúlt.

— Nem tudom, — mondotta. — Nem parancsolta,

hogy órát vegyünk, hanem elküldött miss Goul-lal sétálni, a nagymamához.

— No csak menj Tancsúirocskám. Igaz ni, megállj csak, — mondotta, mégis tartóztatván őt s megsimogatta finom kezecskéit.

Levett a kandallóról egy csomag édességet, melyet az este tett volt oda, s adott neki belőle két darabot, kiválasztván azokat, a melyeket legjobban szeretett, egy csokoládést meg egy krémeset.

— Ezt Grisának? — szólt a kis leány a csokoládésre mutatva.

— Igen, igen. — S még egyszer megsimogatóván a vállacskaít, megcsókolta a haját meg a nyakát s elbocsátotta.

— A kocsi készen van, — jelentette Matvjej. — Egy asszony is várakozik, — tette hozzá.

— Rég itt van már? — kérdezte Arkágyevics Sztepán.

— Egy félórácskája.

— Hányszor mondtam már, hogy azonnal jelentsd!

— De hiszen csak kell, hogy időt engedjek legalább arra, hogy a kávéját megigya, — mondotta Matvjej azon a bizalmaskodó, erélyes hangon, a melyért lehetetlen volt megharagudni.

— No hát, csak ereszd be szaporán, — szólt Oblonszkij s bosszúsan összeránczolta a homlokát.

Az asszony, Kalanin törzskari kapitány felesége, valami lehetetlenséget és badarságot kért; de Arkágyevics Sztepán, szokásához híven, leültette, figyelmesen, minden félbeszakítás nélkül végighallgatta és részletes tanácsokkal látta el őt arra nézve, hogyan és kihez forduljon, sőt öregbetűs, szerteszét hányt, de azért szép és olvasható írásával készségesen megfogalmazott neki egy levelet is ahhoz, a ki a kérdéses ügyben a segítségére lehet. Miután a törzskari századosnét elbocsátotta, Arkágyevics Sztepán fogta a kalapját és megállt, eltűnődve rajta, vajon nem felejtett-e el valamit. Kisült, hogy semmiről sem feledkezett meg, kivéve arról, a miről meg akart feledkezni, — a feleségéről.

„Igaz ni!“ Lehorgasztotta a fejét és szép arcza fájdalmas kifejezést öltött. — „Menjek, ne menjek?“ — tűnődött magában. És valami belső hang azt súgta neki, hogy fölösleges bemennie, hogy itt színlelésen kívül más egyébről szó se lehet, hogy egymáshoz való viszonyukat rendbehozni, eligazítani lehetetlen, mert hiszen lehetetlen őt megint vonzóvá és szerelmet gerjesztővé, vagy magamagát szerelemre képtelen aggastyánná varázsolni. Hazugságon és színlelésen kívül semmi se sültethet ki a dologból; már pedig a színlelés és a hazugság ellenkezett a természetével.

„De valamikor mégis csak sornak kell kerülni rá; mert hiszen, így csak nem maradhat“, — mondotta, iparkodván bátorságot önteni magába. Kihúzta magát, szivarkát vett elő, rágyújtott, vagy kettőt szippantott belőle, aztán beledobta egy gyöngyházkagyló-hamutartóba, gyors léptekkel keresztül ment a fogadószobán és kinyitott egy másik, a felesége hálószobájába nyíló ajtót.

IV.

Alexandrovna Darja, koftocskában,* valamikor sűrű és rendkívül szép, most azonban immár gyérülő hajának, a tarkóján csigába szedett fürteivel, sovány és boesett arczczal, nagy és az arcz soványságától kidülledt, ijedt tekintetű szemekkel állt a szobában, szanaszét hányt holmi közepette, egy nyitott almáriom előtt, a melyből valamit válogatott. Mikor az ura lépteit meghallotta, abba hagyta a munkát, rápillantott az ajtóra és gondosan iparkodott az arczának szigorú és megvető kifejezést kölcsönözni. Érezte, hogy fél tőle, fél a küszöbönálló találkozástól. Épp az imént is megpróbálta megcselekedni azt, a mivel ezalatt a három nap alatt legalább tízszer megpróbálkozott, kiválasztani a maga és a gyermekek holmija közül azt, a mit majd magával visz az édes anyjához, de megint csak nem tudta magát erre rászánni; de azért most is, épp úgy, mint az előbbi alkalmakkor, elmondta magában, hogy ez így nem ma-

* Koftocska, az orosz nők egyik felső ruhadarabja.

(A ford.)

radhat, hogy rá kell végre szánnia magát valamire, meg kell büntetnie, pellengérré kell állítania őt, s meg kell bosszúlnia magát rajta, habár csak egy kis részével is annak a fájdalomnak, a melyet hűtlenségével neki okozott. Még mindig mondogatta ugyan, hogy elmegy tőle, de érezte, hogy ez lehetetlen; lehetetlen pedig azért, mert képtelen volt leszokni róla, hogy őt az urának tekintse és szeresse. Ezenkívül azt érezte, hogy ha már itt, a saját házában alig-alig volt képes őt gyermekének gondját viselni, úgy még nehezebb lesz ez ott, a hova valamenynyüükkel menni készült. Hozzájárult még az is, hogy ez alatt a három nap alatt a legkisebb megbetegedett attól, hogy romlott bouillont adtak neki, a többiek pedig tegnap úgyszólván ebéd nélkül maradtak. Érezte, hogy lehetetlen elmennie; de önmagát is elámítva, azért csak tovább válogatta a holmit, és úgy tett, mintha csakugyan menne.

Mikor az urát megpillantotta, mintha valamit keresett volna, belemélyesztette a kezét az almáriom fiókjába, és csak akkor pillantott rá, mikor már szorosán ott állott mellette. De az arcza, a melynek szigorú és elszánt kifejezést akart kölcsönözni, csak zavart és szenvedést árult el.

— Dolli! — mondotta Arkágyevics Sztepán, halk és félénk hangon. A fejét behúzta a vállai közé, s szárnalmasnak és alázatosnak akart látszani, de a mellett szinte sűgárgzott a frisseségtől és az egészségtől. Dolli gyors pillantással tetőtől-talpig végignézett frisseségtől és egészségtől sűgárgzó alakján. „Igen, ő boldog és elégedett, — gondolta magában, — és én? . . . És az a gyűlöletes jóság, a melyért mindenki annyira szereti és magasztalja őt: én gyűlölöm ezt a jóságot“, — gondolta magában. Az ajkai összeszorúltak, s ideges és halvány arczának a jobb oldalán megrándúltak az izmok.

— Mit akar? — kérdezte gyors, és szinte idegen mellhangon.

— Dolli! — ismételte Arkágyevics Sztepán reszkető hangon. — Ma érkezik meg Anna.

— Nos és, mi közöm hozzá? Én nem fogadhatom! — kiáltott föl.

— De mégis csak kell, Dolli . . .

— Menjen, menjen, menjen! — kiáltott föl, rá se pillantva, úgy, mintha ezt a fölkiáltást valami testi fájdalom váltotta volna ki belőle.

Arkágyevics Sztepán nyugodt lehetett, a mikor a feleségére gondolt, remélhette, hogy Matvej mondása szerint majd csak eligazodik minden, s nyugodtan elolvashatta a lapját és megihatta a kávéját; de mikor elgyötört, szenvedő arczát megpillantotta, mikor hangjának a végzet akaratában megnyugvó és kétségbeesett csengését meghallotta, elállt a lélekzete, elkezdte valami fojtogatni a torkát s könnyek csillantak föl a szemében.

— Én istenem, mit cselekedtem! Dolli! Az istenért! . . . Lásd . . . — nem bírta tovább folytatni, a zokogás beleszorult a gégéjébe.

Dolli becsapta az almáriom ajtaját és rápillantott.

— Dolli, hát mit mondjak még? . . . Azt az egyet: bocsáss meg . . . Gondold csak meg, az életnek kilencz esztendeje nem volna képes ellensúlyozni néhány perczét, néhány perczét a . . .

Dolli lesütötte a szemeit és csak hallgatta, várva, hogy mit mond és szinte könyörögve hozzá, hogy hazudtolja meg őt valamiképpen.

— Néhány perczét a fölhevülésnek . . . — szólott és folytatni akarta, de erre a szóra, mintha testi fájdalom lepte volna meg Dollit, megint összeszorútlak az ajkai, és arczának jobboldalán megint megrándútlak az izmok.

— Menjen, menjen innen! — kiáltott rá még éle-
sebben, — és ne beszéljen nekem a fölhevüléseiről s a gyalázatoságairól.

Ki akart menni, de megtántorodott s egy szék há-
tába kapaszkodott, hogy megtámaszkodjék. Az arcza ki-
szélesedett, az ajkai megduzzadtak, a szemei megteltek
könnnyel.

— Dolli! — szólalt meg, most már szinte zokogva.
— Az Istenért, gondolj a gyermekekre, azok, lásd, nem
hibásak! A bűnös én vagyok, büntess meg hát engem,
s követeld én tőlem, hogy bűnömért vezekeljek. A mi
tőlem telik, mindenre kész vagyok! Bűnös vagyok,

nincs rá szó, hogy mennyire bűnös vagyok! De azért, Dolli, bocsáss meg!

Az asszony leült. Hallotta hangos és nehéz zihálását s kimondhatatlanul megsajnálta. Néhányszor meg is próbált beszélni, de nem volt képes rá. Arkágyevics Sztepán csak várt.

— Te gondolsz a gyerekekre, de csak azért, hogy játszszał velük, de én igazán gondolok reájuk, és tudom, hogy el vannak veszve, — mondotta, nyilván egyikével azoknak a szólamoknak, a melyeket ezalatt a három nap alatt alkalmasint nem egyszer ismételt magában.

Tegezte őt s Arkágyevics Sztepán hálásan nézett rá és megmozdúlt, hogy megfogja a kezét, de Dolli undorral tért ki előle.

— Én gondolok a gyerekekre, s éppen azért mindent megtennék a világon, csak hogy megmentsem őket; de magam se tudom, mivel mentem meg őket: azzal-e, ha elviszem az apjuktól, vagy pedig azzal, ha itt hagyom őket erkölcstelen apjukkal, — igen, erkölcstelen apjukkal . . . De hát mondja, azok után . . . a mik történtek, lehetséges-e tovább is együtt élnünk? Hát lehetséges ez? Mondja, lehetséges ez? — ismételte emeltebb hangon. — Az után, hogy az uram, gyermekeimnek az apja, szerelmi viszonyt kezd a saját gyermekeinek a nevelőnőjével . . .

— De mitévő legyek? Mitévő legyek? — szólott Arkágyevics Sztepán panaszos hangon, maga se tudván, hogy mit beszél, s mind mélyebbre horgasztotta le a fejét.

— Maga nekem útalatos, visszataszító! — kiáltott föl Dolli, mind jobban nekihevülve. — A maga könnyei — csak víz! Maga soha se szeretett engem; magában nincsen se szív, se nemeslelkűség! Maga én előttem gyalázatos, alávaló, idegen, igen, igen, teljesen idegen ember! — fájdalommal és dühvel ejtette ki ezt, a magára nézve is rettenetes szót: *idegen*.

Arkágyevics Sztepán ránézett s a düh, mely az arczáról lerítt, elérítette és meglepte őt. Nem tudta megérteni, hogy az ő iránta való szánalma őt annyira fölingerelhette. Dolli csak szánalmat látott benne maga

íránt, nem pedig szerelmet. „Nem, ő gyűlöl engem, nem fog megbocsátani“, — gondolta magában.

— Ez rettenetes, rettenetes! — mondotta.

Ebben a pillanatban a másik szobában alkalmasint elesett, és sírni kezdett az egyik gyermek; Alexandrovna Darja hallgatózott s egyszeriben ellágyúlt az arcza.

Látszott rajta, hogy pár pillanattig habozik, mintha nem tudná: hol van és mitévő legyen, azután gyorsan fölkelt és az ajtó felé indult.

„Lám, mégis csak szereti az én gyermekemet, — gondolta Arkágyevics Sztepán, látva, hogy elváltozott az arcza a gyermeksírásra, — az én gyermekemet; hogy' gyűlölhet hát akkor engem?“

— Dolli, még csak egy szót, — mondotta, utána sietve.

— Ha utánam mer jönni, idecsődítem a cselédeket, a gyermekeket! Hadd tudja meg mindenki, milyen hitvány maga! Én ma elutazom, maga pedig maradjon itt a szeretőjével!

Ezzel kiment és becsapta maga után az ajtót.

Arkágyevics Sztepán felsóhajtott, megtörölte az arczát és halk léptekkel járt föl és alá a szobában. — „Matvjej azt mondja: eligazodik a dolog; de hogyan? Én még a lehetőségét se látom. Óh, óh, milyen rettenetes! És milyen közönségesen kiabált, — szólott csak úgy magában, eszébe jutván a kiabálása, és ezek a szavak: *hitvány és szerető*. — Még az is meglehet, hogy a lányok is hallották! Rettentően közönséges, rettentően.“ Arkágyevics Sztepán pár pillanattig ott állott magában, megtörölte a szeméit, felsóhajtott, és jól kihúzván magát, kiment a szobából.

Péntek volt, s az ebédlőben éppen az órát húzta föl a német órás. Arkágyevics Szepánnak eszébe jutott az az élcze, melyet erről a pontos, kopasz órásról csinált, hogy tudniillik a német, „maga is egész életére föl volt húzva arra, hogy órákat húzzon föl“, és elmosolyodott. Arkágyevics Sztepán szerette a jó tréfát. „De lehet, hogy csakugyan eligazodik! Szép szó ez az: *eligazodik*, — gondolta. — Ezt el kell beszélnem“.

— Matvjej! — kiáltott föl, — rendezd el akkor

Marjával a pamlagszobát Arkágyevna Anna számára, — szolt oda a belépő Matvjejnek.

— Igenis.

Arkágyevics Sztepán fölvette a bundáját és kiment a lépcsőre.

— Nem tetszik hazajönni enni? — kérdezte Matvjej, a mint kikísérte.

— Magam se tudom. De nesze, fogjad, a költségekre, — mondotta, miközben egy tízrubeles bankót adott át neki a tárczájából. — Elegendő lesz?

— Akár elegendő, akár nem, ki kell jönni vele, — felelt Matvjej, s becsapván a kocsi ajtócskáját, visszavonúlt a lépcsőre.

Ezalatt Alexandrovna Darja, miután a gyermekét elcsitította s a kocsizörgésből megtudta, hogy az ura elment, visszatért a hálósobájába. Ez volt egyedüli menedékhelye a házi gondok elől, a melyek legott megrohanták, mihelyt kilépett belőle. Most is, az alatt a rövid idő alatt is, a míg átment a gyerekszobába, az angol miss és Filimonovna Matrióna már találtak alkalmat rá, hogy néhány halasztást nem tűrő kérdést intézzenek hozzá, a melyekre csakis ő adhatott feleletet: a sétához milyen ruhát adjanak a gyerekekre? Kapjanak-e tejet? Nem volna-e jó más szakácsról gondoskodni?

— Eh, hagyjatok, hagyjatok békét! — mondotta s visszatérve a hálósobájába, leült ugyanarra a helyre, a hol az imént az urával beszélt, és sovány kezeit összekulcsolva, a melyeknek csontos ujjairól szinte lecsúsztak a gyűrűk, elkezdte az urával folytatott egész szóváltást visszaidézni az emlékezetébe. „Elment! De vajon hogyan végzett *vele*? — gondolta magában. — Talán bizony még most is találkoznak? Miért is nem kérdeztem meg tőle? Nem, nem, itt az együttélés ki van zárva. Még ha egy földél alatt maradunk is, egymásra nézve idegenek vagyunk. Mindörökre idegenek! — ismételte megint, különös hangsúlyozással, ezt a reá nézve is rettenetes szót. — Pedig hogy' szerettem, én istenem, hogy' szerettem őt! . . . De hogy' szerettem! És most, talán nem szeretem? Nem szeretem-e tán még jobban, mint annakelőtte? A legrettenetesebb az . . .“ kezdte el, de

nem fejezhette be a gondolatait, mert Filimonovna Matrjóna bekukkant az ajtón.

— Tessék hát elküldeni a testvéremért, — szólott, — hadd főzzön ebédet; különben, úgy, mint tegnap is, hat óráig se jutnak evéshez a gyerekek.

— Jó, jó, tüstént jövök és intézkedem. Elküldtek-e már friss tejért?

És Alexandrovna Darja megint elmerült a napi gondokba s egy időre beléjük fojtotta a maga bánatát.

V.

Arkágyevics Sztepán, szép tehetségeinél fogva jól tanult az iskolában, de lusta volt és csíntalan, s így mindig az utolsók közé került; de kezdettől fogva kicsapongó élete, jelentéktelen rangja és fiatalsága ellenére is, mint egyik moszkvai törvényszék elnöke, tekintélyes és szép jövedelemmel járó állást foglalt el. Ezt az állást Anna nevű húga urának, Karenin Alexandrovics Alexejnek a közbenjárására kapta meg, a ki abban a minisztériumban, a melyhez az illető törvényszék tartozott, a legfontosabb állások egyikét töltötte be; de még ha Karenin nem nevezte volna is ki a sógorát erre az állásra, Oblonszkij Sztiva száz más ember, férfi- és nő-testvér, első- és másodfokú rokon, nagybácsi és nagynéni révén hozzájutott volna vagy ehhez, vagy más hasonlóhoz, a mely hatezer rúbel fizetéssel jár, a mennyire neki föltétlenül szüksége volt, lévén az anyagi viszonyai, a felesége tekintélyes vagyona ellenére is, meglehetősen ziláltak.

Fél Moszkva és Pétervár rokoni és baráti viszonyban volt Arkágyevics Sztepánnal. Azok között az emberek közt született, a kik ennek a világnak a hatalmasai voltak, vagy azokká lettek. A kormányférfiak egyharmadrésze, — az öregebbek, — jó barátságban voltak az apjával s még gyerek-ingecskeiben ismerték őt; a második harmadrésze te-tu pajtása, a harmadik pedig csupa jó ismerőse volt; következésképpen a földi javaknak, állások, bérletek, koncessziók és más effélék képében

való osztogatói mind barátai voltak és nem mellőzheték a maguk emberét; és Oblonszkijnak nem is kellett valami nagyon iparkodnia, hogy jövedelmező állást kapjon; csak arra kellett ügyelnie, hogy semmit vissza ne utasítson, senkire ne irigykedjék, senkivel össze ne veszszen, a mit egyébiránt veleszületett jóságánál fogva soha sem is cselekedett. Szinte furcsának találta volna, ha azt mondják neki, hogy nem kaphat állást olyan fizetéssel, a minőre szüksége van, annyival is inkább, mert az igényei nem is voltak valami nagyon túlzottak; mindössze is csak annyit akart, a mennyit a vele egykorúak kaptak, s az erre megfelelő állást ő se töltötte be rosszabbúl, mint bárki más.

Arkágyevics Sztepánt jó és vidám természetéért és kétségbevonhatatlan becsületességeért nemcsak azok szerették, a kik őt ismerték, hanem egész lényében, szép és derült külsejében, csillogó szemeiben, fekete hajában és szemöldökeiben, arcának patyolat fehérségében és pirosságában volt valami, a mi fizikailag is kellemesen és földerítően hatott azokra, a kik vele találkoztak. „Áá! Sztiva! Oblonszkij! Csakugyan ő az!” — kiáltottak föl csaknem mindig örömteljes mosolylyal azok, a kikkel összeakadt. Ha meg is esett olykor, hogy a vele való beszélgetés után kiderült, hogy voltaképpen semmi különösen örvendetes dolog nem történt, — másnap, harmadnap azért megint csak éppen úgy örült mindenki, ha vele találkozott.

Arkágyevics Sztepánnak, a ki immár harmadik esztendeje töltötte be egyik moszkvai törvényszéknek az elnöki állását, ezalatt az idő alatt tisztviselőtársainak, alárendeltjeinek, főlebbvalóinak és mindazoknak, a kiknek dolguk akadt vele, nemcsak szeretetét, hanem nagyrabecsülését is sikerült megnyernie. Azok a főbb tulajdonságok, a melyek Arkágyevics Sztepán számára ezt az általános nagyrabecsülést megszerezték, ezek voltak: először is az a rendkívüli szívélyesség, a melylyel az emberek iránt viseltetett, s a mely a saját fogyatkozásainak a tudatában lelte magyarázatát; másodsor a legteltesebb szabadelvűség, nem az, a melyről a lapokban olvasott, hanem az, a mely már a vérében volt, s

a melynek a révén teljesen egyenlően bánt el mindenki-vel, bármily vagyoni viszonyok közt lévő s bármely hivatalú ember lett légyen is az illető; és harmadszor — s legióképpen — a tökéletes közönyösség az iránt az úgy iránt, a melylyel foglalkozott, minek következtében sohasem ragadtatta el magát és soha se hibázott.

Mikor Arkágyevics Sztepán a hivatalába érkezett, a tiszteletteljes kapustól kísérve, a ki az irattáskáját vitte utána, bement kis dolgozószobájába, fölvette az egyenruháját és átment a tárgyalóterembe. Az írnokok és a szolgák mind fölgráztak s vidáman és tiszteletteljesen üdvözölték őt. Arkágyevics Sztepán szokása szerint gyorsan a helyére ment, kezét szorított a kollégáival és leült. Egy keveset eltréfált és elbeszélgetett velük, de éppen csak annyit, a mennyit illet, azután munkához látott. Senki Arkágyevics Sztepánnál jobban nem tudta eltalálni a szabadságnak, az egyszerűségnek és a hivatalos jellegnek azt az összhangját, a mely a kellemes hivataloskodáshoz szükséges. A titkár derülten és tiszteletteljesen, mint az Arkágyevics Sztepán vezetése alatt álló törvényszéknél mindenki, odajött az iratokkal hozzá és azon a bizalmasan szabadelvű hangon, a melyet éppen Arkágyevics Sztepán honosított volt meg, így szólott:

— Éppen most kaptuk meg az adatokat a penzenszkij kormányzóságtól. Ime itt vannak, parancsolja talán . . .

— Megkaptuk hát végre? — szólott Arkágyevics Sztepán, s összehajtotta az iratokat. — Nos tehát, uraim. — És az ülés megkezdődött.

„Ha ezek tudnák, — gondolta magában, a jelentés hallgatása közben jelentőségteljesen félrebillentve a fejét, — milyen alázatos kis iskolásfiú volt egy félórával ezelőtt az ő elnökük!” S mialatt a jelentést olvasták, szinte mosolyogtak a szemei. A tárgyalásnak egyhuzamban kellett tartania két óráig, azután következett a szünet és a reggeli.

Még nem volt két óra, mikor a tárgyaló terem nagy, üveges ajtaja kinyílt és valaki belépett rajta. A törvényszék tagjai az arczkép alól és a tükör mögül

mind az ajtóra néztek, megörülvén a szórakozásnak; de az ajtónál álló szolga legott kituszkolta a belépőt és betette mögötte az üveges ajtót.

Mikor a jelentést végigolvasták, Arkágyevics Sztepán fölkelt, kinyújtózott és leróván a kor szabadelvűségének az adóját, ott a tárgyaló teremben elővett egy szivarkát és visszavonult a szobájába. Két társa, a régésrégóta szolgáló Nikitin és Grinyevics, a kamarás, vele együtt távoztak a teremből.

— Reggeli után majd befejezhetjük, — mondotta Arkágyevics Sztepán.

— Persze hogy be! — felelt Nikitin.

— Hanem nagy kópé lehet ám ez a Fomin, — jegyezte meg Grinyevics, a tárgyalás alatt levő ügyben szereplő személyek egyikére.

Arkágyevics Sztepán Grinyevics eme szavaira összeránczolta a homlokát, ezzel akarván értésére adni, hogy nem illik idő előtt ítéletet mondani, s nem felelt neki semmit.

— Ki volt az, a ki az imént bejött? — kérdezte a szolgától.

— Mialatt egy pillanatra elfordultam, kegyelmes uram, minden bejelentés nélkül belopózott valaki. Excelenciád után kérdezősködött. Azt mondtam neki, majd ha a többiek kijönnek...

— Hol van?

— Kiment egy cseppet az előcsarnokba, eddig még itt járkált föl és alá. Ez az ni, — mondotta a szolga, s rámutatott egy jól megtermett, szélesvállú és göndör szakállú emberre, a ki báránybőrsipkával a fején gyorsan és könnyedén szaladt föl a kőlépcső kitaposott fokain. Egy czingár hivatalnok, a ki iratcsomóval a hóna alatt éppen lefelé ballagott, megállt és méltatlankodva nézett végig a siető ember lábain, majd kérdő pillantást vetett Oblonszkijra.

Arkágyevics Sztepán éppen ott állott a lépcsőnél. Kedélyességtől sugárzó arcza csak még jobban fölragyogott egyenruhájának kivarrott galléria mögül, mikor az illetőt felösmerte.

— Csakugyan ő az! Levin, no végre! — mondotta

szivélyes és gúnyos mosolylyal, s a feléje tartó Levint végigmérve. — Hogy-hogy' nem átallottál engem fölkeresni ebben az odában? — kérdezte tőle Arkágyevics Sztepán, nem érvén be azzal, hogy megszorongatta a kezét, hanem össze is csókolta őt. — Rég itt vagy már?

— Éppen most jöttem és nagyon vágytalak látni, — felelt Levin elfogúltan, s egyúttal bosszúsan és nyugtalanul nézett körül.

— Nos hát, gyerünk a szobámba, — szólt Arkágyevics Sztepán, ösmervén barátjának önző és megátalkodott bátortalanságát, s miután megfogta a kezét, mintha valami veszedelmes helyen vezetné keresztül, úgy húzta őt maga után.

Arkágyevics Sztepán csaknem összes ösmerőseivel tegeződött: hatvanéves öregekkel és húszesztendős fiatalemberekkel, színészekkel és miniszterekkel, kereskedőkkel és főhadsegédekkel, úgy, hogy nagyon sokan azok közül, a kik vele tegeződtek, a társadalmi létra két szélső fokán állottak, és ugyancsak nagyot néztek volna, ha megtudják, hogy Oblonszkij révén valamelyes közösségben állanak egymással. Tegeződött mindenkivel, a kivel pezsgőzött, pezsgőzni pedig mindenkivel pezsgőzött, és így, ha alárendeltjei jelenlétében találkozott holmi „szégyenletes“ te-tu pajtásaival, a mint tréfásan barátainak egy részét nevezte, veleszületett tapintatával ügyesen tudta csökkenteni annak a benyomásnak a kellemetlenségét, a melyet az ilyesféle találkozások alárendeltjeire tettek. Levin nem tartozott ugyan a „szégyenletes“ te-tu pajtások közé, de Oblonszkij tapintatosan megérezte, hogy Levin esetleg azt gondolhatná, hogy ő az alárendeltjei előtt tán nem akarná elárulni vele való bizalmas viszonyát, s azért sietett őt bevezetni a szobájába.

Levin csaknem egyidős volt Oblonszkijval, s nem pusztán a pezsgő révén tegeződött vele. Levin kora ifjúságától fogva czimborája és barátja volt neki. Jellemük és ízlésük különbözősége ellenére is, úgy szerették egymást, mint azok a barátok szokták, a kik kora ifjúságukban kerülnek össze. De mindamellett, a mint ez az olyan emberek között, a kik különböző működési kört válasz-

tanak maguknak, gyakran megesik, mindenikük, bár ha jól megfontolván a dolgot, helyesnek tartotta is, a lelke fenekén mégis mélységesen megvetette a másik működési körét. Mindeniküknek úgy tetszett, hogy csak az övé az igazi élet, az pedig, a melyet barátja él — pusztá chimaera. Oblonszkij nem fojthatta el könnyed, gúnyos mosolyát, mikor Levint megpillantotta. Pedig hányszor látta már őt megérkezni Moszkvába a falujából, a hol csinált ugyan valamit, de hogy mit, azzal Arkágyevics Sztepán soha se tudott egészen tisztába jönni, az igaz, hogy nem is valami nagyon érdeklődött iránta. Levin mindig izgatottan, lóhalálában, valamelyest elfogúltan s ez elfogúltság miatt ingerülten, és a legtöbbször a dolgoknak teljesen új és váratlan felfogásával jött Moszkvába. Arkágyevics Sztepán szerette ezt, s csak mosolygott rajta. Éppen így Levin is egész lelkéből megvetette barátjának nagyvárosi életmódját és hivatalát, a melyet badarságnak tartott s a melyen csak mosolyogni tudott. A különbség köztük csak az volt, hogy Oblonszkij, a ki azt cselekedte, a mit mindenki cselekszik, meggyőződéssel és kedélyesen, Levin pedig meggyőződés nélkül és olykor bosszúsan mosolygott.

— Már oly régóta vártunk, — mondotta Arkágyevics Sztepán a szobájába érve, s eleresztette Levin kezét mintegy ezzel akarván jelezni, hogy itt a veszedelmek véget értek. — Nagyon, de nagyon örülök, hogy láthatlak, — folytatta. — Nos, mi történt veled? Hogy vagy? Mikor jöttél?

Levin hallgatott és rápislantott Oblonszkijnak két, előtte ismeretlen társára, és különösen a gavalléros Grinyevics kezére, a melynek olyan fehér és hosszú ujjai, s ezeken olyan hosszú, sárgás és a szélükön hajlott körmei, a kézelőjén pedig olyan óriási és ragyogó gombjai voltak, hogy ezek a kezek szemlátomást egész figyelmét lefoglalták és megfosztották őt a gondolat szabadságától. Oblonszkij ezt legott észrevette és elmosolyodott.

— Igaz ni, hadd ösmertessem meg az urakat egymással, — mondotta. — A társaim: Nikitin Ivánovics Filipp, Grinyevics Sztaniszlavics Mihail, — majd Levinhez fordulva: — Levin Dmitrijevics Konsztantin, igen befo-

lyásos ember a zemsztvóban, különben újdonsült zemsztvo-tag, tornász, a ki félkézzel öt púdot* is fölemel, marhatenyésztő, vadász és jó barátom, Koznysev Ivánovics Szergejnek pedig a testvére.

— Nagyon örülök a szerencsének, — szólott az öreg.

— Van szerencsém ösmerni a testvérét, Ivánovics Szergejt, — mondotta Grinyevics, és felényújtotta hosszú-körmös, finom kezét.

Levin elkomolyodott, hidegen kezét szorított vele, s legott Oblonszkijhoz fordult. Ámbátor nagy tisztelettel viseltetett egész Oroszországban jól ösmert, vele egy anyától való író-testvére iránt, de azért még sem szenvedhette, mikor nem mint Levin Konsztantinhoz, hanem mint a hírneves Koznysev testvéréhez fordultak hozzá.

— Nem, nem vagyok már többé zemsztvo-tag. Összeveszttem mindenkivel s a gyűlésekre se járok többé, — mondotta, Oblonszkij felé fordulva.

— Ugyancsak hamar! — szólott Oblonszkij mosolyogva. — De hát hogyan? Miért?

— Hosszú história ez. Valamikor majd elmondom, — szólott Levin, de azért tüstént hozzálátott az elmondásához. — Nos tehát, röviden szólva, meggyőződtem róla, hogy a zemsztvonak nálunk semmiféle működési köre nincs és nem is lehet, — szólott oly hangon, mintha csak az imént bántotta volna meg valaki: — egyrésről játék, parlamentesdi az egész, én pedig nem vagyok sem eléggé fiatal, sem eléggé vén ahhoz, hogy az ilyen játékban örömemet leljem; másrésről pedig csak arra való, (itt kissé akadozni kezdett), hogy eszközül szolgáljon a kerületi coteriek-nek arra, hogy pénzt szerezzenek. Annakelőtte voltak a gyámhatóságok, a bíróságok, most pedig itt van a zemsztvo, mely nem ugyan ajándékok, hanem meg nem szolgált járandóságok képében pénzeli az embereket, — mondotta oly hevesen, mintha csak a jelenlévők közül ellentmondott volna valaki a nézetének.

— Áhá! Úgy látom, már megint új álláspontra jutottál, a konzervatív álláspontra, — szólott Árkágyevics Sztepán. — No, egyébiránt erről majd később.

* Púd, súlymérték = 40 font. (A ford.)

— Igen, majd később. De hát okvetetlen találkoznom kellett veled, — mondotta Levin, s gyűlölködő pillantást vetett Grinyevics kezére.

Arkágyevics Sztepán alig észrevehetően elmosolyodott.

— Miért mondtad, hogy soha többé nem veszel magadra európai ruhát? — kérdezte s végignézett vadonatúj és nyilván valami francia szabó műhelyéből kikerült ruháján. — Úgy, úgy! Látom már: teljesen új álláspontra érteztél.

Levin egyszerre elpirult, de nem úgy, a mint a felnőttek szoktak, könnyedén, és a nélkül, hogy tudnának róla, hanem úgy, mint a hogy' a gyermekek pirulnak, a kik érzik, hogy bátortalanságukban nevetségesek s ennek következtében elszégyellik magukat, mind jobban elpirulnak és szinte könnyekre fakadnak. És olyan furcsa volt ezt az okos, férfias arcot olyan gyermekes állapotban látni, hogy még maga Oblonszkij is levette róla a szemét.

— De hát hol találkozhatnánk? Nekem nagyon, de nagyon fontos beszédem volna veled, — mondotta Levin.

Oblonszkij mintha elgondolkozott volna.

— Mondok valamit: menjünk el Gurinhoz reggelizni, ott majd beszélgethetünk. Három óráig szabad vagyok.

— Nem, — szólt Levin, rövid gondolkodás után, — nekem még más dolgaim is vannak.

— No jó, akkor hát ebédeljünk együtt.

— Ebédelni? De hiszen nekem voltaképpen semmi különös dolgom sincs veled, csak két szót akarok mondani, illetve kérni, s akkor aztán beszélgethetünk.

— Akkor hát mondd el azt a két szót most, beszélgetni meg majd ebédnél beszélgetünk.

— Nos hát, az a két szó, — mondotta Levin, — egyébiránt semmi különös ám.

Egyszerre haragos kifejezést öltött az arcza, a mi onnan eredt, hogy teljes erővel iparkodott legyőzni az elfogultságát.

— Mit csinálnak Scserbaczkijék? A régiben van minden? — kérdezte.

Arkágyevics Sztepán, a ki már régóta tudta, hogy Levin szerelmes az ő sógornőjébe, Kitibe, alig észrevehetően elmosolyodott, s a szemei vidáman fölcillantak.

— Te két szót mondtál, én azonban nem tudok két szóval felelni, mert . . . Bocsáss meg egy pillanatra . . .

Bizalmas tiszteletteljességgel és a főnökkel szemben a hivatalos ügyek ösmeretéből folyó fensőbbségnek minden titkárral közös szerény öntudatával belépett a titkár, odament az iratokkal Oblonszkijhoz, és kérdés örve alatt valami bökkenőt kezdett magyarázgatni neki. Arkágyevics Sztepán oda se figyelt, hanem gyöngéden a karjára tette a kezét.

— Nem kérem, csinálja csak úgy, a hogy' mondtam, — szólt Oblonszkij, észrevételét egy mosolylyal enyhítve, s miután szelíden elmagyarázta neki, hogy ő hogy' fogja fel a dolgot, félretolta az iratokat és így szólt: — csinálja csak úgy, legyen szíves csak úgy, Nikitics Zachar.

A titkár zavartan távozott. Levin pedig, a ki a titkárral való megbeszélés ideje alatt teljesen magához tért a zavarából, mindkét kezével egy székre támaszkodva, gúnyos figyelemmel az arcán állott ott.

— Nem értem, nem értem, — mondotta.

— Mit nem értesz? — kérdezte Oblonszkij, szintén derült mosolylyal, s egy szivarkát vett elő. Valami különös kifakadást várt Levintől.

— Nem értem, a mit csinálsz, — szólt Levin vállat vonva. — Hogy' vagy képes teljes komolysággal csinálni az ilyesmit?

— Miért?

— Azért, mert voltaképpen nincs is mit csinálnod.

— Te tán azt hiszed, pedig hát el vagyunk ám halmozva munkával.

— Pápiros-munkával. Neked persze, különös tehetséged van ehhez, — tette hozzá Levin.

— Szóval, te úgy gondolod, hogy hiányzik belőlem valami?

— Lehet, hogy igen, — mondotta Levin. — De mindamelllett gyönyörködöm a te méltóságodban, és büszke vagyok rá, hogy egy ilyen nagy férfiú nekem ba-

rátom. Hanem még mindig nem feleltél a kérdésekre, — tette hozzá, kétségbeesett erőlködéssel iparkodván Oblonszkijnak egyenesen a szeme közé nézni.

— No jó, jó. Várj egy cseppet, majd rátérünk arra is. Szép dolog ám az, ha valakinek, mint neked, három-ezer deszjátin földje van a karazinszkij területben, meg ilyen izmai és a mellett olyan friss, akár egy tizenkétesztendős leány, — de adod még te majd olcsóbban is. A mi pedig azt illeti, a mit kérdeztél: változás ugyan nincs, de azért kár, hogy oly régen nem voltál itt.

— Miért? — kérdezte Levin rémülten.

— Csak, — felelt Oblonszkij. — Majd beszélünk róla később. De hát voltaképpen mért is jöttél most ide?

— Oh, erről is majd később beszélünk, — szólt Levin, megint fülig elpirulva.

— No jó. Hiszen érthető, — jegyezte meg Arkágyevics Sztepán. — Lásd, meghínlalak magamhoz ebédre, de a feleségem nem érzi magát egészen jól. De mondok valamit, ha látni akarod őket, úgy most négy és öt óra közt minden valószínűség szerint az állatkertben vannak. Kiti korcsolyázik. Menj oda, én majd utánad megyek s aztán együtt elmehetünk valahová ebédelni.

— Pompás, tehát a viszontlátásra.

— Vigyázz, mert a hogy' ösmerlek, az egészlől megfélekedzel, s egyszerre csak elutazol haza, falura! — kiáltott utána Arkágyevics Sztepán nevetve.

— Nem, igazán nem.

És Levin, a kinek csak akkor jutott eszébe, hogy Oblonszkij társaitól elfelejtett elbúcsúzni, a mikor már az ajtóban volt, kiment a szobából.

— Nagyon erélyes úrnak látszik, — jegyezte meg Grinyevics, mikor Levin kiment.

— Bizony, batyuska, — mondotta Arkágyevics Sztepán fejcsóválva, — ez aztán a boldog ember! Háromezer deszjátin elsőosztályú föld a karazinszkij területben, és ekkora frissesség! Nem úgy, mint mi.

— Még ön is panaszkodik, Arkágyevics Sztepán?

— Bizony, rossz, gyalázatos egy állapot, — mondotta Arkágyevics Sztepán mélyen fölsóhajtva.

VI.

Mikor Oblonszkij megkérdezte Levintől, hogy voltaképpen miért jött most ide, Levin elpirult és haragudott magára azért, hogy elpirult, mert azt csak nem felelhetette neki: „Azért jöttem, hogy megkérjem a sógor-nőd kezét“, pedig hát egyenesen és kizárólag csak azért jött.

A Levin- és a Scserbaczkij-családok régi, moszkvai családok voltak, s mindenkor bizalmas és szoros baráti viszony fűzte őket egymáshoz. Levin diákkorában ez a kapocs még jobban megszilárdult. Ő ugyanis együtt végzett és együtt lépett az egyetemre a fiatal Scserbaczkij herczeggel, Dolli és Kiti testvérbátyjával. Ebben az időben Levin gyakran megfordult Scserbaczkijék házában és beleszeretett ebbe a házba. Bármily különösnek lássék is, Levin Konsztantin valósággal a házba, a családba és különösen a Scserbaczkij-család női felébe szeretett volt bele. Levin maga nem is emlékezett az édes anyjára, egyetlen nőtestvére idősebb volt nála, úgy, hogy Scserbaczkijék házában ösmerte meg először azt a művelt és tisztességes régi-nemesi családi kört, a melytől apjának és anyjának a halála megfosztotta. Ennek a családnak összes, de különösen nő-tagjai valami titokzatos és költői fátyollal eltakarva jelentek meg előtte, s ő nemesak hogy nem látott bennük semmiféle fogyatkozást, de sőt az őket elborító költői fátyol mögött a legmagasztosabb érzelmeket és a képzelhető legnagyobb tökéletességet feltételezte. Hogy miért kellett ennek a három kisasszonynak naphosszat francziául és angolul beszélni; hogy mért kellett nekik a nap bizonyos óráiban fölváltva a zongorát verni, a melynek hangjai fölhallszottak a fivériükhöz, a hol a diákok tanultak; hogy mért jártak a házba a franczia irodalom, a zene, a rajz és a táncz tanárai; hogy bizonyos órákban mért kocsikázott ki m-lle Linonnal mind a három kisasszony a Tverszkij-boulevardra, még pedig selyembundácskában — Dolli hosszúban, Natali félhosszúban, Kiti egészen rövidben, a mely alól feszes, piros harisnyába bújtatott formás lábacskái egészen kilátszot-

tak; hogy mért kellett nekik aranykokárdás kalapot viselő inassal a nyomukban sétálni a Tverszkij-boulevardon, — mindezt és még sok egyebet, a mi az ő titokzatos világukban történt, nem értette, de tudta, hogy mindaz, a mi ott történt, a lehető legjobb volt, s éppen az eseményeknek ebbe a titokzatosságába szeretett volt bele.

Diákkorában majd hogy bele nem bolondult a legidősebbe, Dolliba, a kit azonban csakhamar férjhez adtak Oblonszkijhoz. Azután kezdett belehabarodni a másodikba. Szinte érezte, hogy a három közül egyikbe bele kell szeretnie, csak azt nem tudta eldönteni, hogy voltaképpen melyikbe. De Natali is, alig hogy a világban bemutatkozott, férjhezment egy Lyvov nevű diplomatához. Kiti még gyermek volt, mikor Levin kikerült az egyetemről. A fiatal Scserbaczkij, miután belépett a tengerészethez, belefűlt a Balti-tengerbe, és Levinnek Scserbaczkijéhez való viszonya, Oblonszkijval való barátsága ellenére is, mindinkább elhidegült. De mikor Levin ebben az évben a tél elején, egyesztendei falusi tartózkodása után Moszkvába jött és viszontlátta Scserbaczkijét, legott megértette, hogy a három közül voltaképpen melyik volt arra szánva, hogy ő belészeressen.

Úgy látszhatott, mintha mi sem volna egyszerűbb, mint az, hogy ő, egy jó családból való, inkább gazdag, mint szegény, és harminczkét esztendő ember, megkérje Scserbaczkij herczegnőnek a kezét; minden valószínűség szerint tüstént jó parthienak ismerték volna el. De Levin szerelmes volt, s azért úgy tetszett neki, hogy Kiti minden tekintetben annyira tökéletes és annyira minden más földi lény fölött álló teremtés, ő pedig annyira földhöz tapadt és alantas lény, hogy arra még csak gondolni se lehet, hogy akár mások, akár ő maga őt hozzá méltónak elösmerjék.

Miután két hónapot töltött volt Moszkvában valóságos mámorban, s a társaságban, a hova éppen azért járt el, hogy vele találkozzék, csaknem mindennap látta Kiti, egyszerre arra az elhatározásra jutott, hogy a dologról szó se lehet, és visszament falura.

Levin azt a meggyőződését, hogy a dologról szó se

lehet, arra alapította, hogy a rokonok szemében ő előnytelen és a bájos Kitihez méltatlan parthie, az pedig, hogy Kiti őt szeresse, teljes lehetetlenség. A rokonok szemében neki semmiféle állandó és meghatározott foglalkozása és társadalmi állása nem volt, míg a társai közül most, a mikor ő harminczkét esztendő lett, ki ezredes, ki szárnysegéd, ki tanár, ki bank- vagy vasút-igazgató, ki pedig — mint Oblonszkij — törvényszéki elnök volt; ő pedig (azt nagyon jól tudta, hogy mások milyen szemmel néztek rá) egyszerű gazdaember, a ki marhatenyésztéssel, szalonka-vadászattal és építkezésekkel foglalkozik, más szóval egy tehetségtelen fráter, a kiből semmi se lett, és a ki, a társaság fölfogása szerint, ugyanazt cselekszi, a mit az olyan emberek cselekszenek, a kik semmire se valók.

Maga a titokzatos és elragadó Kiti pedig, lehetetlen, hogy egy ilyen csúnya, — a minőnek magát tartotta, — és a mi a fő, ilyen egyszerű és semmiben sem kiváló embert szerethessen. Ezenkívül Kitihez való régebbi viszonyában, — mely az utóbbinak bátyjával való barátsága révén a felnőtt embernek a gyermekhez való viszonya volt, — szerelmének egy újabb akadályát látta. Egy csúnya, de jó embert, a minőnek magát is tartotta, — mint ő gondolta, — lehet ugyan szeretni, mint barátot, de ahhoz, hogy valaki olyan szerelemmel szerettség, a minővel ő Kiti szerette, ahhoz szép, és a mi fő, — rendkívüli embernek kell lenni.

Hallotta ugyan nem egyszer, hogy a nők sokszor szeretnek csúnya és egyszerű embereket, de nem hitte, mert magáról ítélte, a ki szintén csak szép, titokzatos és rendkívüli nőket tudott szeretni.

De miután két hónapot töltött falun, teljes magányosságban, meggyőződött róla, hogy ez nem volt egyike azoknak a szerelmeknek, a melyeken kora ifjúságában keresztülment; hogy ettől az érzelemtől egy pillanatra se volt nyugta; hogy nem élhetett tovább a nélkül, hogy azt a kérdést eldöntse: vajon a felesége lesz-e vagy nem, és hogy egész kétségbeesése annak a fölismeréséből származott, hogy voltaképpen semmi bizonyítéka sincs arra

nézve, hogy csakugyan el fogják utasítani. Így most azzal a szilárd elhatározással utazott Moszkvába, hogy megkéri a kezét és nőül veszi, ha elfogadják vőnek. Vagy... arra nem is mert gondolni, mi lesz akkor, ha kosarat kap.

VII.

Levin a reggeli vonattal érkezett meg Moszkvába s anyai részről legidősebb bátyjához, Koznysevhez szállott; mihelyt átöltözött, azzal a szilárd elhatározással ment be dolgozószobájába, hogy tüstént elmondja neki jövevényének az okát és mindjárt tanácsot is kér tőle; de a bátyja nem volt egyedül. Ott ült nála a bölcsésznek egy ösmert tanára, a ki csak azért jött el hozzá Charkovból, hogy tisztázzon egy félreértést, mely közöttük valami rendkívül fontos bölcsészeti kérdésben fölmerült. A tanár heves polémiát folytatott a materialisták ellen, Koznysev Szergej pedig nagy figyelemmel kísérte ezt a polémiát, és elolvastván a tanár legutóbbi cikkelyét, levélben írta meg neki az észrevételeit; szemére vetette, hogy túl nagy engedményeket tesz a materialistáknak. És a tanár azonnal eljött, hogy a dolgot vele tisztába hozza. Egy divatos kérdéstről volt szó: van-e elválasztó határ az ember tevékenységében a lelki és élettani jelenségek között, s ha igen, hol?

Ivanovics Szergej a mindenkivel szemben szokásos barátságosan-hideg mosolylyal fogadta az öccsét, s miután megösmertette őt a tanárral, folytatta a beszélgetést.

A szűkhomlokú, pápaszemes, apró emberke egy pillanatra félbenhagyta a társalgást, hogy a jövevényt üdvözölje, azután ügyet se vetve Levinre, folytatta a beszédjét. Levin csak ült, és várta, mikor megy el a tanár, de a beszélgetés tárgya csakhamar az ő érdeklődését is fölkelte.

Levin látta a lapokban azokat a cikkelyeket, a melyekről szó volt, el is olvasta őket, érdeklődvén irántuk, mint a természettudomány még az egyetemről ösmert alapfogalmainak a fejlődése iránt, de soha az em-

bernek mint állatnak származásáról, a reflexekről, a biológiáról és a szociológiáról szóló tudományos fejtegetéseket nem hozta volt kapcsolatba az életnek és a halálnak ő reá magára nézve való jelentőségét tárgyaló ama kérdésekkel, a melyek őt az utóbbi időben mind gyakrabban és gyakrabban foglalkoztatták.

A mint bátyjának a tanárral folytatott beszélgetését hallgatta, azt vette észre, hogy ők a tudományos kérdéseket benső, egyéni kérdésekkel kötötték össze, többízben csaknem el is jutottak ezeknek a kérdéseknek a lényegéhez, de valahányszor a közelébe férköztek a legfőbb dolgoknak, úgy tetszett neki, hogy legott sietve eltávolodtak tőle, s megint elmerültek a finom megkülönböztetések, a magyarázatok, az idézetek, a czélzások s a tekintélyekre való hivatkozások szövevényébe, úgy, hogy ilyenformán ő csak nagynehezen tudta megérteni, hogy voltaképpen miről is van szó.

— Azt nem fogadhatom el, — mondotta Ivanovics Szergej, a kifejezéseknek nála megszokott tisztaságával és szabatosságával s az előadás választékosságával, — abban semmi szín alatt sem érthetek egyet Keis-szel, hogy a külvilágra vonatkozó összes képzeteim a benyomásokból erednek. A lét legalapvetőbb képzeteit nem érzékelés útján kapom; mert hiszen nincs is semmi különleges szerv ezeknek a képzeteknek a közvetítésére.

— Igen, ám, de ők, Wurst, Knaust és Pripaszov erre azt felelik önnek, hogy az ön tudata a létről az összes érzékelések közösségéből ered, hogy a létnek ez a tudata az érzékelések eredménye. Sőt Wurst egyenesen kimondja, hogy a hol nincs érzékelés, ott a lét felfogására való képesség sincs meg.

— Én meg ennek ellenében azt mondom, — kezdte Ivanovics Szergej.

De itt Levinnek megint úgy tetszett, hogy elérkezvén a legfontosabbhoz, újra eltávolodnak tőle, s elszánta magát, hogy a következő kérdést intézze a tanárhoz:

— Következésképpen, ha az érzéseim megsemmisülnek, ha a testem meghal, szó se lehet többé semmiféle létről? — kérdezte.

A tanár bosszúsan és szinte a félbeszakításból származó szellemi fájdalommal pillantott föl a furcsa kérdezőre, a ki inkább hasonlított valami hajómunkáshoz, mint philosophushoz, majd átsiklott a tekintete Ivanovics Szergejre, mintha azt kérdezte volna: ugyan mit feleljen hát az ember erre? De Ivanovics Szergej, a ki távozlól sem beszélt olyan megeröltetéssel és egyoldalúsággal, mint a tanár, s a kinek a fejében még mindig elegendő hely maradt arra, hogy a tanárnak is megfeleljen, s egyúttal azt az egyszerű és természetes szempontot is megértse, a melynek alapján a föltett kérdés állott, elmosolyodott és így szólt:

— Ezt a kérdést még nincs jogunk eldönteni...

— Nincsenek még kellő adataink, — tódította a tanár és folytatta fejtegetéseit. — Nem, — úgymond, — én utalok arra, hogy ha, a mint Pripaszov egyenesen kimondja, az érzékelésnek a benyomás szolgál is alapúl, azért ezt a két fogalmat szigorúan el kell egymástól választanunk.

Levin nem hallgatott többé oda, hanem várta, mikor megy el már a tanár.

VIII.

Mikor a tanár eltávozott, Ivanovics Szergej odafordult az öcséséhez:

— Nagyon örülök, hogy eljöttél. Soká maradsz? Mit csinál a gazdaság?

Levin tudta, hogy legidősebb bátyját a gazdaság vajmi kevésbé érdekli, és hogy pusztán udvariasságból kérdezősködött felőle, s azért csak a búza eladásáról és a pénzekről beszélt neki valamit.

Levin meg akarta mondani a bátyjának, hogy nőszülni készül s tanácsot is akart tőle kérni, sőt erre szilárdan el is volt tökéelve; de mikor meglátta őt, mikor végighallgatta a tanárral folytatott beszélgetését, mikor aztán hallotta azt az önkéntelenül is vállveregető hangot, a melyen a gazdasági ügyek felől kérdezősködött (az anyai birtokuk nem volt megosztva és mind a két részt Levin kezelte) egyszeriben úgy érezte, hogy nem igen tud elő-

állani előtte a nősülési szándékával. Érezte, hogy a bátyja nem úgy fogná föl a dolgot, a mint ő szeretné.

— Nos, és hogy' áll nálatok a dolog a zemsztvoval? — kérdezte Ivanovics Szergej, a ki nagyon érdeklődött a zemsztvo-intézmény iránt s nagy jelentőséget tulajdonított neki.

— Igazán, nem tudom...

— Hogy-hogy'? De hiszen tagja vagy a zemsztvo-választmánynak?

— Nem, már nem vagyok tagja; kiléptem; — felelt Levin, — s nem is járok el többé a gyűlésekre.

— Kár! — szólott Ivanovics Szergej elkomolyodva.

Levin, a maga igazolására, kezdte elmondani, mi történt az ő kerületének a gyűlésein.

— Lám, így van ez mindig! — vágott közbe Ivánovics Szergej. — Mi oroszok mindig ilyenek vagyunk. Lehet, hogy ez tán szép vonás bennünk, — a képesség arra, hogy a magunk fogyatkozásait meglássuk, csak-hogy a túlságba megyünk, gúnynyal vigasztalódunk, a mely mindenkor készen áll a nyelvünkön. Én csak annyit mondok neked, adnók csak oda ezeket a jogokat, a mi zemsztvo-intézményünket más európai nemzetnek, — a németek és az angolok kidolgoznák belőlük a szabadságot, mi pedig, ime, csak nevetünk rajtok.

— De mitévők legyünk? — mondotta Levin beösmérettel. — Ez volt az én utolsó kísérletem. És egész lelkemmel próbálkoztam. Nem bírom. Képtelen vagyok rá.

— Dehogy is vagy képtelen, — szólott Ivanovics Szergej, — nem helyesen ítéled meg a dolgokat.

— Lehet, — felelt Levin leverten.

— Hát azt tudod, hogy a testvérünk, Nikolaj, megint itt van?

Nikoláj idősebb édestestvére volt Levin Konsztantinnek, és egy anyától való testvére Ivanovics Szergejnek, egy elzüllött alak, a ki vagyona nagy részének a nyakára hágott, a legfurcsább és legselejtesebb társaságban forgolódott és hadilábon állott a testvéreivel.

— Mit mondasz? — kiáltott föl Levin rémülten. — Honnan tudod?

— Prokofij látta az utcán.

— Itt, Moszkvában? De hát hol van? Te tudod? — Levin fölkel a székéről, mintha tüstént indulni készült volna.

— Sajnálom, hogy elárultam, — szól Ivánovics Szergej, fejcsoválva nézvéen öcscsének izgatottságát. — Elküldtem megtudni, hol lakik, és elküldtem hozzá a Trubin-féle váltót, a melyet én fizettem ki helyette. Ime, mit félelt rá.

És Ivanovics Szergej odanyújtott az öcscsének egy levelet, melyet a papirnehezék alól vett elő.

Levin elolvasta a furcsa, de ösmerős vonásokkal írt levelet: „Kérem szívesen, hagyjanak békében. Ez az egyetlen, a mit szeretetreméltó testvéreimtől kérek. Levin Nikoláj.“

Levin elolvasta, s a nélkül, hogy a fejét fölemelte volna, kezében a levéllel állott ott Ivánovics Szergej előtt.

Küzdött egymással a lelkében az a vágy, hogy szerencsétlen bátyját elfeledje és az a tudat, hogy ez bizony csúnya lenne.

— Nyilvánvaló, hogy sértegetni akar, — folytatta Ivánovics Szergej, — csak hogy engem nem sérthet, s én egész lelkemmel rajta volnék, hogy segítsek rajta, de tudom, hogy ez lehetetlen.

— Persze, persze, — ismételte Levin. — Teljesen értem és méltánylom a te viselkedésedet; de azért én mégis elmegyek hozzá.

— Ha akarsz, ám menj, de én nem tanácslom, — szól Ivánovics Szergej. — Azaz, a mi engem illet, én nem félek, téged ő nem fog velem meghasonlásba sodorni; de a te érdekedben azt tanácsolom, jobb lesz, ha nem mégy el hozzá. Segíteni úgy se lehet rajta. Egyébiránt tégy, a mint jónak látod.

— Lehet, hogy nincs mód rajta segíteni, de én úgy érzem, különösen ebben a pillanatban, — de persze, ez más lapra tartozik, — úgy érzem, hogy nem tudok ebben megnyugodni.

— Ezt igazán nem értem, — mondotta Ivánovics

Szergej. — Csak úgy érteném, — tette hozzá, — ha ez lecze akarna lenni a megalázkodásban. Én egészen más-képpen és enyhébben ítélem meg azt, a mit alávalóság-nak hívnak, azóta, mióta Nikoláj testvérünk azzá lett, a mi... Hiszen tudod, hogy mit követett el...

— Óh, ez rettenetes, rettenetes! — ismételte Levin.

Miután Ivánovics Szergej inasától megkapta a bátyja címét, Levin azonnal el akart menni hozzá, de kissé megfontolva a dolgot, elhatározta, hogy estére ha-lasztja a látogatását. Mindenekelőtt már csak azért is, hogy lelki nyugalmit visszanyerje, dülőre kellett vinnie azt az ügyet, a melyért tulajdonképpen Moszkvába jött. A bátyjától Oblonszkijhoz sietett a törvényszékre, s miután értesüléseket szerzett Scserbaczkijéről, elment oda, a hol, mint hallotta, megtalálhatja Kitit.

IX.

Négy órakor Levin, erősen érezvén a szíve dobo-gását, az állatkertnél leugrott a kocsijáról s egy mellék-ösvényen odament a hegyekhez és a korcsolyapályához, bizton tudván, hogy ott fogja őt találni, mert ott látta a bejáratnál Scserbaczkijék kocsiját.

Derült, hideg nap volt. A bejáratnál sorjában állot-tak a kocsik, szánok, kocsisok és rendőrök. A kapuban és a tisztára söpört utakon tarka nép nyüzsgött a fara-gott szelemenés orosz házikók közt; a kert borzas és vén nyírfái, melyeknek ágai szinte roskadoztak a hó alatt, mintha maguk is új és ünnepi köntöst öltöttek volna.

A mint ott ballagott az ösvényen a korcsolyapálya felé, így szólott magában: — „Nem szabad izgatottnak lenned, meg kell nyugodnod szépen. Mi bajod? Mi lelt? Hallgass már, te ostobácska“, — mondotta a szívének. De minél inkább meg akarta magát nyugtatni, annál jobban elállott a lélekzete. Találkozott egy ösmerőseivel, a ki rá-kiáltott, de Levin azt se tudta, hogy ki volt az. Odaért a hegyekhez, a melyeken csörögtek a fől és alá csusszanó szánkók lánczai, süvítettek a rohanó kis szánkók s vi-

dám hangok hallatszottak mindenfelé. Még pár lépést ment előre, a mikor egyszerre föltárult előtte az egész korcsolya-pálya, s az összes korcsolyázók közt legott fölismerte őt.

Abból az örömből és remegésből tudta meg, hogy csakugyan ott van, mely a szívét elfogta. Éppen egy hölgygyel beszélgetve állt a korcsolyapálya túlsó végén. Úgy látszott, hogy sem a ruháján, sem az állásán nem volt semmi különös; de Levin épp oly könnyen fölismerte őt ebben a tömegben, mint a rózsát a csalán között. Fénybe borult tőle minden. Olyan volt, mint a mósoly, mely mindent földerít köröskörül. — „Hát csakugyan lemehtek a jégre és odamehtek hozzá?“ — gondolta magában. Az a hely, a hol ő állott, megközelíthetetlen szentélynek látszott előtte, s volt egy pillanat, a mikor majd hogy vissza nem fordult: olyan félelem vett erőt rajta. Valósággal erőszakot kellett elkövetnie magán, míg végre belátta, hogy hiszen ott mindenféle emberek forgolódnak körülötte, s hogy neki is csak van joga oda lemenni és korcsolyázni. Le is ment és jó darabig iparkodott nem nézni reá, mintha maga a nap lett volna, de azért éppen úgy, mint a napot, mégis csak látta, a nélkül, hogy odanézett volna.

A hétnek ezen a napján és ebben az időtájban csupa egy körhöz tartozó és egymással jól ismerős ember verődött össze a jégen. Voltak ott a jégsportnak mesterei, a kik kérkedtek a művészetükkel, kezdők, a kik kis szánkókba fogózva ügyetlen és félénk mozdulatokkal tették első lépéseiket, voltak gyermekek és öreg emberek, a kik egészségi szempontból korcsolyáztak; ezek mind kiválasztott boldog halandóknak látszottak Levin előtt, mert ott lehettek az ő közelében. A korcsolyázók pedig, úgy tetszett, mind teljes egykedvűséggel érték utól és hagyták el őt, még beszéltek is vele, és tőle teljesen függetlenül mulattak, örülvén a pompás jégnek s a szép időnek.

Scserbaczkij Nikoláj, Kiti egyik nagybátyja, kurta zekében és szűk nadrágban, korcsolyával a lábán ült ott egy padon, s mikor Levint megpillantotta, odakiáltott felé:

— Áá, Oroszország első korcsolyázója! Rég itt van már? Pompás a jég, szaporán kösse fel a korcsolyát.

— Nincs is velem korcsolya, — felelt Levin, elcsodálkozván ezen a merészségen és fesztelenségen, az ő jelenlétében, s egy pillanatra se tévesztette őt szem elől, bárha nem nézett is rá. Érezte, hogy a nap közeledik felé. Ott állott a szögletben és óvatosan beállítva magosszárú czipőbe bujtatott keskeny lábacskaít, szemmel látható szepegéssel megindult felé. Egy orosz ruhába öltözött, a kezeivel kétségbeesetten hadonászó, s mélyen előrehajlott tacsó utólérte őt. Nem állott egészen biztosan a lábán; kezeit a zsinóron függő kis karmantyúból kihúzván, készenlétben tartotta őket, és Levinre pillantva, a kit most ösmert föl, kaczagott rajta és a szepegésén. Mikor a fordulót befejezte, ruganyos lábacskaájával egy lökést adott magának, egyenesen oda-siklott Scserbaczkij elé, s a karjában megkapaszkodván, mosolyogva bölintott Levin felé. Sokkal szebb volt, mint a minőnek képzelte.

A mikor rágondolt, élénken el tudta őt képzelni magának egészben is, de különösen tisztán látta maga előtt annak a gyerekesen nyílt és jóságos kifejezésű kis szőke fejecskének a báját, mely oly szabadon állott formás és szűzies vállain. Arczának gyermekesen ártatlan kifejezése s vele együtt természetének finom szépsége, ez volt az a különös báj, a melyet ő oly bensőleg megértett; de a mi mindig, mint valami meglepetés, bámulatba ejtette őt, az szelid, nyugodt és őszinte szemének a kifejezése és különösen a mosolya volt, mely mindig tündérvilágba varázsolta át Levint, a hol olyan megilletődés és ellágyulás vett rajta erőt, a minőre kora gyermekkorának is csak egyes ritka napjaiból emlékezett.

— Régen van már itten? — kérdezte Kiti, kezét nyújtva neki. — Köszönöm szépen, — tette hozzá, a mikor Levin fölemelte a zsebkendőjét, mely a karmantyújából esett volt ki.

— Én? Nem régen, tegnap... azaz most... jöttem, — felelt Levin, zavarában nem értvén meg rögtön a kérdést. — Önökhöz akartam menni, — mondotta, de legott eszébe jutván, hogy milyen szándékkal kereste őt itt fel,

zavarba jött és elpirult. — Nem tudtam, hogy korcsolyázik, még pedig nagyon szépen korcsolyázik.

Kiti figyelmesen nézett rá, mintha szeretne volna zavartságának az okát megtudni.

— A maga dicséretét meg kell ám becsülni. Itt ugyanis még mindig az a hagyomány, hogy maga a legjobb korcsolyázó, — mondotta, miközben fekete keztyűs kis kezecskéjével lesöpörte karmantyújáról a ráhullott zuzmarát.

— Valamikor bizony nagy szenvedélylyel korcsolyáztam; szerettem volna elérni a tökéletességet.

— Maga, úgy látszik, mindent szenvedélylyel csinál, — szólt Kiti mosolyogva. — Úgy szeretném látni, hogy' korcsolyázik. Kössön hát korcsolyát, s gyerünk egy kicsit együtt.

„Gyerünk együtt! Lehetséges!?“ — gondolta magában Levin, fölpillantva reá.

— Tüstént kötök, — mondotta.

S elment, hogy korcsolyát kössön.

— Rég nem volt már nálunk, uram, — mondotta a pályatulajdonos, a mint a lábát fogta és odacsavarta a srófot a cipője sarkához. — Ön után nem igen akadt az urak közt Mester. Jó lesz így? — kérdezte, meghúzván a szíjat.

— Jó, jó, csak kérem szaporán, — felelt Levin, csak nehezen tudván elleplezni azt a boldog mosolyt, mely akarata ellenére is kiült az arczára. — „Lám, — gondolta magában, — ez aztán az élet, ez aztán a boldogság! *Együtt*, azt mondta, *gyerünk egy kicsit együtt!* Szóljak-e most neki? De azért is félek szólni, mert most boldog vagyok, már a puszta reménytől is boldog vagyok... És akkor?... De meg kell lenni! Meg kell, meg kell lenni! Félre a gyöngeséggel!“

Levin lábáraállott, levetette a felső kabátját és keresztülvergődve a házikó előtt kissé hepe-hupás jégen, kifutott a sima jégre, és kizárólag a saját akaratóval gyorsítva, lassítva és irányítva a futását, minden megerőltetés nélkül siklott ide s tova. Bátortalanul közeledett Kiti felé, de a mosolya megint csak megnyugtatta.

Kiti kezét nyújtott neki, s futásukat mind jobban

gyorsítva, megindultak együtt, és minél gyorsabban haladtak, Kiti annál erősebben szorította Levin kezét.

— Magával, azt hiszem, hamar megtanulnék, valahogyan olyan bizalmam van magában, — mondotta neki.

— Magam is bízom magamban, mikor kegyed támaszkodik reám, — szólott, de legott megszeppent attól, a mit mondott és elpirult. És csakugyan, alig hogy ezeket a szavakat kimondotta, mint mikor a nap felhők mögé búvik, Kiti arczáról teljesen eltűnt a gyöngéd kifejezés, és Levin fölismerte arcának jól ismert játékát, mely nála a megfeszített gondolkodás jele volt: sima homlokán fölbukkant egy ráncz.

— Nincs tán valami baja kegyednek? Egyébiránt, nincs jogom kérdezősködni, — tette hozzá gyorsan.

— Miért? ... Dehogy is, nincs énnekem semmi bajom, — felelt Kiti hidegen, és mindjárt hozzátette: — Nem látta még m-lle Linont?

— Még nem láttam.

— Menjen hát oda hozzá, annyira szereti magát.

„Mi ez? Keserűséget okoztam neki. Uram, segíts!“ — gondolta magában Levin és odasietett az őszhajú, vén francia kisasszonyhoz, a ki ott ült egy padon s mosolyogva és hamis fogait mutogatva, mint régi jóbarátot üdvözölte őt.

— Bizony, cseperedünk, cseperedünk, — mondotta neki m-lle Linon, szemével Kiti felé intve, — és vénülünk. Tiny bear-ből már nagy leány lett! — folytatta mosolyogva, eszébe juttatván egykori tréfáit a három kisasszonynyal, a kiket az angol mesebeli három medvének keresztelt volt el. — Emlékszik, volt idő, mikor így beszélt róluk?

Levin ugyan a leghatározottabban nem emlékezett erre, de a vén francia kisasszony már vagy tíz esztendeje mulatott ezen a tréfán, és nagyon szerette.

— No menjen, menjen csak korcsolyázni. De a mi Kitink is szépen megtanult ám korcsolyázni, úgy-e?

Mikor Levin odament Kitihez, az arcza már nem volt szigorú, a szemei is őszintén és gyöngéden néztek rá, de Levinnek úgy tetszett, hogy a gyöngédségében volt valami különös, keresetten nyugodt vonás. Ettől

azután elszomorodott. Kiti pedig, miután elbeszélgetett vele vén nevelőnőjéről s a furcsaságairól, elkezdett kérdezősködni az élete felől.

— Lehetséges az, hogy télen nem unatkozik ott falun? — szólalt meg.

— Nem, nem unatkozom, nagyon sok a dolgom, — mondotta, érezvén, hogy Kiti, éppen úgy, mint a tél elején is, ráerőszakolja majd azt a nyugodt hangot, a melytől nem lesz képes szabadulni.

— Hosszú időre jött? — kérdezte tőle Kiti.

— Nem tudom, — felelt, nem fontolva meg, hogy mit mond. Eszébe ötlött az a gondolat, hogy ha belemegy ebbe a nyugodt, baráti hangba, úgy megint el fog utazni a nélkül, hogy dülőre vitte volna a dolgát, s így eltökélte, hogy szembeszáll vele.

— Hogy-hogy' nem tudja?

— Nem tudom. Ez kegyedtől függ, — mondotta, de legott elrémült a szavaitól.

Nem hallotta-e ezeket a szavakat, vagy csak nem akarta hallani őket, de úgy tett, mintha megbotlott volna, s vagy kettőt toppanva a lábacskaival, szaporán elűtött tőle. Odament m-lle Linonhoz, valamit mondott neki, s azután elindult a felé a kis házikó felé, a melyben a hölgyek szokták letenni a korcsolyát.

„Istenem, mit cselekedtem! Uram istenem! Segíts rajtam s ne hagyj el!” — mondotta Levin fölföházkodva s egyúttal szükségét érezvén valami erőteljesebb testmozgásnak, elindult s mindenféle külső és belső köröket irt le a jégnek.

Ekkor egy fiatal ember, a ki az újabbak közt tán a legjobb korcsolyázó volt, korcsolyával a lábán és szivarkával a szájában kijött a kávéházból, nekiszaladt, s dübörögve és ugrándozva ereszkedett le a lépcsőn. Le is ért szerencsésen, s a nélkül, hogy akár csak kezeinek fesztelen tartását is megváltoztatta volna, nekivágott a jégnek.

— Oh, ez valami új mutatvány! — mondotta Levin s tüstént folszaladt, hogy ő is megcsinálja.

— El ne vágódjék, szokni kell ám az ilyesmihez! — kiáltott rá Nikoláj.

Levin kilépett a legfelső fokra, s a mennyre lehetett, nekiszaladva, a szokatlan mozgás közben kezeivel tartván fönn az egyensúlyt, leereszkedett. Az utolsó lépcsőfokon fönnakadt, de alig, hogy megérintette kezeivel a jeget, egy erőteljes mozdulatot tett, fölegyenescedett és nevetve siklott tova.

„Milyen derék, milyen kedves, — gondolta magában ezalatt Kiti, a mint m-lle Linon-nal a házikóból kilépett, s bensőséges, gyöngéd mosolylyal nézett végig rajta, mintha szeretett, édestestvére lett volna, — De hát csakugyan hibás vagyok én, csakugyan követtem el valami rosszat? Azt mondják: ez kaczérság. Én tudom, hogy nem őt szeretem; de azért mégis szeretek vele lenni, olyan derék ember. De vajon, miért mondta nekem azt? ... — gondolta magában.

A mint Levin meglátta a távozó Ktit és az anyját, a ki a lépcsőn elébe jött, a sebes mozgástól kipirultan megállt és gondolatokba merült. Levetette a korcsolyát s a kert kapujában utólérte az anyát meg a lányát.

— Nagyon örülök, hogy láthatom, — szólott a herczegné. — Csütörtökön, — mint rendszeren, — fogadunk.

— Tehát ma is?

— Nagyon fogunk örülni, ha szerencsénk lesz, — felelt a herczegné szárazon.

Ez a szárazság elkésérette Ktit, s nem tudta leküzdeni magában azt a vágyat, hogy valamelyest enyhítse az anyja hidegségét. Feléje fordította a fejét s mosolyogva így szólt:

— A viszontlátásra.

Félrekapott kalappal, ragyogó arczczal és szemekkel, mint valami jókedvű hódító, éppen ebben a pillanatban lépett a kertbe Arkágyevics Szeptán. De odalépve az anyósához, szomorú és bűnbánó arczczal felelt a Dolli egészsége felől hozzántézett kérdéseire. Miután halkán és leverten pár szót váltott az anyósával, kihúzta magát és karonfogta Levint.

— Nos hát, megyünk? — kérdezte tőle. — Szakadatlanul terád gondoltam, s nagyon, de nagyon örülök, hogy eljöttél, — mondotta, jelentőségteljesen a szemek közé nézve.

— Megyünk, megyünk, — felelt Levin boldogan, még mindig hallván annak a hangnak a rezgését, mely azt mondotta: a viszontlátásra, és látván azt a mosolyt, mely ezt a szót kísérte.

— A „Angliá“-ba, vagy az „Ermitázs“-ba?

— Nekem tökéletesen mindegy.

— Nos, akkor az „Angliá“-ba, — mondotta Arkágyevics Sztepán, a ki azért választotta az „Angliá“-t, mert ott többel volt adós, mint az „Ermitázs“-ban. Így nem tartotta szép dolognak, elkerülni ezt a fogadót. — Van kocsid? No, az derék, mert én elküldtem a magamét.

A két jóbarát egész úton hallgatott. Levin azon tűnődött, vajon mit jelentett az a változás Kiti arczkifejezésében, s hol arról iparkodott magát meggyőzni, hogy még van remény, hol pedig kétségbeesett és tisztán látta, hogy a reménye esztelen, de e mellett egészen más embernek érezte magát, mint volt az előtt a mosoly előtt és azok előtt a szavak előtt: *a viszontlátásra*.

Arkágyevics Sztepán pedig útközben az ebéd ételsorát állította össze.

— Ügy-e, te szereted a turbot-ot? — kérdezte Levint, mikor megérkeztek.

— Mi az? — kérdezte Levin. — Turbot? Igen, én *rettenetesen* szeretem a turbot-ot.

X.

Mikor Levin Oblonszkij-val a fogadóba lépett, lehetetlen volt észre nem vennie Arkágyevics Sztepán arczán és egész megjelenésén a tartózkodó ujjongásnak valami különös kifejezését. Oblonszkij levetette a kabátját és félrekapott kalappal lépett be az étkezőbe, miközben parancsokat osztogatott a szinte hozzátapadó frakkos és szalvétás pinczereknek. Jobbra is, balra is köszöngetve, az őt, mint mindenütt, itt is örömmel üdvözlő ösmerősöknek, odalépett a buffet-asztalhoz, fölhajtott egy pohár pálinkát, bekapott egy kis halat, s valami olyat sűgött oda a pénztárnál ülő, csipkével és hajfodrocskákkal ékes, kimázolt francia leánynak, hogy

még az is jóízűen elnevette magát. Levin pedig egyedül és kizárólag csak azért nem ivott pálinkát, mert undorodott ettől a francia leánytól, a ki, a mint látszott, teljesen vendéghajból, poudre de riz-ből és vinaigre de toilette-ből volt összetákolva. Mint valami mételyes helyről, úgy sietett el a közeléből. Egész lelke tele volt a Kirtire való emlékezéssel, s a diadal és a boldogság mosolya csillogott a szemeiben.

— Ide, kegyelmes uram, méltóztassék, itt nem fogja zavarni senki, kegyelmes uram, — mondotta egy különösen kullancskodó, deresedő, vén pinczér, a kinek széles medenczéjén kétfelé vágott a frakk két szárnya. — Méltóztassék, kegyelmes uram, — fordult oda Levinhez, Arkágyevics Sztepán iránt való tiszteletből a vendége iránt is figyelmes akarván lenni.

Egy pillanat alatt friss asztalkendőt terített egy bronz-csillár alatt álló kerek asztalra, odatolt mellé néhány bársonyszéket, aztán szalvétával a karján s étel-sorral a kezében a további parancsokat várva, odaállt Arkágyevics Sztepán mellé.

— Ha parancsol tán, kegyelmes uram, különszobát, tüstént lesz egy üres: Goliczyn herczeg van benne egy hölgygyel. Friss osztrigát kaptunk.

— Aá! Osztrigát.

Arkágyevics Sztepán elgondolkozott.

— Ne változtassuk-e meg a tervet, Levin? — kérdezte, újját az étrenden tartva. Az arcza komoly tépelődést árult el. — Vajon jó-e az osztriga? Nézz csak utána.

— Flensburgi, kegyelmes uram, ostendei nincsen.

— Flensburginak flensburgi, de vajon friss-e?

— Tegnep érkezett.

— Kezdjük hát talán osztrigával, de akkor persze az egész tervet meg kell változtatni? Hm?

— Nekem teljesen mindegy. Én legjobb szeretnék scsi-t és kását; de az itt persze nincsen.

— Kását à la russe parancsol tán? — mondotta a legény, mint a dajka a gyermek fölé, úgy ráhajolva Levinre.

— Nem, tréfán kívül, a mit választasz, az jó lesz.

Én korcsolyáztam s így enni szeretnék. Nehogy valahogyan azt hidd, — tette hozzá, elégedetlen kifejezést pillantván meg Oblinszkij arczán, — hogy én nem becsülöm meg a te választásodat. Én nagyon szívesen eszem jól.

— Persze, hogy szívesen! Akárhova teszszük, ez mégis csak egyike az élet gyönyörűségeinek, — mondotta Arkágyevics Sztepán. — Nos hát akkor, adj nekünk, barátocskám, két, — nem, az kevés lesz, — három tuczat osztrigát; levest zöldséggel...

— Printanière, — szólt közbe a legény. De Arkágyevics Sztepán nyilván nem akarta neki megszerezni azt az örömet, hogy francziául nevezze meg az ételeket.

— Úgy, zöldséggel, tudod? Azután turbot-ot vastag mártással, azután . . . rostbeef-et; csak vigyázz, hogy jó legyen. Aztán hozhatsz még kappant és befőttet is.

A pinczér, a ki ösmerte Arkágyevics Sztepánnak azt a szokását, hogy az ételeket sohase nevezte meg a francia étlap szerint, nem ismételte a rendelést ő utána, hanem megszerezte magának azt az örömet, hogy elmondta az egészét a francia ételsor szerint: „soupe printanière, turbot sauce Beaumarchais, poulard à la estragon, macedoin de fruits . . .” és legott, mintha csak rúgókon járt volna, lecsapta az egyik bekötött étlapot, s fölkapta a másikat, a bor-jegyzéket, és odavitte Arkágyevics Sztepánnak.

— Hát inni mit fogunk?

— Én — a mit akarsz, csak ne sokat . . . pezsgőt, — mondotta Levin.

— Micsoda? Mindjárt az elején? Egyébiránt, kérlek, igazad van. Szereted a fehér-sípkásat?

— Caché blanc, — szólt közbe a pinczér.

— Nos, akkor hát add ezt az osztrigához, a többit majd meglássuk.

— Igenis. Asztali bort, minőt parancsol?

— Adhatsz Nui-t. De nem, jobb lesz a klasszikus Chablis.

— Igenis. Sajtot a szokottat parancsolja?

— No persze, Parmezán-t. Vagy te tán mást szeretsz?

— Nem, nekem teljesen mindegy, — mondotta Levin, nem tudván elfojtani egy mosolyt.

S a pinczér libegő frakk-szárnyaival elszaladt és öt perczre rá visszatért egy tál felnyitott, gyöngyházfényű osztriga-kagylóval s az ujjai közt egy palaczk borral.

Arkágyevics Sztepán szétnyitotta keményített szalvétáját, begyűrte a mellénye kivágásába, s kezét nyugodtan az asztalra támasztva, hozzálátott az osztrigához.

— Nem rosszak, — szólott, s egymásután nyeldeste a gyöngyházfényű kagylókból ezüst villácskájával kifejtett sikamlós osztrigákat. — Nem rosszak, — ismételte, hol Levinre, hol a pinczérre emelve nedves és csillogó szemeit.

Levin az osztrigát is megette, bár fehér kenyeret sajttal jobb szeretett volna. De gyönyörűséggel nézte Oblonszkijt. Még a pinczér is, miután fölbontotta a palaczkot s a gyöngyöző bort a finom és öblös poharakba kitöltötte, fehér nyakkendőjét igazgatva, az öröm észrevehető mosolyával nézte Arkágyevics Sztepánt.

— Te nem valami nagyon szereted az osztrigát? — kérdezte Arkágyevics Sztepán, a poharát kiürítve, — vagy bánt valami? Hm?

Szerette volna, hogy Levin jókedvű legyen. És Levin nem is volt éppen rosszkedvű, egyszerűen feszélyezte valami. Avval, a mi a lelkében volt, nyomottan és kellemetlenül érezte magát itt a fogadóban, a különszobák közt, a melyekben hölgyekkel vegyes párocskák ebédeltek, s ebben a nagy lótás-futásban. Ez a környezet, tele bronzokkal, tükrökkel, gázlángokkal és pinczerekkel, mintha sértette volna. Attól tartott, hogy bemocskolja azt, a mi a lelkét betöltötte.

— Én? Bizony, bánt valami; de ezenkívül ez az egész környezet is úgy feszélyez, — mondotta. — Fogalmad se lehet róla, hogy nekem, falusi embernek, milyen vadnak tűnik föl mindez, akárcsak annak az úrnak a körmei, a kivel nálad találkoztam...

— Igen, észrevettem, hogy szegény Grinyevicsnek a körmei mennyire érdekeltek, — szólott Arkágyevics Sztepán mosolyogva.

— Nem tehetek róla, — felelt Levin. — Próbáld

meg, képzeld magadat az én helyembe, helyezkedjél egy falusi ember álláspontjára. Mi, ott falun, azon vagyunk, hogy olyan állapotba hozzuk a kezeinket, mely alkalmas a munkára; s ezért levágjuk a körmeinket, s olykor bizony még föl is gyűrjük az ingujjunkat. Itt pedig az emberek megnövesztik a körmeiket, a mekkorára csak lehet, s inggombok képében valóságos tányérokat aggatnak magukra, nehogy a kezeikkel bármit is csinálhassanak.

Arkágyevics Sztepán vidáman elmosolyodott.

— Hjah, ez csak annak a jele, hogy durva munkára nincsen szükségük. Itt észszel dolgoznak.

— Meglehet. De azért nekem mégis vadnak tetszik, mint a hogy' vadnak találom azt is, hogy mi, falusi emberek, iparkodunk minél gyorsabban végezni az evéssel, hogy azután a dolgunk után láthassunk, mi pedig most itt ketten azon vagyunk, hogy minél tovább húzzuk az evést, s azért eszünk osztrigát . . .

— Természetesen, — szolt közbe Arkágyevics Sztepán. — De hiszen éppen ebben van a művelődés célja: mindemből élvezetet csinálni.

— No, ha ez a célja, akkor én jobb szeretnék vad lenni.

— Hiszen úgy is az vagy. Ti, Levinek, mind azok vagytok.

Levin fölsóhajtott. Eszébe jutott a bátyja, Nikoláj; fájdalmasan megszólalt benne a lelkiösmeret és elkomolyodott; de Oblonszkij olyan tárgyról kezdett beszélni, mely tüstént magára vonta a figyelmét.

— Nos hát, elmégy ma este a miéinkhez, Scserbaczkijékhez tudniillik? — kérdezte, s félretolva az üres, érdes kagylókat, odahúzta maga elé a sajtot, miközben a szeme jelentőségteljesen csillogott.

— Igen, föltétlenül elmegyek, — felelt Levin. — Bár úgy tetszett, mintha a herczegnő nem valami szívesen hívott volna.

— Ugyan már! Micsoda badar beszéd! Ez az ő rendes modora . . . Nos hát, barátocskám, hozhatod a levest! . . . Ez már az ő modora, grande dame, — mondotta Arkágyevics Sztepán, — Elmegyek majd én is, de előbb

még valami énekpróbára kell mennem Bonina grófnőhöz. Már hogyste volnál te vad? Mi másra magyarázhatná az ember azt, hogy olyan hirtelen eltűntél Moszkvából? Scserbaczkijék folyton tőlem kérdezősködtek utánad, mintha bizony nekem tudnom kellett volna, mi lelt. Pedig hát én csak annyit tudok, hogy te mindig azt cselekszed, a mit senki más.

— Úgy ám, — mondotta Levin halkán és izgatottan. — Igazad van, vad vagyok. Csakhogy a vadságom nem abban van, hogy elmentem, hanem hogy most idejöttem. Most azért jöttem...

— Óh, te boldog ember! — szólt közbe Arkágyevics Sztepán, s a szeme közé nézett.

— Miért?

— A vérbeli lovakat a billogjukról, a szerelmes ifjakat a szemekről ösmerem meg, — szavalta Arkágyevics Sztepán. — Te néked még előttem van minden.

— És te néked talán bizony mögöttem?

— Nem, ha nincs is mögöttem, de neked van jövőd, nekem meg csak jelenem, és ez a jelen is... foszladozóban van.

— Hogy-hogy'?

— Hát csak, nincs benne köszönet. No, de magamról nem akarok beszélni, aztán meg nem is mondhatnék el úgy mindent, — szólt Arkágyevics Sztepán. — Tehát miért is jöttél te most Moszkvába?... Hé, fogd csak! — kiáltott rá a pinczérre..

— Nem sejtet? — felelt Levin, a nélkül, hogy mélyen csillogó szemeit Arkágyevics Sztepánról levette volna.

— Sejteni sejttem, de én nem kezdek beszélni róla. Már ebből is megítélheted, jól sejtet-e vagy sem, — mondotta Arkágyevics Sztepán, finom mosolylyal pislogván Levinre.

— Nos, és mit szólsz hozzá? — kérdezte Levin reszkető hangon, s érezte, hogy arcának minden izma remeg. — Hogy' fogod föl a dolgot te?

Arkágyevics Sztepán lassan kiitta a pohár Chablisját, miközben le nem vette a szemét Levinről.

— Én? — felelt Arkágyevics Sztepán, — semmit

sem óhajtának annyira, mint ezt, semmit! Ez volna a legjobb, a mi csak képzelhető.

— De nem tévedsz? Tudod, hogy miről beszélünk? — szólalt meg Levin, s majd fölfalta szemével a barátját. — Gondolod, hogy ez lehetséges?

— Igen, gondolom, hogy lehetséges. Már mért ne volna lehetséges?

— Igazán, te csakugyan azt hiszed, hogy lehetséges? Mondj el hát mindent, a mit csak gondolsz! Nos, és ha, ha visszautasítás vár reám?... És én meg vagyok győződve...

— Honnan gondolod? — mondotta Arkágyevics Sztepán, az izgatottságán mosolyogva.

— Csak, olykor úgy tetszik nekem. Ez pedig nekem is, neki is rettenetes volna.

— No, a mi azt illeti, a leányra nézve nincs a dologban semmi rettenetes. Minden leány csak büszke rá, ha megkéri.

— Igen ám, minden leány, de nem ő.

Arkágyevics Sztepán elmosolyodott. Ősmerte már Levinnek ezt az érzését, tudta, hogy előtte a világ összes leányai két fajtára oszlanak: az egyik fajtához tartoznak a világ összes leányai, ő kivülről, és ezekben a leányokban megvan minden emberi gyöngeség, szóval ezek nagyon közönséges leányok; a másik fajta, az — ő egyedül, a kiből nincs semmi gyarlóság, s a ki fölötte áll minden embernek.

— Megállj, végy csak mártást, — mondotta Oblonszkij, megkapván Levin kezét, a ki félretolta magától a mártást.

Levin engedelmesen vett magának mártást, de nem engedte enni Arkágyevics Sztepánt.

— Ne, ne, megállj, megállj, — mondotta. — Értsd meg, hogy ez reám nézve élet-halál kérdés. Én soha, senkivel se beszéltem erről. S nem is beszélhetek senkivel, csak veled. Pedig lásd, mi egymástól teljesen elütök vagyunk: más az ízlésünk, mások a nézeteink, minden; de én tudom, hogy te szeretsz és megértesz engem, s azért szeretlek téged olyan nagyon. De, az Istenre kérlek, légy teljesen őszinte.

— Én csak azt mondom néked, a mit gondolok, — szólt Arkágyevics Sztepán mosolyogva. — Sőt többet mondok: az én feleségem — csodálatos egy asszony... — Arkágyevics Sztepán, mikor a feleségéhez való viszonya eszébe jutott, fölsóhajtott, s pillanatnyi hallgatás után folytatta: — Valóságos jóstehetség van benne. Keresztüllát az embereken; de ez még nem minden, — azt is tudja, mi lesz, különösen a házasságokat illetőleg. Ő például előre megmondta, hogy Sahovszkája Brentelyhez fog menni feleségül. Senki sem akarta neki elhinni, pedig úgy lett. És ő is — a te pártodon van.

— Hogy' érted ezt?

— Úgy, hogy arról nem is szólva, hogy szeret téged, azt mondja, hogy Kiti föltétlenül a feleséged lesz.

Ezekre a szavakra olyan mosoly ragyogott föl Levin arcán, a mely közel állott a megilletődés könnyeihez.

— Ezt ő mondja! — kiáltott föl Levin. — Mindig mondtam, hogy pompás egy teremtés a te feleséged. No, de most elég, ne beszéljünk többet erről, — mondotta s fölkelte a helyéről.

— Jó, jó, csak ülj le.

De Levin nem tudott leülni. Szilárd lépteivel vagy kétszer végigmérte a kalitkaszerű szobát, egyet-kettőt pislantott a szemeivel, nehogy a könnyeit elárulja, s csak akkor ült le megint az asztalhoz.

— Értsd meg, — mondotta, — hogy ez nem szerelem. Voltam én már szerelmes is, de ez nem az. Ez nem is az én érzésem, hanem valami külső erő lett úrrá rajtam. Lásd, én elutaztam, mert úgy láttam, hogy ez lehetetlen, érted, ez olyan boldogság, a milyen a földön nem szokott lenni; de a mellett küzdöttem magammal, s látom, hogy e nélkül nincs élet a számomra. Itt döntenem kell...

— De hát miért utaztál el?

— Óh, megállj! Óh, mennyi gondolat! Mennyi kérdés nyomul itt az előtérbe! Halld csak. Lásd, neked fogalmad se lehet róla, mit cselekedtél te értem azzal, a mit mondtál. Én olyan boldog vagyok, hogy szinte hitványnyá lettem tőle; mindenről megfeledeztem. Ma tudtam meg, hogy a bátyám, Nikoláj... tudod, itt van... ő róla is megfeledeztem. Nekem úgy tetszik most, hogy

ő is boldog. Ez már szinte örület. Csak egy borzasztó... lám, te nő vagy, te ösmered ezt az érzést... az a borzasztó, hogy mi — vének, a kiknek már multunk van... nem a szerelemben, hanem a bűnökben... egyszerre a közelébe férközünk egy ártatlan, tiszta lénynek; ez visszataszító, s ezért lehetetlen, hogy az ember ne érezze magát méltatlannak.

— No, neked ugyan nem sok a bűnöd.

— Oh, és mégis, — mondotta Levin, — mégis „a mint undorral eltelve visszagondolok az életemre, rettegek, átkozódom, és keserűen panaszkomod...” Úgy bizony.

— Mit csináljunk, ha már ilyen a világ, — mondotta Arkágyevics Sztepán.

— Csak egy a vigasztaló, mint abban az imádságban is, a melyet mindig szerettem, az, hogy nem az érdemeink, hanem az irgalom révén részesülünk bűnbocsálatban. Ő is csak így bocsáthat meg nekem.

XI.

Levin kiitta a poharát s elhallgattak.

— Egyről még szólnom kell néked. Ösmered te Vronszkijt? — kérdezte Arkágyevics Sztepán Levintől.

— Nem, nem ösmerem. Miért kérdezed?

— Tölts még egyet, — fordúlt oda Arkágyevics Sztepán a pinczérhez, a ki a poharakat töltögette, s mindig olyankor settenkedett ott körülöttük, a mikor semmi szükség se volt rá.

— Azért kellene ösmerned Vronszkij-t, mert ő vetélytársaid egyike.

— Ki az a Vronszkij? — kérdezte Levin, s arczának az a gyermekesen ujongó kifejezése, a melyben Oblonszkij még csak az imént is úgy gyönyörködött, egyszerre bosszúsra és kellemetlenre változott.

— Vronszkij, ez Vronszkij Ivanovics Kirill-nek egyik fia, és a pétervári aranyifjúság egyik legtipikusabb képviselője. Én Tverben ösmerkedtem meg vele, mikor

ott voltam hivatalban, ő pedig sorozásra jött oda. Szörnyen gazdag, szép, nagy összeköttetései vannak, szárnysegéd, s mindezen fölül még nagyon kedves és jó fiú. Sőt több, mint egyszerűen jó fiú. A mint őt itt megösmertem, művelt is, okos is; szóval olyan ember, a ki még sokra viheti.

Levin elkomorodott és hallgatott.

— Kevéssel azután jelent meg itt, hogy te elutaztál, és úgy tudom, hogy fülig szerelmes Kitibe; képzelheted, hogy az anyja . . .

— Bocsáss meg, de én nem képzelek semmit, — szólt Levin, sötéten összeránczolva a homlokát. S tüstént eszébejutott a bátyja, Nikoláj, valamint az is, hogy milyen hitvány ember ő, hogy róla meglepedkezett.

— Lassan, csak lassan, — mondotta Arkágyevics Sztepán mosolyogva és megérintve a kezét. — Én elmondtam neked azt, a mit tudok, s csak ismétélhetem, hogy ebben a gyöngéd és kényes ügyben, a mennyire meg lehet ítélni, nekem úgy tetszik, hogy az esélyek a te részedre vannak.

Levin hátradőlt a székében, és sápadt volt az arcza.

— De én azt tanácsolnám neked, hogy, a mennyire lehet, intézd el a dolgot mielőbb, — folytatta Oblonszkij, bort töltve a poharába.

— Ne, köszönöm, nem tudok többet inni, — mondotta Levin, s elhúzta a poharát. — Még be találok csípni . . . Hát te, hogy' vagy? — folytatta, nyilván másra akarván terelni a szót.

— Még csak egyet: mindenesetre azt tanácsolom, hogy a kérdést dönts el mielőbb. Ma azonban nem ajánlom, hogy szólj, — mondotta Arkágyevics Sztepán. — Menj el inkább holnap reggel, tégy neki egy klasszikus vallomást, aztán, áldjon meg az Isten . . .

— Igaz ni, te mindig szerettél volna eljönni hozzám vadászni. Lásd, most tavasszal eljöhetnél, — mondotta Levin.

Levin most már teljes lelkéből szánta és bánta, hogy Arkágyevics Sztepánnal ebbe a beszélgetésbe elegyedett. Különös érzését beszennyezték Arkágyevics

Sztepán föltevésai és tanácsai, és ez a beszélgetés holmi pétervári tisztcske versengéséről.

Arkágyevics Sztepán elmosolyodott. Tisztán látta, hogy mi ment végbe Levin lelkében.

— Majd csak elmegyek valamikor, — mondotta. — Bizony, paitás, az asszonyok — ez az a csavar, a mely körül minden forog. Lám, az én dolgaim is rosszul állanak, nagyon rosszul. S mind az asszonyok miatt. Mondd meg nekem őszintén, — folytatta, — miközben szivart vett elő s egyik kezével a poharát fogta, — adj nekem tanácsot.

— Ugyan miben?

— Íme a következőkben. Tegyük föl, te nős vagy, szereted a feleségedet, de egy másik asszonyért is hevülsz . . .

— Bocsáss meg, de ezt a leghatározottabban nem értem, éppen úgy, mint a hogy', mondjuk, nem érteném azt, hogy én most, a mikor jóllaktam, elmennék egy pék mellett s kalácsot lopnék tőle.

Arkágyevics Sztepán szemei a szokottnál jobban csillogtak.

— Ugyan miért? A kalácsnak is olyan pompás néha az illata, hogy nem tud neki ellentállani az ember.

Himmlisch ist's wenn ich bezwungen
Meine irdische Begier;
Aber doch, wenn's nicht gelungen,
Hatt' ich auch recht hübsch Plaisir!

Így szólván, Arkágyevics Sztepán finoman elmosolyodott. Levin szintén nem állhatta meg mosoly nélkül.

— No, de tréfán kívül, — folytatta Oblonszkij. — Képzeld el, hogy egy nő, egy kedves, szelíd, szerető te-remtés, a ki szegény és elhagyatott, mindenét föláldozta neked. Most, hogy már megesett a dolog, úgy-e, csak nem lehet őt elhagyni? Isten neki: szakítunk vele, nehogy földüljük családi életünket, de csak lehetetlen nem sajnálni, nem támogatni őt, s nem enyhíteni a sorsán?

— No már megbocsáss. Te tudod, hogy szerintem a nők két fajtára oszoknak . . . azaz nem . . . jobban

mondva: vannak nők, és vannak . . . Én bukott terem-
téseket, a kik bájosak lettek volna, sohasem láttam s
nem is fogok látni, az olyanokat pedig, mint az a kimá-
zolt és hajfodros francia leány ott a pénztárnál, útála-
tos férgeknek tartom, a mint hogy a bukottak azok is
mind . . .

— Hát az evangéliombeli . . . ?

— Ugyan hagyd el! Krisztus soha sem mondta
volna azokat a szavakat, ha tudta volna, mennyire
vissza fognak élni velük. Az egész evangéliumból éppen
csak ezekre a szavakra emlékeznek az emberek. Egyéb-
iránt én nem azt mondom, a mit gondolok, hanem azt,
a mit érzek. Undorodom a bukott nőktől. Te a pó-
koktól félsz, én meg ezektől a férgektől. Pedig bizo-
nyára te se tanulmányoztad a pókokat és nem ösmered
a szokásaikat: éppen így vagyok én is.

— Könnyű neked így beszélni; akárcsak az a
Dickens-féle úr, a ki minden fogas kérdést keresztül
hajít a balkezével a jobb vállán. Csakhogy a tények ta-
gadása még nem felelet. Mit csináljak, azt mondd meg,
mitévő legyek? A feleséged öregszik, te pedig csupa
élet vagy. Egyet fordulsz, s máris úgy érzed, hogy nem
tudod többé szerelemmel szeretni a feleségedet, bár-
mennyire becsülöd is őt. S itt egyszerre az utadba akad
a szerelem, s véged van, véged van, — mondotta Arká-
gyevics Sztepán szomorú kétségbeeséssel.

Levin elmosolyodott.

— Bizony, véged van, — folytatta Oblonszkij. —
De hát mitévő legyen az ember?

— Ne lopjon kalácsot.

Arkágyevics Sztepán elnevette magát.

— Oh, te moralista! De értsd meg hát, két nőről
van szó: az egyik csak a jogaihoz ragaszkodik s ezek a
jogok: a te szerelmed, a melylyel azonban nem szolgál-
hatsz neki; a másik pedig teljesen föláldozza magát
érted, s nem kíván semmit. Mit kell hát tenned? Hogyan
kell viselkedned? Ez szörnyű dráma . . .

— Ha éppen tudni kívánod erre vonatkozólag az én
vallomásomat, hát kimondom, hogy én nem hiszem,
hogy itt drámáról lehetne szó. Azt is megmondom, hogy

miért. Szerintem a szerelem . . . mind a kétféle szerelem, a melyet, ha emlékszel, Plátó a *Lakomá*-jában körülír, — mind a kétféle szerelem, — próbaköve az embereknek. Némelyek csak az egyiket, mások csak a másikat ismerik. És azok, a kik csak a nem plátói szerelemet ösmerik, hasztalan beszélnek drámáról. Az ilyen szerelemben semmiféle drámáról se lehet szó. „Köszönöm alássan a gyönyörűséget, magamat ajánlom“, íme az egész dráma. A plátói szerelemben pedig szintén nem lehet dráma, mert az ilyen szerelemben tiszta és világos minden, mert . . .

Ebben a pillanatban Levinnek eszébe jutottak a maga bűnei s az a belső küzdelem, a melyen keresztül ment. És egészen váratlanul hozzátette:

— Egyébiránt lehet, hogy igazad van. Nagyon lehet . . . De én nem tudom, igazán mondom, nem tudom.

— Íme lásd, — mondotta Arkágyevics Sztepán, — te nagyon is tökéletes ember vagy. Ez neked egyik kiválóságod, de egyúttal fogyatkozásod is. Te magad tökéletes jellem vagy, és azt akarod, hogy az egész élet csupa tökéletes jelenségekből álljon, — ez pedig nincs úgy. Te például lenézed a társadalmi szolgálati tevékenységet, mert azt szeretnéd, hogy a munka mindig megfeleljen a célnak, — ez pedig nem szokott úgy lenni. Azt is akarod, hogy az egyes ember tevékenységének is mindenkor legyen célja, hogy a szerelem és a családi élet mindig egymással karöltve járjon, — de hát ez sincsen úgy. Az élet minden változatossága, minden bája, minden szépsége árnyékból és fényből van összerakva.

Levin fölsóhajtott és nem felelt. A maga bajára gondolt s nem is figyelt Oblonszkijra.

És egyszerre mind a ketten érezni kezdték, hogy bár jó barátok, bár együtt ebédeltek és borozgattak, a minek közelebb kellett volna hozni őket egymáshoz, mégis mindenikük csak a maga bajára gondol, s hogy egyiküknek a másikához voltaképpen semmi köze. Oblonszkij már nem egyszer tapasztalta a közeledés helyett ezt a teljes meghasonlást, a mely most az ebéd után

bekövetkezett és azt is tudta, hogy mit kell az ilyen esetekben tenni.

— Fizetni! — kiáltott föl és átment a szomszéd terembe, a hol legott összeakadt egy ösmerős segéd-tiszttel s beszédbe eredt vele egy színésznőről meg a barátjáról. S a segéd-tiszttel való beszélgetésben Oblonszkij legott megkönnyebbülést és pihenést talált a Levinnel folytatott eszmecsere után, mely mindig túlságosan nagy szellemi és lelki megerőltetésébe került.

Mikor a pinczér a huszonhat rubelra s néhány kopejk-ra, meg még a pálinkáért valami csekélységre rúgó számlával megjelent, Levin, a kit, mint falusi embert, máskor rémületbe ejtett volna a reá eső tizennégy rúbeles számla, most rá se hederített, kifizette a maga részét és elment haza, hogy átöltözködjék s elmenjen Scserbaczkijékhoz, a hol el fog dőlni a sorsa.

XII.

Scserbaczkaja Kiti herczegkisasszony tizennyolcz esztendőös volt. Ez volt az első tél, hogy a világba kezdett járni. A társaságban elért sikerei nagyobbak voltak, mint két idősebb nővéreéi, sőt nagyobbak, mint a nőkre maga a herczegnő is számított. Nem is szólva arról, hogy a moszkvai bálók tánczoló fiatalsága, csaknem kivétel nélkül, szerelmes volt Kítibe, mindjárt az első télen két komoly parthie kínálkozott neki: Levin, és csakhamar az ő elutazása után gróf Vronszkij.

Levinnek a tél elején történt megjelenése, gyakori látogatásai és Kiti iránt táplált nyilvánvaló szerelme szolgáltak alkalmul Kiti szüleinek az első komoly megbeszélésre a Jeány jövőjét illetőleg, de egyúttal összekocczanásokra is, melyek a herczeg és herczegné közt lejátszódtak. A herczeg Levin pártján volt, s azt mondotta, hogy Kiti számára kívánni se tudna jobbat. A herczegné viszont, az asszonyoknál sajátos szokás szerint, a kérdés megkerülésével úgy nyilatkozott, hogy Kiti még nagyon is fiatal, hogy Levin semmivel sem árulja el, hogy komoly szándékai vannak, hogy Kiti

nem mutat iránta valami nagy hajlandóságot s több efféle; de nem állott elő a legfőbb érvel, — azzal, hogy a leánya számára jobb parthiere számít, s hogy Levin nem rokonszenves neki, és hogy éppenséggel nem érti őt. Mikor aztán Levin olyan hirtelen elutazott, a herczegné örült, s diadalmasan mondotta az urának: „Lásd, igazam volt.“ Mikor pedig megjelent Vronszkij, még jobban örült, s csak megszilárdult abban a véleményében, hogy Kítinek nem egyszerűen jó, hanem fényes parthiet kell csinálnia.

Az anya szemeiben Vronszkij és Levin közt szó se lehetett összehasonlításról. Levinben nem tetszettek neki furcsa és éles ítéletei, a társaságban való esetlensége, melyet a büszkeségére vezetett vissza, úgyszintén, az ő felfogása szerint, elvadult falusi élete és az, hogy örökké csak barmokkal és a parasztokkal kellett bíbelődnie; az sem igen volt ínyére, hogy bár szerelmes volt a leányába, s másfél hónapig járt a házukba, olyan benyomást tett, mintha folyton várt volna valamire, s mintha attól tartott volna, nem lesz-e nagyon is nagy tisztesség a családra nézve, ha előáll az ajánlatával, s éppenséggel semmi érzéke se volt az iránt, hogyha már olyan házba jár, a hol eladó leány van, úgy kötelessége lett volna nyilatkozni. És egyszerre, a nélkül, hogy nyilatkozott volna, elutazott. „Még szerencse, hogy anyyira nem vonzó ember, hogy Kiti nem szeretett bele“, gondolta magában.

Vronszkij minden tekintetben megfelelt az anya igényeinek: rendkívül gazdag, okos, előkelő volt, küszöbén egy fényes katonai és udvari pályának, és még hozzá mint ember is elragadó. Kívánni se lehetett jobbat.

Vronszkij a bálokon nyíltan udvarolt Kítinek, tánczolt vele, járt a házba, szóval teljességgel lehetetlen volt komoly szándékaiban kételkedni. Mind a mellett az anya ezen az egész télen rettenetesen nyugtalan és izgatott volt.

Maga a herczegné, ezelőtt harmincz esztendővel, a nagynénje közvetítésével ment férjhez. A völegény, a kiről már jó előre kiszimatoltak mindent, eljött, megnézte a leányt, s viszont megnézték őt is; a házasságszerző

néni kifürkészte és előterjesztette a kölcsönösen egymásra tett benyomásokat; a benyomások kedvezőek voltak; azután, egy jó előre kitűzött napon, megtörtént a várva-várt házassági ajánlat, melyet a szülők legott el is fogadtak. Roppant könnyen és egyszerűen ment minden, a hercegnének legalább úgy tetszett. De csak később, a leányainál tapasztalta, hogy mennyire nem könnyű és egyszerű, — bárha közönségesnek látszó dolog is — a leányokat férjhez adni. Mennyi aggodalmat kellett átélnie, mennyi gondolatot kellett meghányingvetnie, mennyi pénzt el kellett pocsékolnia, s az urával mennyi harcot kellett megvívnia, mielőtt két idősebb leányát, Darját és Natalját férjhez adhatta! Most, hogy a legfiatalabbat is bevezették a világba, ugyanazokat az aggodalmakat, ugyanazokat a kétségeket, és az urával az eddigieknél még sokkalta nagyobb pörpatvarokat kellett átélnie. Az öreg herceg, mint minden apa, különösen kényes volt leányainak a becsületére és tisztaságára; szinte esztelenül féltékeny volt a leányaira és különösen Kiti-re, a ki kedvence volt, s lépten-nyomon nagy háborúságot viselt a hercegnő ellen azért, hogy a leányát kompromittálja. A hercegné ezt már az első leányainál megszokta volt, most azonban úgy érezte, hogy ennek az érzékenységnek ezúttal jóval több alapja van. Látta, hogy a társadalmi szokások terén az utóbbi időben sok minden megváltozott, s az anyai kötelességek még nehezebbekké váltak. Látta, hogy Kiti kortársai egyes csoportokat alkotnak, egyetemre járnak, a férfiakkal szabadon érintkeznek, az utcán egyedül kocsikáznak, sokan közülük már „pukedlit“ se csinálnak, és a mi a fő, valamennyien erősen meg vannak róla győződve, hogy férjet választani az ő dolguk, nem pedig a szüleiké. „Manapság már nem úgy adják férjhez a leányt, mint annakelőtte“, — gondolták és mondogatták mindezek a fiatal leányok, sőt bizony az öregek is. De hogy hogy adják hát manapság férjhez őket? — ezt a hercegné senkitől se volt képes megtudni. A francia szokást, a mely szerint a szülők döntötték el gyermekeik sorsát, nem fogadták el, sőt elítélték. Az angol szokás, — mely teljes szabadságot enged a leánynak — szintén nem volt

elfogadva, s az orosz társaságban nem is lett volna keresztülvihető. A férjhezmenés orosz divatja valósággal otrombaság-számba ment, mindenki kaczagott rajta, még maga a hercegné is. De hogy voltaképpen hogy' kell hát férjhezadni és férjhezmenni, azt nem tudta senki. A kivel csak a hercegnének erről a tárgyról alkalma volt beszélni, mind ugyanazt mondta: „Ugyan kérem, manapság már igazán szakítani kell ezzel az ósdisággal. Hiszen végre is, a fiatalok házasodnak össze, nem pedig az öregek; következésképpen rá kell hagyni a fiatalokra, intézzék a dolgot úgy, ahogy' akarják“. Persze könnyű volt így beszélni azoknak, a kiknek nem voltak leányaik, de a hercegné belátta, hogy közeledés esetén a leánya nagyon könnyen szerelemre lobbánhat, még pedig esetleg olyas valaki iránt, a kinek eszéágában sincs nősülni, vagy a ki éppenséggel nem férjnek való. S bármennyire iparkodtak is a hercegnével elhíttetni, hogy a fiataloknak manapság maguknak kell a sorsukat intézniök, ő nem tudta elhinni, mint a hogy' nem tudta volna elhinni azt sem, hogy volt olyan korszak, a mikor ötéves gyermekek számára a töltött pisztolyt tartották a legalkalmasabb játékszernek. Ez volt az oka annak, hogy a hercegné sokkal jobban aggódott Kitiért, mint annak idején, idősebb leányaiért.

Most azon aggódott, hogy Vronszkij is nem fog-e a leányával szemben pusztán csak az udvarlásra szorítkozni. Annyit már látott, hogy a leánya szerelmes belé, de azzal nyugtatta meg magát, hogy Vronszkij végre is becsületes ember, s tán még se fog ilyesmire vetemedni. De egyúttal azzal is tisztában volt, hogy az érintkezés mostani fesztelensége mellett roppant könnyű egy leány fejét elcsavarni, s hogy a férfiak egyáltalában nagyon könnyen szokták venni az ilyesmit. A múlt héten Kiti elmesélte anyjának, egy a mazurka alatt Vronszkijval folytatott beszélgetését. Ez a beszélgetés részben megnyugtatta a hercegnét; de azért még se tudott teljesen megnyugodni. Vronszkij azt mondta volt Kitinek, hogy ő meg az öcscse annyira hozzászoktak ahhoz, hogy magukat mindenben alárendeljék az édes anyjuknak, hogy fontos lépésre soha nem szánják rá magukat

a nélkül, hogy az ő tanácsát kikérjék. — Most is, mint valami különös boldogságot várom édes anyám megérkezését Pétervárról, — mondotta neki.

Kiti elmondta ezt, a nélkül, hogy ezeknek a szavaknak valami különös jelentőséget tulajdonított volna. De az anyja másként fogta föl a dolgot. Tudta, hogy az öregasszonyt napról-napra várták, tudta, hogy az csak örülni fog a fia választásának, s furcsának találta, hogy Vronszkij azért nem nyilatkozik, mert attól tart, hogy megbántja vele az anyját; de ő maga is annyira kívánta ezt a házasságot, és mindenekfölött aggodalmainak a lecsillapítását, hogy végre is elhitte a dolgot. Bármily keserves volt is most a herczegnére nézve legidősebb leányának, Dollinak a boldogtalanságát látni, a ki arra készült, hogy elhagyja az urát, az az izgatottság, mely legkisebb leányának mostanában eldöntendő sorsa miatt erőt vett rajta, minden más érzelmét elnémította. A mai nap, Levin megjelenésével újabb nyugtalan-ságot okozott neki. Attól tartott, nem fog-e a leánya, a ki, mint látszott, egyidejűleg Levin iránt is elég gyöngéd érzelmeket táplált, túlzott becsületességből Vronszkijnek kosarat adni, s egyáltalában, hogy Levin megérkezése nem fogja-e a befejezéshez immár oly annyira közeljaro ügyet hátráltatni és összebonyolítani.

— Mit akar, régen itt van már? — kérdezte a herczegné Levin felől, mikor hazaérkeztek.

— Ma érkezett, maman.

— Én csak annyit akarok mondani... — szólalt meg a herczegné, s arcának komoly és élénk kifejezéséből Kiti legott kitalálta, hogy miről lesz szó.

— Mama, — mondotta hirtelen föllobbanással oda-fordulván hozzá, — kérem, nagyon kérem, ne beszéljen erről. Tudom, mindent tudok.

Ő is csak azt akarta, a mit az anyja, de az anyja kívánságának az indító okai sértették.

— Én csak annyit akarok mondani, hogy ha az egyikben reményt keltettél...

— Mama jelkem, az istenért, ne beszéljen. Olyan rettenetes nekem, erről beszélni.

— Jó, hát nem beszélek, — szólta a mama, könnye-

ket pillantván meg a leánya szemében; — csak azt az egyet, édes lelkem: te megígérted, hogy nem lesznek titkaid előttem. Hát csakugyan nem lesznek?

— Soha, mama, semmiféle titkom nem lesz előtted, — szólta Kiti elpirúlva s egyenesen az anyja szemé közé nézett. — De most nincs mit mondanom. Én . . . én . . . még ha akarnék is szólni, most nem tudnék mit mondani . . . igazán nem tudnék . . .

„Nem, ilyen szemekkel nem hazudhatik“, — gondolta magában az anyja, izgatottságán és boldogságán mosolyogva. A hercegné azon mosolygott, hogy milyen óriási és milyen fontos dolognak látszik szegényke előtt az, a mi most a lelkét nyomja.

XIII.

Kitin ebéd után és estefelé olyan érzés vett erőt, aminőt az ifjú érezhet az ütközet előtt. Erősen kalapált a szíve és semmin se tudtak megállapodni a gondolatai.

Érezte, hogy a mai estének, a mikor ők ketten először találkoznak, elhatározónak kell lennie az ő sorsára. S szakadatlanul maga előtt látta őket, hol külön-külön, hol együtt, mind a kettőjüket. Mikor visszagondolt a múltra, gyönyörűséggel és gyöngédséggel állapodott meg Levinhez való viszonyának az emlékein. A gyermekkor s a Levinnel és elhalt öccsével való barátság emlékei különös, költői bájt kölcsönöztek kettőjük viszonyának. Levinnek iránta való szerelme, a melyről meg volt győződve, hízelgő volt rá nézve s örömet okozott neki. S így könnyű volt Levinre gondolnia. A Vronszkijra való visszaemlékezésbe már némi fonákság is vegyült, bárha az a legnagyobb mértékben világi és nyugodt ember volt; mintha valamelyes hamisság lett volna, nem Vronszkijban, — ő nagyon egyszerű volt és kedves, — hanem ő benne magában, míg Levinnel szemben magát egészen közvetlennek és tisztának érezte. De viszont a mint Vronszkijval kapcsolatban gondolt a jövőjére, fényes és boldog perspektíva tárult elé; míg Levinnel ködösnek tűnt föl előtte a jövő.

Mikor fölment, hogy az estére átöltözzék, s a tükörbe nézett, örömmel látta, hogy ma jó napja van, a mikor összes erőinek teljes birtokában van, a mire pedig abban, a mi előtte állott, ugyancsak szüksége volt: érezte magában a külső nyugalmat s mozdulatainak fesztelen kecsességét.

Félnyolczkor, alig hogy az elfogadó-szobába lépett, az inas jelentette: „Levin Dmitrics Konsztantin“. A herczegné még a szobájában volt, s a herczeg se jött volt le. „Csakugyan úgy van“, — gondolta Kiti, s minden csepp vére a szívébe szökött. Eirémült a halványságán, amint a tükörbe nézett.

Most már biztosan tudta, hogy csak azért jött korábban, hogy őt egyedül találja és nyilatkozzék. S csak most látta meg először, teljesen más és új oldaláról a dolgot. Csak most értette meg, hogy a kérdés nem pusztán őt érinti, — hogy tudniillik kivel lesz boldog és kit szeret, — hanem hogy a legközelebbi pillanatokban meg kell bántania egy embert, a kit szeret. Megbántani, még pedig kegyetlenül . . . És miért? Azért, mert ő, a kedves, szereti őt, szerelmes belé. De nem lehet segíteni a dolgon, meg kell lenni, így kell lenni.

„Istenem, de hát én magam vagyok kénytelen ezt neki megmondani? — gondolta magában. — Tán azt mondjam, hogy nem szeretem? De hiszen ez nem igaz. Hát mit mondok akkor? Talán azt, hogy mást szeretek? Nem, ez lehetetlen. Inkább elmegyek, elmegyek“

Már közel volt az ajtóhoz, a mikor lépteket hallott. — „Nem! Ez nem volna becsületes dolog, mitől féjlek? Nem cselekedtem én semmi rosszat. A hogy' lesz, úgy lesz! Megmondom neki az igazat. Vele szemben megtehetem. Ime itt van“, — mondotta magában, mikor meglátta erőteljes és bátortalan alakját, a mint csillogó szemeit rászögezte. Kiti egyenesen belenézett az arczába, mintha irgalmat esdekelt volna tőle, s kezet nyújtott neki.

— Úgy látszik, nem jókor jöttem, nagyon is korán van még, — mondotta, körülnézve az üres fogadó-szobában. Mikor látta, hogy várakozásai teljesültek, s hogy semmi sem zavarja abban, hogy nyilatkozzék, elsötétült az arca.

— Óh dehogy, — mondotta Kiti s leült az asztal mellé.

— De hiszen én magam is csak azt akartam, hogy kegyedet egyedül találjam, — szólalt meg a nélkül, hogy leült volna, s folyton csak őt nézte, nehogy a lábába szálljon a bátorsága.

— A mama tüstént itt lesz. Tegnap nagyon kifáradt. Tegnap...

Beszélt, de maga se tudta, hogy mit mondanak az ajkai, s le nem vette róla könyörgő és becéző pillantását.

Levin csak nézte; Kiti elpirult és hallgatott.

— Azt mondtam volt kegyednek, hogy nem tudom, hosszabb időre jöttem-e... s hogy ez kegyedtől függ...

Kiti mind mélyebbre és mélyebbre horgasztotta le a fejét, maga sem tudván, mit fog felelni arra, a mi olyan rohamosan közeledett.

— Hogy ez kegyedtől függ, — ismételte. — Én azt akartam mondani... azt akartam mondani... Én azért jöttem, hogy... Legyen a feleségem! — mondotta, maga se tudván, mit beszél; de miután érezte, hogy a legrettenetesebbet kimondta, elhallgatott, és csak nézett rá.

Kiti nehezen zihált, a nélkül, hogy rápillantott volna. Ujjongás volt, a mit érzett. Csordúltig tele volt a lelke boldogsággal. Semmiképpen se számított rá, hogy az ő szerelmi vallomása ilyen nagy hatással lesz rá. De ez mindössze csak egy pillanatig tartott. Eszébe jutott Vronszkij. Fölemelte Levinre derült és őszinte szemeit, s kétségbeesett arcát látva, sietve így felelt:

— Bocsásson meg... de ez lehetetlen...

Még csak egy perczzel azelőtt is milyen közel állott hozzá, milyen fontos volt egész életére! És most milyen idegenné lett rá nézve, milyen messzire sodródott tőle!

— Nem is történhetett másként, — mondotta Levin, a nélkül, hogy rápillantott volna. Meghajtotta magát s el akart menni.

XIV.

Ebben a pillanatban lépett be a hercegné. Rémséget ült az arczára, mikor, így egyedül, megpillantotta őket, s dúlt arcukat látta. Levin meghajtotta magát előtte s nem szólt semmit. Kiti hallgatott, a nélkül, hogy fölpillantott volna. — „Hála Istennek, kosarat adott“, — gondolta az anyja, s fölragyogott arczán a szokott mosoly, a melylyel minden csütörtökön a vendégeit fogadni szokta. Leült s elkezdett Levin falusi életmódja felől tudakozódni. Levin megint leült, s várta a vendégek érkezését, hogy azután észrevétlenül elillanhasson.

Öt perczre rá belépett Kilinek egy barátnője, Nordszton grófné, a ki tavaly télen ment volt férjhez.

Ez egy sárga, ösztövé, beteges és ideges, csillogóan feketeszemű asszony volt. Szerette Kiti, s iránta való szeretete, — mint a férjes asszonyoknak a hajadonok iránt érzett szeretete rendszerint, — abban az óhajlásban nyilvánult, hogy Kiti, a boldogságról táplált ideáljának megfelelően, férjhezadja; Vronszkijhoz kívánta hozzáadni. Levin, a kivel a tél elején gyakran találkozott náluk, mindig kellemetlen volt neki. Valahányszor csak összejött vele, állandó és kedvencz szórakozása volt gúnyt üzni belőle.

— Szeretem, mikor méltóságának a magaslatáról néz le reám, vagy félbeszakítja a velem folytatott okos társalgást, mert ostoba vagyok hozzá, vagy pedig leereszkedik hozzám. Nagyon szeretem: leereszkedik! Igazán, nagyon örülök, hogy ki nem állhat engem, — szokta volt mondogatni róla.

És igaza volt, mert Levin csakugyan ki nem állhatta és megvetette őt éppen azért, a mire olyan büszke volt, s a mit kiváló érdemül rótt föl magának, — az idegességeért, s azért az előkelősködő lenézésért, a melylyel minden durvább és világiasabb dolog iránt viselkedett.

Nordszton grófné és Levin között az, a társaságban nem ritkán előforduló viszony fejlődött ki, a mikor két ember, a ki külsőleg a lehető legbarátságosabb lábon áll,

kölcsönösen olyannyira gyűlöli egymást, hogy még arra is képtelen, hogy komolyan érintkezzék, vagy, hogy egyik a másik által magát sértve érezhesse.

Nordszton grófné legott rávetette magát Levinre.

— Áá! Dmitrics Konsztantin? Megint csak eljött a mi feslett Babylonunkba, — mondotta, odanyújtván neki apró, sárga kezét, s eszébe juttatván valamikor a tél elején mondott szavait, hogy: Moszkva valóságos Babylon. — Nos, vajon Babylon javult-e meg, vagy pedig maga romlott el? — tette hozzá, gúnyos mosolylyal pillantva Kiti-re.

— Nagyon hízelgő rám nézve, grófné, hogy olyan jól emlékszik a szavaimra, — felelt Levin, a ki tüstént föl találta magát, és belement a Nordszton grófnéval szemben megszokott tréfásan ingerkedő modorba. — Nyilván nagyon mély benyomással voltak kegyedre.

— No persze! Hiszen tudja, hogy én mindent föl szoktam jegyezni. Nos, Kiti, megint voltál korcsolyázni?

És elkezdett Kitivel társalogni. Bármily kényelmetlen dolog volt is Levinre nézve most távozni, mégis könnyebb volt ezt a kényelmetlenséget elviselnie, mint egész este ott maradni és látni Kiti-t, a ki csak néha vetett rá egy-egy pillantást, különben pedig kerülte a tekintetét. Föl akart kelni, de a hercegné észrevevén, hogy hallgat, odafordult hozzá:

— Hosszabb időre jött Moszkvába? De hiszen ön, úgy tetszik, a zemsztvo ügyeivel is foglalkozik, s nem igen maradhat el soká.

— Nem, hercegné, nem foglalkozom többé a zemsztvo-val, — mondotta. — Mindössze pár napra jöttem.

„Valami lelte, — gondolta magában Nordszton grófné, a mint szigorú és komoly arczára nézett; — valami mintha nyikorogna benne. No de majd segíték én a baján. Szörnyen szeretek Kiti előtt bolondot üzni belőle, s ezt meg is fogom cselekedni.

— Dmitrics Konsztantin, kérem, — fordult oda hozzá, — fejtse meg nekem, hogy' van az, — hiszen maga mindent tud. Hogy' van az, hogy nálunk Kalugában a parasztok és a parasztasszonyok elitták mindentü-

ket, a mijük csak volt, s most nem fizetnek nekünk semmit. Hogy' van az? Hiszen maga annyira dicséri mindig a parasztokat.

Ekkor még egy hölgy lépett a szobába, és Levin fölállott.

— Bocsásson meg, grófné, de én igazán nem értek az ilyesmihez, és nem mondhatok önnek semmit, — szólott, és ránézett a hölgy nyomában belépő katonatisztre.

„Ez lesz Vronszkij“, — gondolta Levin, s hogy meggyőződjék róla, ránézett Kiti-re, a ki már észrevette volt Vronszkijt, s egy pillantást vetett Levinre. Szemeinek ebből az egyetlen, sugárzó pillantásából megértette, hogy Kiti szereti ezt az embert, épp oly tisztán megértette, akárcsak szavakkal mondta volna meg neki. De vajon miféle ember ez a Vronszkij?

Most már, — helyes volt-e vagy nem, — de kénytelen volt maradni; meg kellett tudnia, vajon miféle ember az, a kit Kiti szeret.

Vannak emberek, a kik, ha bármi tekintetben szerencsés vetélytársukkal összeakadnak, készek legott minden jótól, a mi benne csak van, elfordulni, s csak a rosszat látják meg benne; vannak viszont emberek, a kik éppen ellenkezőleg, mindenekelőtt azokat a tulajdonságokat óhajtják ebben a szerencsés vetélytársban megtalálni, a melyekkel ez őket legyőzte, és szorongó fájdalommal a szívükben, csakis a jót keresik benne. Levin is ezek közé tartozott. De neki nem volt nehéz Vronszkijban a szépet és a vonzót megtalálni. Egyszeriben a szemébe ötlött. Vronszkij alacsony, zömök termetű, barna férfi volt, arcza kefélyes, szép s rendkívül nyugodt és határozott. Arczában és egész megjelenésében, rövidre nyírott fekete hajától és frissen borotvált állától kezdve kényelmes és újdonszerű egyenruhájáig egyszerű, de egyúttal előkelő volt minden. Miután a belépő hölgyet elővezette, Vronszkij odament a hercegnéhez, azután Kitihez.

Akkor, a mikor odalépett hozzá, valami különös gyöngédség csillant fel szép szemeiben, s alig észrevehető, boldog és szerényen diadalmas mosolylyal (Levinnek legalább így tetszett) tiszteletteljesen és óvatosan

föle hajolva, odanyújtotta neki nem túlságosan nagy, de széles kezét.

Miután mindenkivel köszöntést és néhány szót váltott, leült a nélkül, hogy csak egyetlen pillantást is vetett volna Levinre, a ki viszont le nem vette róla a szemét.

— Engedjék meg, hogy megösmertessem egymással, — mondotta a hercegné, Levinre mutatva: — Levin Dmitrievics Konsztantin. Gróf Vronszkij Kirillovics Alexej.

Vronszkij fölkelt s barátságosan a szeme közé nézve Levinnek, kezét szorított vele.

— Úgy tetszik, most a télen egyszer együtt kellett volna ebédelniünk, — mondotta szokott egyszerű és nyílt mosolyával, — de ön váratlanul falura utazott.

— Dmitrievics Konsztantin megveti és gyűlöli a várost és bennünket városiakat is, — jegyezte meg Nordszton grófné.

— Úgy látszik, az én szavaim nagy hatással vannak kegyedre, hogy olyan jól emlékszik rájuk, — szólt Levin, s eszébe jutván, hogy az imént is ugyanezt mondotta neki, elpirult.

Vronszkij ránézett Levinre és Nordszton grófnéra s elmosolyodott.

— Tehát ön állandóan falun lakik? — kérdezte. — Azt hiszem, télen kissé unalmas lehet?

— Nem unalmas, ha az embernek van foglalatossága, aztán meg magammal én nem unatkozom soha, — felelt Levin élesen.

— Én szeretem a falut, — szólt Vronszkij, a kinek feltűnt Levin hangja, de úgy tett, mintha nem vette volna észre.

— De remélem, gróf, arra már nem volna hajlandó, hogy falun lakjék, — jegyezte meg Nordszton grófné.

— Nem tudom, hosszabb időre még nem próbáltam. De valami furcsa érzést tapasztaltam, — folytatta. — Seholy falun, az orosz falun, a maga bocskoraival és parasztjaival, nem unatkoztam annyira, mint mikor az anyámmal egy telet Nizzában töltöttem. Nizza magában véve unalmas, azt ön is tudja. Még Nápoly és Sorrento is csak rövid időre kellemes. És éppen ott különösen

élénken eszébe jut az embernek Oroszország, s különösen a falu. Úgy van ez, mint...

Kitihez és Levinhez fordulva beszélt, s egyikről a másikra siklott át nyugodt és barátságos tekintete; nyilván csak beszélt, a mi éppen a nyelvére jött.

Észrevévén, hogy Nordszton grófné valamit akart mondani, elhallgatott, a nélkül, hogy befejezte volna, s figyelmesen kezdte hallgatni őt.

A társalgás egy pillanatra se szünetelt, úgy, hogy az öreg hercegnének, a kinek tárgy-hiány esetére mindig volt tartalékban két nagy ágyúja: a klasszikus és a reális nevelés, valamint az általános védkötelezettség, nem kellett ezekkel előhozakodnia, Nordszton grófnénak meg nem sikerült Levint megszegyenítenie.

Levin szeretett volna, de nem tudott belevegyődni az általános társalgásba; minden pillanatban azt mondta magában: „no most megyek“, de azért még sem ment el, mintha még várt volna valamit.

Az asztaltánczoltatásra és a szellemekre fordult a beszéd, és Nordszton grófné, a ki hitt a spiritizmusban, elkezdett csodákat mesélni, melyeket a saját szemeivel látott.

— Jaj, grófné, az Istenre kérem, vigyen el, de föltétlenül vigyen el engem közénk! Én még soha semmi-féle rendkívülit nem láttam, pedig váltig keresem mindenfelé, — mondotta Vronszkij mosolyogva.

— Jó, jövő szombaton, — felelt Nordszton grófné. — Hát ön, Dmitrics Konsztantin, hisz bennük? — kérdezte Levintől.

— Mért kérdi ezt tőlem? Hiszen úgy is tudja, mit fogok felelni.

— De én a véleményét akarom hallani.

— Az én véleményem csak az, — felelt Levin, — hogy ezek a tánczoló asztalok csak azt bizonyítják, hogy az úgynevezett művelt társaság semmivel sem áll magasabb fokon, mint a parasztok. Ők hisznek a szemmel megverésben, a megrontásban, az igézésben, mi pedig...

— Ön tehát nem hisz?

— Nem tudok hinni, grófné.

— De ha én a saját szemeimmel láttam?

— A vénasszonyok is azt mesélik, hogy a saját szemeikkel látták a koboldokat.

— Ön tehát azt hiszi, hogy nem mondok igazat?

S a grófné vidáman elnevette magát.

— Dehogy, Masa, Dmitrics Konsztantin csak azt mondja, hogy ő nem tud hinni, — mondotta Kiti, Levin helyett is elpirulva, s Levin ezt megértette, és még jobban fölháborodván, felelni akart, de Vronszkij az ő derült és nyílt mosolyával legott segítségére sietett a társalgásnak, mely már-már kellemetlenné kezdett fajulni.

— Ön tehát még a lehetőségét is tagadja? — kérdezte. — De hát miért? Ha megengedjük a villamosság létezését, a melyet pedig nem ösmerünk: miért ne volna hát képzelhető egy új, előttünk ösmeretlen erő, a mely...

— Mikor a villamosságot fölfedezték, — vágott közbe Levin szaporán, — csak egy jelenséget fedeztek föl, a melyről nem tudták, honnan származik, mire képes és századok múltak el, mielőtt arra gondoltak, hogy fölhasználják. A spiritiszták pedig, ellenkezőleg, azzal kezdték, hogy az asztalok írnak, hogy a lelkek eljönnek hozzájuk, s csak akkor tértek rá arra, hogy itt egy ösmeretlen erőről van szó.

Vronszkij, mint rendesen, figyelmesen hallgatta Levint, mert nyilván érdeklődött az iránt, a mit mond.

— Igen, de a spiritiszták azt mondják, hogy most ugyan még nem tudjuk, milyen az az erő, de azért az erő maga megvan, és íme, ilyen és ilyen körülmények közt működik. Azt azután, hogy miben áll ez az erő, hadd derítsék ki a tudósok. Nem, azt én nem látom be, mért ne lehetne ez egy új erő, ha . . .

— Azért, — vágott közbe Levin, — mert a villamosságnál, valahányszor gyantát gyapjúhoz dörzsölünk, előállanak azok a bizonyos jelenségek, itt pedig nem mindig, következőképpen, ez — nem természetes jelenség.

Vronszkij, alkalmasint érezvén, hogy a társalgás, a helyre való tekintettel, túlságosan komoly jeleget ölt, nem felelt, hanem iparkodván másra terelni a szót, vidáman elmosolyodott s a hölgyekhez fordult.

— Jöjjön grófné, tegyünk legott egy próbát, — szólalt meg; de Levin végig akarta mondani, a mit gondolt.

— Én úgy találom, — folytatta, — hogy a spiritisztáknak az a kísérlete, hogy a csudáikat valami új erőre vezessék vissza, — a lehető legszerencsétlenebb. Ők ugyanis egyenesen szellemi erőről beszélnek, s ezt anyagi kísérleteknek akarják alávetni.

Valamennyien várták, hogy mikor fejezi már be, s ezt ő maga is érezte.

— Én pedig azt hiszem, hogy ön kitünő médium lenne, — szólt Nordszton grófné, — van önben valami olyan ihlettség . . .

Levin kinyitotta a száját, akart valamit mondani, de elpirúlt és nem szólt semmit.

— Gyerünk, kérem, grófné, próbáljuk ki legott az asztalokat, — mondotta Vronszkij. — Ügyebár herczegné, megengedi?

És Vronszkij fölkel, asztalt keresve a szemeivel.

Kiti fölállt az asztalkától, s a mint mellette elment, találkozott a pillantása Levinével. Egész lelkéből sajnálta őt, annyival is inkább, mert olyan szerencsétlenség miatt kellett sajnálkoznia rajta, a melynek ő volt az okozója. „Ha ugyan lehet, bocsásson meg, — mondta a pillantása, — olyan boldog vagyok“.

„Gyűlölök mindenkit, magát is, magamat is“, — felelt Levin pillantása. A kalapja után nyúlt, de úgy volt megírva, hogy ne távozhassék. Alig hogy el akartak helyezkedni az asztalka körül, alig hogy Levin távozni készült, belépett az öreg herczeg s miután a hölgyeket üdvözölte, Levinhez fordult.

— Áá! — kiáltott föl örömmel. — Rég itt van már? Nem is tudtam, hogy megjöttél. Nagyon örülök, hogy látom.

Az öreg herczeg hol tegezte, hol magázta Levint. Megölelte őt, s miközben vele beszélt, észre se vette Vronszkijt, a ki fölállott s nyugodtan várta, mikor fordul hozzá a herczeg.

Kiti érezte, hogy a történetek után az apja szeretetreméltósága mennyire terhére lehet Levinnek. Azt is észrevette, hogy az apja milyen hidegen viszonzta

végre nagy sokára Vronszkij köszöntését, s hogy Vronszkij milyen kedélyes meglepetéssel nézett a herczegre, iparkodván, de sehogy se tudván megérteni, hogyan és miképpen lehet rá neheztelni, — és elpirúlt.

— Herczeg, engedje át nekünk Dmitrics Konsztantint, — szólta Nordszton grófné. — Egy kísérletet akarunk tenni.

— Miféle kísérletet? Asztalt tánczoltatni? No már bocsássanak meg, hölgyeim és uraim, de szerintem akkor még a gyűrűsdi is mulatságosabb játék, — mondotta az öreg herczeg, Vronszkijra pillantva, mert sejtette, hogy ő eszelte ki a dolgot. — A gyűrűsdiiben legalább még van valami.

Vronszkij erős szemeivel csodálkozva nézett a herczegre, s alig észrevehető mosolylyal legott a jövő hétre kitűzött nagy bálról kezdett beszélgetni Nordszton grófnéval.

— Remélem, ott lesz? — fordúlt oda Kitihez.

Levin, alig hogy az öreg herczeg elfordult tőle, észrevétlenül kiment, s az utolsó benyomás, a mit erről az estéről magával vitt, Kiti boldogan mosolygó arcza volt, a mint Vronszkijnak a bálra vonatkozó kérdésére felelt.

XV.

Mikor az est véget ért, Kiti elmondta az anyjának Levinnel való beszélgetését, s minden szájalom ellenére is, melyet Levin iránt érzett, örült annak a gondolatnak, hogy *megkérték a kezét*. Az iránt semmi kétsége sem volt, hogy úgy járt el, a mint kellett. De az ágyban sokáig nem tudott elaludni. Egyetlen benyomás szüntelenül üldözte őt: s ez Levin arcza volt, összeránczolt szemöldökeivel, s alóluk sötéten és szomorúan pislogó jószágos szemeivel, a mint ott állott, s miközben az apját hallgatta, őt és Vronszkijt nézte. S olyan szájalom vett erőt rajta iránta, hogy kicsordultak a könnyei. De tüstént eszébe jutott az is, hogy kiért cserélte őt el. Élénken elképzelte azt a férfias és határozott arczot, azt a fenkölt nyugalmat s azt a mindenki felé egyformán su-

gárgzó jóságot; elképzelte annak iránta való szerelmét, a kit ő is szeretett, és megint öröm töltötte el a lelkét, s a boldogság mosolyával feküdt vissza a párnáira. „Sajnálom, sajnálom, de hát mit tegyek? Én nem vagyok oka”, — mondotta magában; de egy belső hang egészen másként szólott hozzá. Vajon azon bánkódott-e, hogy Levint magához édesgette, vagy pedig azon, hogy kosarat adott neki, azt maga se tudta. De boldogságába mérget keverték a kétségek. „Uram segíts, Uram segíts, Uram segíts!” ismételte magában, a míg csak el nem aludt.

Ugyanebben az időben lenn, a herceg kis dolgozószobájában lejátszódott egyike azoknak, a szülők közt gyakran ismétlődő jeleneteknek, a melyeknek tárgya mindkettőjük kedvencz leányának a sorsa volt.

— Hogy micsoda? Hát az ni! — kiáltott a herceg a kezeivel hadonászva, s legott összekapta mókuszprémcs köntösét. — Az, hogy önben nincs se büszkeség, se méltóság, hogy megalázza, tönkreteszi a leányát ezzel a gyalázatos és esztelen házasságszerzéssel!

— De hát kérem, herceg, az Isten szerelméért, hát mit tettem én? — kérdezte a hercegné és szinte sírva fakadt.

A hercegné a leányával való beszélgetéstől boldogan és elégedetten, szokása szerint bemélt a herceghez, hogy jó éjszakát mondjon neki, s bár nem volt szándékában vele Levin vallomásáról és Kiti visszautasításáról beszélni, mégis célzást tett arra, hogy úgy tetszik neki, mintha Vronszkijval teljesen be volna fejezve a dolog s hogy Vronszkij, a mint az édesanyja megérkezik, tüstént nyilatkozni fog. És itt, ezekre a szavakra a herceg egyszerre fölpattant s a legdurvább szavakkal rivallt rá.

— Hogy mit tett? Hát a következőket: először is csábítgatja a kérőt, a miről egész Moszkva beszélni fog és joggal. Ha már estélyeket ad, hát hívjon meg mindenkit, nem pedig csak a kiválasztott vőlegény-jelölteket. Hívja meg mindezeket a *tacskókat*, (a herceg így hívta a moszkvai fiatalembereket), hívjon tapórt, aztán hadd tánczoljanak, de nem úgy, mint ma, idecsődíti a

kérőket és azzal vége. Még nézni is útálatos, útálatos, ha mondom, s annyit már elért, hogy egészen elbolondították annak a leánynak a fejét. Levin ezerszerre különb ember. De ezek a pétervári ficsurak, ezeket géppel gyártják, egy húron pendül valamennyi és valamennyi — szemét. Még ha vérbeli herczeg volna is, az én leányom nem szorúl rá senkire.

— De hát mit tettem én?

— Hát azt . . . — kiáltott föl a herczeg dühösen.

— Annyit tudok, hogy ha te rád hallgatna az ember, — vágott közbe a herczegné, — akkor ugyan sohasem adnók férjhez a leányunkat. Ha meg úgy van, akkor bátran mehetünk falura.

— Jobb is volna.

— De kérlek. Hát én válogatós vagyok tán? Nem vagyok én válogatós egy csöppet se. Egy fiatal ember, a ki még hozzá nagyon szép is, beleszeretett, s a mint látszik, ő is . . .

— Igen, a mint neked látszik! És ha a leány csakugyan beleszeret, ő neki pedig éppúgy esze ágában se lesz megnősülni, mint nekem, mi lesz akkor? Óh, bár ne láttam volna soha!... „Óh, a spiritizmus! Óh, Nizza! Óh az a bál...” — És a herczeg mintha a feleségét utánozná, minden szónál újra meg újra lecsücsült. — Lám, így tesszük boldogtalanná Katyenkát, s így érjük el azt, hogy még csakugyan a fejébe vesz valamit . . .

— De hát miből gondolod?

— Én nem gondolom, hanem tudom; ezért vannak nekünk szemek, az asszonyoknak meg nincsenek. Én látok egy embert, a kinek komoly szándékai vannak, s ez Levin; aztán látok egy fürjet, a milyen az a szószátyár, a kinek csak mulatságon jár az esze.

— No de ezt már igazán csak úgy a fejedbe veszed . . .

— Majd meg fogod látni, csakhogy akkor már késő lesz, éppen úgy, mint Dasenkánál.

— No jól van, jól, ne beszéljünk róla, — szakította félbe a herczegné, eszébe jutván Dolli boldogtalansága.

— Nagyon helyes, Isten veled!

Keresztet vetettek egymásra, összecsókolóztak, de

e mellett érezték, hogy mindenikük megmaradt a maga véleménye mellett, s elváltak.

A hercegné eleinte erősen meg volt győződve, hogy a mai est döntötte el Kiti sorsát és hogy Vronszkij szándékához kétség se férhet; de az ura szavai zavarba hozták. S mikor a szobájába tért, éppen úgy, mint Kiti, a bizonytalan jövő iránt rémülettel eltelve, többször ismételte magában: „Uram segíts, Uram segíts, Uram segíts!”

XVI.

Vronszkij soha sem ösmerte a családi életet. Az anyja, fiatal korában, ragyogó, nagyvilági hölgy volt, a kinek már házassága alatt is, de különösen azután, sok regénye akadt, a melyekről az egész világ tudott. Az apjára alig emlékezett s a hadapród-iskolában nevelkedett.

Mint nagyon tündöklő, fiatal tiszt, kikerülvén az iskolából, egyszeriben belesodródott a dúsgazdag pétervári katonatisztek kerékvágásába. Bárha nagyritkán el is járt a pétervári társaságba, szerelmi viszonyai mind kívül álltak ezen a társaságon.

A fényűző és durva pétervári élet után Moszkvában nyílt először alkalma megízlelni egy nagyvilági, kedves és ártatlan leánykához való közeledés gyönyörűségét, a ki bele is szeretett. Az eszeágába se jutott, hogy Kitihez való viszonyában még valami rossz is lehetne. A bálokon többnyire ő vele tánczolt; eljárt a házukba. Olyasmikről beszélt vele, a mikről a világban beszélni szoktak: mindenféle badarságokról, de olyan badarságokról, a melyeknek ő vele szemben önkéntelenül is valami különös jelentőséget tulajdonított. Ámbár semmi olyat nem mondott neki, a mit bárki előtt is el ne mondhatott volna, mégis érezte, hogy a leány mind jobban és jobban függni kezd tőle, s minél inkább érezte ezt, annál jobban esett neki, s annál gyöngédebbekké lettek iránta való érzelmei. Nem tudta, hogy Kitivel szemben tanusított viselkedésének megvan a maga határozott neve, hogy ez nem más, mint leányoknak nősü-

lési szándék nélkül való hitegetése, és hogy ez a hitegetés egyike azoknak a rossz cselekedeteknek, a melyek az olyan fiatal emberek közt, mint ő, mindennaposak. Neki úgy tetszett, hogy ő volt az első, a ki ezt a gyönyörűséget felfedezte, s ki is élvezte a felfedezését.

Ha hallhatta volna azt, a mit a leány szülei akkor este beszéltek, ha rá tudott volna helyezkedni a család álláspontjára, és megtudta volna, hogy Kiti boldogtalan lesz, ha ő nem veszi feleségül, ugyancsak elbámult volna s el se hitte volna. Nem hihette, hogy az, a mi neki, és különösen a leánynak, olyan nagy és kellemes élvezetet szerez, — rossz lehessen. Még kevésbé hihette azt, hogy neki meg kell házasodnia.

A házasság sohasem látszott előtte lehetségesnek. Nemcsak hogy nem szerette a családi életet, de a családot és különösen a férjet, annak a legényvilágnak, a melyben élt, általános fölfogása szerint, valami idegen-szerűnek, gyűlöletesnek, és a mi a fő, nevetségesnek találta. De bár Vronszkij nem is gyanította azt, a mit a szülők beszéltek, mégis, mikor az este Scserbaczkijéktől eljött, úgy érezte, hogy az a titkos lelki kapocs, mely közte és Kiti közt megvolt, ezen az egy estén annyira megerősödött, hogy itt volna az ideje valamit tenni. De hogy mit lehetett és mit kellett volna tennie, azt nem tudta kieszelni.

„Az is olyan kedves, — gondolta magában, mikor Scserbaczkijéktől visszatért, s tőlük, mint mindig, a tisztaságnak és üdeségnek, — a mi részben onnan származott, hogy egész este nem dohányzott, — s evvel együtt a leány hozzá való szerelme által fölidézett megilletődésnek kellemes és új érzését hozta magával, — az is olyan kedves, hogy bár egyikünk se szólt róla semmit, mégis a pillantásoknak és a hangsúlyozásnak a láthatatlan társalgása kapcsán annyira megértettük egymást, hogy ma sokkal tisztábban tudtomra adta, mint eddig bármikor, — hogy szeret. És milyen kedvesen, egyszerűen, és a mi fő, bizalommal! Magam is szinte jobbnak, tisztábbnak érzem magamat. Érzem, hogy van szívem, s hogy van bennem sok jó is. Azok a kedves, szerelmes szemek! Mikor azt mondta: *nagyon is . . .*”

„Nos és? Hát — semmi. Nekem is jó, néki is.“ S el kezdett tünődni rajta, hol fejezze be a mai estét.

Gondolatban átfutotta azokat a helyeket, a hova elmehetne. „A klub? Egy játszma bezique és pezsgőzés Ignatovval? Nem, nem megyek. Chateau des fleurs, ott találok Oblonszkijt, kuplékat, kankánt? Nem, torkig vagyok vele. Lám, hiszen éppen ezért szeretem annyira Scserbaczkijékat, hogy magam is szinte megjavúlok. Elmegyek haza.“ Elment egyenesen a lakására Dussot-hoz, hozatott magának vacsorát, azután levetkőzött, s alig hogy ráhajtotta fejét a párnára, mély álomba merült.

XVII.

Másnap délelőtt tizenegy órakor Vronszkij kiment a pétervári vasútállomásra, hogy az édes anyját várja, és az első ember, a kivel a fölépcsőn találkozott, Oblonszkij volt, a ki ugyanavval a vonattal várta a hűgát.

— Áá! Fenséges uram! — kiáltott föl Oblonszkij. — Hát te kit vársz?

— Én, az anyámat, — felelt Vronszkij, mint mindenki, a ki Oblonszkijval találkozott: mosolyogva, s kezet szorítva vele, együtt mentek föl a lépcsőn. — Most kell megérkeznie Pétervárról.

— Én meg az éjjel két óráig vártalak. Ugyan hova mentél Scserbaczkijéktől?

— Haza, — felelt Vronszkij. — Bevallom, hogy tegnap Scserbaczkijék után olyan jól éreztem magamat, hogy nem kívánkoztam sehová.

— A vérbeli lovat a billogjáról, a szerelmes ifjút a szemeiről ösmerem meg, — szavalta Arkágyevics Sze-pán, éppen úgy, mint annakelötte Levinnek.

Vronszkij, a nélkül, hogy tagadta volna a dolgot, elmosolyodott, de legott másra vitte át a szót.

— S te kit vársz? — kérdezte.

— Én? Egy szép asszonyt, — felelt Oblonszkij.

— No lám!

— Honni soit qui mal y pense! A hűgomat, Annát.

— Oh, Kareninát! — mondotta Vronszkij.

— Bizonyára ösmered őt?

— Úgy tetszik, hogy igen! Vagy nem... Igazán nem emlékszem, — felelt Vronszkij szórakozottan, s Karenina nevére úgy homályosan valami negédeskedőt és unalmasat képzelt el magának.

— De Alexandrovics Alexejt, az én hírneves sógoromat csak ösmered. Ösmeri őt az egész világ.

— Azaz hát ösmerem, de csak hírből és látásból. Tudom, hogy okos, tanult és valamelyest istenfélő ember... De hiszen tudod, ez nem tartozik az én... not in my line, — mondotta Vronszkij.

— Ő biz' nagyon kiváló ember; kissé konzervatív, de azért derék ember, — jegyezte meg Arkágyevics Sztepán, — derék ember.

— Nos, annál jobb rá nézve, — szólt Vronszkij mosolyogva. — Áá, te is itt vagy, — fordult oda édesanyjának hórihorgas és éltesebb inasához, a ki az ajtóban állott; — kerülj hát beljebb.

Vronszkij az utóbbi időben, mindenkivel szemben tanúsított szívélyességén kívül még azért is ragaszkodott Arkágyevics Sztepánhoz, mert ez a képzeletében összeforrt Kítivel.

— Nos hát, megcsináljuk vasárnap azt a vacsorát a *diva* tiszteletére? — kérdezte tőle, s mosolyogva karonfogta őt.

— Föltétlenül. Már gyűjtöm is az aláírásokat. Igaz, megösmerkedtél tegnap az én Levin barátommal? — kérdezte Arkágyevics Sztepán.

— Hogyne. De nagyon is korán elment.

— Nagyon derék fiú, — folytatta Oblonszkij. — Nemde?

— Én nem tudom, — felelt Vronszkij, — miért van minden moszkvai emberben, — azt természetesen kivéve, a kivel beszélek, — tette hozzá tréfásan, — valami nyereség. Valahogyan mindig ágaskodnak, haragusznak, mintha mindig éreztetni akarnának az emberrel valamit.

— Van benne valami, csakugyan van... — szólt Arkágyevics Sztepán vidáman kaczagva.

— Nos, jön-e már? — fordult oda Vronszkij egy vasúti szolgálóhoz.

— Már itt is van, — felelt a szolgáló.

A vonat közeledését mindinkább jelezte a pályaudvaron folyó előkészületek mozgalmassága, a hordárok sürgés-forgása, a csendőrök, a szolgálattelvő tisztviselők és a várakozók megjelenése. A fagyos ködön keresztül puha halina-csizmába és bekecsbe öltözött munkások látszottak, a kik keresztül-kasul jártak a kanyargó és egymást keresztező síneken. A távolból fölhangzott a mozdony füttye s valami nehéz tömegnek a közeledése.

— Nem, — mondotta Arkágyevics Sztepán, a ki nagyon szerette volna közölni Vronszkijval Levinnek Kiti-re vonatkozó szándékait. — Nem, te nem jól ítéled meg az én Levinemet. Igaz, hogy rendkívül ideges ember, s olykor kellemetlen, de viszont néha nagyon kedves is tud lenni. Olyan becsületes, igazságszerető és valósággal aranyszívű ember. De tegnap egészen különös okok látszottak közre, — folytatta Arkágyevics Sztepán jelentőségteljes mosolylyal, teljesen megfélemedkezvén arról az őszinte együttérzésről, a melyet tegnap a barátja iránt táplált, s a melyet most kizárólag Vronszkijra vitt át. — Igen, volt oka rá, hogy vagy nagyon boldog, vagy nagyon boldogtalan legyen.

Vronszkij megállt és kereken megkérdezte:

— Hogy-hogy? Talán tegnap kérte meg a te belle soeur-öd kezét?

— Lehet, — mondotta Arkágyevics Sztepán. — Vettem észre az este valamí olyasfélét. Ha csakugyan olyan korán ment el, s még hozzá rosszkedvű is volt, akkor úgy is van . . . Oly régóta szerelmes már, igazán nagyon sajnálom őt.

— No lám! . . . Én egyébiránt azt hiszem, hogy Kiti jobb parthie-ra is számíthat, — mondotta Vronszkij, s kihúzván magát, megint elkezdett járni. Egyébiránt én őt nem ismerem, — tette hozzá. — Mindenesetre, nehéz állapot. Innen van, hogy a legtöbben többre becsülik a Klárákkal való barátkozást. Ott a kudarcz csak azt jelenti, hogy nem volt elég a pénzed, itt pedig az önérted forog koczán, No de itt a vonat,

És csakugyan a távolból megszólalt a mozdony füttye. Pár percz múlva megrezdült a perron, s a hidegtől lecsapó gőzben pöfögve, középső kerékének lassan és egyenesen, hol begömbülő, hol meg kinyújtózó hajtórúdjaival, s messze kihajló, bebugyelált és zúzmarás mozdonyvezetőjével begördült a lokomotiv; az anyagszerkocsi után pedig mind lassabban s a perront mind erősebben megrezgetve jött a podgyáskocsi egy szükkő kutyával; végül, a megállás előtt megrándúlva, beérkeztek a személykocsik is.

Egy derék szál kalauz, még menetközben, egyet füttyentve, leugrott a vonatról, s egyenkint utána kezdtek kiszállani a türelmetlen utasok: itt egy peczkes tartású testőrtiszt, a ki szigorúan nézett körül; ott egy fürge utazó, táskával a kezében; amott egy paraszt, átvettett iszákkal a vállán.

Vronszkij, a ki ott állott Oblonszkij mellett, végigmustrálta a kocsikat és a kiszállókat, s teljesen megfelledezett az anyjáról. Az, a mit Kítiről az imént megtudott, fölizgatta és megörvendezettette. Önkéntelenül kihúzta magát s fölcillantak a szemei. Győztesnek érezte magát.

— Vronszkájja grófné ebben a szakaszban van, — mondotta a derék szál kalauz Vronszkijhoz lépve.

A kalauz szavaira fölcsődött s eszébe jutott az anyja és a küszöbön álló viszontlátás. A lelke fenekén nem becsülte s a nélkül, hogy magának erről számot adott volna, nem is szerette az anyját, bár a nevelésénél és annak a körnek a felfogásánál fogva, a melyben élt, mást, mint a legnagyobb mértékben engedelmes és tiszteletteljes viszonyt el se tudott képzelni az anyjával, külsőleg annál engedelmesebbet és tiszteletteljesebbet, minél kevésbbé tisztelte és szerette őt a lelkében.

XVIII.

Vronszkij a kalauz nyomában fölszállt a kocsira, s a szakasz bejáratánál megállt, hogy utat engedjen egy kiszálló hölgynek.

Vronszkij, a társaságban élő emberek szokott ta-

plintatával, a hölgy külsejére vetett egyetlen pillantással megállapította, hogy a magosabb körökhöz tartozik. Bocsnatot kért s már-már belépett a szakaszba, de szükségét érezte, hogy még egy pillantást vessen rá, nem azért, mert nagyon szép volt, nem azért az előkelő és szerény kecsességért, mely egész megjelenésén előmlött, hanem azért, mert a mint mellette elment, valami különös szívélyességet és gyöngédséget fedezett fel kedves arczában. A mint visszanezett, ő is hátrafordult. Ragyogó, és sűrű pilláitól szinte sötéteknék látszó szürke szemei barátságosan és figyelmesen pihentek meg az arcán, mintha megösmerte volna őt, de csakhamar átszökkentek a mellette elhőmpölygő sokaságra, mintha kerestek volna valakit. Ez a futó pillantás elég volt Vronszkijnek arra, hogy meglássa azt a tartózkodó elevenséget, mely ott játszott az arcán, s ott libgett ragyogó szemei közt, s azt az alig észrevehető mosolyt, mely piros ajkait félrehúzta. Mintha valaminek a fölölege annyira eltöltötte volna a lelkét, hogy akaratan kívül is, hol tekintetének a csillogásában, hol mosolyában keresett magának utat kifelé. Szándékosan elfojtotta ugyan szemeinek a tüzét, mely azonban akarata ellenére is ott ragyogott alig észrevehető mosolyában.

Vronszkij belépett a szakaszba. Az édes anyja, egy feketeszemű és feketefürtös, ösztövére öregasszony, összehúzta a szemeit, a mint a fiára nézett, s finom ajkaival könnyedén elmosolyodott. Miután a pamlagról fölkelt s kis táskáját átadta a komornájának, száraz kis kezét csókra nyújtotta, majd a kezétől fölemelvén a fia fejét, megcsókolta az arcát.

— Megkaptad a táviratot? Egészséges vagy? No, hála Istennek.

— Megjött szerencsésen? — szólott a fia, odaült mellé s önkéntelenül figyelni kezdett egy kívülről beszűrődő női hangra. Tudta, hogy ez annak a hölgynek a hangja, a kivel, mikor bejött, találkozott.

— Azért mégsem vagyok magával egy véleményen, — mondotta a női hang.

— Ez amolyan péterváriás fölfogás, asszonyom.

— Nem pétervárias, hanem egyszerűen asszonyi, — felelt a hölgy.

— Nos hát, szabad megcsókolnom a kezét . . .

— A viszontlátásra, Petrovics Iván. Ugyan nézzen körül, kérem, nincs-e itt a bátyám, s küldje ide hozzám, — mondotta a hölgy közvetlen az ajtóban, s megint belépett a szakaszba.

— Nos, megtalálta a bátyját? — kérdezte Vronszkaja odafordulva hozzá.

Vronszkij csak most jött rá, hogy ez Karenina.

— A bátyja itt van, — mondotta, s fölkel. — Bocssáson meg, hogy nem ismertem meg, de hiszen oly rövid volt az ismeretségünk, — szólott Vronszkij, meghajtván magát, — hogy kegyed is aligha emlékezik már reám.

— Oh dehogy is, — felelte, — biz' én megismertem volna, mert csaknem egész úton magáról beszéltünk az édes anyjával, — mondotta, végre megengedvén, hogy kifelé kívánczó elevensége egy mosolyban nyilatkozzék. — De a bátyám még mindig nincs itt.

— Hívd ide csak, Alyosa, — mondotta az öreg grófné.

Vronszkij odament az ajtóhoz és lekiáltott: — Oblonszkij! Itt van!

De Karenina be se' várta a bátyját, hanem a mint megpillantotta, határozott, könnyed léptekkel leszállt a kocsiról. És a mint a bátyja odaért hozzá, egy hirtelen mozdulattal, melynek elszántsága és kecsessége szinte meglepte Vronszkijt, balkezevel átkarolta a nyakát, gyorsan magához húzta és megcsókolta. Vronszkij le nem vette róla a szemét, folyton csak őt nézte, s maga se tudta miért, de elmosolyodott. Eszébe jutván, hogy az anyja várakozik rá, megint fölment a kocsiba.

— Úgy-e, nagyon kedves? — jegyezte meg a grófné Karenináról. — Az ura ideültette őt hozzám, s én nagyon megörültem neki. Egész úton beszélgettünk. No de te, a mint hallom, . . . vous filez le parfaits amour. Tant mieux, mon cher, tant mieux.

— Nem tudom, mire czéloz, maman, — felelt a fiú hidegen. — No de tán gyerünk, maman,

Karenina megint feljött a kocsiba, hogy a grófnétól elbúcsúzzék.

— No lám, grófné, kegyed találkozott a fiával, én meg a bátyámmal, — mondotta vidáman. — S az én törtérim is mind kiapadtak, tovább már úgy se lett volna mit mesélnem.

— Dehogy is, — szólott a grófné, s megfogta a kezét, — kegyeddel akár a földet körülutaznám, s nem unatkoznám. Kegyed azok közül a kedves hölgyek közül való, a kikkel beszélgetni is, hallgatni is kellemes. A fiára meg, kérem, ne gondoljon: hiszen lehetetlen, soha el nem válni tőle.

Karenina rendkívül egyenes tartással és mozdulatlanul állt ott, s a szemei mosolyogtak.

— Arkágyevna Annának — mondotta a grófné, felvilágosításul a fiának — van egy kis fiacskája, úgy tetszik, nyolcz éves, és még sohase volt távol tőle, s most azon gyötrődik, hogy őt otthon hagyta.

— Bizony, mi a grófnéval egész úton beszélgetünk, ő az ő fiáról, én meg a magaméről, — szólott Karenina, s megint mosolyra, szívélyes és neki szóló mosolyra derült az arca.

— Ez önnek alkalmasint nagyon terhére volt, — felelt Vronszkij, legott, még röptében elkapván a kacérságnak azt a lapdját, melyet felé dobott. De ő nyilván nem akarta tovább is ezen a hangon folytatni a beszélgetést, s odafordult az öreg grófnéhoz.

— Nagyon, de nagyon köszönöm. Azt se' tudom, hogy' múltott el a tegnapi nap. A viszontlátásra, grófné.

— Isten vele, kedvesem, — felelt a grófné. — Engedje, hadd csókolom meg azt a kedves arczocskáját. Én, mint afféle egyszerű öregasszony, kereken kimondom, hogy kegyedet biz' én nagyon megszerettem.

Bármennyire cikornyás volt is ez a mondás, Karenina mégis egész lelkéből elhitte és örült is neki. Elpirult, könnyedén lehajolt, odatartotta az arczát a grófné ajkaihoz, azután megint fölegyenesedett, s ugyanavval az ajkai és szemei közt kísértő mosolylyal kezét nyújtott Vronszkijnak. Ez megszorította a feléje nyújtott kis kezét, s mint valami különösnek, megörült annak az eré-

lyes szorításnak, a melylyel Karenina erősen és bátran megrázta a kezét. Gyors léptekkel távozott, a melyek csodás könnyedséggel vitték tova meglehetősen telt testét.

— Nagyon kedves, — mondotta az öregasszony.

Ugyanazt gondolta a fia is. Elkísérte őt a szemével mindaddig, a míg csak el nem tűnt kecses alakja, s a mosoly még továbbra is ott maradt az arcán. Az ablakon át látta, a mint odament a bátyjához, belékarolt, s nagyon élénken elkezdett vele beszélni valamiről, nyilván olyasmiről, a minek hozzá, Vronszkijhoz, semmi köze se volt, s a mit ő persze bosszantónak talált.

— Nos, mamán, hogy' van az egészségével? — ismételte az anyjához fordulva.

— Mindig jól, pompásan. Alexandre nagyon kedves volt. És Marie nagyon megszépült. Rendkívül érdekes lett.

S megint elkezdett beszélni arról, a mi mindennél jobban érdekelte: unokájának a keresztelőjéről, a mely miatt Péterváron járt, és a czárnak különös kegyéről legidősebb fia iránt.

— Itt van Lavrentij is, — mondotta Vronszkij, az ablakon kipillantva, — most aztán, ha úgy tetszik, mehetünk.

Az öreg inas, a ki a grófnéval utazott, azt jött jelenteni, hogy minden rendben van, mire a grófné fölkel, hogy kimenjen.

— Gyerünk, most nincs olyan sok nép, — mondotta Vronszkij.

A komorna fogta a táskát meg a kis kutyát, az inas és egy hordár pedig a többi podgyászt. Vronszkij karonfogta az anyját; de a mikor már kiléptek volt a kocsiból, egyszerre rémült arczczal szaladt el mellettük néhány ember. Köztük volt az állomásfőnök is, furcsaszínű sapkájával. Nyilván valami rendkívüli dolog történt. A vonatról leszállott utasok is visszasiettek.

— Mi az?... Mi az?... Hol?... A vonat elé vetette magát!... Összeúzta!... — hallatszott a mellettük elmenők közül.

Arkagyevics Sztepán a hugával karonfogva, ugyan-

csak megrémült arczczal, szintén visszafordult, s kerül-
vén a tömeget, megállott egy kocsi feljárójánál.

A hölgyek fölszálltak a kocsira, Vronszkij pedig
Arkágyevics Sztepánnal elment a tömeg után, hogy meg-
tudja a szerencsétlenség részleteit.

Egy vasúti szolgál, részeg volt-e, vagy pedig na-
gyon be volt burkolózva a nagy hideg miatt, de nem hal-
lotta a mögötte közeledő vonatot, s elgázolták.

Még mielőtt Vronszkij és Oblonszkij visszatértek
volna, a hölgyek már megtudták az inastól ezeket a
részleteket.

Oblonszkij és Vronszkij mindketten látták az el-
éktelenített holttestet. Oblonszkij szemlátomást meg volt
illetődve. Elkomolyodott, s úgy tetszett, mintha minden
pillanatban kész volna sírva fakadni.

— Oh, micsoda szörnyűség! Oh, Anna, ha láttad
volna! Oh, milyen rettenetes! — mondogatta.

Vronszkij hallgatott és szép arca bár komoly volt,
de teljesen nyugodt.

— Oh, grófné, ha látta volna, — szólt ismét Arká-
gyevics Sztepán. — A felesége is ott volt. Irtózatos volt
látni... Ráborult a testre. Azt mondják, egy nagy csa-
ládnek volt egyetlen kenyérkeresője. Ez a rettenetes.

— Nem lehetne-e valamit tenni érte? — kérdezte
Karenina izgatott suttogással.

Vronszkij ránézett és legott leszállt a kocsiról.

— Tüstént jövök, mamán, — tette hozzá, az ajtó-
ban visszafordulva.

Mikor pár percz múlva visszatért, Arkágyevics
Sztepán már az új énekesnőről társalgott a grófnéval, a
ki a fiát várva, türelmetlenül nézegetett az ajtóra.

— No most menjünk, — szólt Vronszkij belépve.

Együtt mentek ki. Vronszkij elől, az anyjával. Utá-
nak Karenina a bátyjával. A kijáratnál odajött Vronszkij-
hoz az állomásfőnök.

— Ön kétszáz rúbelt adott át az én helyettesem-
nek. Legyen szíves megmondani, hogy kinek szánta ezt
az összeget?

— Az özvegynek, — szólt Vronszkij vállat vonva.
— Nem értem, hogy' lehet ilyet kérdezni.

— Ön adta? — kiáltott rá hátulról Oblonszkij, s a húga kezét megszorítván, hozzátette: — Nagyon kedves, nagyon kedves! Úgy-e, pompás fiú? Magamat ajánlom, grófné.

Megállt a húgával, hogy ráakadjon a komornájára.

Mire kiértek, Vronszkijék kocsija már elrobogott. A járókelők még mindig arról beszéltek, a mi az imént történt.

— Ez aztán a rettenetes halál, — mondotta egy úr, a mint elhaladt mellettük. — Azt mondják, teljesen kettévágta.

— Én ellenkezőleg azt hiszem, a legkönnyebb, egy pillanat, — jegyezte meg egy másik.

— De hogy' nem tudják elejét venni az ilyesminek, — szólt egy harmadik.

Karenina fölszállt a kocsira s Arkágyevics Sztepán csodálkozva látta, hogy az ajkai remegnek, s hogy alig bírja a könnyeit visszatartani.

— Mi lelt, Anna? — kérdezte tőle, mikor már néhány száz ölnyre voltak.

— Rossz jel, — mondotta.

— Eh, badarság! — szólt Arkágyevics Sztepán. — Te megjöttél s ez a fő. Fogalmad sincs róla, hogy én mennyi reményt vetek beléd.

— Régen ösmered Vronszkijt? — kérdezte Anna.

— Igen. Hiszen tudod, azt reméljük, hogy elveszi Kitit.

— Úgy? — szólt Anna halkán. — No de beszéljünk most terólad, — tette hozzá, megrázzván a fejét, mintha valami fölöslegeset és zavarót akart volna kiűzni belőle. — Beszéljünk a te dolgaidról. A leveledet megkaptam, és ime, itt vagyok.

— Bizony, minden reményem csak benned van, — mondotta Arkágyevics Sztepán.

— Nos hát, mondj el nekem mindent.

És Arkágyevics Sztepán elkezdett beszélni.

Hazaérkezvén, Oblonszkij lesegítette a húgát, fősóhajtott, megszorította a kezét és elment a törvényszékre.

XIX.

Mikor Anna belépett, Dolli a kis fogadószobában tilt egy szöskehajú, pufókarczú fiúcskával, a ki már most is hasonltott az apjához, és kihallgatta a francia leczkéjét. A fiúcska olvasott, miközben zekéjének egyik gombjával babrált, a mely már amúgy is alig tartott, s le akarta szakítani. Az anyja már ismételen elvette onnan a kezét, de a kövér kis kéz megint csak odakapott. Végre is az anyja letépte a gombot és zsebetette.

— Békekesség legyen a kezeddal, Grisa, — szólt rá, s megint elővette a terítőjét, egy rég megkezdett munkát, a melyhez mindig nehéz pillanatokban szokott hozzálátni, s most is az ujjával hadonászva s az öltéseket számlálgatva, idegesen horgolt rajta. Ámbár tegnap azt üzente az urának, hogy semmi köze hozzá, vajon jön-e a húga vagy nem, mégis mindent előkészített a fogadására s izgottan várta a sógornőjét.

Dollit lesújtotta s teljesen elfoglalta a bánata. De eszébe jutott, hogy a sógornője, Anna, Pétervár egyik legtekintélyesebb személyiségének volt a felesége, s ezenkívül pétervári grande dame is. Ennél a körülménynél fogva azután nem váltotta be az urának tett ígérét, vagyis nem feledkezett meg róla, hogy jön a sógornője. „Végre is, Anna semminek sem oka, — gondolta Dolli. — Én nem tudok róla mást, mint csak jót, s velem szemben is mindig csak gyöngédséget és barátságot tapasztaltam nála.“ Az igaz, hogy a mennyire Péterváron, Kareninénál szerzett benyomásaira vissza tudott emlékezni, a házuk nem valami nagyon tetszett neki; volt valami hamis hang családí életünknek egész összhangjában. „De azért mért ne fogadnám őt? Csak az ne jusson eszébe, hogy vígasztalni akarjon engem! — gondolta Dolli, — átgondoltam én már ezerszer is minden képzelhető vígasztalást, intelmet és keresztényi megbocsátást, és egyik sem ér semmit.“

Ezekben a napokban Dolli mindig egyedül volt a gyermekeivel. A bánatáról nem akart, másról pedig, ev-

vel a bánattal a lelkén, nem tudott beszélni. Azt tudta, hogy így is, úgy is mindent el fog mondani Annának, s majd örömet okozott neki az a gondolat, hogy kibeszélheti magát, majd pedig bosszantotta annak az elkerülhetetlensége, hogy megaláztatásáról vele, az ura hűgával beszéljen, s szájából a vigasztalásnak és a nőgatásnak készentartott mondásait végighallgassa.

A mint sokszor megesik, minduntalan az órára pillantva, perczről-perczre várta őt, s éppen azt a pillanatot szalasztotta el, a mikor vendége megérkezett, úgy, hogy még a csöngetését se hallotta.

A mint az ajtóban ruhasuhogást és könnyű léptek zaját hallotta, hátrapillantott, s elgyötört arczán önkéntelenül is nem az öröm, hanem a meglepetés kifejezése jelent meg. Fölkelt és megölelte a sógornőjét.

— Hogyan, már megjöttél? — kérdezte tőle, miközben megcsókolta.

— Dolli, mennyire örülök, hogy láthatlak.

— Én is örülök, — mondotta Dolli, gyöngén mosolyogva s iparkodott Anna arczkifejezéséről leolvasni, vajon tudja-e már a dolgot. „Alkalmasint tudja“, gondolta magában, részvétet fedezvén fel az arczán. — Gyerünk hát, majd bevezetek a szobádba, — folytatta, s mindenképpen azon volt, hogy a beszélgetés pillanatát, a mennyire csak lehet, elodázza.

— Ez Grisa? — Istenem, hogy' megnőtt! — mondotta Anna, s miután őt megcsókolta, a nélkül, hogy levette volna a szemét Dolliról, megállt és elpirult. — Nem, engedj meg, de most ne menjünk sehova se.

Levetette a kendőjét, a kalapiját, melyet összebozozott szanaszét lengő fekete hajának egy fürtjével, de párszor megcsóválta a fejét, s csakhamar kiszabadította a haját.

— De te, szinte sugározol a boldogságtól és az egészségtől! — mondotta Dolli irigyen.

— Én? ... Igen, — mondotta Anna. — Istenem, Tanya! Az én Szerjocsám kortársa, — tette hozzá, s odafordult a kis leánykához, a ki éppen akkor szaladt

be a szobába. Megfogta a kezét s megcsókolta. — Gyönyörű kis leány, gyönyörű! Mutasd meg hát valamennyit.

Itt felsorolta őket, s nemcsak, hogy a nevükre emlékezett, de még a születésük évére és hónapjára, a természetükre s a betegségeikre is, és lehetetlen volt, hogy Dolli ezt ne méltányolja.

— Gyerünk be hát hozzájuk, — mondotta. — Kár, hogy Vaszja alszik.

Miután megnézték a gyermekeket, leültek a fogadó-szobában kávézni, most már egészen egyedül. Anna fogta a tálczát, majd félretolta.

— Dolli, — szólalt meg, — az urad mindent elmondott.

Dolli hidegen nézett Annára. Részvétet színlelő mondásokat várt tőle; de Anna semmi ilyest nem mondott.

— Dolli, édesem! — szólott, — én sem nem akarok veled az ő érdekében beszélni, se pedig téged vigasztalni; ez úgysis lehetetlen. De hát, szívecském, egyszerűen sajnállak, egész lelkemből sajnállak!

Ragyogó szemeinek sűrű pillái mögül egyszerre könnyek törtek elő. Közelebb ült a sógornőjéhez, s erélyes kis kezeivel megfogta a kezét. Dolli nem szabadkozott, de azért nem változott meg arcának rideg kifejezése.

— Vigasztalni engem nem lehet. A történetek után elveszett minden, odavan minden!

És alig, hogy ezt kimondta, legott ellágyult az arca. Anna ajkaihoz emelte Dolli száraz, sovány kezét, megcsókolta s így szólott:

— De hát Dolli, mit csináljunk, mitévők legyünk? Mit volna legjobb cselekedni ebben a szörnyű helyzetben? — erről kell most gondolkoznunk.

— Mindennek vége, nincs már hátra semmi, — mondotta Dolli. — S a legrettenetesebb a dologban az, értsd meg, hogy nem mehetek el tőle: itt vannak a gyermekek, s én kötve vagyok. Vele pedig nem élhetek, kinos még látnom is őt.

— Dolli lelkem, ő ugyan beszélt velem a dologról,

de én tőled akarom hallani az egészet, mondj el hát mindent.

Dolli kérdő pillantást vetett rá.

Őszinte részvét és szeretet tükröződött arczán.

— Ha úgy akarod, — szólott hirtelen. — De én előlről kezdem. Azt tudod, hogy' mentem férjhez. Én az anyám nevelése mellett nem csak ártatlan, de ostoba is maradtam. Nem tudtam én semmit. Tudom, azt mondják, hogy a férfiek el szokták mondani feleségeiknek azelőtti életüket, de Sztiva . . . — kijavította magát: — Arkágyevics Sztepán nekem nem mondott el semmit. Talán el sem hiszed, de én egészen mostanig abban voltam, hogy én vagyok az egyetlen nő, a kit ő valaha ismert. Így éltem nyolcz esztendeig. Értsd meg jól, nemcsak hogy nem sejtettem a hűtlenségét, de ezt teljesen kizártnak tartottam, s most képzeld el, mi volt az nekem, mikor ilyen fogalmakkal egyszerre rájöttem erre a szörnyőségre, erre a hitványságra . . . Érts meg jól. Mikor az ember teljesen meg van győződve a boldogságáról, és egyszerre . . . — folytatta Dolli a zokogását visszafojtva, — kap egy levelet, mely a szeretőjének, az én nevelőnőmnek szól. Nem, ez túlságosan rettenetes! — Sietve elővette a zsebkendőjét s eltakarta vele az arczát. — A pillanatnyi fölhevülést még értem, — folytatta rövid hallgatás után, — de előre megfontolt szándékkal, ravaszul megcsalni engem . . . és kivel? . . . Hogy továbbra is a férjem legyen, s egyúttal az övé is . . . ez rettenetes! Ezt te meg sem értheted . . .

— Óh dehogy is nem értem! Értem én azt, kedves Dolli, teljesen értem, — mondta Anna s megszorította a kezét.

— S azt hiszed, hogy ő tán érzi az én helyzetem egész borzalmasságát? — folytatta Dolli. — Szó sincs róla! Boldog és elégedett.

— Óh, dehogy is az! — szólott közbe Anna szaporán. — Hidd el, hogy szánalomra méltó, s teljesen összetörte a megbánás . . .

— Hát képes volna ő a megbánásra? — vágott közbe Dolli, s fürkésző tekintettel nézte a sógornője arczát.

— Igen, én ösmerem őt. Nem tudtam ránézni a nélkül, hogy meg ne szánjam. Ösmerjük őt mi mind a ketten. Ő jó, de büszke, s most nagyon is meg van alázva. S a mi legjobban megindított . . . (s itt Anna kitalálta, mi az, a mi legnagyobb hatással lehet Dollira) — két dolog gyötri őt: az, hogy szégyenli magát a gyermekei előtt, és az, hogy ő, a ki téged szeret . . . — igen igen, a világon mindennél jobban szeret, — előzte meg sietve Dollit, a ki felelni akart, — neked fájdalmat okozott, és téged annyira lesújtott. „Nem, nem, nem fog megbocsátani“, — folyton csak ezt hajtogatja.

Dolli eltűnődve pislogott a sógornőjére, s figyelt a szavaira.

— Persze, én értem, hogy borzasztó a helyzete; a bűnösnek mindig rosszabb, mint az ártatlannak, — mondotta, — mikor érzi, hogy az ő hibájából származott az egész szerencsétlenség. De hogy' bocsássak meg neki, hogy' lehessen megint a felesége az után a . . .? Most csak kín volna vele élnem, főképpen azért, mert szeretem iránta való elmúlt szerelmemet . . .

Zokogás szakította félbe a szavait.

De szinte czélzatosan, valahányszor kissé ellágyúlt, megint csak arról kezdett beszélni, a mi leginkább fölháborította.

— Persze, az fiatal, persze az szép, — folytatta. — De hát tudod-e Anna, hogy az én fiatalságomtól, az én szépségemtől ki fosztott meg engem? Ő és a gyermekei. Én hűségesen szolgáltam őt, s erre a szolgálatra ráment mindenem, a mim csak volt, és neki, persze, most kedvesebb egy üdőbb, bár gyalázatos teremtés. Úgy maguk közt alkalmasint beszélgettek is rólam, vagy, a mi még rosszabb, hallgattak . . . hiszen tudod?

Megint gyűlölet lobbant föl a szemeiben.

— Ezek után, beszélhet nekem . . . Talán hiszek neki? Soha. Nem, vége mindennek, mindennek, a mi vigasztalásomúl, fáradozásaim és szenvedéseim jutalmául szolgálhatott volna . . . Hát hinnéd-e? Csak az imént tanítottam Grisát: azelőtt ez öröm volt nekem, most pedig valóságos kinszenvedés. Miért iparkodjam,

miért fáradjak? Mire valók a gyermekeim? Az a rettenetes, hogy egyszerre megváltozott a lelkem, s a szeretet és gyöngédség helyett csak harag, igen, harag van benne. Kedvem volna megölni őt és . . .

— Dolli édes, hiszen én értelek, de hát ne gyötörd magadat. Te most annyira el vagy keseredve, annyira föl vagy háborodva, hogy sok mindent nem úgy láatsz, a mint kellene.

Dolli lecsillapodott, s vagy két perczig hallgattak.

— Mitevő legyek, gondolkozzál Anna, segíts. Én már átgondoltam mindent, és nem látok semmit.

Anna se tudott semmit kieszelni, de a szíve közvetlen visszhangot adott a sógornője minden szavára, minden arczkifejezésére.

— Én csak egyet mondok, — szólalt meg Anna: — én a húga vagyok, ösmerem a természetét és azt a tulajdonságát, hogy képes megfeledezni mindenről (egy mozdulatot tett a homloka előtt), mindenről, de egyúttal képes meg is bánni mindent. Ő most sem hiszi, nem tudja megérteni, hogy' volt képes elkövetni azt, a mit elkövetett.

— Dehogy is nem, érti ő azt, érti! — vágott közbe Dolli. — De hát én . . . te megfeledezzel rólam . . . könnyít ez tán rajtam?

— Várjunk csak. Akkor, a mikor ő velem beszélt, bevallom néked, még nem láttam teljesen a helyzeted rettenetességét. Csak őt láttam, s azt, hogy a család föl van dúlva; sajnáltam őt; de miután veled beszéltem, mint asszony, egészen másként látom a dolgot; látom a szenvedésedet, s ki sem mondhatom, mennyire sajnállak! De Dolli lelkem, én teljes mértékben értem a szenvedésedet, csak egyet nem tudok: azt nem tudom . . . azt nem tudom, hogy mennyi szerelem van még iránta a lelkedben. Ezt te tudod, — van-e még annyi benne, hogy megbocsáthass neki. Ha van, bocsáss meg!

— Nem, — szólott Dolli; de Anna félbeszakította őt s még egyszer megcsókolta a kezét.

— Én jobban ösmerem a világot, mint te, — mondotta. — Én ösmerem az olyan embereket, mint Sztiva,

tudom, hogy miképpen fogják föl az ilyesmit. Te azt mondtad, hogy ő beszélt veled terólad. Nem úgy van. Ezek az emberek elkövetik ugyan a hűtlenséget, de azért a családi tűzhelyük és a feleségük szent előttük. Azokat a nőket bizonyos fokig ők maguk is megvetik, s így nem zavarhatják meg a családot. Valami áthághatatlan határvonalat húznak azok és a családjuk közé. Én ezt ugyan nem értem, de így van.

— Igen, de hiszen csókolózott veled . . .

— Dolli lelkem, hadd el. Én láttam Sztivát, a mikor szerelmes volt beléd. Én emlékszem arra az időre, mikor néha eljött hozzám, és sírt, miközben terólad beszélt, milyen költői és magasztos lény voltál te az ő szemeiben, s azt is tudom, hogy minél tovább élt veled, annál magasabba emelkedtélt előtte. Megegett, lásd, hogy mi magunk is neveltünk rajta, mikor minden szavához hozzátette: „Dolli csudálatos egy nő“. Te mindig bálványa voltál neki, az is maradtál, ennek a fölhevülésnek semmi köze sincsen az ő lelkéhez . . .

— De hátha ez a fölhevülés megismétlődik?

— A mint én látom a dolgot, az lehetetlen . . .

— De hát te, te megbocsátánál neki?

— Nem tudom, én nem mondhatok ítéletet . . . De mégis, mondhatok, — szólt Anna rövid gondolkodás után, miközben gondolatban átfutotta és mérlegelte a helyzetet: — Nem, mondhatok, mondhatok, mondhatok. Igen, én megbocsátánék. Nem lennék többé az, a mi voltam, de megbocsátánék, megbocsátánék pedig úgy, mintha az egész dolog meg se történt volna, mintha nem is lett volna . . .

— No természetesen, — vágott közbe Dolli szaporán, mintha olyasvalamit mondott volna Anna, a mi nem egyszer megfordult az ő fejében is, — máskülönben nem volna megbocsátás. Ha az ember megbocsát, bocsásson meg teljesen, teljesen. Most pedig gyerünk, majd bevezetlek a szobádba, — mondotta és fölkel, s útközben megölelte Annát. — Kedvesem, mennyire örülök, hogy eljöttél. Megkönnyebbültem, nagyon megkönnyebbültem.

XX.

Anna az egész napot otthon, azaz Oblonszkijéknál töltötte, és nem fogadott senkit, bár értesülvén az ottlétéről, az ismerősei közül többen még aznap eljöttek. Anna egész délelőtt Dollival és a gyermekekkel volt együtt. Mindössze csak egy levelet küldött a bátyjának, hogy föltétlenül jöjjön haza ebédre. „Jöjj, az Isten irgalmas“, — írta volt neki.

Oblonszkij otthon ebédelt; a társalgás általános volt, s a felesége is szólt hozzá és tegezte őt, a mit az előtt nem cselekedett. A férj és feleség közt való érintkezésben még megvolt az a bizonyos idegenszerűség, de a válásról már szó sem esett, és Arkágyevics Sztepán úgy látta, hogy a kimagyarázás és a kibékülés most már nincsen kizárva.

Közvetlenül ebéd után eljött Kiti. Ősmerte ugyan Arkágyevna Annát, de csak nagyon kevésbé, s most nem minden aggodalom nélkül jött el a néniéhez, az iránt, vajon hogy fogadja őt ez a pétervári nagyvilági hölgy, a kit mindenki annyira magasztalt. De megtetszett Arkágyevna Annának, — ezt legott észrevette. Anna szemlátomást gyönyörködött a szépségében és a fiatalságában, s Kiti alig hogy magához tért, máris úgy érezte, hogy nemcsak teljesen a hatása alá került, hanem valóssággal szerelmes lett belé, annyira, a mennyire csak fiatal leányok tudnak szerelmesek lenni idősebb és férjes asszonyokba. Annában semmi sem árulta el a nagyvilági hölgyet s egy nyolczesztendős fiúnak az anyját, s mozgólatainak a hajlékonysága, s arczának állandó üdesége és elevensége révén, mely majd a mosolyában, majd a tekintetében nyilvánult, inkább hasonlított volna valami húszesztendős leányhoz, ha nem lett volna szemeknek komoly s olykor szomorú kifejezése, mely Kiti meglepte és vonzotta. Kiti érezte, hogy Anna teljesen őszinte volt és semmit se rejtegetett, de hogy a szövevényes és költői, de ő rá nézve hozzáférhetetlen érdeknek egy egészen más, magasabbrendű világa élt benne.

Ebéd után, mikor Dolli bement a szobájába, Anna gyorsan fölkel, s odament a bátyjához, a ki rágyújtott volt egy szivarra.

— Sztiva, — mondotta vidáman pislogva, keresztet vetett rá és szemével rámutatott az ajtóra, — menj, és segítsen meg az Isten.

Sztiva megértette őt, letette a szivart és kiment.

Mikor Arkágyevics Sztepán kiment, Anna visszatért a pamlagra, a hol a gyerekektől körülveve ült volt. Azért-e, mert a gyermekek látták, hogy az anyjuk szereti ezt a nénit, vagy pedig azért, mert maguk is valami különös bájt fedeztek föl benne, de a két idősebb, s utánuk a kisebbek is, mint ez már a gyermekeknél szokás, már ebéd előtt is szinte odatapadtak az új nénihez és nem tángítottak mellőle. S valami játékféle fejlődött ki köztük, mely abból állott, hogy lehetőleg közel furakodtak a nénihez, odasimúltak hozzá, megfogták és összecsókták kis kezét, játszottak a gyűrűjével, vagy legalább hozzáérték a ruhája szegélyéhez.

— No most szépen, úgy a mint az imént ültünk, — mondotta Arkágyevna Anna, a mint leült a helyére.

És Grisa megint a karja alá dugta a fejét s fejével a ruhájához dőlve szinte sűgárgzott a büszkeségtől és a boldogságtól.

— Tehát valami bál lesz itt mostanában? — fordult oda Kitihez.

— A jövő héten, még pedig nagyon szép bál. Egyike azoknak a báloknak, a melyek mindig mulatságosak.

— Hát vannak olyanok is, a melyek nem mindig mulatságosak? — kérdezte Anna finom gúnnyal.

— Furcsa, de vannak. Bobriscsevénál mindig mulatságosak, Nikitinéknél is, de Mezskovéknál mindig unalmasak. Ön tán nem tapasztalta?

— Nem lelkem, én már nem ösmerek olyan bálakat, melyek mulatságosak, — mondotta Anna, és Kiti megpillantotta a szemében azt a különös világot, a mely az ő számára nem volt nyitva. — Én csak olyanokat ösmerek, a melyek tán valamivel kevésbé terhesek és unalmasak . . .

— De hát hogy' lehet az, hogy ön unatkozzék egy bálón?

— Miért ne unatkozhatnám éppen én? — kérdezte Anna.

Kiti észrevette, hogy Anna tudta, milyen válasz következik erre.

— Azért, mert ön mindig a legszebb valamennyiük közt.

Anna nagyon könnyen pirúlt. Most is elpirúlt és így szólt:

— Először is, soha; másodsor pedig, még ha így volna is, mim volna belőle?

— De erre a bálra csak eljön? — kérdezte Kiti.

— Azt hiszem, lehetetlen lesz el nem mennem. Nesze fogjad, — mondotta Tanyának, a ki könnyen járó gyűrűjét lehúzta fehér s a vége felé erősen vékonyodó ujjáról.

— Nagyon fogok örülni, ha eljön. Úgy szeretném látni egyszer egy bálón.

— No így legalább, ha csakugyan rákerül a sor, hogy elmenjek, vigasztalódhatom azzal a gondolattal, hogy örömet szerzek vele önnek . . . Grisa, ne ránczígáld, amúgy is már össze-vissza kuszálódtak, — mondotta, rendbeszedvén hajának azt a fölbomlott fürtjét, a melylyel Grisa játszott.

— Én önt lila ruhában képzelem el a bálón.

— Miért éppen lilában? — kérdezte Anna mosolyogva. — No gyerekek, menjetek, menjetek. Hallottátok? Miss Goul teához hív benneteket, — mondotta, s lefejtvén magáról a gyerekeket, az ebédlő felé terelte őket.

— Tudom ám én, hogy miért hív engem erre a bálra. Nagyon sokat vár ettől a báltól, s azt szeretné, ha mindenki ott volna és kivenné a részét belőle.

— Honnan tudja? Csakugyan.

— Óh! Milyen szép is az ön kora, — folytatta Anna. — Emlékszem rá, s jól ösmerem én is ezt a kékes ködöt, mely olyan, akárcsak a svájci hegyek között. Ezt a ködöt, mely elborít mindent abban a boldog korban,

a mikor éppen véget értek a gyermekévek, s a boldogságnak és a vidámságnak ebből az óriási köréből mind szűkebbre és szűkebbre szorúl az út, s az embert jókedv és szorongás fogja el, mikor ebbe a teremsorba belép, bárha az derültnek és szépnek látszik is . . . Vajon ki az, a ki nem ment keresztül ezen?

Kiti némán elmosolyodott. „De hát ő vajon hogy ment keresztül rajta? Mennyire szeretném ösmerni az ő egész regényét“, — gondolta magában Kiti, a mint eszébe jutott az urának, Alexandrovics Alexejnek éppenséggel nem költői külseje.

— Valamelyest már én is tudok a dologról. Sztiva szólt róla, s én igazán gratulálok, mert nekem nagyon tetszik, — folytatta Anna; — a vasútnál találkoztam Vronszkijval.

— Óh, hát ő is ott volt? — kérdezte Kiti elpirúlva. — És Sztiva mit mondott önnek?

— Sztiva mindent kifecsegett előttem. És én igazán nagyon örülök . . . Tegnap együtt utaztam Vronszkij édesanyjával, — folytatta Anna, — a ki szüntelenül csak ő róla beszélt, úgy látszik, ő a kedvence; én tudom, hogy az anyák milyen elfogúltak, de . . .

— És mit beszélt önnek az anyja?

— Óh, sok mindent! Tudom, hogy ő a kedvence, de azért látszik is rajta, hogy valóságos lovag . . . Elmondta például, hogy egész vagyonát oda akarta adni a bátyjának, s hogy már gyermekkorában egy rendkívüli dolgot művelt, kimentett egy asszonyt a vízből. Szóval hős, — mondotta Anna mosolyogva, s eszébe jutott az a kétszáz rúbel, a melyet a pályaudvaron adott.

De erről a kétszáz rúbelről nem szólt. Valahogy kellemetlen volt neki erre visszagondolni. Érezte, hogy volt a dologban valami, a mi őt is érintette, még pedig olyan, a minek nem kellett volna lenni.

— Nagyon megkért, hogy látogassam meg, — folytatta Anna, — s én örülök, ha viszontláthatom őt, és holnap el is megyek hozzá. No de hála Istennek, Sztiva elég soká van benn Dolinál, — tette hozzá Anna. tárgyat változtatva, s fölkel, még pedig, a mint Kitinek látszott, mintha valamivel nem lett volna megelégedve.

— Nem, először én! Nem, én! — sikoltoztak a gyermekek, mikor megteáztak s berohantak Anna nénihez.

— Valamennyien egyszerre! — mondotta és kaczagva elbük szaladt, s körülnyalábolta és felborította ezt az egész nyüzsgő és ujjongva síkongó gyermek-sereget.

XXI.

A nagyok teájához Dolli is kijött a szobájából. Arkágyevics Sztepán azonban nem. Alkalmasint a hátsó ajtón távozott a felesége szobájából.

— Attól tartok, hogy ott fönn hideg lesz neked, — jegyezte meg Dolli, Annához fordulva, — szeretnék inkább lehozni, legalább közelebb is lennének egymáshoz.

— Ugyan kérlek, soh'se törődjél velem, — felelt Anna, Dolli szeme közé nézve, s iparkodott kisütni, vajon megtörtént-e a kibékülés, vagy sem.

— De itt meg nagyon világos lesz, — felelt a sógornője.

— Mondom neked, hogy én mindig és mindenütt úgy alszom, akár a mormota.

— Miről van szó? — kérdezte Arkágyevics Sztepán a szobájából kilépve s odafordult a feleségéhez.

A hangjából Kiti is, Anna is azonnal megtudták, hogy a kibékülés csakugyan megtörtént.

— Annát le akarom hozni ide, csakhogy akkor át kell akasztani a függönyöket. Ezt pedig senki se tudja megcsinálni, s így magamnak kell hozzálátnom, — felelt Dolli hozzáfordulva.

„Isten tudja, megbékültek-e teljesen“, — gondolta Anna, mikor hideg és nyugodt hangját meghallotta.

— Ugyan hadd el Dolli, ne csinálj magadnak annyi galibát, — szólott az ura. — De ha éppen minden áron akarod, majd én megcsinálom . . .

„Igen, úgy látszik, mégis kibékültek“, — gondolta Anna.

— Ősmerem már, hogy' szoktál te csinálni mindent, — felelt Dolli; — megmondod Matviejnek, hogy csinál-

jon olyasmit, a mit meg se lehet csinálni, te pedig elmégy, ő meg fölforgat mindent, — s szokott gúnyos mosolyára húzta a szája szögleteit, a mikor ezt mondotta.

„Teljes a kibékülés, teljes, teljes, — gondolta Anna, — hála Istennek!” — s azon való örömeben, hogy ezt ő hozta létre, odament Dollihoz és megcsókolta.

— Semmi ok sincs rá, hogy így lekicsinyelj bennünket Matvjecjvel, — mondotta Arkágyevics Sztepán, alig észrevehetőleg elmosolyodván, s odafordult a feleségéhez.

Dolli, mint mindig, most is egész este könnyed gúnyolódással bánt el az urával. Arkágyevics Sztepán pedig elégedett és jókedvű volt, de még sem annyira, hogy ne éreztesse, hogy bár bocsánatot nyert, még se felejtette el a bűnét.

Este féltízkor egy látszólag roppant egyszerű esemény zavarta meg Oblonszkijék tea-asztalánál a szokatlanul derült és kellemes családi beszélgetést, de ez az egyszerű esemény valahogyan valamennyiük előtt furcsának tetszett. Közös pétervári ismerőseikről beszéltek, a mikor Anna hirtelen fölkel.

— Benne van az albumomban, — mondotta, — s egyúttal majd megmutatom az én Szerjzósámat is, — tette hozzá büszke, anyai mosollyal.

Úgy tíz óta tájban, a mikor rendszerint el szokott volt búcsúzni a fiától és gyakran, mielőtt bálba ment, maga szokta volt őt lefektetni, egyszerre elbúsulta magát, hogy olyan messze van tőle, s bármiről beszéltek is neki, gondolatban mindig csak visszatért az ő göndörfürtös kis Szerjzósájához. Úgy megkívánta, hogy az arczképét lássa, és róla beszéljen. Az első kínálkozó alkalmat fölhasználva, fölkel s könnyű, elszánt lépteivel elment az albumért. A szobájához fölvezető lépcső beletorkolt a jól fűtött lépcsőházba.

Éppen akkor, a mikor a fogadó-szobából kilépett, az előszobában csöngetés hallatszott.

— Ki lehet ez? — mondotta Dolli.

— Arra, hogy értem jöjjenek, még korán van, másnak pedig későn, — jegyezte meg Kiti.

— Alkalmasint iratokat hoznak, — tette hozzá Ar-

kágyevics Sztepán, s mikor Anna elment a fölépcső mellett, éppen szaladt föl az inas, hogy a jövevényt bejelentse, a ki azonban már maga is ott állott a lámpánál; Anna lepillantott s tüstént megösmerte Vronszkijt, és az öröme s egyúttal a rettegésnek valami különös érzése mozdult meg a szívében. Ott állott, a nélkül, hogy a kabátját levetette volna, s kivett valamit a zsebéből. Abban a pillanatban, a mikor Anna a lépcső közepére ért, Vronszkij fölpillantott s mikor őt meglátta, a zavarnak és a megszeppenésnek a kifejezése ült ki az arczára. Anna könnyedén lehorgasztott fejjel ment tovább, utána pedig legott fölhangzott Arkágyevics Sztepán hangos szava, a mint hívta, hogy jöjjön föl, és Vronszkij halk, lágy és nyugodt hangja, a mint szabadkozott.

Mire Anna visszatért, már nem volt ott, és Arkágyevics Sztepán elmondta, hogy a felől az ebéd felől tudakozódják, a melyet egy Moszkvába érkezett kitűnőség tiszteletére holnap voltak rendezendők. — És semmi szín alatt sem akart bejönni. Milyen különös egy ember, — tette hozzá Arkágyevics Sztepán.

Kiti elpirúlt. Azt hitte, hogy egyedül csak ő tudja, miért volt itt, s mért nem akart bejönni. „Nálunk volt, — gondolta, — és nem talált otthon, azt gondolta, itt vagyok; de nem jött be, mert, gondolta, későn van, meg aztán Anna is itt van“.

Valamennyien összenéztek, de nem szóltak semmit s elkezdték Anna albumát nézegetni.

Alapjában véve semmi rendkívüli és semmi különös nem volt abban, hogy valaki eljött este féltízkor egy barátjához, hogy megtudja tőle valami tervezett ebédnek a részleteit s nem jött be; mégis valamennyien furcsának találták. De legfurcsábbnak és legcsúnyábbnak találta a dolgot Anna.

XXII.

Éppen elkezdődött a bál, mikor Kiti az anyjával a növényekkel díszített s piros kaftános, hajporos inasokkal szegélyezett, fényárban úszó nagy lépcsőházba belépett. A teremből, mint a méhkasból, a sürgés-forgásnak

egyhangú moraja szűrődött ki, s mialatt az előcsarnokban, a fák közt álló tükör előtt a hajukat és a ruhájukat igazgatták, a teremből a zenekar hegedűinek óvatosan szabatos hangjai hallatszottak ki, a mint az első kerिंगőt rázendítették. Egy öreg államférfiú, a ki a másik tükörnél halántékainak a szürkülő haját simogatta és nehéz parfüm-illatot árasztott maga körül, találkozott velük a lépcsőn, félrehúzódott és láthatóan gyönyörködött Kiti-ben, a kit nem ösmert. Egy csupaszállú fiatalember, egyike azoknak a nagyvilági ifjaknak, a kiket az öreg Scserbaczkij herczeg *tacskók*-nak hívott, rettenetesen kivágott mellényben, s menetközben fehér nyakkendőjével babrálva, köszönt nekik, elsuhan mellettük, majd visszatért és fölkérte Kiti-t egy négyesre. Az első négyest már odaigérte volt Vronszkijnak, s így ennek az ifjúnak már csak a másodikat adhatta. Egy katonatiszt, a ki a keztyűjét gombolgatta, félrehúzódott az ajtó mellé, s a bajuszát pödörgetve, onnan pislogott a rózsaszínű Kiti-re.

Kiti, mindamellet, hogy a ruha, a hajfésülés és a bálra való minden egyéb előkészület tömérdek fáradságába és fejtörésébe került, rózsaszín-alapos, raffinált tüllruhájában most oly egyszerűen és fesztelenül lépett a bálterembe, mintha mindazok a rozetták, csipkék s az öltözék egyéb részletei sem az ő, sem a háziak részéről egy pillanatnyi figyelmet sem igényeltek volna, mintha így, ebben a tüllben, ezekben a csipkében, evvel a magos hajtűzéssel s benne egy rózsával és két rózsalevéllel, jött volna a világra.

Mikor az öreg herczegné, mielőtt a terembe léptek, meg akarta igazítani rajta övének egyik összezsavardott szalagját, Kiti könnyedén félrehajolt. Érezte, hogy magától is szépen és kecsesen kell állnia rajta mindennek, s hogy nem lehet rajta semmi igazítani való.

Kitinek ma szerencsés napja volt. A ruhája sehol se volt szűk, a csipkegallérja nem csúszott le sehol, a rozettái nem gyűrődtek össze és nem szakadtak le; magas- és hajlott-sarkú rózsaszínű czipőcskéi nem szorították, sőt fürgévé tették a lábacskaikat. Kis fején erősen tartották magukat szőke hajának sűrű fonatai. Magas keztyűjén,

mely kezeit takarta, a nélkül, hogy a formájukat elváltoztatta volna, mindahárom gombot sikerült begombolnia, nem szakadt le egyik sem. A medaillon fekete bársonyszalagja különösen finoman övezte a nyakát. Ez a bársonyszalag valósággal bájos volt, s mikor Kiti otthon a tükörben megnézte a nyakát, úgy érezte, hogy ez a szalag szinte beszél. Minden egyébhez még tán férhetett szó, de ez a bársonyszalag — kész gyönyörűség volt. Kiti még itt a bálban is elmosolyodott, a mint a tükörben megpillantotta. Meztelen vállain és karjain márványhidegséget érzett, s ezt az érzést különösen szerette. A szemei ragyogtak és lehetetlen volt, hogy piros ajkai, elragadó szépségének a tudatában, ne mosolyogjanak. Alig hogy a terembe lépett, s a tánczra való fölhívásra várakozó hölgyek tüllös-csipkés-szalagos-virágos csoportja felé közeledett, (Kiti sohasem állott ebben a csoportban), máris tánczra kérték, kérte pedig a legkiválóbb gavallér, a bálók hierarchiájának fő-főgavallérja, a bálók hírneves rendezője és szertartásmestere, egy, bár nő, de szép és deli férfi, Korszunszkij Jegoruska. Alig hogy Bonina grófnőt, a kivel a keringő első fordulóját tánczolta, a helyére vezette, végignézett a háznépén, vagyis néhány tánczra perdülő páron, megpillantotta Kitit, avval a különös, fesztelen tánczlépéssel, mely csaknem kizárólag a bálrendezők sajátja, odaszökött hozzá, meghajtotta magát, s meg se kérdezvén tőle, akar-e tánczolni, fölemelte a kezét, hogy karcsú derekát átkarolja. Kiti körülnézett, hogy kinek adhatná oda a legyezőjét, melyet mosolyogva a ház asszonya vett el tőle.

— Milyen szép, hogy ilyen jókor jöttek, — mondotta, a derekát átkarolva, — nem is értem, micsoda szokás az a későnjövetel.

Kiti kissé előrehajolt, balkezét rátette a vállára, s rózsaszínű czipőbe bujtatott lábacskaí a zene ütemére gyorsan, könnyedén és egyenletesen siklottak tova a csúszós parketten.

— Az ember valósággal kipihen, ha kegyeddel tánczol, — mondotta Jegoruska Kitinek, a keringő első, lassú lépései után. — Elragadó az a könnyedség, az a

précision, — súgta oda neki ugyanazt, a mit csaknem minden jó ösmerősének elmondott.

Kiti erre a dicséretre elmosolyodott, s a vállalai fölött körülnézett a teremben. Ő nem tartozott az újonczok közé, a ki előtt a bál összes résztvevői egyetlen bűvös benyomássá olvadnak össze; de nem volt a bálokon lejáratos leányok közül való sem, a kit mindenki már szinte az unalomig ösmert volna; a kettő között a középben állott, izgatott volt ugyan, de e mellett tudott magán annyira uralkodni, hogy tudott látni. Úgy látta, hogy a társaság crême-je a terem balsarkában verődött össze. Ott volt Korszunszkij felesége, a szép, de szinte a képzelenségig kivágott Lidi, ott volt a ház asszonya, kopasz fejével ott csillogott Krivin, a ki mindig ott volt, a hol a társaság crême-je; arrafelé pislogott a fiatalság, nem mervén közelebb menni, ott akadt rá szemével Sztivára és ott pillantotta meg később a fekete bársonyruhába öltözött Anna gyönyörű alakját és fejét is. Ő is ott volt. Kiti az óta az este óta, a mikor Levinnek kosarat adott, nem látta őt. Messzelátó szemével tüstént megösmerte, sőt még azt is észrevette, hogy éppen ő reá néz.

— Nos, talán még egy fordulót? Nem fáradt még? — kérdezte Korszunszkij halkán lihegve.

— Nem, köszönöm.

— Hová parancsolja, hogy elvezessem?

— Úgy tetszik, amott van Karenina, vezessen, kérem, hozzá.

— A hova parancsolja.

És Korszunszkij, mérsékelt lépésekkel, s folyton ezt hajtogatva: „pardon, mesdames, pardon, pardon, mesdames“, egyenesen nekikeringőzött a terem balsarkában összegyűlt csoportnak, s a csipkék, a tüll és a szalagok tengerén keresztültörve, s a nélkül, hogy csak egy pehelybe is beleakadt volna, oly hirtelen körülpöndörítette a hölgyét, hogy egy pillanatra kibukkantak áttört harisnyás, finom lábacskaí, és uszálya legyezőformában szétterülve ráborult Krivin térdére. Korszunszkij meghajtotta magát, majd kihúzta kivágott mellét s kezét nyújtott Kitinek, hogy odavezesse őt Arkágyevics Annához. Kiti, kissé elpirulva, lefejtette az uszályát Krivin

térdeiről, s valamelyest szédülve körülnézett, hogy Annát megkeresse. Anna nem volt lila ruhában, a mint Kiti föltétlenül szerette volna, hanem mélyen kivágott fekete bársonyöltözetben, mely látni engedte telt és szinte régi elefántcsontból csiszolt vállait és keblét, s finom, apró kezekkel ékes gömbölyű karjait. Az egész ruhája venetiai csipkével volt elborítva. A fején, fekete hajában, mely az utolsó szálig az övé volt, egy árvácska-fűzér díszelgett, egy másik pedig, fehér csipkék között, övének a fekete szalagjára volt odatűzdelve. A hajviseletén nem volt semmi különös. Csak göndör hajának azok a kurta és szeszélyes gyűrűcskéi voltak szembeötlők, a melyek a tarkóján és a nyakán minduntalan kibukkantak. Erős, szinte csiszolt nyakát gyöngysor ékesítette.

Kiti mindennap látta Annát, szerelmes volt belé s föltétlenül lilaruhában képzelte el magának. De most, hogy meglátta őt feketében, érezte, hogy nem értette volt meg teljesen lényének egész báját. Most teljesen újnak és meglepőnek találta őt. Most megértette, hogy Anna nem lehetett lila ruhában, s hogy megjelenésének a legfőbb bája abban volt, hogy mindig szinte kilépett a ruhájából, mely úgyszólván nem is volt látható rajta. Még ez a pazar csipkével díszített fekete ruha se látszott meg rajta; ez csak a keret volt, a melyben az ember csakis őt magát látta, egyszerűen, természetesen, előkelően, s egyúttal élénken és vidáman.

Mint mindig, most is rendkívül egyenes tartásban állt ott, s mikor Kiti a csoporthoz odalépett, könnyedén feléje fordított fejjel, éppen a ház úrnőjével beszélgetett.

— Nem, én nem dobok rá követ, — felelte neki valamire, — ámbár nem értem, — folytatta, vállat vonva, s legott jóindulatú és gyöngéd mosolylyal Kitihez fordult. Miután futó női pillantással végigmérte a ruháját, a fejjel alig észrevehető, de Kiti-re nézve azért teljesen érthető mozdulatot tett, a melyből a ruhájával és a szépségével való teljes megalégedés volt kiolvasható. — Ön már a terembe is tán tánczolva jött be, — tette hozzá.

— A herczegnő egyike leghívebb segítőtársaimnak, — mondotta Korszunszkij, meghajtván magát Arkágye-

vics Anna előtt, a kivel addig még nem találkozott. — A hercegnő segítségemre van abban, hogy a bált derültté és széppé tegyék. Arkágyevna Anna, szabad kérnem egy fordulóra, — szolt és meghajtotta magát.

— Hát önök ismerik egymást? — kérdezte a házigazda.

— Ugyan, hát kit nem ismerünk mi? Én meg a feleségem olyanok vagyunk, mint a fehér farkasok, bennünket mindenki ismer, — felelt Korszunszkij. — Szabad kérnem egy fordulóra, Arkágyevna Anna.

— Én nem tánczolok, hacsak elkerülhetem, — mondotta Anna.

— De most nem kerülheti el, — felelt Korszunszkij. Ekkor lépett oda Vronszkij.

— No, ha nem kerülhetem el, akkor menjünk, — szolt, észre sem vévén Vronszkij köszöntését, s szaporán rátette a kezét Korszunszkij vállára.

„Vajon mi baja van vele?“ — gondolta Kiti, mikor észrevette, hogy Anna szándékosan nem viszonzta Vronszkij köszöntését. Vronszkij odalépett Kitihez, emlékeztette őt az első négyesre, és sajnálkozott azon, hogy az egész idő alatt nem volt szerencséje őt láthatni. Kiti gyönyörködve nézte a keringőző Annát és hallgatta Vronszkijt. Számított rá, hogy majd felkéri őt keringőre, de nem kérte fel, s Kiti csodálkozva nézett rá. Erre Vronszkij elpirult, s szaporán felkérte, de alig, hogy karcsú derekát átkarolta, s megtette az első lépéseket, a zene elhallgatott. Kiti belenézett az arcába, mely olyan közel volt az övéhez, s ez a szerelemmel teljes pillantás, a melylyel akkor ránézett, s a melyet ő nem viszonzott, még hosszú ideig, évek múlva is, gyötrelmes szégyennel nyilalt bele a szívébe.

— Pardon, pardon! Keringő, keringő! — kiabált a terem túlsó végéről Korszunszkij, s átkarolván a legelső hölgyet, a ki a keze ügyébe esett, tánczra perdült.

XXIII.

Vronszkij néhány forduló keringőt tánczolt Kítivel. A keringő után Kiti odament az anyjához, de alig hogy pár szót váltott Nordsztonnal, már jött érte Vronszkij és vitte az első négyesre. A négyes alatt semmi jelentős dolog nem került szóba, szakgatottan folyt a társalgás, majd Korszunszkijékről, a kiket Vronszkij nagyon mulatságosan, mint két kedves negyven esztendőes gyermeket jellemzett, majd meg az alakulóban lévő társadalmi színházról, s a beszélgetés csak egyetlen egyszer tapintott az elevenére, a mikor Vronszkij Levin után tudakozódott, hogy ott van-e, és hozzátette, hogy nagyon megkedvelte őt. De a négyestől Kiti nem is várt többet. Szorongó szívvel leste a mazurkát. Úgy tetszett neki, hogy a mazurka alatt kell mindennek eldőlnie. Az, hogy a négyes alatt nem kérte fel őt a mazurkára, nem nyugtalanította. Meg volt róla győződve, hogy mint az előző bálokon, most is vele fogja tánczolni a mazurkát, s őt tánczost elutasított, azt mondván nekik, hogy már le van foglalva. Kítire nézve az egész bál, az utolsó négyesig, az örömteljes színek, hangok és mozdulatok tündér-álma volt. Csak akkor nem tánczolt, a mikor nagyon is fáradtnak érezte magát és pihenőt kért. De az utolsó négyesben, a melyet egy unalmas fiatal emberrel tánczolt, a kinek lehetetlen volt kosarat adnia, megesett vele, hogy átellenese lett Vronszkijnak és Annának. A megérkezés óta nem találkozott Annával, a ki most egyszerre megint teljesen újnak és meglepőnek tűnt föl előtte. Felfedezte benne a siker mámorának a vonását, a melyet ő is olyan jól ismert. Láta, hogy Anna szinte ittas az általa támasztott lelkesedés mámorától. Ismerte ezt az érzést, ismerte a tüneteit, s ezeket mind felismerte Annában, — látta szemeinek remegő és föllobbanó fényét, önkéntelenül félrehúzódo ajkain a boldogság és az izgalom mosolyát, mozdulatainak kifogástalan kecsességét, őszinteségét és könnyedségét.

„Vajon ki az? — kérdezte magában. — Valameny-

nyien, vagy csak egy?" S a nélkül, hogy annak a gyöt-rődő fiatal embernek, a kivel tánczolt, s a ki külsőleg teljesen alárendelte magát Korszunskij hol grand rond-ot, hol chaine-t parancsoló s vidáman harsogó föl-kiáltásainak, segítségére sietett volna abban, hogy a tár-salgás elejtett fonalát megtalálja, ő csak figyelt, és mind jobban és jobban elszorúlt a szíve. „Nem, nem a tömeg tetszése az, a mitől ő megittasult, hanem egy embernek az elragadtatása. És ez az egy — csakugyan Ő volna?” Ahányszor csak Vronskij Annával beszélt, örömteljes fény villant meg Anna szemeiben s a boldogság mosolya húzta szét piros ajkait. Mintha erőszakot követett volna el magán, hogy el ne árulja az örömnek ezeket az ismer-mertető jeleit, a melyek azonban maguktól is kiültek az arczára. „Nos, és ő?” Kiti rápillantott és elrémült tőle. Azt, a mi Anna arczának a tükrében oly tisztán tárult elé, most ő rajta is fölfedezte. Hova lett mindig higgadt, ha-tározott modora, s arczának gondtalanul nyugodt kifeje-zése? Most, valahányszor csak Annához fordult, kissé félrehajtotta a fejét, mintha térdre akarna borulni előtte, s pillantásában összeolvadt a hódolat és a félelem ki-fejezése. „Én nem akarok keseríteni, — mindannyiszor mintha így szólt volna a tekintete, — én csak magamat akarom menteni, és nem tudom, hogyan.” Valami olyan kifejezés ült az arczán, a minőt annakelőtte soha nem látott.

Közös ösmerőseikről beszéltek, a legjelentéktele-nebb társalgás folyt köztük és Kitinek mégis úgy tetszett, mintha minden szó, a melyet kiejtenek, hozzájárulna mindhármuk sorsának az eldöntéséhez. S az volt a kü-lönös, hogy ámbátor csakugyan arról beszélgettek, hogy milyen nevetséges Ivánovics Ivánnak a francia kiejtése, s hogy Jeleczkája számára jobb parthiet is lehetett volna találni, mégis minden kiejtett szónak ő reájuk magukra nézve is megvolt a maga jelentősége, a melyet ők épp úgy megéreztek, mint Kiti. Az egész bál, az egész fény-áradat, minden — ködbe borult Kiti lelkében. Csak a ne-velésnek az a szigorú iskolája, a melyen keresztülment, tartotta benne a lelket és tette lehetővé azt, hogy meg-tegye, a mit kívánnak tőle, vagyis hogy tánczoljon, kér-

désekre feleljen, társalogjon, sőt mosolyogjon. De a mazúrka kezdete előtt, mikor már kezdték a székeket félretologatni és néhány pár a kis termekből átszállingózott a nagyba, Kitiit rémület és kétségbeesés fogta el. Őt tánczost elutasított, s most úgy állott a dolog, hogy nem fogja tánczolni a mazúrkát. Még csak reménye se lehetett rá, hogy fölkerjék, még pedig éppen azért, mert olyan nagy sikerei voltak a társaságban, és senkinek még csak eszeágába se juthatott, hogy mindeddig nincs lefoglalva. Legjobb lett volna azt mondani az anyjának, hogy beteg és hazamenni, de ehhez nem volt elég ereje. Úgy érezte, hogy teljesen le van sújtva.

Behúzódtott egy kis terem mélyére s beleült egy karosszékre. Ruhájának légies szoknyája, mint a felhő vette körül finom termetét; egyik, keztyűtlen, finom és szűzies keze erőtlenül lehanyatlott és elmerült rózsaszínű tunikájának a fodraiban; a másikban a legyezőjét tartotta s rövid és gyors mozdulatokkal legyezte tűzben égő arcját. De mindamellett, hogy olyan volt, mint egy pillangó, mely csak az imént szállt rá egy fűszálra, s már-már készen áll, hogy csillogó szárnyait kitérve megint tovalibbenjen, szörnyű kétségbeesés mardosta a szívét.

„Lehet, hogy tán tévedek, lehet, hogy nem is igaz.“ S újra meg újra átgondolta mindazt, a mit látott.

— Kiti, mit jelentsen ez? — kérdezte Nordszton grófné, a ki a szőnyegen nesztelenül odalopózott hozzá. — Én ezt nem értem.

Kitinek megrezdült az alsó ajka; hirtelen fölkel.

— Kiti, te nem tánczolod a mazúrkát?

— Nem, nem, — mondotta Kiti könnyektől reszkető hangon.

— A fülem hallatára kérte fel őt a mazúrkára, — mondotta Nordszton, tudván, hogy Kiti megérti, kikről van szó. — És ő azt kérdezte tőle: hát nem Scserbaczkája herczegnővel tánczol?

— Oh, nekem tökéletesen mindegy! — felelt Kiti.

Rajta kívül senki nem értette meg a helyzetét, senki nem tudta, hogy tegnap elutasított magától egy

embert, a kit talán szeretett, elutasította azért, mert megbízott egy másikban.

Nordszton grófné ráakadt Korszunszkijra, a kivel a mazúrkát kellett volna tánczolnia s ráparancsolt, hogy kérje föl Kiti.

Kiti mint első pár tánczolt és szerencsére nem kellett társalognia, mert Korszunszkij egész idő alatt futkosott és intézkedett a birodalmában. Vronszkij és Anna csaknem vele szemben ültek. Messzelátó szemével jól látta őket, de látta őket közletről is, mikor párokba verődtek, s minél tovább nézte őket, annál jobban meggyőződött róla, hogy a boldogtalansága beteljesedett. Látta, hogy teljesen egyedül érezték magukat abban a zsúfolt teremben. És Vronszkijnak mindenkor annyira határozott és független arczán megpillantotta a zavarnak és az alárendeltségnek azt a megdöbbentő kifejezését, a mely egy értelmes kutya kifejezésére emlékeztet, a mely tudja, hogy valami csínt követett el.

Anna mosolygott, s ez a mosoly átragadt Vronszkijra is. Anna gondolatokba merült — legott ő is elkomorlyodott. Kiti szeméit valami természetfölötti erő szinte odaszögezte Anna arczára. Elbűvölően szép volt egyszerű, fekete ruhájában, elbűvölők voltak karkötökkel ékes, telt karjai, elbűvölő, igazgyöngysorral körülövezett erős nyaka, összekúszált hajának libegő szálai, elbűvölők kis lábainak és kezeinek kecsesen könnyed mozdulatai, s elbűvölő volt az a szép arcz, a maga elevenségében, de azért mégis volt valami kegyetlen és félelmes ebben az elbűvölő szépségben.

Kiti még jobban gyönyörködött benne, mint annakelőtte, de egyúttal mind jobban és jobban szenvedett. Úgy érezte magát, mintha össze volna törve, s ez az arczában is kifejezésre jutott. Mikor Vronszkij mazúrka közben összeakadván vele, megpillantotta őt, nem ismerte meg mindjárt, annyira elváltozott.

— Gyönyörű szép a bál! — mondotta neki, éppen csak hogy mondjon valamit.

— Igen, — felelt Kiti.

A mazúrka derekán, a mint éppen egy bonyolódott figurát ismételtek, a melyet Korszunszkij eszelt ki, Anna

bement a kör közepére, kézen fogott két gavallért s odahítt maga mellé két hölgyet és Kitit. Kiti ijedten nézett rá, miközben felé közeledett. Anna hunyorgatva pislogott rá és mosolygott, miközben a kezét megszorította. De látva, hogy Kiti arcza csak a meglepetés és a kétségbeesés kifejezésével felelt a mosolyára, elfordult tőle, s vidám beszédbe eredt a másik hölgygyel.

„Igen, van benne valami idegenszerű, valami ördögös és elbűvölő“, — tünődött magában Kiti.

Anna nem akart ott maradni vacsorára, de a háza elkezdte rábeszélni.

— Ugyan hagyja el, Arkágyevna Anna, — szólalt meg Korszunszkij, miközben Anna meztelen karját a hóna alá vette. — Micsoda eszmém van a kotillon-ra! Un bijou!

S valamelyest megmozdult, iparkodván őt maga után húzni. A házigazda helyeslőleg mosolygott:

— Nem, nem maradok, — felelt Anna mosolyogva, de e mosoly ellenére is abból a határozott hangból, a melyen felelt, Korszunszkij is meg a házigazda is megértették, hogy csakugyan nem fog maradni. — Nem, hiszen így is Moszkvában ezen az egy bálon többet táncoltam, mint Péterváron egész télen, — mondotta Anna, rápillantva a mellette álló Vronszkijra. — Ki kell pihennem magamat az elutazás előtt.

— Hát csakugyan, föltétlenül utazik holnap? — kérdezte Vronszkij.

— Azt hiszem, igen, — felelt Anna, szinte csodálkozva kérdésének a merészségén; de miközben ezt mondta, szemének és mosolyának leplezhetetlenül reszkető fénye szinte megperzselte Vronszkijt.

Arkágyevna Anna nem maradt ott vacsorára s elment.

XXIV.

„Igen, van bennem valami ellenszenves és visszataszító, — gondolta magában Levin, mikor Scserbaczkijéktől kijött, és gyalogszerrel ballagott a bátyjához hazafelé. — És nem vagyok én más embereknek való.

Azt mondják: büszkeség. Dehogy, nincs én bennem büszkeség. Ha volna, úgy nem sodortam volna magamat ilyen helyzetbe." S eszébe jutott a boldog, a jó, az okos és a nyugodt Vronszkij, a ki alkalmasint sohase volt ilyen rettenetes helyzetben, a milyenben ő, ma este. „Persze, őt kellett választania. Ennek így kellett lenni, s nekem nincs okom senkire és semmire se panaszkodni. Magam vagyok a hibás. Micsoda jogon hihettem én azt, hogy ő hajlandó összekötni az életét az enyémmel? Ki vagyok én? És mi vagyok én? Egy semmi ember, a kire senkinek sincs szüksége." S eszébe jutott a bátyja, Nikoláj, s örömmel állapotott meg ennél a visszaemlékezésnél. „Vajon nincs-e igaza neki, hogy a világon minden rossz és alávaló? És mi is, aligha ítéltük és ítéljük meg igazságosan Nikoláj testvérünket. Persze Prokofij szempontjából, a ki látta őt rongyos kabátban és részegen, megvetésre méltó ember; de én másként ismerem őt. Én ismerem a lelkét és tudom, hogy mi is hasonlók vagyunk hozzá. Én meg, a helyett, hogy fölkerestem volna, elmentem ebédelni, meg oda." Levin egy lámpához ment, elolvasta a bátyja címét, mely bele volt írva a jegyzőkönyvébe, s intett egy kocsinak. A hosszú út közben, egész a bátyjáig, élénken visszaidézte az emlékezetébe mindazokat az eseményeket, a melyeket Nikoláj életéből ismert. Eszébe jutott, a mint a bátyja az egyetemen, s még egy évig azontúl is társainak a gúnyolódása ellenére is valóságos szerzetes-életet élt, szigorúan megtartván a vallás, az istenisztelet, a bűjt minden szertartását és szabályát, s tartózkodván minden élvezettől, különösen az asszonyoktól; s később, a mint egyszerre rájött a bolondóra, összeadta magát a leghitványabb emberekkel, s belemerült a legerkölcstelenebb tivornyákba. Eszébe jutott aztán az az eset avval a kis fiúval, a kit faluról magához vett, hogy neveltesse, s a kit aztán dühének egy rohamában úgy összevert, hogy testi sértés miatt pörbefogták. Eszébe jutott a hamis kártyással való eset, a ki elnyerte a pénzét, s a kinek erről váltót adott, a kit azonban ő perelt be, azt bizonyítgatván, hogy megcsalta őt. (Ez volt az a pénz, a melyet Ivánovics Szergej fizetett meg.) Azután eszébe jutott, a mint valami

kihágás miatt egy éjszakát a fogházban töltött. Eszébe jutott az a gyalázatos pör, a melyet a testvére, Ivánovics Szergej ellen indított azért, mert ez állítólag nem adta ki neki az anyai örökségét; és utolsó viselt dolga, a mikor elment hivatalnokoskodni valahová az ország nyugati részébe, a hol aztán törvény elé került azért, mert megverte a főlebbvalóját . . . Ez persze mind rettenetesen alávaló dolog volt, de azért Levin előtt mégsem tetszett annyira alávalónak, mint a minőnek tetszhetett olyasvalaki előtt, a ki Nikolájt, életének egész történetét és a szívét nem ösmerte.

Levin jól emlékezett rá, hogy abban az időben, a mikor Nikoláj a vallásosság, a böjtök, a szerzetesek, az istenitiszteletek korszakát élte, a mikor a vallásban keresett menedéket és féket szenvedélyes természete számára, nemcsak hogy senki se fogta pártját, de mindenki, még ő maga is, kinevette. Szidták, Noénak, szerzetesnek csúfolták; a mikor pedig elzüllött, senki se segített rajta, s mindenki iszonyattal és undorral fordult el tőle.

Levin érezte, hogy Nikoláj testvére, életének minden förtelmessége ellenére is, a lelkében, a lelke fenekén semmivel sem volt rosszabb, mint azok, a kik őt megvetették. Arról nem tehetett, hogy oly féktelen természettel és kissé korlátolt elmével jött a világra. De azért mindig megvolt benne az akarat, hogy jó legyen. „Elmondok neki mindent és vele is elmondatok mindent, megmutatom neki, hogy én szeretem, s így meg is értem őt“; — tette föl magában Levin, mikor úgy tizenegy óra tájban elérkezett ahhoz a fogadóhoz, mely a czímben említve volt.

— Odafönn, a 12. és 13. szám, — felelt a kapus Levin kérdésére.

— Itthon van?

— Alkalmasint otthon.

A 12. számú szoba ajtaja félig nyitva volt, s egy fénysávval együtt gyöngé és komisz dohány sűrű füstje áradt ki, s egy Levin előtt ösmeretlen hang hallatszott ki belőle, de azért Levin tüstént tudta, hogy a bátyja is ott van; meghallotta a köhécselését.

Mikor az ajtóhoz ért, az ösmeretlen hang éppen így szólt:

— Minden attól függ, hogy mennyire okosan és öntudatosan intézik a dolgot.

Levin Konsztantin bepillantott az ajtón és látta, hogy egy ujjasba öltözött, hatalmas sörényű fiatal ember beszél, a pamlagon pedig egy ujjak és gallér nélkül való gyapjúruhába öltözött, ragyás fiatal nő ül. A bátyja nem volt látható. Konsztantinnak elszorúlt a szíve arra a gondolatra, hogy milyen idegen emberek közt él a bátyja. Senki se hallotta meg, hogy jön, és Konsztantin levetvén a sárczipőit, folyton csak arra ügyelt, mit mond az a sörényes úr. Valami vállalkozásról beszélt.

— Eh, ördög vigye a kiváltságos osztályokat, — kelt ki a bátyja köhécselve. — Masa, gondoskodjál vacsoráról és adj ide bort, ha maradt, ha nem, hát hozass.

A fiatal nő fölkelt, a spanyolfal mögé lépett és megpillantotta Konsztantint.

— Dimitrics Nikolaj, valami úr van itt, — mondotta.

— Kit keres? — szólt bosszúsan Levin Nikolaj hangja.

— Én vagyok, — felelt Levin Konsztantin, kilépve a világosságra.

— Ki az az én? — ismételte Nikolaj hangja, még bosszúsabban. Hallani lehetett, a mint gyorsan fölkelt, valamibe beleakadt, s Levin egyszerre maga előtt látta az ajtóban a bátyjának oly jól ösmert, de azért elvadultságával és betegségével mégis megdöbbenő, hatalmas, de sovány és görnyedt alakját, nagy és ijedt szemeit.

Most még soványabb volt, mint három esztendővel azelőtt, a mikor Levin Konsztantin utólszor látta. Kurta kis kabát volt rajta. A kezei is, széles csontjai is, most még nagyobbaknak látszottak. A haja megritkírt, de ugyanaz a sörtés bajusz takarta az ajkát, s ugyanazok a szemek néztek furcsán és naivúl a belépőre.

— Áá, Kosztya! — szólalt meg egyszerre, a mint az öcscsét megösmerte s öröm csillant meg a szemeiben. De ugyanabban a pillanatban ránézett a fiatalemberre, s egy Konsztantin előtt oly jól ösmert görcsös

mozdulatot tett a fejével és a nyakával, mintha a nyakendője szorítaná; s egy egészen más — vad, szenvedélyes és kemény kifejezés ült ki az arczára.

— Megírtam neked is, Ivanycs Szergejnek is, hogy nem ösmerlek, nem is akarlak ösmerni benneteket. Mit akarsz hát, mi kell?

Éppenséggel nem volt olyan, a milyennek őt Konsztantin elképzelte. Levin Konsztantin, természetének legsúlyosabb és legrosszabb tulajdonságáról, mely a vele való érintkezést annyira megnehezítette, teljesen megfledkezett volt, a mikor róla gondolkozott; és most, a mikor az arczát, és különösen nyakának azt a görcsös vonaglását meglátta, egyszeriben eszébejutott.

— Semmi különös dolgom nincs veled, — felelt bátortalanul. — Egyszerűen azért jöttem, hogy lássalak.

Ez a bátortalanság szemlátomást ellágyította Nikolájt. Megrándultak az ajkai.

— Hát csak ezért? — mondotta. — No gyere be hát, ülj le. Akarsz vacsorát? Masa, három adagot hozz. Nem, megállj csak. Tudod ki ez? — fordult oda a bátyjához, az idegen fiatalemberre mutatva: — ez Kriczkij úr, az én barátom még Kievből, nagyon figyelemreméltó ember. A rendőrség persze üldözi, mert nem gazember.

Szokása szerint végignézett az összes jelenlévőkön. Látva, hogy az asszony, a ki az ajtóban állott, menni készül, rákiáltott: „Megállj, ha mondom.“ S azzal a határozatlansággal, a társalgásnak azzal a fonákságával, a melyet Konsztantin olyan jól ösmert, megint valamennyiükön végignézett, és elkezdte mesélni Kriczkij barátja történetét: hogy' csapták ki az egyetemről azért, mert szegény diákokat segélyező egyesületet és vasárnapi iskolát alapított, s hogy' került be azután tanítónak valami népiskolába, hogy' kergették el később innen is, és hogy' ítélték el végre valamiért.

— Ön a kievi egyetemre járt? — kérdezte Levin Konsztantin Kriczkijtől, hogy megtörje a kínos csöndet.

— Igen, a kievire jártam, — felelt Kriczkij bosszúsan és mogorván.

— Ez a nő pedig, — vágott közbe Levin Nikolájt reámutatva, — Nikolajevna Mária, az én életem párja.

Egy olyan házból vettem ki, — szolt, miközben megint megrándult a nyaka. — De szeretem és tisztelem őt, s mindenkit, a ki velem érintkezni akar, — tette hozzá emeltebb hangon s a homlokát ránczolva, — arra kérek, hogy szeresse és tisztelje őt. Annyi, mintha a feleségem volna, éppenséggel annyi. Most tehát tudod, kivel van dolgod. De ha azt hiszed, hogy megalázkodol, úgy ott az ajtó, Isten hírével.

És szemei megint kérdő pillantással siklottak végig mindannyiukon.

— Már mért alázkodnám meg, ezt nem értem.

— Menj hát Masa, és hozasd a vacsorát: három adagot, pálinkát és bort . . . Vagy, megállj . . . De nem, nem kell . . . Csak menj.

XXV.

— Lásd, — folytatta Levin Nikoláj, s a homlokát nagy megerőltetéssel összeránczolván, megrándította a nyakát.

Nyilván nehezebbre esett elképzelni, hogy mit mondjon és mit cselekedjék.

— Ime, látod-e . . . — s ezzel odamutatott a szoba sarkában heverő és zsineggel összekötött vasdorongokra. — Látod azt ott? Ez egy új vállalkozásnak a kezdete, a melyhez most látunk hozzá. Ez a vállalkozás egy termelő ipartestület . . .

Konsztantin szinte nem is hallotta. Elbáméskodott a bátyja beteges, sorvadásos arcán, mind jobban és jobban megsajnálta őt, és képtelen volt odafigyelni arra, a mit az ipartestületről beszélt. Látta, hogy ez az ipartestület csak mentőhorgony az önmegvetés elől. De Levin Nikoláj csak tovább beszélt:

— Azt tudod, hogy a tőke nyomja a munkást. Nálunk a munkások, a parasztok viselik a munka egész súlyát, s a mellett úgy állanak, hogy bármennyire törik és zúzzák is magukat, képtelenek baromi helyzetükből kivergődni. A munkabér minden fölöslegét, a melylyel a helyzetükön javíthatnának, s szabad időre és ennek révén műveltségre tehetnének szert, — a bér minden

fölöslegét a tőkepénzesek vágják zsebre. A társadalom pedig úgy van összealkotva, hogy minnél többet fognak dolgozni ők, annál jobban megszedik magukat a kereskedők, földesurak, ők pedig igavonó barmok maradnak mindenkoron. De ezt a rendet meg kell változtatni, — fejezte be és kérdő pillantással nézett az öcsésére.

— No persze, természetesen, — mondotta Konsztantin s elnézte azt a pirosságot, mely a bátyja arczát kiálló pofacsontjai alatt előntötte.

— Mi tehát csinálunk most egy lakatos ipartestületet, a melyben az egész termelés, úgyszintén a nyereség, és a termelés főbb eszközei is, szóval minden, közös lesz.

— És hol lesz ez az ipartestület? — kérdezte Levin Konsztantin.

— Vozdrem községben, a kazáni kormányzóságban.

— De miért községben? A községekben, azt hiszem, amúgy is elég a munka. Minek egy községben lakatos ipartestület?

— Hát annak, hogy a parasztok ma is szakasztott olyan rabszolgák, mint voltak azelőtt, és éppen ez az, a mi nektek, Ivanovics Szergejjel együtt, kellemetlen, hogy vannak, a kik föl akarják őket szabadítani ebből a rabszolgaságból, — mondotta Levin Nikoláj, a kit az öcsse ellenvetése fölingerelt.

Levin Konsztantin fölsóhajtott, s ezalatt körülnézett a barátságtalan és ronda szobában. Ez a sóhajtás Nikolájt még jobban fölháborította.

— Ősmerem én jól a ti Ivánovics Szergejjel együtt vallott arisztokratikus nézeteiteket. Tudom, hogy ő minden szellemi erejét arra használja föl, hogy a létező rosszat igazolja.

— Dehogya is arra, de hát miért beszélsz te Ivanycs Szergejről? — szólt Levin mosolyogva.

— Ivanycs Szergejről? Ime, hogy miért! — kiáltott föl Levin Nikoláj, a mint Ivánovics Szergej nevét meghallotta, — ime, hogy miért . . . De mit szaporítsam a szót? Csak egyet . . . Miért jöttél te hozzám? Te mind-

ezt lenézed, ám jó, de akkor menj Isten hírével, menj!
— ordított, a székeről fölkelve, — menj, menj!

— Éppenséggel nem nézem le, — mondotta Levin Konsztantin bátortalanúl. — Sőt még csak nem is vitatom.

Ekkor jött vissza Nikolajevna Márja. Levin Nikolaj bosszúsan nézett rá, mire ő gyorsan odament hozzá s valamit súgott a fülébe.

— Beteg vagyok, ingerlőkenynyé lettem, — mondotta Levin Nikoláj nehezen zihálva, miután kissé lecsillapodott, — aztán meg Iványcs Szergejről meg a cikkelyéről beszélsz itt nekem. Az egész csupa badarság, csupa hazugság és önámítás. Mit írhat az igazságosságról egy olyan ember, a ki maga sem ösmeri? Olvasta a cikkelyét? — fordult oda Kriczkijhez, s megint odaült az asztalhoz, a melynek egyik feléről lesöpörte az odaszórt szivarka-csutkákat, hogy helyet csináljon.

— Nem olvastam, — mondotta Kriczkij sötéten, nyilván nem akarván vitába bocsátkozni.

— Miért? — fordult hozzá ingerülten Levin Nikoláj.

— Mert nem tartom szükségesnek, hogy időt vesztegessenek rá.

— Azaz bocsánat, honnan tudja, hogy ez idővesztegetés volna? Sokan meg sem értik ezt a cikkelyt, nagyon magasröptű nekik. De én, ez egészen más, én keresztüllátok a gondolataim és tudom, hogy miért olyan gyöngé az egész.

Mind elhallgattak. Kriczkij lassacskán fölkeelt és a sapkája után nyult.

— Nem akar vacsorát? Akkor hát Isten ákija! Holnap aztán jöjjön el azzal a lakatossal.

Alig hogy Kriczkij elment, Levin Nikoláj hunyorogva elmosolyodott.

— Ez is rossz, — mondotta. — Hiszen látom . . .

Kriczkij az ajtóból szólította őt.

— Nos, mi kell még? — szólott s kiment hozzá a folyosóra. Levin egyedül maradván Nikolajevna Máriával, odafordult hozzá:

— Régen van már együtt a bátyámmal? — kérdezte tőle.

— Bizony már második esztendeje. Nagyon leromlott az egészsége. Sokat iszik, — mondotta.

— Hogy-hogy', iszik?

— Még pedig pálinkát, s ez árt neki.

— És sokat?

— Sokat, — mondotta Nikolajevna Mária, félénk pillantást vetve az ajtóra, a melyben megjelent Levin Nikoláj.

— Miről beszéltetek? — kérdezte összeráncolt homlokkal, s ijedten nézett hol egyikre, hol a másikra. — Miről?

— Semmiről, — felelt Konsztantin zavartan.

— Persze, nem akarjátok megmondani; a mint tesszik. De neked nincs is mit beszélned ő velem. Ő cseléd, te meg úr vagy, — mondotta a nyakát megrándítva. — Te, — én nagyon jól látom ám. — Te mindent megértettél s kellőképpen méltányoltál is, most pedig száncol az én eltévelyedésem, — tette hozzá emeltebb hangon.

— Dmitrics Nikoláj, Dmitrics Nikoláj, — suttogta megint Nikolajevna Mária, közelebb húzódva hozzá.

— No jó, jó! . . . De hol a vacsora? Áá, már itt van, — szólott, mikor a pinczért a tálczával megpillantotta. — Ide tedd ni, ide, — mondotta bosszúsan, s legott fogta a pálinkát, teletöltött egy pohárkát s mohón kiitta. — Igyál, akarsz? — fordult oda az öcscséhez, tüstént fölvidúlva. — No, ne beszéljünk Ivanycs Szergejről. Én azért mégis örülök, hogy látlak. Akár mit beszélsz is, még se vagyunk mi egymástól annyira idegenek. No igyál hát. Mondd el, mit csinálsz? — folytatta, mohón rágsálva egy falat kenyeret s egy második pohárkával is töltött magának. — Hogy' vagy?

— Hát csak éldegélek, künn falun, egyedül, úgy, mint azelőtt, gazdálkodom, — felelt Konsztantin, rémülten látva azt a mohóságot, a melylyel a bátyja iszik és eszik, s iparkodván a figyelmét elpalástolni.

— Mért nem nősülsz meg?

— Még nem volt rá alkalmam, — felelt Konsztantin elpirúlva.

— Miért? Nálam, persze, — vége. Én elrontottam az életemet. De azt megmondtam, és most is mondom, hogy ha akkor, a mikor szükségem volt rá, kiadták volna az anyai örökségemet, az egész életem más lett volna.

Konsztantin sietett másra terelni a szót.

— Hát azt tudod, hogy a te Vanyuskád nálam irnokoskodik Pokrovszkóban? — kérdezte.

Nikoláj megrándította a nyakát s elgondolkozott.

— Mondd el hát, hogy' és mint van ott, Pokrovszko-ban? Áll-e még a házunk, a nyíres, az iskola? És Filipp, a kertész, él-e még? Milyen jól emlékszem a lugásra s benne a pamlagra! . . . Csak vigyázz, ne változtass semmit azon a házon, nősil meg mielőbb, s rendezz el megint mindent úgy, mint volt annakelőtte. Akkor majd elmegyek hozzád, föltéve, hogy jóra való aszszony lesz a feleséged.

— De hát gyere el most, — szólott Levin. — Milyen szépen elrendezkednénk!

— Talán el is mennék, ha tudnám, hogy nem találom ott Ivanycs Szergejt.

— Nem találod ott. Én teljesen függetlenül élek tőle.

— Jó, de akárhogy' csűrjük-csavarjuk is a dolgot, választanod kell: köztem és közte, — mondotta s félénken pislogott az öcscsére.

Ez a félénkség meghatotta Konsztantint.

— Ha ebben a tekintetben őszinte vallomásomat akarod hallani, úgy tudd meg, hogy Ivanycs Szergejjel való surlódástokban én egyiteknek a pártjára sem állok. Egyiteknek sincs igazza. Neked inkább a külsőségekben nincs igazad, neki pedig a dolog érdemében.

— Áá, áá! Tehát mégis rájöttél, rájöttél? — kiáltott föl Nikoláj örömmel.

— De a mi engem illet, — ha éppen tudni akarod. én a te barátságodat többre becsilöm, mert . . .

— Miért, miért?

Konsztantin nem mondhatta azt, hogy azért becsüli többre, mert Nikoláj szerencsétlen, s így szüksége van a barátságra. De Nikoláj megértette, hogy ezt akarta mondani, s elkomolyodva megint hozzálátott a pálinkához.

— Elég lesz tán, Dmitrics Nikoláj! — mondotta Nikolajevna Marja, gömbölyű, meztelen karját a palack felé nyújtva.

— Ereszd el! Ne nyaggas! Mert ütök! — kiáltott rá Nikoláj.

Nikolajevna Marja szelíden és jóságosan elfosolyodott, a mi átragadt Nikolájra is, — és elvette tőle a pálinkát.

— Azt hinnéd úgy-e, hogy ő mindebből semmit sem ért? — mondotta Nikoláj. — Jobban érti ő ezt mind, mint mi valamennyien. Úgy-e, hogy van benne valami jószág és kedvesség?

— Azelőtt soha se volt még Moszkvában? — kérdezte tőle Konsztantin, éppen csak hogy valamit mondjon.

— Ugyan hát, ne magázd. Ettől fél. Őt a békebírókn kívül, mikor azért, mert arról a büntenyéről elakart menni, törvény elé állították, még nem magázta senki. Istenem, milyen zúr-zavar is ez ezen a világon! — kiáltott föl egyszerre. — Ezek az új intézmények, ezek a békebírószágok, a zemsztvo, — mind micsoda badarság!

S elkezdte sorra venni az új intézményekkel való összekocczásait.

Levin Konsztantin csak hallgatta, s a társadalmi intézmények belső tartalmának ugyanaz a teljes tagadása, a melyben ő is egyetértett vele, s a minnek nem egyszer nyíltan kifejezést is adott, most a bátyja ajkairól nagyon kellemetlenül érintette őt.

— Majd megértjük mindezt a másvilágon, — mondotta tréfásan.

— A másvilágon? Óh, beh nem szeretem én azt a világot! Nem szeretem, — mondotta, ijedt és vad szemeket rámeresztvén az öcsésére. — Az persze, azt hiszem,

nem volna rossz, ha az ember ettől a förtelemtől, a másétől meg a magáétól megszabadulhatna, csakhogy én félek a haláltól, rettenetesen félek a haláltól. — Össze-rezzent. — Igyál hát valamit. Akarsz tán pezsgőt? Vagy elmenjünk valahová? Elmegyünk cigányt hallgatni! Én nagyon megszerettem a cigányokat és az orosz nótákat.

A nyelve elkezdett akadozni, s egyik tárgyról a másikra kezdett ugrándozni. Konsztantin, Masa segítségével, lebeszélte róla, hogy bárhová is elmenjenek, s hamarosan lefektette a teljesen részeg embert.

Masa megígérte, hogy szükség esetén ír Konsztantinnak, s megpróbálja Levin Nikolájt rávenni, hogy menjen el hozzá.

XXVI.

Másnap reggel Levin Konsztantin elutazott Moszkvából és estére megérkezett haza. Útközben a vonaton elbeszélgetett a szomszédaival a politikáról, az új vasutakról, de itt is, mint Moszkvában, erőtt vett rajta a fogalomzavar, az önmagával való elégedetlenség és valami határozatlan szégyenérzet; de mikor kiszállt, az állomásán, felgyűrt gallérú kaftánjában megösmerte fél szemű kocsisát, Ignat-ot, mikor az állomás ablakaiból kiszűrődő gyér világosságnál megpillantotta pokróczokkal felszerelt szánkóját, gyűrűs és sallangos szerszámmal ékes, felkötött farkú lovait, s mikor, mialatt a szánkón elhelyezkedtek, Ignat elmesélte neki a falusi ujdonságokat: hogy megérkezett a felvásárló, s megborjazott a Pava, — úgy érezte, hogy a zűrzavar valamelyest tisztulóban, a szégyen és az elégedetlenség pedig múlóban van. Ennyit már Ignatnak és a lovának a megpillantásakor is érzett; de mikor báránybőr bundáját magára vette, a szánkón jól bebugyelálva elhelyezkedett, s miután elidulván, elgondolkozott a küszöbönálló gazdasági intézkedéseken s végignézett azon a dóni származású, kissé megrokkant, de azért még fürge lógóson, mely valamikor a nyerges lova volt, kezdte egészen más szín-

ben látni azt, a mi vele történt. Megint magának érezte magát, s nem is akart más lenni; csak jobb, mint annakelőtte volt. Mindenekelőtt, ettől a naptól fogva föltette magában, hogy nem fog többé reményleni abban a rendkívüli boldogságban, a melyet a nősülés nyújthatott volna neki, s következőképpen nem fogja többé a jelent úgy elhanyagolni. Másodsor pedig, hogy soha többé nem fogja magát olyan aljas szenvedélyekre ragadtatni engedni, mint azok, a melyeknek az emléke annyira gyötörte, mikor a vallomásra készült. Majd eszébe jutván a bátyja, Nikoláj, megfogadta magában, hogy ő róla soha megfélekedezni nem fog; hogy mindig a nyomában lesz és szemmel tartja őt, hogy ha rosszra fordul a sorsa, legott készen állhasson rajta segíteni. S hogy ez hamarosan be fog következni, azt is érezte. Azután a bátyjának a kommunizmusról mondott szavai is, melyeket akkor csak úgy félvállról vett, most bizony gondolkodóba ejtették. A gazdasági viszonyok megváltoztatását badarságnak tartotta; de azért a nép nyomorúságával összehasonlítva, mindenkor érezte a maga jólétének az igazágtalan voltát, s most föltette magában, hogy csak azért, hogy a maga igazáról teljesen meg lehessen győződve, bár azelőtt is sokat dolgozott és nem élt fényűzően, most még többet fog dolgozni és még kevesebb fényűzést fog magának megengedni. S mindez oly könnyűnek látszott előtte, hogy az egész útja a legkellemebb ábrándok közt telt el. Egy új és jobb életbe vetett elszánt reménységgel eltelve érkezett meg este kilencz órakor a háza elé.

Mihajlovna Agafja, az öreg dada szobájának az ablakaiból, a ki a gazdasszony szerepét vitte a házban, világosság áradt ki a ház előtt lévő havas térségre. Még nem aludt volt az öreg. Kuzjma, a kit ő keltett föl, álmosan és mezítláb futott ki a külső lépcsőre. Laszka, a vizsla-szuka is kiszaladt, miközben Kuzjmat majd leütötte a lábáról, elkezdett szűkölni, odadörgölözött a térdeihez, fölágaskodott s bár szerette volna első lábait a mellére rakni, de nem volt hozzá bátorsága.

— No, batyuska, hamarosan visszakerült, — mondotta Mihajlovna Agafja.

— Elúntam magamat, Mihajlovna Agafja. Szép dolog az a vendégeskedés, de mégis csak jobb otthon, — felelt Levin és bement a dolgozószobájába.

Egy szál gyertyát vittek be utána, mely lassacskán megvilágította a szobát. Előbukkantak a jól ösmert részletek: a szarvas-agancsok, könyves polczok, a tükkör, a szelelő-lyukakkal ellátott kemencze, a melyet már rég ki kellett volna tisztogatni, az édes apjáról rámaradt ősi pamlag, a nagy asztal, rajta egy nyitott könyv, egy hamutartó s egy füzet tele az ő kezeírásával. A mikor mindezt meglátta, egy pillanatra kétség szállotta meg amaz új élet berendezésének a lehetősége iránt, a melyről útközben ábrándozott. Életének mindezek a nyomai, mintha megragadták volna őt és így szóltak volna hozzá: „Nem, nem szabadulhatsz tőlünk, és nem leszel más, hanem maradsz olyan, a milyen voltál: tele kétségekkel, önmagaddal való örökös elégedetlenséggel, a javulás hiábavaló kísérleteivel és visszaesésekkel, s folytonos áhítozásával annak a boldogságnak, a mely neked nem adatott meg, s a mely előled el van zárva örökre.“

De ezt csak holmijai mondták; egy másik hang azonban a lelkében azt mondta, hogy nem kell magát a múltnak alárendelnie, s hogy az ember csinálhat magával mindent, a mit csak akar. És, ennek a hangnak engedelmeskedvén, odament a szegletbe, a hol két púdos súlyzó állottak s elkezdett velük testgyakorlatokat végezni, hogy kedvre hangolja magát. Kívülről csikorgó lépések hallatszottak. Szaporán lerakta a súlyzókat.

Az intéző lépett be és elmondotta, hogy Istennek hála, minden rendben van, de közölte egyúttal azt is, hogy az új szárítóban a tatárka alulról valamelyest megüszkösödött. Ez a hír Levint fölháborította. Ezt az új szárítót ő építette s részben ő is eszelte ki. Az intéző kezdettől fogva ellene volt, s most titkos diadallal jelentette, hogy a tatárka megüszkösödött. Levin pedig meg volt róla győződve, hogy ha csakugyan megüszkösödött, ez csak azért volt, mert nem tették meg mindazt, a mit ő százszor is parancsolt. Nagyon bosszús lett és kiszidta az intézőt. De volt egy fontos és örvendetes ese-

mény is, az tudniillik, hogy megborjazott a Pava, legjobb és legdrágább tehene, melyet egy kiállításon vásárolt.

— Kuzjma, addsa a bundámat. Maga pedig hozson kérem lámpát, elmegyek megnézni, — mondotta az intézőnek.

A drága tehenek istállója mindjárt ott volt a ház mögött. A mint az orgonacserjék alján lévő hórakás mellett keresztülment az udvaron, belépett az istállóba. Mikor a szinte befagyott ajtó kinyílt, langyos trágyagőz áradt ki rajta, s a tehenek, a lámpa szokatlan fénye által meglepetve, megmozdultak a friss szalmán. Előbukkant a szép hollandus állat sima, tarkafoltos és széles háta. Berkut, a bika, szintén ott hevert, gyűrűvel az ajkában, s föl akart kelni, de meggondolta a dolgot, s mindössze csak vagy kettőt fújt, mikor elmentek mellette. Pava, a szépek szépe, mely olyan hatalmas, akár egy víziló, a belépőknek háttal fordulva, eltakarta előlük a borjacskáját s végigszagolgatta őt.

Levin bement a hodályba, megnézte Pavát s a barnafoltos borjacskát fölállította bizonytalanul imbolygó, hosszú lábaira. Pava izgatottságában már-már elbődült, de mikor Levin odatolta hozzá a borját, megnyugodott, s hangosan szuszogva, érdes nyelvével elkezdte őt nyaldosni. A borjacska az orrával tapogatózva alányúlt az anya tőgye alá s nagyokat csavarintott a farkinczáján.

— Ide világíts hát, Fedor, ide azzal a lámpával, — szólt Levin, a borjacskát mustrálva. — Szakasztott az anyja! Hiába ütött színben az apjára. Hosszú és horpadt lágyékú. Fedorovics Vasziliij, úgy-e, hogy szép? — fordult oda az intézőhöz, a kivel a borjacskán való örömben teljesen megbékült a tatárka miatt.

— Hát ugyan kire lenne csúnya? Szemjon, a fölvasárló, mindjárt másnap megjött, a hogy el tetszett utazni. Vele is rendbe kell majd jönni, Dmitrics Konsztantin, — mondotta az intéző. — A masináról már az imént jelentést tettem.

Maga ez az egy kérdés már belesodorta Levint a

széleskörű és bonyolódott gazdasági gondok kellő közepebe, s a tehénistállóból elment egyenesen az irodába, s miután beszélt az intézővel és Szemjonnal, a fölvásárlóval, visszatért haza és egyenesen fölment a fogadószobába.

XXVII.

Levin háza nagy és ódon épület volt, s bár ő egyedül lakott benne, mégis az egész házat elfoglalta és fűtötte. Tudta, hogy ez ostoba, sőt azt is tudta, hogy nem is valami szép dolog, s mostani újabb terveivel is ellenkezik, de hát ez a ház volt az ő egész világa. Ez volt az a világ, a melyben az apja és az anyja éltek s meghaltak. Élték pedig azt az életet, a mely Levin előtt minden tökéletesség eszményképének látszott, s a melyet ábrándjaiban, a feleségével és a családjával föl akart eleveníteni.

Levin alig emlékezett az édes anyjára. A mit tudott róla, azt szent emlékként őrizte, s úgy képzelte, hogy leendő felesége csak pusztá ismétlése lehet a nő amaz elbájoló és szent eszményképének, a mi az édes anyja volt.

A nő iránt való szerelmet ő nemcsak hogy nem tudta házasság nélkül elképzelni, hanem előbb képzelte el magának a családot, s csak azután azt a nőt, a ki neki a családot adja. Ennélfogva az ő fogalmai a házasságról nem hasonlítottak ösmerősei legtöbbszörének a fogalmaihoz, a kik előtt a házasság csak egyike volt az élet tömérdek köznapi ügyleteinek; Levinre nézve ez az élet legfőbb mozzanata volt, a melytől egész boldogsága függött. És most erről le kellett mondania.

A mikor belépett kis fogadó-szobájába, a melyben rendszeren teázni szokott, s könyvvel a kezében beleült a karosszékébe, Mihajlovna Agafia pedig behozta neki a teát, s az ő szokott: „Már én bizony lecsücsülök, batyuská“-jával az ablak mellett egy székre telepedett, úgy érezte, hogy bármily különösnek lássék is, de nem mondott le az ábrándjairól, s hogy nélkülük nem is tud élni. Ő vele-e, vagy más valakivel, de álmai valóra fog-

nak válni. Olvasgatni kezdte a könyvét, eltűnődött azon, a mit olvasott, olykor abbahagyta, hogy Mihajlovna Agafját hallgassa, a ki szünet nélkül fecsegett, s ekközben minden összefüggés nélkül a gazdaság és a jövőndő családi élet változatos képei bukkantak föl a képzeletében. Úgy érezte, mintha a lelke fenekén valami lassacsakán befészkelné magát, elhelyezkednék és elszunnyadna.

Elhallgatta Mihajlovna Agafja csacsogását arról, hogy Prochor hogy' feledkezett meg az Istenről, hogy' iszik éjjel-nappal azon a pénzen, melyet Levin azért adott neki, hogy lovat vásároljon rajta, és hogy' veri halálra a feleségét; hallgatta, majd megint olvasni kezdett, miközben újra meg újra visszaidézte az emlékezetébe az olvasottak által támasztott gondolatainak egész menetét. Tyndallnak a hőről szóló könyve volt a kezében. Eszébe jutott, mennyire elítélte volt Tyndallt azért, hogy oly elbizakodott a kísérletezés terén való ügyességében, valamint azért, hogy annyira nincs benne philosophiai felfogás. És egyszerre fölmerült benne ez az örömteljes gondolat: „két esztendő múlva két hollandi üsző lesz a gulyámban, maga Pava is még életben lehet akkor, és Berkut-nak tizenkét fiatal ivadékát összeeresztem majd evvel a három világ-csodájával!“ Megint elővette a könyvet. „Ám legyen, a villamosság és a hő egy és ugyanaz; ámde lehetséges-e a kérdés eldöntésére az egyik erőt a másikkal helyettesíteni? Nem. Nos, tehát? A természet összes erői közt való kapcsolatot amúgy is már az ösztönünkkel megérezzük . . . Különösen szép lesz, mikor a Pava leányával együtt az egész gulya, a melybe ezt a hármat beeresztjük, csupa barnafoltos tehenekből fog állani . . . Pompás! Kimegy az ember a feleségével, s megmutatja vendégeinek a gulyát . . . Az asszony meg azt mondja: én meg Kosztya, mint a gyereket, úgy ápoltuk ezt a kis borjút. De hát hogy' érdekelheti ez magát annyira? — kérdi majd a vendég. A mi őt érdekli, az érdekel engem is. De vajon ki lesz az a feleség?“ S eszébe jutott az, a mi Moszkvában történt . . . „Ám mitévő legyek? . . . Én nem vagyok oka. No de most másként lesz minden. Az badar beszéd, hogy a mit a mult nem engedett meg, azt az élet sem engedi meg.

Küzdeni kell, hogy az ember jobban, sokkal jobban éljen...“ Fölemelte a fejét s gondolatokba merült. A vén Laszka, a mely még nem emésztette meg hazaérkezésén való örömét s kiszaladt volt az udvarra ugatni, farkcsóválva visszatért, friss levegő illatát hozván magával, odament hozzá, a karjai alá dugta a fejét, s keservesen vinnyogva követelte, hogy őt kissé megczirogassa.

— Csakhogy meg nem szólal, — mondotta Mihajlovna Agafja. — Pedig csak kutya... Érti lám, hogy megjött a gazdája, s hogy unatkozik.

— Már mért unatkoznám?

— Hát talán nem látom, batuska? Ideje, hogy ösmerjem a gazdám; 'sz pöttön korom óta itt nőttem fel, Sebaj, batuska. Csak egészség legyen és tiszta lelkiösmeret.

Levin merően nézett rá, s csodálkozott rajta, hogy így kitalálta a gondolatát.

— Hozzak talán még egy csészével? — mondotta, fogta a csészét és kiment.

Laszka még mindig be-bedugdosta a fejét a karjai alá. Levin megsimogatta őt, mire a kutya ott a lábainál gyűrűformában leheveredett, s rányugtatta a fejét kinyújtott hátsó lábaira. És annak a jeléül, hogy most már minden jól van, könnyedén föltátotta a száját, czuppanzott az ajkaival, s nyálas száját jobban odatapasztva vén fogaihoz, boldog nyugalomban elcsendesült. Levin figyelmesen nézte ezt az utolsó mozdulatát.

— Akárcsak én! — mondotta magában, — akárcsak én! Sebaj no... Jól van ez így egészen.

XXVIII.

Arkágyevna Anna a bál után jókor reggel táviratozott az urának, hogy még aznap elutazik Moszkvából.

— Nem, el kell mennem, el kell mennem, — szólott s olyan hangon magyarázta megváltozott elhatározását a sógornőjének, mintha tömérdek teendő jutott volna az eszébe; — nem, mégis csak jobb lesz, ha ma megyek!

Arkágyevics Sztepán nem ebédelt otthon, de megígérte, hogy hét órára hazajön és kikiséri a hűgát a vasúthoz.

Kiti szintén nem jött el, s csak levélben tudatta vele, hogy fáj a feje. Dolli és Anna egyedül ebédeltek a gyerekekkel s az angol nevelőnővel. Azért-e, mert a gyermekek nagyon állhatatlanok, vagy pedig azért, mert jó szimatjuk van, és megérezték, hogy Anna ma korántsem olyan, mint volt azon a napon, a melyen őt annyira megszerették, s hogy már teljességgel nem törődik velük, — de egyszerre megszűntek vele játszani, és iránta való szeretetüket is felfüggesztvén, rá se hederítettek arra, hogy elutazik. Anna egész délelőtt az utazás készüléteivel volt elfoglalva. Leveleket írt moszkvai ösmerőseinek, összeírta a kiadásait és csomagolt. Dollinak egyáltalában úgy tetszett, hogy Anna nem nyugodt, hanem ugyanabban a gondterhes hangulatban van, a melyet Dolli magáról olyan jól ösmert, s a mely ok nélkül nem szállja meg az embert, és rendesen önmagával való elégedetlenségből származik. Ebéd után Anna bement a szobájába öltözködni, a hova Dolli is követte.

— Milyen furcsa vagy te ma! — mondotta Dolli.

— Én? Úgy találod? Nem furcsa vagyok, hanem rossz. Ez megesik olykor velem. Folyton csak sírni szeretnék. Ostoba állapot, de majd csak elmúlik, — szolt Anna, s kipirult arczát lehajtotta kis táskájához, a melybe hálófökötőjét és batiszt zsebkendőit rakosgatta. Szokatlanul csillogtak a szemei és minduntalan megteltek könnyekkel. — Annyira nem volt kedvem eljönni Pétervárról, most meg innen megyek el olyan nehezen.

— Eljöttél, s jót cselekedtél, — mondotta Dolli, figyelmesen fürkészsve őt.

Anna könnyektől nedves szemeivel nézett rá.

— Ne mond ezt, Dolli. Nem cselekedtem én semmit s nem is cselekedhettem. Sokszor csodálkozom rajta, miért esküdtek össze ellenem az emberek, hogy megromtsanak. Mit tettem én, s mit tehettem? Egyszerűen volt még annyi szerelem a szívedben, hogy megbocsáttál...

— Te nélküled, Isten tudja, mi lett volna! Milyen boldog is vagy te, Anna, — mondotta Dolli. — A te lelkedben minden olyan derült és olyan szép.

— Mindenkinek megvannak a lelkében a maga „skletons“-jai, mint az angol mondja.

— Ugyan miféle „skleton“-od van neked? Benned olyan tiszta minden.

— Pedig van! — szólt Anna hirtelen, s a könnyek után, egész váratlanul, ravasz és gúnyos mosolyra húzódtak az ajkai.

— No de akkor úgy látszik, hogy a te „skleton“-od inkább furcsa, mint sötét, — jegyezte meg Dolli mosolyogva.

— Dehogy is sötét. Tudod-e, hogy miért utazom én ma, és nem holnap? Egy vallomást akarok tenni előtted, mely nagyon nyomja a lelkemet, — mondotta Anna, elszántan hátradőlve a székében s egyenesen Dolli szemébe nézve.

És Dolli a legnagyobb meglepetéssel látta, hogy Anna fülig s a nyakát körülfogó fekete fürtjeiig elpirult.

— Bizony, — folytatta Anna. — Tudod-e, hogy Kiti miért nem jött el ebédre? Féltékeny reám. Én rontottam meg . . . én voltam az oka annak, hogy ez a bál nem öröm, hanem valóságos kínszenvedés volt neki. De igazán, igazán mondom, nem én vagyok a hibás, vagy ha igen, csak nagyon kevésbé, — mondotta, vékonyka hangon elnyújtva ezt a három szót „csak nagyon kevésbé“.

— Óh, mennyire úgy mondtad ezt, mint Sztiva szokta, — szólt Dolli mosolyogva.

Anna megsértődött.

— Óh nem, nem! Én nem vagyok Sztiva, — mondotta elkomorodva. — Csak azért mondom ezt neked, mert egy pillanatig sem engedem meg, hogy magamban kételkedjem, — szólt Anna.

De abban a pillanatban, hogy ezeket a szavakat kimondotta, érezte, hogy nem mondott igazat; nemcsak hogy kételkedett magában, de izgalom fogta el, ha Vronszkijra gondolt, s egyedül csak azért utazott el hamarább, mint akart, hogy vele többé ne találkozzék.

— Igen, említette Sztiva, hogy vele tánczoltad a mazúrkát, s hogy ő . . .

— Fogalmad se lehet róla, milyen furcsán esett ez a dolog. Én csak közvetíteni akartam, és egyszerre egészen más sült ki belőle. Lehet, hogy akaratom ellenére is . . .

Elpirult és elhallgatott.

— Óh, az ilyet tüstént megérik! — mondotta Dolli.

— De igazán mondom, kétségbe volnék esve, ha az ő részéről csak legkevesebb is komoly volna a dolog, — szólt közbe Anna. — S meg vagyok róla győződve, hogy feledésbe megy majd az egész, s Kiti nem fog többé gyűlölni engem.

— Egyébiránt, Anna, az igazat bevallva, én nem valami nagyon óhajtom Kitinek ezt a házasságát. S ha ő, Vronszkij, képes volt egy nap alatt beléd szeretni, úgy sokkal jobb, ha nem lesz az egészből semmi.

— Óh Istenem, de hisz' ez olyan döreség volna! — mondotta Anna, s megint kiült az arczára a gyönyörűség sűrű pirossága, mikor szavakkal kimondva hallotta azt a gondolatot, mely őt foglalkoztatta. — Lám, tehát elutazom, miután ellenségemmé tettem Kítit, a kit anynyira megszerettem. Óh, pedig milyen kedves egy teremtés! No de majd csak eligazítod te ezt, Dolli? Úgy-e?

Dolli alig tudott elfojtani egy mosolyt. Nagyon szerette Annát, de azért mégis jól esett látnia, hogy neki is csak vannak gyöngeségei.

— Ellenségeddé? Az lehetetlen.

— Én azt szeretném, ha ti mind úgy szeretnétek engem, mint én benneteket; téged pedig most még jobban megszerettelek, — mondotta Anna könnyes szemekkel. — Óh, be ostoba is vagyok én ma.

Kendőjével megtörölte az arczát s elkezdett öltözködni.

Meglehetősen elkésve, közvetlenül az indulás előtt, érkezett meg Arkágyevics Sztepán, derült, piros arczczal, bortól és szivartól szagosan.

Anna érzékenysége átragadt Dollira is, úgy, hogy mikor a sógornőjét utolszor megölelte, suttogva így szólt hozzá: — Emlékezzél rá, Anna, hogy azt, a mit

érettem tettel, én soha se fogom elfelejteni. És jusson eszedbe az is, hogy én szerettelek, s mindig is foglak szeretni, mint legjobb barátnőmet!

— Igazán nem értem, hogy miért, — szolt Anna, miközben könyeit takargatva, megcsókolta őt.

—Te megértettél és megértesz engem. Isten veled, gyönyörűségem tel!

XXIX.

„No, Istennek hála, mindennek vége!“ — ez volt Arkágyevna Anna legelső gondolata, mikor utolszor is elbúcsúzott a bátyjától, a ki szint' a harmadik csöngetésig eltorlaszolta volt a testével a kocsi följáróját. Leült a pamlagra Annuska mellé s körülnézett a hálókocsi félhomályában. „Hála Istennek, holnap meglátom Szerjocsát és Alexandrovics Alexejt, s újra elkezdődik az én régi, jó megszokott életem.“

Anna, bár még mindig abban az aggodalmas hangulatban, a melyben egész napon át volt, gyönyörűséggel és nagy gonddal rendezkedett be az utazásra; ügyes és apró kezeivel hol kinyitotta, hol meg bezárta kis piros táskáját, elővette az útipárnáját, letette a térdére s a lábait gondosan betakarva, nyugodtan elhelyezkedett. Egy beteg hölgy már lefeküdt volt aludni. Két másik hölgy beszédbe eredt Annával, egy éltesebb köpczös asszony pedig, miközben bebugyelálta a lábait, észrevételeket tett a fűtésre. Anna pár szóval felelt a hölgyeknek, de látva, hogy a társalgás nem ígérkezik valami érdekesnek, megkérte Annuskát, hogy adja elő a lámpáját, odaerősítette azt a pamlag karjára, s elővett táskájából egy papírvágó kést meg egy angol regényt. Eleinte nem igen tudott olvasni. Zavarta a nagy sürgés-forgás; később meg, mikor a vonat elindult, lehetetlen volt a különféle hangokra nem figyelnie; azután jött a hó, mely odacsapódott és odatapadt a baloldalon lévő ablakokhoz, a bebugyelált kalauz, a ki egyik oldalán teljesen behavazva suhant el mellette, majd az arról szóló megjegyzések, hogy milyen rettenetes hózivatar tombol oda-

künn, s mindez elterelte a figyelmét az olvasástól. Később mindez csak ismétlődött: ugyanaz a zökkenésekkel vegyes rázás, ugyanaz a hó az ablakokon, ugyanazok a gyors átmenetek a párás forróságból a hidegbe s megint a forróságba, ugyanazoknak az arcoknak a félhomályban való hirtelen fölbukkanása és eltűnése, s ugyanazok a hangok, — és Anna elkezdett olvasni s kezdte meg is érteni, a mit olvasott. Annuska már szunyókált és keztyűbe bújtatott széles kezeivel, — a keztyűk közül az egyik el volt szakadva, — fogta az ölében a piros táskát. Arkágyevna Anna olvasott és meg is értette, a mit olvas, de azért kellemetlen volt neki olvasni, vagyis más emberek életének a leírását figyelemmel kíséreni. Első sorban nagyon is szeretett volna ő maga élni. Ha azt olvasta, hogy a regény hősnője beteget ápol, — kedve lett volna nesztelen léptekkel járni a betegszobában; ha azt olvasta, hogy a parlament egyik tagja beszédet tartott, — kedve kerekedett, hogy ő mondja el ezt a beszédet; ha arról olvasott, hogy lady Mary hogy' lovagolt a falka után, hogy' ingerkedt a sógornőjével és hogy' ejtett bámulatba mindenkit az elszántságával, — legott kedve szottyant, hogy ugyanazt megcselekedje. De mindezt persze nem tehette meg, s így csak forgatta apró kezeivel a sima kést és erőszakal olvasott tovább.

A regény hőse már kezdte elérni az angol fogalmak szerint való boldogság netovábbját, a baronetséget és a vele járó birtokot, s Annában már fölébredt volt a vágy, hogy elmenjen vele erre a birtokára, mikor egyszerre úgy érezte, hogy mindkettőjüknek szégyelniök kellene magukat. De hát mért kellene szégyelnie magát neki? „Mért kellene szégyelnem magamat nekem?“ — kérdezte magában sértődött meglepetéssel. Letette a könyvet, hátradőlt a pamflagon, s a papírvágó kést mindkét kezével erősen szorongatta. Az egész dologban nem volt semmi szégyenletes. Újra sorra vette összes moszkvai emlékeit. Szép és kellemes volt valamennyi. Visszagondolt a bálra, visszagondolt Vronszkijra, s szerelmes és hódolatteljes arczára, visszagondolt vele való érintkezésének minden részletére: de nem akadt sem-

mire, a mi szégyenletes lett volna. Pedig a visszaemlékezéseknek éppen ennél a pontjánál a szégyennek ez az érzése mintha fokozódott volna, s mintha valami belső hang, éppen akkor, a mikor Vronszkijra gondolt vissza, így szólt volna hozzá: „meleg, nagyon meleg, szinte forró“. „Nos és? — mondotta magában, határozottan, a pamlagon fészkelődve. — Mit jelentsen ez? Talán bizony nincs bátorságom, hogy a dolognak nyíltan a szeme közé nézzek? Mi ez? Hát képzelhető tán köztem és e közt a fiatal tisztcske közt valami más viszony is, mint a milyen a közönséges ösmerősök közt szokott lenni? Megvetően elmosolyodott, s megint fogta a könyvét; de most már éppenséggel nem értette azt, a mit olvasott. A papírvágó késsel végigsimította az ablakot, azután sima és hideg pengéjét odaszorította az arcához, s kevés híja, hogy hangosan föl nem kaczagott az örömtől, mely egyszerre, minden ok nélkül erőt vett rajta. Úgy érezte, hogy az idegei, holmi srófrajáró kis szögecskéken, mint a húrok, mind jobban és jobban megfeszülnek. Érezte, hogy a szemei mind tágabbra nyílnak, hogy kezének és lábának az ujjai idegesen rángatóznak, hogy belülről valami úgy fojtogatja, s hogy ebben az imbolygó félhomályban minden kép és minden hang szokatlanul áthatóan nyíllallik bele a lelkébe. Szüntelenül kétségek gyötörték: vajon előre megy-e a kocsí vagy hátra, vagy pedig áll, mozdulatlanul. Annuska van-e mellette, vagy pedig valami idegen? „Mi az ott a fogason, bunda-e vagy állat? És mi vagyok én magam: én-e, vagy valaki más?“ Borzalmas volt átengedni magát ennek az önfeledtségnek. De valami úgy húzta-vonta belé, bár rajta állott, hogy átengedje-e magát, vagy visszavonuljon. Fölkelt, hogy magához térjen, ledobta a plaidjét, s meleg ruhájának a gallérját is levetette. Egy pillanatra fölocsúdott, s tudatára ébredt, hogy az a sovány paraszt, a ki az imént hosszú, nanking felöltőben, — a melyről hiányoztak a gombok, — belépett, a fűtő volt, a ki rápillantott a hőmérőre, s hogy szél és hó nyomult be utána az ajtón; de azután megint összekavarodott előtte minden. Ez a hosszú derekú paraszt elkezdett kapargálni valamit a falon; az öreg asz-

szony a kocsi egész hosszában kinyújtotta a lábait, s fekete felhő támadt a nyomában; azután rémesen megcsikordult és megkoppant valami, mintha valakinek a testét tépdesték volna; majd piros láng vakította el a szemét, mire egyszeriben minden eltűnt egy fal mögött. Anna úgy érezte, mintha leesett volna. De mindez nem volt rettenetes, hanem mulatságos. Egy bebugyelált és hóval ellepett ember elkiáltotta magát a füle mellett. Erre ő fölugrott és magához tért; látta, hogy állomásra érték, s hogy az az ember a kalauz volt. Megkérte Annuskát, hogy adja rá a gallérját meg a kendőjét; s miután magára vette ezeket, az ajtó felé indult.

— Ki tetszik szállani? — kérdezte Annuska.

— Igen, szeretnék egy kis friss levegőt szívni. Itt borzasztó meleg van.

Kinyitotta az ajtót. Hózivatar és szélvész csapódott az arcába, s hajbakapott vele az ajtón. Még ezt is mulatságosnak találta. Fölrántotta az ajtót és kiment; a szélvész mintha csak őt várta volna, örömmel ordított föl, s föl akarta kapni, el akarta őt sodorni magával, de Anna megkapaszkodott a hideg vaspóznában, s a kendőjét összefogva, leszállt a perronra és meghúzódott a kocsi mögött. A följárónál erős volt a szélvész, de a perronon, a kocsik mögött csendes volt minden. Gyönyörűséggel, teli tüdővel szívta magába a havas, fagyos levegőt, s a kocsi mellett ácsorogva, a perront és a kivilágított állomást nézegette.

XXX.

Az állomás-épület szeglete felől rémségesen tombolt és üvöltött az orkán a kocsik kerekei közt és az oszlopok körül. A kocsik, az oszlopok, az emberek, szóval minden, a mi csak látszott, az egyik oldalról teljesen be volt fújva hóval, s mind jobban és jobban befűvódott. Egy pillanatra elült a zivatar, de utána ismét olyan rohamokban szágúldott tova, hogy szinte lehetetlennek látszott neki ellentállani. Ekközben vídáman társalogva s lépteikkel a perron deszkáin csikorogva emberek jártak-

keltek, és szüntelenül nyitogatták és csukogatták a nagy, nehéz ajtókat. Egy meggörnyedt embernek az árnyéka suhant el Anna lábai alatt s nyomában vason csengő kalapácsütések koppanása hallatszott. „Jelzés!” — hangzott föl a zivataros homályból egy bosszús hang a másik oldalról. „Ide tessék! 28-as szám!” — kiabálták még néhányan s hóval befűtt, fülig beburkolt emberek futkostak idestova. Égő szivarkával a szájában két ösmeretlen úr ment el mellette. Anna még egy nagyot lélezett, hogy teleszívja magát levegővel, s már kihúzta volt a kezét a karmantyújából, hogy a vasrudacskában megkapaszkodva a kocsiba szálljon, a mikor közvetlen mellette még egy katonaköponyeges úr hirtelen eltakarta előle a lámpa imbolygó világosságát. Hátranézett s abban a pillanatban megösmerte Vronszkijt, a ki kezét a sipkájához emelve, meghajtotta magát előtte, s megkérdezte, nincs-e szüksége valamire, s nem lehet-e valamiben a segítségére. Anna jó darabig bámúlt rá, a nélkül, hogy felelt volna, és mindamellett, hogy árnyékban állott, látta, vagy legalább úgy képzelte, mintha látná arcának és szemének a kifejezését. Ez megint a tiszteletteljes elragadtatásnak ugyanaz a kifejezése volt, mely tegnap olyan nagy hatással volt rá. Az utóbbi napokban, s még csak az imént is, váltig mondogatta, hogy az ő szemeiben Vronszkij csak egyike azoknak a mindig egyforma, és mindenütt százával útjába akadó fiatalembereknek, s hogy soha, még csak azt se fogja magának megengedni, hogy rágondoljon; de most, a vele való találkozás első pillanatában mégis az örömteljes büszkeség érzése vett erőt rajta. Nem is kellett, hogy megkérdezze: miért van itt. Épp oly biztosan tudta, mintha csak megmondta volna, hogy azért van itt, hogy ott legyen, a hol ő van.

— Nem is tudtam, hogy ön is utazik. Miért utazik? — kérdezte tőle, s leeresztette a karját, a melylyel megakart kapaszkodni. És leleplezhetetlen öröm és elevenség sugárzott le az arczáról.

— Hogy miért utazom? — ismételte, miközben egyenesen a szemébe nézett. — Hiszen tudja, hogy azért utazom, hogy ott legyek, a hol kegyed van, — mondotta, — nem tehetek róla.

Ebben a pillanatban a szél, mintha diadalmaskodott volna az akadályokon, lesöpörte a havat a kocsik tetejéről, fölkapott egy valahonnan leszakított vaslemezt, valahol ott elől pedig komoran és siránkozva elbődült a mozdony. A hózivatar borzalmasságát most még fölségesebbnek találta. Vronszkij ugyanazt mondotta neki, a mi után az ő lelke sóvárgott, de a mitől a józan esze megszeppent. Anna nem felelt semmit, de Vronszkij leolvasta arczáról a belső küzdelmet.

— Bocsásson meg, ha tán kellemetlenül érinti az, a mit mondtam, — szólalt meg hódolatteljesen.

Udvariasan, tisztelettel, de oly határozottan és elszántan beszélt, hogy Anna jó darabig nem tudott felelni.

— Az rossz ám, a mit ön beszél, s arra kérem, hogy ha jóra való ember, úgy felejtse el azt, a mit mondtam, mint a hogy' én is elfelejtem, — mondotta végre.

— Egyetlen szavát, egyetlen mozdulatát se fogom elfelejteni soha, de nem is tudnám . . .

— Elég, elég! — kiáltott föl Anna, gondosan iparkodván szigorú kifejezést kölcsönözni az arcának, a melyre mohó pillantással tapadt rá Vronszkij. Kezével megkapván a hideg vas-oszlopocskát, fölkapaszkodott a lépcsőn és sietve bement a kocsi folyosójára. De ezen a szűk folyosón megállt s képzeletében még egyszer átfutotta mindazt, a mi történt. A nélkül, hogy akár az ő, akár Vronszkij szavaira emlékezett volna, pusztán az érzése révén rájött, hogy ez a pillanatnyi beszélgetés borzasztón közelebb hozta őket egymáshoz; és bár megremült tőle, de boldoggá is tette őt. Pár pillanatnyi ácsorgás után bement a kocsiába és leült a helyére. Az ideges feszültségnek az az állapota, mely őt eleinte kínozte, nemcsak hogy megújult, de fokozódott, úgy annyira, hogy minden pillanatban attól kellett tartania, hogy elpattan benne valami, a mi nagyon meg van feszítve. Egész éjjel nem aludt. De abban a feszültségben, s azokban a lázálmakban, a melyek képzeletét betöltötték, nem volt semmi kellemetlen és sötét; ellenkezőleg, volt valami örömteljes, izzó és ingerlő. Hajnaltájban Anna a pamlagon ülve elszunyadt, s mikor fölébredt, künn már világos volt és a vonat közel járt Pétervár felé. És ime

az otthonára, az urára, a fiára, a mai és a következő napokra vonatkozó gondok legott körülfogták.

Péterváron, alig hogy a vonat megállott s ő kiszállt a kocsijából, a legelső arcz, mely a figyelmét magára vonta, az uráé volt. „Óh Istenem! miért is vannak neki ilyen fülei?” — gondolta magában, a mint hideg és délczeg alakján, de különösen kalapijának a karimáját alátámasztó fülein, a melyek most szinte megdőbentették. végignézett. Az ura, a mint őt megpillantotta, elébe ment, miközben, szokása szerint gúnyos mosolyra húzta az ajkait, s nagy és bágyadt szemével egyenesen az arczába nézett. Annának, a mikor merő és bágyadt pillantásával találkozott, valami kellemetlen érzés szorongatta a szívét, mintha csak arra számított volna, hogy egészen másnak fogja őt látni. Különösen meglepte őt az önmagával való elégedetlenségnek az érzése, mely a vele való találkozásakor erőt vett rajta. Valami otthonos, jól ösmert érzés volt ez, az alakoskodásnak ahhoz az állapotához hasonló, a melyet az urával való érintkezésében tapasztalt; de míg azelőtt ezt az érzést észre se vette, most egyszerre tisztán és fájdalmasan a tudatára ébredt.

— Bizony, a mint látod, a te gyöngéd urad, a ki oly gyöngéd, akár a házasságunk második esztendejében, égett a vágytól, hogy téged láthasson, — mondotta lassú és vékony hangján, s olyan modorban, a minőt vele szemben csaknem mindig használni szokott, — olyan modorban, mintha gúnyt akart volna üzni abból, a ki csakugyan így beszélt.

— Szerjozsa egészséges? — kérdezte Anna.

— Ez minden jutalmam, — mondotta, — a hevülésoméért? Egészséges, egészséges . . .

XXXI.

Vronszkij egész éjjel még csak meg se próbált aludni. Ott ült a karosszékében és hol meredt szemekkel bámúlt maga elé, hol pedig a ki- és beszállókat nézte s ha már azelőtt meglepte és fölizgatta rendíthetetlenül nyugodt viselkedésével mindazokat, a kik nem ösmer-

ték, így most még büszkébbnek és önteltebbnek látszott. Úgy nézett az emberekre, akár csak tárgyak lettek volna. Egy ideges fiatalember, a ki valamelyik kerületi törvényszéknek volt a tisztviselője, s a ki vele szemben ült, valósággal meggyűlölte őt ezért a viselkedésért. Ez a fiatalember az orra alá füstölt, meg is szólította, sőt meg is lökte őt, csak hogy éreztesse vele, hogy ő nem tárgy, hanem ember, de Vronszkij azért továbbra is úgy nézett rá, akár egy lámpára, s a fiatalember elkezdte az arcát fintorgatni, mert érezte, hogy emberi mivolta ilyenén megtagadásának a súlya alatt hovatovább elveszíti önuralmát.

Vronszkij nem látott senkit és semmit. Czárnak érezte magát, nem azért, mintha azt hitte volna, hogy benyomást tett Annára, — ezt még mindig nem hitte, — hanem azért, mert az a benyomás, a melyet Anna tett ő reá, boldogsággal és büszkeséggel töltötte el őt.

Hogy mi lesz mindebből, azt nem tudta, de nem is igen törődött vele. Érezte, hogy összes eddig szétforgácsolt és elpazarolt erői most mind egyesültek, és borzasztó energiával egy egyetlen, üdvösséget ígérő cél felé törtek benne és ebben boldog volt. Annyit tudott csak, hogy igazat mondott neki: hogy eljött oda, a hol ő van, hogy most az élet minden boldogságát s egyetlen célját abban látta, hogy őt lássa és hallja. És mikor Bologovoban kiszállt a kocsiból, hogy egy pohár seltersvizet igyék, és Annát megpillantotta, önkéntelenül, mindjárt az első szavával el is mondta neki azt, a mit gondolt. S örült, hogy elmondta, s hogy ő ezt most tudja és gondolkozik róla. Egész éjjel nem aludt. Mikor visszatért a kocsijába, sorra vette minden szavát és mindazokat a helyzeteket, a melyekben őt látta, és képzeletében fölbukkantak a várható jövő képei, a melyektől szinte elszorult a szíve.

Mikor Péterváron a kocsiból kiszállott, az álmatlan éjszaka után is oly elevennek és frissnek érezte magát, mintha hideg fürdőt vett volna. A kocsija előtt megállt, hogy lássa őt kiszállani. „Meglátom még egyszer, — mondotta magában, önkéntelenül elmosolyodva, — meglátom a járását, az arcát, tán mond is még valamit,

felém fordítja a fejét, rám pillant, sőt még talán el is mosolyodik“. De mielőtt még őt megpillantotta volna, megpillantotta az urát, a kit udvariasan vezetett keresztül a tömegen az állomásfőnök. „Hja' úgy! Az ural!“ Vronszkijnak most jutott eszébe először, hogy a férj voltaképpen egy ő vele összeköttetésben levő személyiség. Azt tudta, hogy van ura, de nem hitt a létezésében, s csak akkor kezdett benne hinni, a mikor meglátta a fejét, a vállait, és fekete nadrágos lábait; és különösen mikor tanúja volt, a mint ez a férj a tulajdonjog érzésével, nyugodtan megfogta a kezét.

Mikor Alevandrovics Alexejt péterváriasan friss arczával, önérzetes és kimért föllépésével, kerék kalapjával s kissé görnyedt hátával megpillantotta, már hitt benne, s kellemetlen érzés vett rajta erőt, ahhoz hasonló, a minőt az az ember érezhet, a ki szomszúság által gyötörtetve forrásra bukkan, s kutyát, birkát vagy disznót talál benne, mely nemcsak hogy ivott a vízből, de föl is zavarta azt. Alexandrovics Alexejnek egész tomporával imbolygó és csámpás járása különösen bosszantotta Vronszkijt. Meg volt győződve, hogy csak neki van joga hozzá, hogy őt szeresse. De Anna, nemkülönben a viselkedése is, mindig ugyanaz volt, mely testileg élénkítően és izgatóan hatott rá, és boldogsággal töltötte el a lelkét. A második osztályból feléje siető német inasának megparancsolta, hogy fogja a holmiját és menjen haza, ő pedig odalépett Annához. Tanúja volt a férj és feleség első találkozásának, s a szerelmes ember éleslátásával észrevette azt a könnyed zavart, mely Annát elfogta, mikor az urával beszélt. „Nem, nem szereti, de nem is szeretheti“, — mondotta magában.

Már akkor, a mikor hátulról közeledett Arkágyevna Anna felé, örömmel vette észre, hogy Anna megérezte a közeledését, hátra pillantott, s mikor őt megismerte, megint az urához fordult.

— Jól töltötte az éjszakát? — kérdezte tőle, miközben közös meghajlással üdvözölte őt is meg az urát is, és teljesen Alexandrovics Alexejre bízta, vajon magára veszi-e ezt a köszöntést, fölismeri-e őt, vagy nem, a szerint, a mint kedve tartja.

— Köszönöm, nagyon jól, — felelt Anna.

Az arcza fáradtnak látszott s nem volt észrevehető rajta az elevenségnek az a hol mosolyra készítő, hol a szemeiben megnyilatkozó játéka; de mikor ránézett, egy pillanatra fölillant a szemeiben valami, s bár ez a szikra legott kialudt, Vronszkijt ez a rövidke pillanat is boldogította. Anna ránézett az urára, hogy megtudja, vajon ösmeri-e Vronszkijt. Alexandrovics Alexej kelletlenül bámult Vronszkijra, s szórakozottan tündődött rajta, vajon ki az. Vronszkij nyugalma és önérzete, mint a kasza a kőbe, úgy ütközött bele ebben a pillanatban Alexandrovics Alexej hideg önbizalmába.

— Vronszkij gróf, — mondotta Anna.

— Áá! Úgy tetszik, már ismerjük egymást, — szolt Alexandrovics Alexej egykedvűen, s kezet nyujtott neki. — Odafele az anyával, vissza a fiával utazott a feleségem, — mondotta olyan gondos kiejtéssel, mintha minden szó egy rúbeljébe került volna. — Alkalmasint szabadságról jön? — jegyezte meg, s a nélkül, hogy a választ bevárta volna, szokott tréfás hangján a feleségéhez fordult: — Nos hát, sok köny hullott Moszkvában az elváláskor?

Evvel a kérdéssel értésére adta Vronszkijnak, hogy egyedül akar maradni, s felé fordulva, megérintette a kalapját; de Vronszkij így szolt Arkágyevna Annához:

— Remélem, hogy lesz szerencsém tiszteletemet tehetni.

Alexandrovics Alexej bágyadt szemekkel nézet Vronszkijra.

—Nagyon fogok örülni, — szolt hidegen, — minden hétfőn fogadunk. — Azután Vronszkijt teljesen magára hagyva, így szolt a feleségéhez: — Milyen jó, hogy volt még egy félórásckám és kijöhettem elibed, hogy gyöngédségemről tanuságot tegyek, — folytatta ugyanolyan tréfálkozó hangon.

— Nagyon is erősen hangsúlyozod a gyöngédségedet, hogysen valami nagyra becsülhetném, — mondotta Anna, szintoly tréfás hangon, miközben önkéntelenül is a mögöttük jövő Vronszkij lépéseinek a zajára figyelt. „De

hát mi közöm hozzá?" gondolta magában és megkérdezte az urát, hogy' töltötte Szerjozsa nélküle az időt.

— Oh, pompásan! Mariette azt mondja, hogy kedves volt nagyon, és . . . meg kell, hogy keserítsek vele, . . . éppenséggel nem unatkozott a távollétedben, nem úgy, mint az urad. De még egyszer merci, kedvesem, hogy egy napot ajándékoztál nekem. A mi kedves szamovárunk el lesz ragadtatva (Szamovárnak hívta a híres Ivanovna Lidia grófnét azért, mert mindig és mindenért fölizgúlt és kesergett.). Már kérdezősködött is utánad. És tudod, ha ugyan szabad tanácsot adnom, legjobb volna, ha mindjárt most elmennél hozzá. Hiszen tudod, hogy mindent úgy a szívére vesz. És most, minden egyéb gondja mellett még Oblonszkijék kibékülése is foglalkoztatja.

Ivanovna Lidia grófné barátnője volt az urának, s központja a pétervári társaság egyik csoportjának, a melylyel Anna az ura révén a legszorosabb viszonyban volt.

— Hiszen írtam neki!

— De mikor mindent a legnagyobb részletességgel tudni akar. Menj el hozzá, édes, ha nem vagy nagyon fáradt. Kondratij majd ad kocsit, én pedig megyek a bizottságba. Most megint nem fogok egyedül ebédelgetni, — folytatta Alexandrovics Alexej, de már nem tréfás hangon. — El se hiszed, mennyire hozzászoktam . . .

És sokáig szorongatván a kezét, valami furcsa mosolylyal fölsegítette őt a kocsira.

XXXII.

Az első, a kivel Anna otthon találkozott, a fia volt. A nevelőnő kiabálása ellenére is odaugrott elé a lépcsőn és határtalan ujjongással kiáltozta: „Mama, mama!” A mikor odaért hozzá, a nyakába csimpaszkodott.

— Megmondtam, hogy a mama! — kiáltott oda a nevelőnőnek. — Tudtam!

A fia is, éppen úgy, mint az ura, a csalódáshoz hasonló érzést keltett Annában. Szebbnek képzelte őt, mint

a milyen volt. Le kellett szállania a valósághoz, hogy öröme legyen benne, úgy, a mint volt. De úgy is, a mint volt, elragadónak találta őt szöke fūrteivel, kék szemével s feszes harisnyába bujtatott telt és formás lábaival. Annát valósággal testi gyönyörűség fogta el, mikor a közelségét és gyöngéd becézgetését érezte, és erkölcsi megnyugvás szállott a lelkébe, mikor őszinte, bizalommal teljes és szerető pillantását látta s naiv kérdéseit hallotta. Elővette az ajándékokat, a melyeket Dolli gyermekei küldöttek neki, s elmesélte a fiának, milyen kis leány van Moszkvában, Tanya, s hogy tud ez a Tanya olvasni, sőt még más gyerekeket tanítani is.

— Hát én talán rosszabb vagyok nála? — kérdezte Szerjozsa.

— Nekem jobb vagy, mint bárki más ezen a világon.

— Azt tudom, — szólt Szerjozsa mosolyogva.

Anna még meg sem itta a kávéját, mikor Ivanovna Lidia grófnét jelentették. Ivanovna Lidia grófné magistermetű, teltidomú hölgy volt, az arcszíné betegesen sárga, elmélázó. fekete szemei gyönyörűek. Anna szerette őt, de ma mintha először látta volna őt a maga teljességében, összes fogatkozásaival együtt.

— Nos hát, lelkem, elvitte az olaját Moszkvába? — kérdezte Ivanovna Lidia grófné, a mint a szobába lépett.

— Igen, be van fejezve minden, csak hogy az egész dolog nem volt olyan fontos, a milyennek mi hittük, — felelt Anna. — Az én belle soeur-öm egyáltalában rendkívül határozott teremtés.

De Ivanovna Lidia grófnénak, a ki minden iránt érdeklődött, a mihez voltaképpen semmi köze se volt, megvolt az a szokása, hogy soha se hallgatta végig azt, a mi érdekelte; most is félbeszakította Annát.

— Bizony sok a rosszság és a keserűség a világon, én is egészen odavagyok ma.

— Mitől? — kérdezte Anna, iparkodván egy mosolyt elfojtani.

— Kezdek kimerülni az igazságért való folytonos és hiábavaló lándzsatorésben, s olykor valósággal tönkre vagyok téve. A „nénék“ ügye (ez egy emberbaráti s val-

lásosan hazafias intézmény volt) pompásan ment volna, de ezekkel az urakkal semmire se lehet menni, — tette hozzá Ivanovna Lidia grófné, a sors akaratában való gúnyos megnyugvással. — Eleinte kaptak az eszmén, eltorzították, s azután sekélyesen és kicsinyesen tárgyalták. Ketten-hárman, köztük a maga ura is, teljes mértékben fölfogják a dolog horderejét, de a többiek csak ellene törnek. Tegnap azt írja nekem Pravdin . . .

Pravdin egy ösmert külföldi panszláv volt, s a grófné elmondta levelének a tartalmát.

Azután elbeszélte még az egyházak egyesítésének az ügye ellen intézett fondorlatokat és az ebből származott kellemetlenségeket, mire sietve eltávozott, mert aznap még egy társulat gyűlésén és a szláv bizottságban is meg kellett jelennie.

„Lám, mindez így volt annakelőtte is; mért nem vettem hát észre ezelőtt? — tünődött magában Anna. — Vagy tán ma különösen ingerült volt? De ez mégis csak furcsa: a célja — az erény, keresztyén asszony, és mégis mindig mérgelődik, mégis mindenki ellensége, még pedig a keresztyénség és az erény nevében.“

Ivanovna Lidia grófné után egy barátnője, egy igazgató felesége látogatta meg, a ki elmondta neki a város összes pletykáit. Három óraker ez is elment, de megígérte, hogy ebédre visszajön. Alexandrovics Alexej a minisztériumban volt. Anna, egyedül maradván, az ebédelőtti időt arra használta föl, hogy jelen legyen a fia ebédjén, (a ki mindig külön ebédelt), hogy rendbehozza a dolgait, hogy elolvassa a leveleit, a melyek már rakásra gyűltek az asztalán, és feleljen reájuk.

Az ok nélkül való szégyen érzése, mely útközben elfogta volt, s az izgatottsága teljesen elmúlt. Az élet megszokott körülményei közt megint erősnek és gáncs nélkül valónak érezte magát.

Csodálkozva gondolt vissza tegnapi állapotára. „Mi is történt voltaképpen? Semmi. Vronszkij bolondot mondott, a minék könnyű a végére járni, s én olyan feleletet adtam, a minőt kellett. Az uramnak erről nem kell és nem is szabad beszélnem. Erről beszélni annyit tenne, mint nagy fontosságot tulajdonítani valaminek, a minék

voltaképpen semmi fontossága sincsen.“ Eszébe jutott, a mint egy ízben arról a szinte vallomásról beszélt az urának, a melyet egyik fiatal alárendeltje tett előtte, Alexandrovics Alexej pedig azt felelte, hogy a társaságban élve, az ilyesminek minden asszony ki van téve, s hogy teljesen megbízik az ő tapintatában és soha sem fogja megengedi magának azt, hogy akár őt, akár saját magát féltékenységgel megalázza. „Tehát nincs miért beszélni róla? Akkor, hála Istennek, nem is beszélek“, — döntötte el magában.

XXXIII.

Alexandrovics Alexej négy óraker jött vissza a minisztériumból, de, mint ez gyakran megesett, nem ért rá bemenni a feleségéhez. Besietett a dolgozószobájába, hogy a reá várakozó folyamodókat fogadja s aláírjon néhány iratot, a melyet a titkárja hozott be hozzá. Ebédre (Karinéknél mindig ebédeltek vagy hárman) eljöttek: Alexandrovics Alexejnek egy élteesebb unokahúga, egy osztályigazgató a feleségével, s egy fiatal ember, a kit Alexandrovics Alexejnek alkalmazásra ajánlottak. Anna bejött a fogadó-szobába, hogy szórakoztassa őket. Pontban öt óraker, — az I. Péter-korabeli bronzóra még nem ütötte volt el az ötöt, — belépett Alexandrovics Alexej frakkban, fehér nyakkendővel és két rendjellel, mert ebéd után azonnal el kellett mennie. Alexandrovics Alexej életének minden pillanata le volt foglalva és be volt osztva. S hogy képes legyen mindent elvégezni, a mi egy-egy nap folyamán reá várt, ragaszkodott a legszigorúbb pontossághoz. „Sietség és pihenés nélkül“, ez volt a jelmondata. Belépett a terembe, köszönt mindenkinek és rámosolyogva a feleségére, gyorsan leült.

— Vége van hát az én magányosságomnak. Nem is hiszed, milyen kellemetlen (a *kellemetlen* szót különösen hangsúlyozta) egyedül ebédelni.

Ebéd alatt elbeszélgetett a feleségével moszkvai dolgokról, s gúnyos mosolylyal kérdezősködött Arkágyevics Sztepán felől; de azért jobbra általános társalgás

folyt, pétervári szolgálati és társaságbeli kérdésekről. Ebéd után még vagy egy félórászkát töltött a vendégeivel, mire megint mosolyogva kezét szorított a feleségével s elment a tanácsba. Anna ezúttal nem ment el sem Tverszkája Betszi herczegnőhöz, a ki értesülvén a visszaérkezéséről, meghívta őt estére, sem a színházba, a hol mára páholya volt. Nem ment el legfőképpen azért, mert a ruhája, a melyre bizton számított, nem készült el. De egyáltalában mikor a vendégei eltávozása után az öltözékeivel kezdett foglalkozni, nagyon megharagudott. Moszkvába való elutazása előtt, mindig mestere lévén a nem drága öltözködésnek, három ruhát adott volt át a szabónőjének átalakítás végett. A ruhákat úgy kellett átalakítani, hogy lehetetlen legyen rájuk ösmerni, s már három nappal azelőtt készen kellett volna lenniök. Kiderült azonban, hogy két ruha egyáltalában nem kész, a harmadik pedig nem úgy van átalakítva, a mint Anna akarta. A szabónő eljött, hogy megbeszélje vele a dolgot, váltig erősítgette, hogy így jobb lesz, mire Anna olyan haragra lobbant, hogy utóbb szinte bántotta, ha visszagondolt rá. Hogy teljesen lecsillapodjék, bement a gyermek-szobába s az egész estét a fiával töltötte, maga fektette ágyba, keresztet vetett rá, s maga tette rá még a takarót is. Örült, hogy nem ment el sehová, s olyan jól töltötte az estét. Olyan könnyű és nyugodt volt a lelke, olyan tisztán látta, hogy mindaz, a mi a vasúton olyan fontosnak tűnt föl előtte, nem volt egyéb, mint egyike a társas élet megszokott és jelentéktelen eseteinek, s hogy se maga, se senki előtt nincs oka szégyenkeznie. Anna, angol regényével leült a kandalló mellé és várta az urát. Pont féltízkor hallatszott a csöngetése s belépett a szobába.

— No, végre itt vagy! — mondotta s kezét nyújtott neki.

— Úgy látom, hogy egészben véve sikerült a kirándulásod, — mondotta neki.

— Oh igen, nagyon, — felelt Anna s elkezdte neki töviről-hegyire elmondani: Vronszkajával való utazását, megérkezését, a pályaudvaron történt balesetet. Azután

elmondta azt a szánalmas benyomást, a melyet rá a bátyja, majd Dolli eleinte tett.

— Alig hiszem, hogy menteni lehessen az ilyen embert, még ha a bátyád is, — mondotta Alexandrovics Alexej szigorúan.

Anna elmosolyodott. Tudta, hogy ezt csak azért mondta, hogy megmutassa, hogy a rokoni kötelékek nem akadályozzák meg abban, hogy őszinte véleményét kimondja. Ősmerte és szerette urának ezt a vonását.

— Örülök, hogy jól végződött minden, s hogy megjöttél, — folytatta. — Nos, mit beszélnek ott arról az új helyzetről, a melyet én teremtettem meg a tanácsban?

Anna semmit se hallott erről az új helyzetről s kezdte bántani a lelkiismeret azért, hogy oly könnyedén megfeledkezett arról, a mi az urára nézve olyan fontos volt.

— Itt ellenkezőleg, nagy port vert föl a dolog, — mondotta önelégült mosolylyal.

Anna látta, hogy Alexandrovics Alexej evvel az ügygyel kapcsolatosan valami magára nézve nagyon kellemeset akar vele közölni, s így kérdéseivel rávette, őt, hogy beszéljen. Ugyanolyan önelégült mosolylyal kezdett beszélni azokról az ovációkról, a melyekben a megváltozott helyzet következtében részesítették.

— Én nagyon, de nagyon örültem. Ez azt mutatja, hogy végre nálunk is kezdik okosan és határozottan fölfogni a dolgot.

Alexandrovics Alexej, miután tejszínnel és kenyérrrel második csésze teáját is megitta, fölkelt és bement a dolgozó-szobájába.

— És te sehol se voltál? Ugyancsak unatkozhattál?

— Oh nem! — felelt Anna s szintén fölkelt, hogy bekísérje őt a szobájába. — Mit olvasol most? — kérdezte.

— Most, Duc de Lille *Poësie des enfers*-jét, — felelt. — Nagyon érdekes könyv.

Anna mosolygott, a mint kedves embereinknek a gyöngeségein mosolyogni szoktunk, és karját az övébe öltve, elkísérte őt dolgozó-szobájának az ajtáig. Ősmerte azt az immár szinte szükségletté vált szokását,

hogy esténként olvasson. Tudta, hogy úgyszólván minden idejét lefoglaló hivatalos kötelezettségei mellett is kötelességének tartotta, hogy mindazt, a mi szellemi téren érdekes, figyelemmel kísérje. Azt is tudta, hogy őt voltaképpen csak a politikai, bölcsészeti és vallási könyvek érdekelték, hogy a művészet teljesen távol állott a természetétől, de hogy mindamellett, vagy jobban mondva, éppen ennek következtében, semmit se mulasztott el abból, a mi ezen a téren zajt csapott, és kötelességének tartotta mindent elolvasni. Tudta, hogy a politika, a bölcsészet és a vallástan terén Alexandrovics Alexej kételkedett vagy kutatózott; de a művészet és a költészet, s különösen a zene kérdéseiben, a melyekhez éppenséggel semmi érzéke sem volt, a legszilárdabb és a leghatározottabb nézetei voltak. Szeretett beszélni Shakespeare-ről, Rafaelról, Beethovenről, a költészet és a zene új iskoláinak a jelentőségéről, a melyek mind rendkívül áttekinthető sorrendben voltak az elméjében elraktározva.

— Nos hát, Isten veled, — mondotta a szoba ajtajában, a honnan látta, hogy már oda volt készítve számára az ertyős lámpa, s a karosszék mellett egy üveg víz. — Én meg írok Moszkvába.

Alexandrovics Alexej kezét szorított vele és megint megcsókolta őt.

„Mégis csak derék ember: igazságszerető, jó és a maga körében kimagasló, — mondotta magában Anna, mikor visszatért a szobájába, mintegy védelmezve őt valakivel szemben, a ki vádolta, és azt mondotta, hogy őt lehetetlen szeretni. — Csak mért állnak úgy szét a fülei! Vagy tán megnyiratkozott?...”

Pont tizenkettőkor, a mikor Anna még az íróasztalánál ült és levelet írt Dollinak, egyenletes, papucsos léptek hallatszottak, és Alexandrovics Alexej megmosakodva, megfésülködve s könyvvel a hóna alatt belépett hozzá.

— Ideje lefeküdni, — mondotta, furcsán mosolyogva s bement a hálósobába.

„És mi joga volt hozzá, hogy úgy nézzen rá?” — gondolta Anna, a mint eszébe jutott az a pillantás, a melylyel Vronszkij Alexandrovics Alexejt végigmérte.

Miután levetkőzött, ő is bement a hálósobába, de arczán nemcsak hogy nyoma se volt annak az eleven-ségnek, mely moszkvai tartózkodása alatt szinte sugár-zott a szemeiből és a mosolyából, sőt ellenkezőleg, úgy látszott, hogy az a tűz most vagy teljesen kialudt, vagy pedig valahova mélyen elrejtőzött benne.

XXXIV.

Vronszkij, mikor Pétervárról elutazott, a Morsz-káján lévő nagy lakását barátjára és kedves czimborá-jára, Petriczkijre hagyta.

Petriczkij nem valami előkelő származású, s nem-csak hogy nem gazdag, de nyakig eladósodott fiatal had-nagyocská volt, a ki esténként mindig becsípett, s nem egyszer, mindenféle hóbortos és piszkos históriák miatt a főrségre is került, a kit azonban a társai meg főlebbvalói szerettek. Mikor Vronszkij tizenkét óra táj-ban a vasútról a lakására hajtatott, egy ismerős bérko-csit látott állni a kapu előtt. Mindjárt, a mint csöngetett, férfiak kaczagását, egy női hang karatyolását és Pet-riczkijnek ezt a fölkiáltását hallotta ki belülről: „Ha a ficzkók közül valaki jön, nem kell beereszteni!“ Vronsz-kij megtiltotta, hogy a jöveteléről szóljanak és titkon be-osont a legelső szobába. Chilton báróné, Petriczkij ba-rátnője, lila atlaszruhában s kendőzött arczocskájával ott pompázott egy kerek asztal mellett, s mint a kanári madár, az egész szobát betöltvén párisias csicsergésé-vel, kávéfőzött. Petriczkij köpenyegben, s Kame-rovszky százados teljes díszben, alkalmasint szolgálat-ból jöve, ott ültek körülötte.

— Bravo! Vronszkij! — ordított Petriczkij, s fel-ugorván, nagy zajt csapott a székével. — Maga a házi-gazda! Baronesse, hamar kávéfőzött neki az új masinából. Te rád ugyan nem számítottunk! Remélem, meg vagy elégedve szobádnak a díszítésével, — mondotta, a baro-nesse-re mutatva. — Hiszen ismeritek egymást?

— De még mennyire! — szólt Vronszkij vidáman

mosolyogva, s megszorította a báróné kis kacsóját. — Hogyne, régi jóbarátok vagyunk!

— Maga hazajött, — mondotta a báróné, — s így én megyek. Ebben a pillanatban megyek, ha zavarom.

— Kegyed, báróné, ott, a hol van, otthon is van, — szólt Vronszkij. — Szervusz, Kamerovszky, — tette hozzá, hidegen kezét szorítva Kamerovszkyval.

— Lám, maga soha se tud nekem ilyen kedves dolgokat mondani, — fordult oda a báróné Petriczkijhez.

— Nem, ugyan miért? Ebéd után magam se mondok rosszabbakat.

— Hjah, ebéd után nem mesterség! No de adok magának kávé, menjen, mosakodjék meg, és szedje rendbe magát, — mondotta a báróné, miután megint leült és gondosan megcsavarta az új kávéfőző kis csapocskáját. — Pierre, adjon kávé, — fordult oda Petriczkijhez, a kit, nem akarván vele való viszonyát rejtegetni, a családneve után egyszerűen Pierre-nek hítt. — Még akarok hozzátenni.

— El fogja rontani!

— Dehogy is rontom el! Nos, és a felesége? — mondotta egyszerre a báróné, félbeszakítva Vronszkijnek a társával folytatott beszélgetését. — Mi itt már meg is házasítottuk magát. Elhozta a feleségét?

— Nem, báróné. Én cigánynak születtem s mint cigány fogok is meghalni.

— Annál jobb, annál jobb. Kezet rá.

És a báróné, Vronszkijt lefoglalva, tréfákkal füszerelve elkezdett neki élete legfrissebb terveiről beszélni és a tanácsát kérni.

— Ó még mindig nem akar válni! Nos hát, mitévő legyek? (Az az ő, a férje volt.) Most pört akarok ellene indítani. Mit szól hozzá? Kamerovszkij, vigyázzon hát a kávéra, — most kifutott; hiszen látja, hogy el vagyok foglalva! Perelni akarom, mert szükségem van a vagyonomra. Hallott már olyan ostobaságot, mert állítólag hűtlen vagyok hozzá, — mondotta megvetéssel, — meg akarja tartani a vagyonomat.

Vronszkij élvezettel hallgatta egy csinos asszony-

kának ilyenén vidám csacsogását, igazat adott s mindenféle tréfás tanácsokkal szolgált neki, és egyáltalában tüstént beletalálta magát az ilyesféle nőkkel való érintkezésnek a hangjába. Az ő pétervári világában az emberek két, egymással teljesen ellenkező fajtára oszlottak. Az egyik fajtához, az alsóbbrendűhöz, csupa hitvány, buta és a mi fő, nevetséges ember tartozott, a ki hisz abban, hogy az embernek csak egy nővel kell élni, azaz, a kivel megesküdött, hogy a leánynak ártatlannak, az asszonynak szemérmesnek, a férfinak férfiasnak, tartózkodónak és erősnek kell lennie, hogy a gyermekeket nevelni, a kenyeret megszolgálni, az adósságokat fizetni kell, s több efféle. Ez a régi divatú és a nevetséges emberek fajtája volt. De volt ezenkívül egy másik fajta is, az igazi, a melyhez ők valamennyien tartoztak, s a melynél az volt a fő, hogy az ember elegáns, nagylelkű, merész és vidám legyen, minden szenvedélynek pirulás nélkül átengedje magát s minden egyében nevéssen.

Vronszkijt csak az első pillanatra kábították el annak az egészen más világnak a benyomásai, a melyeket Moszkvából magával hozott; de legott, mintha csak régi papucsába dugta volna bele a lábát, beletalálta magát az ő azelőtti vidám és kellemes világába.

A kávé fölforrott, s valamennyiüket leföcsölve, kifutott s így előidézte azt, a mit kellett, tudniillik alkalmat adott általános zajongásra és kaczagásra, miközben a drága szőnyeget és a báróné ruháját is bepiszkította.

— No de most Isten vele, különben soha se fog megmosakodni, s egy tisztességes embernek egyik legfőbb bűne a tisztátalanság, az én lelkemen fog száradni. Tehát azt tanácsolja, hogy kést a nyakára?

— Föltétlenül, még pedig úgy, hogy az ön kezeckéje minél közelebb essék az ő ajkaihoz. Erre majd megcsókolja a kezeckéjét, és jól végződik minden, — felelt Vronszkij.

— Így van most Franciaországban! — mondotta az asszony s a ruhájával suhogva eltűnt.

Kamerovszkij is fölkelt, de Vronszkij be se várva az eltávozását, kezet nyújtott neki s bement az öltözőbe. Mialatt mosakodott, Petriczkij rövid vonásokkal

leírta előtte a helyzetét, a mennyiben az Vronszkij elutazása óta megváltozott. Pénze egyáltalában nem volt. Az apja kijelentette, hogy nem ad, és nem fizeti ki az adósságait. A szabó és mások is azzal fenyegetőznek, hogy becsukatják. Az ezredparancsnok is tudára adta, hogy a mennyiben ezeknek a botrányoknak nem lesz vége, le kell mondania a rangjáról. A bárónéval torkig van, akár a foszlárral, még pedig legfőképpen azért, mert mindig pénzzel kínálgatja őt; de van valaki, — majd megmutatja Vronszkijnek, — a ki csodaszép, finoman keleti stíli, értsd „Rebeka *rabnője* genre“. Berkossevel szintén összekapott, segédek is akart küldeni hozzá, de persze az egészből nem lett semmi. De egészben véve pompásan és rendkívül vidáman ment minden. S Petriczkij, a nélkül, hogy időt engedett volna a társának arra, hogy helyzetének a részleteibe elmerüljön, elkezdte mesélni neki az érdekes újságokat. A mint három esztendő óta bérelt lakásának oly jól ösmert környezetében, Petriczkijnek szintén jól ösmert elbeszéléseit hallgatta, arra a gondolatra, hogy íme visszatért megszokott és gondtalan pétervári életéhez, Vronszkijt rendkívül kellemes érzés fogta el.

— Lehetetlen! — kiáltott föl, miközben elzárta a mosdótól csapját, a melyből vizet eresztett volt egészséges és piros nyakára. — Lehetetlen! — kiáltott föl, mikor hallotta, hogy Lora összeszűrte a levet Mitejevvel, Fertingofot pedig otthagya. — S ez még mindig olyan ostoba és elégedett? Nos, és Buzulukovval mi van?

— Jaj, Buzulukovval pompás eset történt! — kiáltott föl Petriczkij. — Azt tudod, hogy az ő szenvedélye — a bálók, s hogy egyetlen udvari bált se mulaszt el. Elment hát egy nagy bálra, új sisakkal a fején. Láttad már az új sisakokat? Nagyon szépek s könnyebbek, mint a régié, csakhogy . . . Hallgass hát ide . . .

— Hallgatok, no, — felelt Vronszkij, a mint bolyhos törülközőjével szárítgatta magát.

— Jön egy nagyherczegnő valami nagykövettel, és vesztére az új sisakok kerültek szóba. A nagyherczegnő szerette volna megmutatni neki az új sisa-

kokat . . . Látják, a mint ott áll a mi barátunk. (Petriczkij megmutatta, hogy' áll ott a sisakkal.) A nagyhercegnő fölkérte, adja oda neki a sisakot, — nem adja. Hát ez mi? Csak integetnek, hunyorgatnak, pislognak felé, hogy adja már. Nem adja. Mintha csak kövé vált volna. Képzelheted! . . . Erre az a . . . nem is tudom hogy' hívják . . . el akarja venni a sisakját . . . nem adja! . . . Végre lekapja és átnyújtja a nagyhercegnőnek. Lásza ez az új sisak, — mondja a nagyhercegnő. Megfordítja a sisakot, és képzeld csak, puff . . . egy körte és vagy két fontra való édesség hull ki belőle! . . . A boldogtalan még föl is szedte! . . .

Vronszkij majd megpukkadt nevetében. S még jóval később is, a mikor már egészen másról beszéltek, kitört belőle szokott egészséges kacagása, ha a sisakra gondolt, miközben erős és sűrű fogai sövényét mutogatta.

Vronszkij miután mindent megtudott, a legénye segítségével díszbe öltözött és elment jelentkezni. Jelentkezés után készült a bátyjához, Betszihez s néhány látogatást akart tenni azzal a föltett szándékkal, hogy elkezd járni abba a világba, a melyben Karaminával találkozhatnak. Mint Péterváron rendesen, úgy ment el hazulról, hogy késő éjszaka előtt nem kerül vissza.

MÁSODIK RÉSZ.

I.

A tél vége felé Scserbaczkijék házában orvosi tanácskozást tartottak, mely azt volt hivatva eldönteni, milyen állapotban van Kiti egészsége, s hogy mit kell tenni elgyöngült erőinek a helyreállítására. Kiti beteg volt, s a tavasz közeledtével még jobban hanyatlott az egészsége. A házi orvos halzsírt, majd vasat, végül pokolkövet rendelt, de miután sem az egyik, sem a másik, sem a harmadik nem használt, s miután erre azt tanácsolta, hogy a mint kitavaszkodik, menjenek vele külföldre, még egy másik hírneves orvost hívtak meg hozzá. Ez a hírneves orvos, egy még fiatal és nagyon szép férfi, határozottan követelte, hogy a beteget megvizsgálhassa. Úgy látszott, hogy különös élvezettel ragaszkodik ahhoz, hogy a szüzi szemérem csak a barbár kor maradványa, és hogy mi sem természetesebb annál, hogy egy még javakorbeli férfi egy fiatal és mezítelen leánykát megtapogasson. Ő ezt természetesnek találta, mert mindennap megcselekedte, még pedig, mint ő hitte, a nélkül, hogy bármi rosszat gondolt vagy érzett volna s így a leány szemérmességét nemcsak hogy a barbár kor maradványának, de egyúttal személyes sérelemnek is fogta föl.

Bele kellett hát nyugodni a dologba, mert ámbátor az orvosok mind egy iskolában és ugyanazokból a könyvekből tanultak s ugyanazt a tudományt űzték, s ámbátor akadtak olyanok is, a kik azt állították, hogy

ez a hírneves orvos voltaképpen rossz orvos, mégis a herczegné házában és az ő köreiben valahogyan az a nézet volt elterjedve, hogy ez a hírneves orvos az egyetlen, a ki valami különösét is tud, s a ki Kitiit megmentheti. A hírneves orvos, miután a zavartól és a szégyentől szinte magánkívül levő beteget alaposan megvizsgálta és megkopogtatta, s a kezeit gondosan megmosta, ott állott a fogadó-szobában s a herczeggel beszélgett. A herczeg komoly arcczal s köhécselve hallgatta az orvost. Ő, mint afféle sokat élt, nem ostoba és nem beteg ember, nem hitt az orvosi tudományban, és úgy magában, szidta ezt az egész komédiát, annál is inkább, mert alkalmasint ő volt az egyetlen, a ki teljesen tisztában volt Kiti betegségének az okával. „Üres csaholás az egész“, — gondolta magában, a hírneves orvos jellemzésére a vadász-szótárból kölcsönözvén ki ezt a kifejezést, miközben leánya betegségének a tüneteire vonatkozó fecsegését hallgatta. A hírneves orvos viszont csak nagy nehezen tudta megállani, hogy ez iránt a vén ficsúr iránt érzett megvetésének kifejezést ne adjon, s csak nagy nehezen tudott leereszkedni fölfogásának alacsony színvonalára. Annyit látott, hogy az öreggel nincs mit beszélni, s hogy a házban az anya az úr. Elhatározta tehát, hogy ő előtte fogja igazgyöngycit szerteszórni. Ekkor lépett a fogadó-szobába a herczegné a háziiorvossal. A herczeg, iparkodván nem éreztetni, hogy mennyire nevetségesnek tartja ezt az egész komédiát, kiment. A herczegné nagy zavarban volt s nem tudta mitévő legyen. Bűnösnek érezte magát Kitiivel szemben.

— Nos, orvos úr, döntse el hát a sorsunkat, — szólott a herczegné. — Mondjon el nekem mindent. — „Van-e még remény?“ — akarta még hozzátenni, de az ajkai megrezdültek és nem tudta kimondani ezt a kérdést. — Nos hát, hogy' állunk?

— Tüstént, herczegné, csak megbeszélem a dolgot a társammal, s akkor majd lesz szerencsém kifejtetni ön előtt a véleményemet.

— Tehát kimenjünk?

— A mint parancsolja.

A herczegné fölsóhajtott és kiment.

Mikor az orvosok egyedül maradtak, a házi orvos bátortalanul kezdte kifejteni a véleményét, mely abból állott, hogy a jelen esetben a tuberkulotikus folyamat kezdetéről van szó, de . . . stb. A hírneves orvos csak hallgatta őt, de előadása közepén, ránézett hatalmas aranyórájára.

— Úgy van, — mondotta. — De . . .

A házi orvos a szó közepén tiszteletteljesen elhallgatott.

— A tuberkulotikus folyamat kezdetét megállapítani, mint ez bizonyára ön is tudja, képtelenek vagyunk; a kavernák megjelenéseig semmi bizonyosat se mondhatunk. De gyanítani gyaníthatunk. Tüneteink is vannak: rossz táplálkozás, ideges izgatottság stb. A kérdés tehát így áll: ha gyanúnk van a tuberkulotikus folyamat megkezdődésére, mit kell cselekednünk, hogy a táplálkozást elősegítsük?

— De a mint tudja, rendszerint erkölcsi és lelki okok is szoktak a háttérben lenni, — kockáztatta meg a házi orvos finom mosolylyal.

— Persze, ez természetes, — felelt a hírneves orvos, miközben megint az órájára nézett. — Bocsánatot kérek, nem tudom, vajon készen van-e már a Jauszkij-híd, vagy még mindig arra körül kell kerülni? — kérdezte. — Áá! készen van! No akkor még van húsz perczem. Tehát azt mondtuk, hogy a kérdés most ez: elősegíteni a táplálkozást és rendbeszedni az idegeket. Az egyik kapcsolatban van a másikkal, és így mindkét irányban cselekednünk kell.

— És a külföldi utazás? — kérdezte a házi orvos.

— Én a külföldi utazásoknak ellensége vagyok. És méltóztassék csak meggondolni: ha csakugyan megkezdődött a tuberkulotikus folyamat, a mit most még nem tudhatunk, akkor a külföldi utazás amúgy se segít. Olyan szerre van tehát szükség, mely előmozdítja a táplálkozást, a nélkül, hogy ártana.

És a hírneves orvos kifejtette a sodeni vízzel feendő gyógykezelésre vonatkozó tervét, a melynek javallásánál a döntő érv kétségtelenül az volt, hogy ártani semmi szín alatt sem árthat.

A házi orvos ezt is figyelemmel és tiszteletteljesen végighallgatta.

— De én a külföldi utazás mellett bátor volnék fölhozni az életmód megváltoztatását, s az azok közül a körülmények közül való szabadulást, a melyek régi emlékeket idéznek föl. Ezenkívül . . . az anya is szeretné, — mondotta.

— Hja úgy! No ebben az esetben, ám hadd menjenek, én csak attól tartok, hogy azok a német charlatánok csak ártanak neki . . . Engedelmeskedniök kell . . . No de hát csak hadd menjenek.

Megint az órájára nézett.

— Jaj! Ideje, hogy menjek, — s az ajtóhoz lépett.

A hírneves orvos kijelentette a herczegnének (ezt a tisztességérzet kívánta), hogy még egyszer látnia kell a beteget.

— Hogyan! Még egyszer megvizsgálni! — kiáltott föl az anya rémülten.

— Oh dehogy, herczegné, csak néhány apróságra van még szükségem.

— Tessék hát besétálni.

S az anya az orvos társaságában belépett Kitihez a fogadó-szobába. Kiti soványan és kipirultan, s a kiállott szégyen következtében a szemeiben különös csillogással állott a szoba közepén. Mikor az orvos belépett, összeresztett, s a szemei megteltek könnyekkel. Egész betegsége és gyógyíttatása olyan ostoba, sőt nevetséges dolognak tűnt föl előtte! Különösen a gyógyítást annyira nevetségesnek találta, mintha valaki egy eltört váza darabjait akarta volna összeilleszteni. Az ő szíve is össze volt törve. Hogy' akariák hát őt labdacsokkal és porokkal meggyógyítani? De hát nem sérthette meg az anyját, annál is kevésbbé, mert az anyja világos tudatában volt bűnének.

— Legyen szíves, foglaljon helyet, herczegnő, — mondotta a hírneves orvos.

Mosolyogva leült vele szemben, megtapintotta az üterét, s megint unalmas kérdéseket kezdett intézni hozzá. Kiti egy darabig csak felelgetett neki, de egyszerre megharagudott és fölkelt.

— Bocsásson meg, orvos úr, de ennek igazán semmi czélja. Ön háromszor is megkérdezi tőlem ugyanazt.

A hírneves orvos nem sértődött meg.

— Beteges ingerlékenység, — mondotta a herczegnének, mikor Kiti kiment. — Egyébiránt készen is vagyok . . .

Erre az orvos a herczegné, mint kivételesen okos asszony előtt tudományosan leírta a herczegkisasszony állapotát, s befejezésül utasításokat adott neki arra vonatkozólag, hogyan kell inni azt a vizet, a melyre voltaképpen semmi szükség se volt. Arra a kérdésre, vajon menjenek-e hát külföldre, — az orvos mély gondolatokba merült, mintha ennek a fogas kérdésnek az eldöntésén tűnődött volna. Végre ebben is kimondta a döntő szót: menjenek, de ne higyenek a charlatánoknak, hanem mindenben forduljanak ő hozzá.

Az orvos eltávozása után, mintha valami vidám dolog történt volna. Az anya fölvidúlt, mikor a leányához visszatért és Kiti is úgy mutatta, mintha jobb kedve volna. Mostanában sokszor, sőt csaknem mindig alakoskodnia kellett.

— Igazán mondom, mamen, nincs én nekem semmi bajom. De ha menni akar, ám menjünk! — mondotta, s iparkodván úgy tüntetni föl a dolgot, mintha érdeklődnék a küszöbön álló utazás iránt, elkezdett az utazás előkészületeiről beszélni.

II.

Az orvos után jött Dolli. Tudta, hogy aznapra volt kitűzve az orvosi tanácskozás, s bár nemrég kelt föl gyerekágyból (a tél végén kis leánya született) s bár neki is sok baja és gondja volt, mégis otthagyván a kisbabáját és beteg leánykáját, eljött tudakozódni Kiti sorsa felől, a melynek most kellett eldőlnie.

— Nos, mi újság? — kérdezte, a mint a fogadó-szobába lépett, s a kalapját se tette le. — Valamennyien jókedvűek vagytok. Alkalmasint rendben van minden?

Megpróbálták elmondani neki, hogy mit szólott az orvos, de kiderült, hogy bár az orvos nagyon világosan és kimerítően beszélt, mégis sehogy' se lehetett ismételné azt, a mit mondott. A legérdekesebb kétségkívül az volt, hogy az utazást elhatározták.

Dolli önkéntelenül fölsóhajtott. Legjobb barátja, a húga, elutazandó volt. Az ő élete pedig éppenséggel nem volt valami derült. Arkágyevics Sztepánhoz való viszonya a kibékülés óta csak még megalázóbb lett. Az Anna által eszközölt összeforrasztás nem bizonyult tartósnak, s a családi egyetértés megint csak megpattant, még pedig ugyanazon a ponton. Semmi elhatározó dolog nem történt, de Arkágyevics Sztepán csaknem soha se volt otthon, pénz se volt elég a háznál soha, s a hűtlenség gyanuja állandóan gyötörte Dollit, a ki megpróbálta ezt magától elriasztani, mert félt a féltékenység gyötrelmeitől, a melyeken egyszer már keresztülment. A féltékenység egyízben már átélt első rohama persze többé nem ismétlődhetett meg, sőt tán még a hűtlenségének újabb fölfedezése se hathatott volna rá úgy, mint első alkalommal. Egy ilyen fölfedezés most legföljebb a házi rendet változtatta volna meg, s ő meg hagyta magát csálni, de megvetette őt, és különösen magát, ezért a gyöngeségért. Ezenfelül nagy családjának a gondjai is szüntelenül gyötörték, hol a kis baba táplálkozása nem ment úgy, a hogy' kellett volna, hol otthagya a dada, hol pedig, mint most is, megbetegedett a gyerekek közül valamelyik.

— Hát a teid hogy' vannak? — kérdezte az anyja.

— Jaj mamen, bizony van bajunk elég. Lili megbetegedett s tartok tőle, hogy vörhenye van. Most még eljöttem, hogy az eredményt megtudjam, de mostantól kezdve azután, ha, isten ments', csakugyan vörheny, ki se mozdulok többet a házból.

Az orvos eltávozása után az öreg herczeg is kijött a szobájából, s miután odatartotta az arcát Dolfinak és elbeszélgetett vele, a feleségéhez fordult.

— Nos, mit határozatok, mentek? És én velem aztán mi történik akkor?

— Én azt hiszem, te jobban teszed, ha itt maradsz, Alexandre, — mondotta a felesége.

— A hogy' akarod.

— De maman, miért ne jöhetne velünk papa is? — szólott Kiti. — Neki is jobb, nekünk is.

Az öreg herczeg fölkelte és megsimogatta Kiti haját. Kiti fölemelte a fejét és erőltetett mosolylyal nézett rá. Mindig úgy tűnt föl neki, hogy az egész családban az apja az, a ki őt legjobban megérti, bárha csak keveset beszél is vele. Mint legkisebb, ő volt apjának a kedvence, s úgy tetszett neki, hogy iránta való szeretete éleslátásúvá is tette őt. Most, hogy a tekintete találkozott az apjának merően részegzett jóságos, kék szemével, úgy rémlett neki, hogy teljesen keresztüllát ő rajta, s megérti mindazt a sok keserőséget, mely benne fölhalmozódott. Pirúlva odasímúlt hozzá, s várta, hogy majd megcsókolja, de az apja csak megtapogatta a haját és így szólt:

— Ezek az ostoba kontyok! Az ember hozzá se férhet a leányához, s csak meghalt vénasszonyoknak a haját simogatja. Nos, Dolinyka, — fordult oda idősebb leányához, — mit csinál a te öregagyúd?

— Semmit, papa, — felelt Dolli, megértvén, hogy az uráról van szó. — Mindig távol van, szinte alig látom, — tette hozzá gúnyos mosolylyal.

— Nem utazott még el falura, hogy az erdőt eladja?

— Nem, de mindig készül.

— Lám, lám! — szólott a herczeg. — Tehát én is készülődjem? Parancsára, — fordult oda a feleségéhez, miközben leült. — A mi pedig téged illet, Katya, — tette hozzá, a kisebbik leányához fordulva, — te valamikor majd egy szép napon, a mikor fölébredsz, imígyen szólj magadban: de hiszen én teljesen egészséges és jókedvű vagyok, gyerünk megint a kora reggeli hidegben a papával sétálni. Mit szólsz hozzá?

Látszólag roppant egyszerű volt az, a mit az apja mondott, de Kiti ezekre a szavakra mégis annyira megzavarodott és úgy kijött a sodrából, mint a tetten ért

bűnös. „Igen, mindent tud, mindennel tisztában van, s ezekkel a szavakkal azt akarja mondani, hogy bár szégyenletes a dolog, de azért ki kell állni“. Képtelen volt magát annyira összeszedni, hogy felelhessen. Belekezdedt, de egyszerre sírva fakadt és kiszaladt a szobából.

— Tessék, ilyenek a te tréfáid! — szólt rá a hercegné az urára. — Te mindig csak . . . — kezdte rá a szemrehányásait.

A herceg elég soká hallgatta a hercegné szemrehányásait és nem szólt, de az arcza mind jobban és jobban elkomolyodott.

— Hiszen olyan nyomorúlt, olyan szájalomraméltó szegényke, te meg nem érzed, hogy minden arra vonatkozó czélzás, a mi ezt előidézte, fáj neki. Óh, így csalódnai az emberekben! — mondotta a hercegné, s megváltozott hangjából Dolli is, a herceg is kiéreztek, hogy Vronszkijról beszél. — Én nem értem, hogy nincsenek törvények az ilyen alávaló és hitvány emberek ellen.

— Eh, ne beszélj, — szólott a herceg komoran, miközben a karosszékből fölkelt s úgy tett, mintha menni akarna, de az ajtóban megállt. — Törvények vannak, matyuska, és ha már kihívtál rá, hát bizony megmondom, hogy mindennek ki az oka: te és te, egyedül csak te. Törvények mindig voltak és vannak is az ilyen ficzkók ellen! Bizony, ha nem volna az, a minek nem volna szabad lennie, úgy én, bár öreg ember vagyok, a pisztolyom elé állítanám ezt a ficsúrt. De így csak gyógyítgassátok őt, és gyűjtsétek magatok köré ezeket a világcsalókat.

A hercegnek, úgy látszik, még sok mondanivalója lett volna, de a hercegné, a mint ezt a hangot meghallotta, mint a komoly kérdések alkalmával rendszeren, tüstént megbékült és magábaszállott.

— Alexandre, Alexandre, — suttogta felé közeledve, és sírva fakadt.

Abban a pillanatban, a mint sírva fakadt, a herceg is elhallgatott. Odament hozzá.

— No elég, elég! Hiszen neked is fáj a dolog, tudom. De mitévők legyünk? Nagy baj nincsen. Az Isten

irgalmas . . . hála legyen neki . . . — mondotta, most már maga se tudván, mit beszél, és viszonzta a feleségének a nedves csókjait, a melyeket átértzett a kezén. A herczeg kiment a szobából.

Alig hogy Kiti elsírta magát és kiment, Dolli gyakorlott anyai és családi szemeivel legott meglátta, hogy itt asszonyi közbelépésre van szükség, s ennek neki is készült. Letette a kalapiját, erkölcsileg felgyűrte az ujjait és cselekedni készült. Mikor az anyja megrohanta az apját, a mennyire a köteles gyermeki tisztelet megengedte, megpróbálta őt csillapítani. Mikor aztán a herczeg kitört, akkor hallgatott; szégyelte magát az anyjáiért és gyöngédséget érzett az apja iránt, a miért megint oly gyorsan kibújt belőle a jóság; de mikor az apja kiment, akkor rászánta magát a legföbbre, a mire szükség volt: elment Kitihez, hogy őt megnyugtassa.

— Már rég akartam kérdezni, maman, tudja-e azt, hogy Levin, mikor legutóbb itt járt, meg akarta kérni Kiti-t? Sztivának bevallotta.

— Nos és? Nem értem . . .

— Lehet tán, hogy Kiti kosarat adott neki? Nem szólt erről semmit?

— Nem, semmit se szólt, sem egyikről, sem másiktól; nagyon is büszke. De én tudom, hogy onnan származott minden.

— No már most képzelje el, ha csakugyan kosarat adott Levinnek, — már pedig nem adott volna kosarat neki, ha nincs az a másik, annyit tudok . . . És ez a másik azután olyan gyalázatosan rászedte.

A herczegnének szinte rettenetes volt elgondolni, hogy mekkora bűnei vannak a leányával szemben és megharagudott.

— No most már igazán semmit sem értek az egészből! Manapság mindenki a maga esze után akar járni, az anyjának nem szól semmit, s akkor aztán itt van . . .

— Maman, én bemegyek hozzá.

— Hát menj. Megtiltottam talán? — mondotta az anyja.

III.

Mikor Dolli Kiti csinos, rózsaszínű, és vieux saxe babácskával díszített kis szobájába belépett, mely épp oly üde, rózsás és derült volt, mint még csak két hónappal azelőtt maga Kiti, eszébe jutott, milyen jókedvvel és szeretettel rendezték be együtt a mult esztendőben ezt a szobácskát. Megdermedt a szíve, a mint most megpillantotta Kítit, a ki ott ült az ajtóhoz legközelebb álló alacsony kis széken, s rámeresztette a szemeit a szőnyeg sarkára. Kiti rápillantott a néniére a nélkül, hogy hideg és valamelyest mogorva arczkifejezése megváltozott volna.

— Én most elmegyek, hogy a házat őrizzem, s te sem jöhetsz majd hozzám, — szólott Alexandrovna Darja, és odaült mellé. — Szeretnék veled beszélni.

— Miről? — kérdezte Kiti szaporán s ijedten kapta föl a fejét.

— Miről másról, mint a te bánatodról?

— Nekem nincs bánatom.

— Hadd el, Kiti. Azt hiszed, hogy én nem tudom? Mindent tudok. De hidd el, olyan semmi az egész dolog... Keresztülmentünk mi ezen valamennyien.

Kiti hallgatott s arczának szigorú volt a kifejezése.

— Nem érdemli meg, hogy szenvedj miatta, — folytatta Alexandrovna Darja, egyenesen a dologra térve.

— Igen, mert megvetett engem, — mondotta Kiti remegő hangon. — Ne beszélj! Kérlek, ne is beszélj!

— De hát ki mondta ezt neked? Ezt senki se mondhatta. Meg vagyok róla győződve, hogy ő szerelmes volt s még most is szerelmes beléd, de...

— Oh, ez a legrettenesebb nekem, ez a részvét! — kiáltott föl Kiti hirtelen haraggal. Megfordult a székén, elpirult és gyorsan babrált az ujjáival, hol egyik, hol másik kezével szorongatva övén a csattot, melyet a kezében tartott. Dolli ösmerte hűgának ezt a szokását, hogy kapkod a kezével, ha haragra lobban; tudta, hogy Kiti a harag pillanataiban képes volt magáról megfede-

kezve, mindenféle fölösleges és bántó dolgot összebeszélni, és ezért iparkodott őt megnyugtatni; csakhogy már késő volt.

— De hát mit, mit akarsz velem éreztetni, mit? — mondotta Kiti gyorsan. — Azt, hogy szerelmes voltam egy emberbe, a ki tudni sem akart rólam, s hogy belehalok a szerelmembe? És ezt nekem a néném mondja, a ki azt hiszi magáról, hogy... hogy... részvételt van irántam!... Kell is nekem az ilyen részvétel, az ilyen kép-mutatás!

— Kiti, te igazságtalan vagy.

— Miért gyötörsz hát?

— De hiszen éppen ellenkezőleg... Látom, hogy el vagy keseredve...

Kiti nagy fölindulásában nem is ügyelt rá.

— Nekem nincs miért szomorkodnom vagy bánkódnom. Vagyok annyira büszke, hogy nem engedem meg magamnak azt, hogy olyan embert szeressek, a ki engem nem szeret.

— De hiszen én nem is mondom... Csak azt az egyet mondd meg, — de igazán, — szólta Alexandrovna Darja, s megfogta Kiti kezét: — azt mondd meg, beszélt veled Levin?...

Levin nevének az említése, úgy látszik, teljesen megfosztotta Kitit az önuralomtól: felugrott a székéről, földhöz vágta a csattot, s a kezeivel hevesen hadonászva, így szólt:

— Mi köze ehhez Levinnek? Igazán nem értem, miért gyötörsz. Én megmondtam és ismétlem, hogy büszke vagyok, és soha, *soha* se fogom megtenni azt, a mit te, hogy visszatérjek egy emberhez, a ki megcsalt, s a ki egy más asszonyba szeretett bele. Ezt én nem értem! Te tán érted, de én nem!

E szavak után rápillantott a nénjére, és látván, hogy Dolli szomorúan lehorgasztott fejjel hallgat, a helyett, hogy a szobából kiment volna, a mint szándékozott, leült az ajtó mellé, s kendőjével az arcát eltakarva, lehorgasztotta a fejét.

A hallgatás eltartott vagy két perczig. Dolli magamagára gondolt. Az a megaláztatás, a melyet mindig ér-

zett, most, hogy a húga is czélzást tett rá, különösen fájdalmasan kelt életre benne. Ilyen kegyetlenséget nem várt a húgától, s ezért meg is haragudott rá. De egyszerre ruhasuhogást s visszafojtott zokogás fel-felcsukló hangjait hallotta, s valakinek a karjai alulról átölelték a nyakát. Ott térdelt előtte Kiti.

— Dolinyka, én olyan, de olyan boldogtalan vagyok! — suttogta bűnbánólag.

S könnyekkel elborított, kedves arczát beletemette Alexandrovna Darja szoknyájának a ránczaiba.

Mintha a könny lett volna az a nélkülözhetetlen kenőcs, a mely nélkül a két nővér közt való kölcsönös érintkezés gépezete nem működhetik eredményesen, — a nagy könnyhullatás után a nővérek nem beszéltek arról, a mi őket foglalkoztatta; de mellékes dolgokról szólva, mégis megértették egymást. Kiti belátta, hogy az, a mit Dolli urának a hűtlenségéről és az ő megaláztatásáról fölindulásában mondott, a szíve mélyéig megbántotta szegény néniét, a ki azonban ezt neki mégis megbocsátotta. Dolli a maga részéről megtudott mindent, a mit tudni akart; meggyőződött róla, hogy sejtelmek igazak voltak, hogy Kiti gyógyíthatatlan bánata éppen abból származott, hogy Levin megkérte a kezét, ő kosarat adott neki, Vronszkij pedig őt megcsalta, és hogy Kiti kész volt Levint szeretni, Vronszkijt pedig gyűlölni. Kiti egyetlen szót sem szólt erről; csak a lelkiállapotáról beszélt.

— Nekem semmiféle bánatom sincs, — mondotta, miután kissé lecsillapult, — de tán természetesnek fogod találni te is, hogy undorítónak, visszataszítónak és durvának tűnik föl előttem minden, de legelső sorban én magam. Fogalmad se lehet róla, milyen csúnya gondolataim vannak mindezekről.

— Ugyan már miféle csúnya gondolataid lehetnek — neked? — kérdezte Dolli mosolyogva.

— A lehető legcsúnyábbak és legdurvábbak; nem is tudom neked elmondani. Ez már nem bánat, nem unalom, hanem valami sokkal rosszabb. Mintha minden, a mi csak jó volt bennem, eltűnt volna, s csak az maradt volna meg, a mi rossz. De hát hogy' is mondjam el ne-

ked? — folytatta, látva húga szemeiben az elképpedést. — A papa az imént kezdte mondani . . . nekem úgy tetszik, ő csak arra gondol, hogy nekem férjhez kell mennem. A mama bálókba visz: s nekem úgy tetszik, ezt csak azért teszi, hogy minél előbb férjhezadjon és megszabaduljon tőlem. Tudom, hogy nem így van, s még se tudom magamtól ezeket a gondolatokat elhessegetni. Az úgynevezett kérőkre rá se tudok nézni. Úgy tűnik föl, mintha mind mértéket vennének rólam. Azelőtt báli ruhában menni valahová, élvezet volt nekem, örömmöm telt magamban; most szégyen és kín. Mit akarsz többet! Az orvos . . . az . . .

Kiti megakadt; tovább akarta mondani, hogy azóta, hogy ez a változás történt vele, kiállhatatlanná, kellemetlenné lett rá nézve Arkágyevics Sztepán, s hogy rá se tud nézni a nélkül, hogy mindjárt a legdurvább és legförtelmesebb dolgok ne jussanak az eszébe.

— Igen, mindent a legdurvább, a legcsúnyább színben látok, — folytatta. — Lehet, hogy ez betegség. Lehet, hogy majd elmúlik . . .

— De hát ne gondolj . . .

— Nem tudok. Csak a gyerekekkel, csak te veled érzem jól magamat.

— Sajnálom, hogy most azután nem igen jöhetsz hozzám.

— Dehogy nem, jövök én azért. Nekem már volt vörhenyem s majd megkérem a mamant.

Kiti megmaradt a magáé mellett, átköltözött a nénjéhez, és a vörheny egész tartama alatt, mely csakugyan kitört a gyerekeken, ápolta őket. A két nővér mind a hat gyereket szerencsésen kiápolta a bajból, de Kiti egészsége nem állott helyre, s a nagybőjt elején Scserbaczkijék elutaztak külföldre.

IV.

A pétervári előkelő társaság voltaképpen *egy*; valamennyien ösmerik egymást és járnak is egymáshoz. De ennek a nagy körnek is megvannak a maga alsóbb osztályai. Karenina Arkágyevna Annának három külön-

böző körben voltak barátnői és bizalmas összeköttetései. Az egyik volt az urának a szolgálati, hivatalos köre, a mely hivatalnoktársaiból és alárendeltjeiből állott, a kik a legkülönfélébb és legszeszélyesebb módon összefűzött és elkülönített társadalmi keretekhez tartoztak. Anna most már csak nagynehezen tudott visszaemlékezni arra a szinte ájtatos érzésre, a melylyel ezek iránt az emberek iránt viseltetett. Ma már úgy ösmerte valamennyiöket, mint a hogy' az emberek egy vidéki városban ösmerik egymást; tudta, hogy kinek melyek a szokásai és gyöngeségei, s hogy kit hol szorít a czipője; ösmerte egymáshoz és a központhoz való viszonyukat; tudta, hogy ki kivel, hogyan és miért tart össze, ki kivel, hogyan és miért van vagy nincs egy véleményen; de az állami és a férfiakat illető érdekeknek e köre iránt Ivanovna Lidia grófné sugallásai elenére is, sohasem tudott érdeklődni, s azért kerülte is.

A másik, Annához közelebb álló kör az volt, a mely által Alexandrovics Alexej a pályafutását megcsinálta. Ennek a körnek a központja Ivanovna Lidia grófné volt. Ez a kör csupa koros, csúnya, erényes és ájtatos hölgyből, s okos, tanult és hiú férfiből állott. Egyike azoknak az okos embereknek, a kik ehhez a körhöz tartoznak, elnevezte azt „a pétervári társaság lelkiösmereté”-nek. Alexandrovics Alexej rendkívül nagyrabecsülte ezt a kört, és Anna, a ki annyira bele tudta élni magát mindenbe, pétervári életének mindjárt legelső időszakában, ebben a körben is talált barátokat. De most, hogy Moszkvából visszatért, ezt a kört kiállhatatlannak találta. Úgy tetszett neki, hogy ő is, meg a többiek is, valamennyien csak alakoskodnak, s annyira rosszul érezte és únta magát ebben a társaságban, hogy a mennyire csak tehetette, ritkán járt el Ivanovna Lidia grófnéhoz.

Végre a harmadik kör, a melyben Annának összeköttetései voltak, a tulajdonképpeni világ, — a bálók, az ebédek, a fényes öltözékek világa volt, az a világ, a mely félkézzel az udvarba kapaszkodik, nehogy a félvilág közelébe süljedjen, a melyről ennek a körnek a tagjai azt hitték, hogy gyűlölik, de a melynek ízléséhez az ő ízlésük nemcsak hasonló, hanem teljesen azo-

nos volt. A kapocs, mely őt ehhez a körhöz fűzte, unokatestvérének a felesége, Tverszkája Betszi hercegné volt, a kinek százhuszezer rúbel évi jövedelme volt, s a ki attól a pillanattól kezdve, hogy Anna a világban megjelent, megszerette őt, járt utána, és belevonta őt a maga körébe, miközben Ivanovna Lidia grófné körét lemosolyogta.

— Majd ha megöregszem és megcsúnyulok, én is olyan leszek, — mondotta Betszi, — de magának, ily fiatal és szép nőnek, még korán van abba a „szegényekházá“-ba bevonulni.

Eleinte Anna amennyire lehetett, kerülte Tverszkája hercegnének ezt a világát, mert ez egyrésről az ő anyagi helyzetét meghaladó áldozatokat kívánt, de meg mert amúgy is többre becsülte azt az első kört; de Moszkvából való visszatérése után fordulat állott be. Elkerülte szigorúbb erkölcsi alapokon álló barátait s a nagy világba kezdett járni. Itt találkozott Vronszkij-val, s e találkozások alkalmával izgalmas öröm fogta el. Különösen gyakran találkozott Vronszkij-val Betszinél, a ki született Vronszkája s a grófnak unokatestvére volt. Vronszkij mindenütt ott volt, a hol csak Annával találkozhatott, s a mikor csak szerit tehetette, beszélt neki a szerelméről. Semmi különös alkalmat nem adott neki erre, de azért valahányszor találkozott vele, mindannyiszor lángrollobbant a lelkében annak az emelkedett hangulatnak az érzése, a mely akkor, ott a vasúti kocsiban, a mikor őt először megpillantotta, erőt vett rajta. Ő maga is érezte, hogy láttára öröm csillant föl a szemeiben és mosolyra húzta az ajkait, de nem volt képes az örömnek ezeket a kitoréseit elfojtani.

Az első időben Anna őszintén azt hitte, hogy neheztel rá, a mért őt üldözi; de mikor kevéssel azután, hogy Moszkvából visszatért, elment egy estélyre, a hol azt remélte, hogy találkozik vele, és nem volt ott, abból a lehangoltságból, mely erőt vett rajta, tisztán megértette, hogy ámitotta magát, hogy ez az üldözés nemcsak hogy nem kellemetlen neki, sőt hogy ebben összpontosúl életének minden érdekessége.

A hírneves énekesnő akkor énekelt másodszor, s az egész előkelő világ ott volt a színházban.

A mint Vronszkij a legelső sorban lévő székéről megpillantotta unokatestvérét, be se várva a felvonás-közt, bement a páholyába.

— Nos, miért nem jött el ebédre? — kérdezte tőle Betszi. — Csodálkozom a szerelmeseknek ezen az éleslátásán, — tette hozzá mosolyogva és olyan halkán, hogy csak ő hallhatta: — *ő sem volt ott*. De jöjjön el opera után.

Vronszkij kérdő pillantást vetett rá. Betszi lehajtott a fejét, ő pedig egy mosolylyal mondott neki köszönetet és odaült mellé.

— Milyen jól emlékszem még a gúnyolódásaira! — folytatta Betszi herczegné, a ki különös kedvét lelte abban, hogy ennek a szenvedélynek a fejlődését figyelemmel kísérje. — Hova lettek vajon! Maga meg van fogva, kedvesem.

— Egyebet se kívánok, mint hogy meg legyek fogva, — felelt Vronszkij, szokott nyugodt és kedélyes mosolyával. — Ha van panaszra okom, úgy csak az, hogy, az igazat bevallva, nagyon is kevésbé vagyok megfogva. Már kezdem veszteni a reményemet.

— Hát ugyan miféle reménye lehetne? — kérdezte Betszi, a ki bántott a dolog: — *entendons nous . . .*

De a szemeiben apró szikrák csillantak föl, a melyek elárulták, hogy nagyon jól, és éppen úgy, mint ő, tisztában van vele, hogy miféle reménye lehet.

— Semmiféle, — mondotta Vronszkij mosolyogva és sűrű fogait mutogatva. — Bocsánat, — tette hozzá, s miután kivette a kezéből a látcsövet, meztelen vállain keresztül elkezdte nézegetni a szemközi páholyosort, — Attól tartok, hogy nevetségessé teszem magamat.

Nagyon is jól tudta, hogy Betszi és a nagyvilági emberek szemeiben egyáltalában nem forgott fönn annak a veszedelme, hogy nevetségessé legyen. Nagyon jól tudta, hogy ezeknek a szemeiben csak annak a boldogtalan szerelmesnek a szerepe lehet nevetségés, a ki lányba, vagy egyáltalában szabad nőbe szerelmes; de annak az embernek a szerepében, a ki férjes asszony

után jár, s bármibe kerüljön is, még az életét is képes rátenni, hogy őt házasságtörésre csábítsa, — hogy az ilyen szerepben van valami szép és magasztos, s ezért soha se válhatik nevetségessé, s éppen azért a bajusza alatt settenkedő büszke és vidám mosolylyal tette le a látszóvet s nézett az unokahúgára.

— De hát mért nem jött el ebédre? — kérdezte Betszi, gyönyörködve benne.

— Ezt el kell mondanom. El voltam foglalva, de mivel? Százat, ezeret teszek rá, hogy nem találja ki. Kibékítettem egy férjet azzal, a ki a feleségét megsértette. De igazán!

— Ugyan, és csakugyan ki is békítette?

— Csaknem.

— No ezt igazán el kell mondania, — felelt a grófnő és fölkelt. — Jöjjön be majd felvonásközben.

— Nem lehet; a francia színházba megyek.

— A Nilsson miatt? — kérdezte Betszi rémülten, a ki a világért nem tudta volna Nilssont egy kardalosnőtől megkülönböztetni.

— Mit csináljak? Találkozóm van ott, még mindig ebben a békéltetési ügyben.

— Boldogok a békéltetők, mert övék a mennyek országa, — mondotta Betszi, eszébe jutván, hogy hallott egyszer valakitől valami ehhez hasonlót. — Nos, akkor hát üljön le, és mondja el, mi az?

Ezzel megint leült.

V.

— A dolog egy kissé csiklandós, de annyira kedves, hogy borzasztó kedvem van elmondani, — szolt Vronszkij, rápillantva mosolygó szemeivel. — Neveket nem említtek.

— Majd én kitalálom, annál jobb.

— Hallgassa csak: megy két vidám fiatal ember...

— Természetesen tiszték a maga ezredéből?

— Nem mondtam, hogy tiszték, hanem egyszerűen két fiatal ember, a ki az imént reggelizett.

— Értsd: becsípett.

— Lehet. Tehát, a legvidámabb hangulatban mennek ebédre egyik társukhoz. Egyszerre látják, hogy bérkocsiban egy csinos nő éri utól őket, megfordul, és — nekik legalább úgy tetszett, — int nekik és mosolyog rájuk. Természetesen mindketten utána. Rohannak, a hogy' csak bírnak. Legnagyobb meglepetésükre a csinos nőcske kocsija ugyanannak a háznak a kapuja előtt áll meg, a melybe ők igyekeznek. A nőcske fölszalad a felső emeletre. Ők ketten csak rövid fátyola alól kivillanó piros ajkait és gyönyörű kis lábacskáit látják.

— Olyan érzéssel meséli ezt a dolgot, hogy nekem úgy tetszik, a kettő közül az egyik — maga.

— Mit mondott csak az imént? Tehát a fiatal emberek bemennek a társukhoz, a hol búcsúebédre hivatalosak. Ott azután csakugyan jócskán isznak, tán többet is a kelleténél, mint az már a búcsúebédeken szokás. Ebédközben kérdezősködnek, hogy ki lakik a házban a felső emeleten. Senki se tudja, s arra a kérdésekre, laknak-e odafönn *mamsellek*? — csak az inas felel és azt mondja, hogy laknak bizony elegen. Ebéd után a fiatal emberek bevonulnak a házigazda dolgozószobájába, s levelet írnak az ismeretlenek. Szenvedélyes levelet, tele vallomásokkal, s maguk viszik föl, hogy megmagyarázzák szóval is azt, a mi a levélből esetleg nem volna egészen világos.

— Mit mesél nekem ilyen ocsmányságokat? Nos?

— Csöngetnek. Kijön a szobaleány, átadják neki a levelet, s biztosítják róla, hogy mind a ketten olyan szerelmesek, hogy ott hálnak meg legott az ajtóban. A szobaleány elképpedésében beszédbe ereszkedik velük. Egyszerre megjelenik egy kolbászkákhoz hasonló pofaszakállal ékes úr, pirosan, mint a rák, kijelenti, hogy a feleségén kívül senki se lakik a házban, és kikergeti mindkettőjüket.

— Honnan tudja, hogy az illetőnek pofaszakállja van és hogy ez a pofaszakáll kolbászkákhoz hasonló?

— Hiszen hallja. Most voltam ott békíteni őket.

— Nos, és aztán?

— Most jön a legérdekesebb. Kiderül, hogy egy

boldog párról van szó, a címzetes tanácsosról és a címzetes tanácsosnéról. A címzetes tanácsos panaszi emel, belőlem pedig békéltető lesz, még pedig milyen! Biztosíthatom, róla, hogy Talleyrand hozzám képest semmi.

— De hát miben állott a nehézség?

— Halgassa csak . . . Mi persze bocsánatot kérünk, a mint illik: „Kétségbe vagyunk esve, kérjük, bocsássa meg ezt a szerencsétlen félreértést“. A pofaszakállas címzetes tanácsos kezd engedni, de persze ő is kifejezést akar adni az érzelmeinek, s a mint elkezd, tűzbejön, gorombaságokkal áll elő, s megint csak nekem kell előszednem összes diplomáciai képességeimet. „Azt megengedem, hogy az ő eljárásuk nem szép, de vegye tekintetbe a félreértést s az ő fiatalságukat; aztán meg a fiatal emberek csak kevéssel azelőtt reggeliztek. Hiszen tudja. Egész lelkükből szánják-bánják, a mit cselekedtek, s kéri, hogy bocsássa meg a bűnüket“. A címzetes tanácsos megint megpuhul. „Ám legyen, gróf, én kész vagyok megbocsátani, de azt beláthatja, hogy arról van szó, hogy az én feleségem, az én feleségem, a ki tisztességes asszony, kiteszi magát holmi tacsókó, holmi gaff . . . üldözésének, durvaságának, és arczatlanságának . . .“ Persze a két „tacsókó“ szintén ott volt, most hát békítsem ki őket! Megint előállok hát egész diplomáciámmal, s persze, éppen mikor már a vége felé közeledik a dolog, az én címzetes tanácsosom újra elkezd gorombáskodni, nekipirúl, a pofaszakállá égnék meredezik, belőlem meg megint kicsordúlnak a diplomáciai finomságok.

— No ezt önnek is el kell mondania! — fordúlt oda Betszi egy hölgyhöz, a ki éppen akkor lépett a páholyba. — Olyan pompásan mulattam . . . — Nos tehát, bonne chance, — tette hozzá a legyezőtől szabad ujját Vronszkij felé nyújtva, s vállának egy mozdulatával lerázta magáról ruhaderekának kissé felcsúszott gallérját, hogy mikor megint a lámpavilágra s a világ szemei elé kerül, a mint illik, megint csaknem teljesen meztelen legyen.

Vronszkij elment a francia színházba, a hol csak-

ugyan találkozója volt az ezredparancsnokával, a ki egyetlen előadást se mulasztott el a francia színházban, — hogy beszéljen vele a békéltetésről, mely őt már harmadnapja foglalkoztatta és mulattatta. A dologba bele volt keverve Petriczkij, a kit szeretett, s egy másik pompás fiú és kitünő bajtárs, a ki csak nemrég került az ezredébe, Kedrov herczeg. De legfőképpen bele voltak keverve az ezred érdekei.

Mind a ketten Vronszkij századában szolgáltak. Venden címzetes tanácsos fölkereste az ezredparancsnokot és panaszt emelt nála azok ellen a tisztek ellen, a kik a feleségét megsértették. Fiatal felesége, a mint Venden elmondta, — mindössze féléve volt házas, — az anyjával a templomban volt, s egyszerre rosszul kezdte magát érezni, a mi bizonyos állapotának volt a következése, és nem bírván tovább állni, az első bérkocsin, mely az útjába akadt, hazahajtatott. Ekkor vették őt üldözőbe a tisztek, ő megijedt, és ettől még rosszabbul lévén, fölszaladt a lépcsőn, haza. Maga Venden, mikor a törvényszéktől hazajött, csöngetést és hangokat hallott s kiment és látva levéllel kezükben a részeg tiszteket, kituszkolta őket. A bűnösökre szigorú büntetést kért.

— Nem, bármit mond is, — szólott az ezredparancsnok Vronszkijhoz, a kit maga elé idéztetett, — Petriczkij lehetetlenné teszi magát. Nem múlik el hét, valami história nélkül. S ez a tisztviselő nem hagyja annyiban a dolgot, hanem megy vele tovább.

Vronszkij tisztán látta az egész ügy teljes vígasztalanságát, hogy itt párbajról szó se lehet, s hogy mindent el kell követni az iránt, hogy a címzetes tanácsost megpuhítsák, s a dolgot elsimítsák. Az ezredparancsnok éppen azért hívatta magához Vronszkijt, mert okos és gavallér embernek, s a mi a fő, olyannak ösmerte őt, a ki sokra tartja az ezred becsületét. Meghányták-vetették a dolgot s abban állapotok meg, hogy Petriczkijnek és Kedrovnak el kell menniök Vronszkijval ahhoz a címzetes tanácsoshoz, és bocsánatot kell kérniök tőle. Az ezredparancsnok és Vronszkij, mind a ketten tisztában voltak vele, hogy Vronszkij neve és a szárnysegédi szalag nagyban hozzá fognak járulni a címzetes tanácsos meg-

puhításához. És csakugyan, ez a két szer, legalább részben, hatásosnak bizonyult; de a békéltetés eredménye még mindig kétséges maradt, mint a hogy' Vronszkij elbeszélte.

A francia színházba érkezve Vronszkij az ezredparancsnokkal félrevonult a folyosóra, és elmondta neki a sikert, illetve a kudarcot. Mindent megfontolva, az ezredparancsnok elhatározta, hogy ezúttal következmények nélkül hagyja a dolgot, de azután, csupa élvezetből kikérdezte Vronszkijt a találkozás részletei felől és jó darabig nem tudott magához térni, mikor hallotta Vronszkij elbeszélését arról, a mint a valamelyest megbékült címzetes tanácsos, eszébe jutván az eset részletei, megint tűzbejött, és a mint Vronszkij a békítés utolsó szavait mérlegelve megint visszavonult s Petriczkijt toltá az előtérbe.

— Csúnya egy história, de mulatságos. Kedrov csak nem verekedhetik meg ezzel az úrral! De hát csakugyan olyan rettenetesen tűzbejött? — kérdezte mosolyogva. — Milyen volt ma Clair!? Csuda! — mondotta az új francia színészl. — Akárhányszor látja az ember, mindennap más. Ilyesmire is csak a francziák képesek.

VI.

Betszi hercegné az utolsó felvonást be sem várva, távozott a színházból. Alig volt ideje, hogy bemenjen az öltözőjébe, behintse hosszúkás és sápadt arczát rizsporral, letörölje, rendbeszedje magát s a teát a nagy fogadószobába rendelje, máris egymásután érkeztek a kocsik a Balsaja Morszkáján lévő hatalmas palotája elé. A vendégek kiszálltak a széles följárónál, s a kövér kapus, a ki a nagy üvegajtó mögött reggelenként a járó-kelők épülésére ujságot szokott olvasni, zajtalanul kinyitotta ezt az óriási ajtót, s egymásután eresztette be rajta az érkezőket.

Az egyik ajtón a ház gondosan megfésült, és fölfrissített arczú asszonya, a másikon pedig a vendégek, csaknem egy és ugyanabban a pillanatban léptek a boly-

hos szőnyegekkel ékes és sötétfalú nagy fogadóterembe, melynek közepén a gyertyák fényétől csillogóan fehér asztalkendővel leborított, pazarul világított asztal állott, rajta ezüst szamovár és áttetsző porcellán teakészlet.

A ház úrnője odaült a szamovár mellé és lehúzta a keztyűit. A társaság két részre oszolva, a szamovár és a ház úrnője mellett, s a fogadóterem másik végén, egyik nagykövet fekete bársonyruhás és fekete szemöldökű szép felesége körül helyezkedett el a szinte láthatatlan inasok segítségével idestova húzgált székeken. A társalgás, melyet minduntalan üdvözlések, köszöntések, teával való kínálások szakítottak félbe, az első pillanatokban, mint rendesen, ingadozott, mintha tárgyat keresett volna, a melynél megállapodják.

— Mint színésznő rendkívül szép; látszik, hogy Kaulbachot tanulmányozta, — mondotta egy, a nagykövetné társaságából való diplomata, — észrevették, úgy-e, a mint elesett...

— Oh, kérem, csak ne beszéljünk Nilssonról! Újat úgy se' lehet mondani róla, — szólott egy kövér, pirosarcú, konty és szemöldök nélkül való szőke hölgy, a ki ócska selyemruhába volt öltözve. Ez a hölgy Mjachkája herczegné volt, a ki híres volt együgyűségéről, darabos modoráról, s a kit enfant terrible-nek kereszteltek el. Mjachkája herczegné a két társaság közt a közepen volt, és mindkét felé figyelve, hol az egyiknek, hol a másiknak a társalgásában vett részt. — Ma éppen három embertől hallottam már ugyanazt a mondást, Kaulbachról, mintha csak összebeszéltek volna. Nem tudom ugyan: miért, de úgy látszik, nagyon megtetszett nekik ez a mondás.

Ez a megjegyzés megakasztotta a társalgást, s megint új tárgyat kellett kieszelni.

— Meséljen nekünk valami mulatságosat, de ne rosszat, — szólott a nagykövet felesége, a ki valóságos mestere volt annak a könnyed társalgásnak, a melyet az angol small-talk-nak mond, s a diplomatához fordult, a ki maga se tudta, mit kezdjen.

— Azt mondják, hogy ez nagyon nehéz, s hogy csak az a mulatságos, a mi rossz, — szólalt meg ez,

mosolyogva. — De megpróbálom. Csak adjon tárgyat. Minden a tárgyon múlik. Ha megvan adva a tárgy, kicsifrázni már könnyű. Sokszor elgondolom, hogy a múlt század híres társalgói most ugyancsak zavarban volnának, ha okosan akarnának beszélni. Hiszen annyira beleűntünk már mindenbe, a mi okos...

— Régi dolog, — szolt közbe a nagykövet felesége mosolyogva.

A társalgás kellemesen kezdődött, de éppen azért, mert nagyon is kellemes volt, csakhamar fönnaakadt. Nem maradt egyéb hátra, mint az igazi tárgyhoz, a leszóláshoz folyamodni, a mely sohase hagyja cserben az embert.

— Nem találják, hogy Tuskevicsben van valami XV. Lajosból? — szólalt meg a nagykövet, szemeivel egy szép, szöke fiatal ember felé intve, a ki ott állott az asztal mellett.

— De igen! Egy stylben van a fogadóteremmel, azért is jár ide olyan sokat.

Ez a társalgás tartotta magát, mert czélzásokkal, de olyasmiről beszéltek, a miről ezen a helyen nyiltan nem lehetett beszélni, tudniillik Tuskevicsnek a ház úrnőjéhez való viszonyáról.

Ezalatt a társalgás a szamovár mellett s a ház úrnője körül, miután egy darabig szintén a három elmaradhatatlan tárgy: a társaságbeli legutolsó ujság, a színház és az embertársak leszólása közt ingadozott, végre mégis csak az utóbbi, vagyis a leszólás mellett állapodott meg.

— Hallották már, hogy Malytiscseva, — nem a leány, hanem az anyja, — szintén diable rose jelmez: csináltat magának!

— Lehetetlen! Nem, ez roppant kedves!

— Csak azon csodálkozom, hogy okos asszony létere, — mert hiszen nem ostoba, — nem látja, mennyire nevetséges.

Mindenkinek volt egy-egy szava a boldogtalan Malytiscseva elítélésére és kigúnyolására, és vígan patogott a társalgás, akár a lángra lobbant farakás.

Betszi herczegné férje, egy kedélyes kövér úr és szenvedélyes metszetgyűjtő, hallván, hogy a feleség-

nek vendégei vannak, mielőtt a klubba ment volna, benézett a fogadószobába. A puha szőnyegeken nesztelenül odalépett Mjachkája herczegnéhez.

— Nos, hogy' tetszett önnek Nilsson? — kérdezte.

— No, de így meglepni az embert! Hogy' megijesztett! — felelt a herczegné. — Kérem, velem ne beszéljen operáról, hiszen nem is konyít a zenéhez. Jobb lesz, ha én ereszkedem le önhöz, s a majolikáiról meg a metszeteiről kezdek beszélni. Micsoda kincset vásárolt már megint ott a zsibvásáron?

— Akarja, hogy megmutassam? De hiszen amúgy sem ért hozzá.

— Mutassa meg. Valamelyest beletanultam azoknál a, hogy' is hívják őket . . . bankáréknál . . . Nagyon szép metszeteik vannak. Nekünk is megmutatták.

— Micsoda, maguk voltak Schützburgéknál? — kérdezte a ház úrnője a szamovár mellől.

— Voltunk, ma chère. Meghívtak az urammal ebédre, s elmondták, hogy ezen az ebéden csak a mártás ezer rúbelbe került, — mondotta Mjachkája herczegnő jó hangosan, mert érezte, hogy mindenki csak ő rá figyel, — pedig valami utálatos, zöldesszínű kotyvalék volt. Erre aztán nekem is meg kellett hívnom őket, csináltam nekik mártást nyolczvanöt kopejkért, s mind nagyon meg voltak vele elégedve. Ezer rúbeles mártásokat én nem tudok készíteni.

— Páratlan egy teremtés! — mondotta a ház úrnője.

— Csudálatos! — szólt valaki más.

A hatás, a melyet Mjachkája herczegné a beszédjével elért, mindig páratlan volt, s ennek a hatásnak a titka abban rejlett, hogy ha nem beszélt is mindig olyan talpraesetten, mint most, de mindig egyszerű és okos dolgokat mondott. Abban a társaságban, a melyben ő élt, az effajta beszédek olyan hatást keltett, akár a legszellemesebb élcz. Mjachkája herczegné nem tudta fel fogni, hogy miért van ez így, de hogy úgy van, azt tudta, és ki is aknáztá.

Miután Mjachkája herczegnének a beszéde alatt mindenki ő rá figyelt, úgyannyira, hogy a társalgás a

nagykövet felesége körül is fönnakadt, a ház úrnője egy kalap alatt akarván egyesíteni az egész társaságot, odafordult a nagykövet feleségéhez:

— Csakugyan nem parancsol több teát? Talán átjönne ide mihozzánk.

— Nem, jól ülünk mi itt nagyon, — felelt a nagykövet felesége mosolyogva és folytatta a megkezdett társalgást.

A társalgás nagyon kellemes volt. Kareninékről, a férjről meg a feleségéről pletykáltak.

— Anna moszkvai tartózkodása óta nagyon megváltozott. Van benne valami furcsa, — mondotta egyik barátnője.

— A változás elsősorban abban van, hogy magával hozta Vronszkij Alexej árnyékát, — jegyezte meg a nagykövet felesége.

— Nos és? Grimmnek van egy meséje: egy emberről szól, a kinek nincs árnyéka, a kit megfosztottak az árnyékától. S ez büntetés volt valamiért. Sohase tudtam megérteni, miben van itt a büntetés. De asszony-nak, úgy látszik, kellemetlen, ha nincs árnyéka.

— Igen, de azok az asszonyok meg, a kiknek van árnyékuk, rendszerint rossz véget érnek, — szólott Anna barátnője.

— De rossz nyelve van, — jegyezte meg Mjachkája hercegné, a mint ezeket a szavakat hallotta. — Karenina remek egy asszony. Az urát nem szeretem, de őt nagyon.

— Hát az urát miért nem szereti? Olyan kiváló ember, — szólott a nagykövet felesége. — Az uram azt mondja, hogy kevés ilyen kormányférfiú van Európában.

— Az én uram is azt állítja, de én nem hiszem, — mondotta Mjachkája hercegné. — Ha az uraink nem is beszéltek volna róla, mi azért megláttuk volna, hogy' áll a dolog; én szerintem Alexandrovics Alexej egyszerűen ostoba. Ezt persze csak suttogva mondom . . . Úgy-e, hogy előbb-utóbb minden kisül? Azelőtt, mikor rámparancsoltak, hogy őt okosnak tartsam, folyton kutattam s arra lyukadtam ki, hogy magam vagyok ostoba, a miért nem tudom fölfedezni benne az okosságot; most

pedig, alig hogy kimondtam, hogy: *ostoba*, de csak sutogva, egyszeriben tiszta lett a dolog, nemde?

— Ejnye de gonosz ma!

— Legkevesbbé se. Nincs más mód rá. Kettőnk közül valamelyik ostoba. S azt tudják, hogy ezt magamagáról csak még se' mondhatja az ember.

— A helyzetével senki sincs megelégedve, de az eszével igen, — jegyezte meg a diplomata, egy francia verset idézván.

— Úgy van, ez az, — fordult hozzá Mjachkája herczegné szaporán. — De Annát azért nem hagyom. Olyan pompás, kedves teremtés. Mit csináljon, ha mindenki szerelmes belé, s a nyomában van, mint az árnyék?

— De hiszen eszem ágában sincs, hogy őt azért elítéljem, — mentegetőzött Anna barátnője.

— Az, hogy nekünk senki se jár a nyomunkban, mint az árnyék, ez még nem jelenti azt, hogy jogunk van mások fölött pálczát törni.

Mjachkája herczegnő, miután Anna barátnőjét illeténmódon, érdeme szerint, letárgyalta, fölkel s a nagykövet feleségével együtt csatlakozott ahhoz az asztalhoz, a hol a porosz királyról folyt a társalgás.

— Ugyan kiről pletykáztok ott? — kérdezte Betszi.

— Kareninékről. A herczegné Alexandrovics Alexejt jellemezte, — felelt a nagykövet felesége s mosolyogva leült az asztalhoz.

— Kár, hogy nem hallottuk, — szólta a ház úrnője, az ajtó felé pillantva. — No, végre maga is itt van! — fordult oda mosolyogva a belépő Vronszkijhoz.

Vronszkij nemcsak hogy ösmerte mindazokat, a kiket itt talált, de naponta találkozott is valamennyiükkel, s azért olyan fesztelenséggel lépett be, a minővel az olyan emberekhez szokás belépni, a kiket csak az imént hagyott el az ember.

— Hogy honnan jövök? — felelt a nagykövet feleségének a kérdésére. — Mitévő legyek, be kell valianom. A Bouff-ból. Tán századszor voltam ott, de mindig új élvezetet találtam. Valami gyönyörű! Tudom, hogy ez szégyen; de az operában alszom, itt pedig az utolsó pillanatig ott ülök és mulatok. Ma . . .

Megnevezett egy francia színésznőt és el akart mondani róla valamit, de a nagykövet felesége tréfás szörnyűködéssel félbeszakította.

— Csak kérem, egy szót se arról a szörnyetegről.

— No jó, nem szólok, annyival is inkább, mert hiszen azt a szörnyeteget mindenki ösmeri.

— El is járna oda mindenki, ha épp úgy divatban volna, mint az opera, — tette hozzá Mjachkája herczegné.

VII.

Az ajtó felől léptek hallatszottak és Betszi herczegné, tudván, hogy Karenina jön, rápillantott Vronszkijra, a ki az ajtóra nézett, s valami furcsa és új kifejezés jelent meg az arcán. Örömmel, merően, de egyúttal bátortalanul bámult a belépőre és lassan fölkelt. Anna belépett a fogadóterembe. Mint mindig, most is rendkívül egyenesen tartotta magát, s a nélkül, hogy tekintetének az irányát megváltoztatta volna, gyors, határozott és könnyed lépteivel, a melyek őt más, nagyvilági hölgyek föllépésétől annyira megkülönböztették, megtette azt a pár lépést, a mely őt a ház úrnőjétől elválasztotta, kezét szorított vele, elmosolyodott, s ezzel a mosolylyal rápillantott Vronszkijra is. Vronszkij mélyen meghajtotta magát, és széket tolt oda hozzá.

Anna csak fejbólintással felelt, elpirult és elkomolyodott. De szaporán integetve az ösmerőseinek és megszorogatva a feléje nyújtott kezeket, csakhamar a ház úrnőjéhez fordult.

— Lidia grófnénál voltam s korábban akartam jönni, de elüldögéltem nála. Ott volt Sir John is. Nagyon érdekes ember.

— Oh, az az a hittérítő, úgy-e?

— Igen. Rendkívül érdekes dolgokat beszélt az indiai életről.

A társalgás, a melyet Anna megérkezése megszakított, mint az elfújt lámpa lángja, újra föllobbant.

— Sir John! Igen, Sir John. Találkoztam vele. Nagyon szépen beszél. Vlaszjevna egészen szerelmes belé.

— Hát az vajon igaz, hogy a fiatalabb Vlaszjeva férjhez megy Topovhoz?

— Igen, azt mondják, befejezett dolog.

— Én csak a szülőket csodálom. Azt mondják, szerelmi házasság.

— Szerelmi? Micsoda özönvízelőtti gondolatai vannak magának! Ki beszél manapság szerelemről? — mondotta a nagykövet felesége.

— Mitévők legyünk? Ez az ostoba, régi divat még mindig tartja magát, — jegyezte meg Vronszkij.

— Annál rosszabb azoknak, a kik ehhez a divathoz alkalmazkodnak. Én csak józan házasságokat ösmerek, a melyek boldogok.

— Igen, csakhogy milyen sokszor megesik, hogy az ilyen józan házasságról elszáll a boldogság, mint a por, még pedig attól, hogy megjelenik az a szerelem, a melynek a jogosultságát nem ösmerték volt el, — mondotta Vronszkij.

— De hiszen voltaképpen azt nevezzük józan házasságnak, a mikor már mindakét fél kitombolta magát. Olyan ez, mint a vörheny. Át kell esni rajta.

— Akkor előbb meg kell tanulni épp úgy beoltani a szerelmet, mint a himlőt.

— Én fiatal koromban szerelmes voltam egy sekrestyésbe, — mondotta Mjachkája hercegné. — De igazán nem tudom, mi hasznom volt belőle.

— Nem, én tréfán kívül azt hiszem, ahhoz, hogy az ember a szerelmet megösmerje, előbb tévedni kell aztán megjavulni, — szólt Betszi hercegné.

— Még a házasság után is? — kérdezte a nagykövet felesége tréfásan.

— A megbánásra sohase késő, — felelt a diplomata egy angol közmondással.

— Hiszen ez az, — kapta föl Betszi, — tévedni kell és megjavulni. Hát magának mi a véleménye erről? — fordult oda Annához, a ki ajkain alig észrevehető mosolylyal, szóltanul hallgatta ezt az egész beszélgetést.

— Én azt hiszem, — szólott Anna, lehúzott keztyűivel játszva, — én azt hiszem, ha áll az, hogy ahány

fej, annyi ész, akkor áll az is, hogy ahány szív, annyi-féle szerelem.

Vronszkij Annára nézett és szorongó szívvel leste, mit fog mondani. Mint valami fenyegető veszedelem után, akkorát sóhajtott, mikor Anna ezt a pár szót kiejtette.

Anna egyszerre odafordult hozzá:

— Levelet kaptam Moszkvából. Azt írják, hogy Scserbaczkája Kiti nagyon beteg.

— Lehetséges? — kiáltott föl Vronszkij elkomorodva.

Anna szigorú pillantást vetett rá.

— Ez magát nem érdekli?

— Ellenkezőleg, nagyon is. Ha szabad tudnom, mit írnak róla? — kérdezte.

Anna fölkelt és odament Betszihez.

— Kérek egy csésze teát, — mondotta, s megállt a széke mellett.

Mialatt Betszi a teát töltötte, Vronszkij odalépett hozzá.

— Mit írnak tulajdonképpen? — ismételte.

— Sokszor elgondolom, hogy a férfiak nem is tudják, mi az a nemtelenség, s mégis mindig beszélnek róla, — mondotta Anna, a nélkül, hogy felelt volna neki. — Már rég meg akartam mondani magának, ... — tette hozzá, s pár lépéssel odament és leült egy albumokkal telerakott szögletes asztalhoz.

— Nem egészen értem szavainak a jelentését, — mondotta, miközben odanyújtotta neki a csészét.

Anna odapillantott maga mellé a pamlagra, mire ő legott leült.

— Igen, már rég meg akartam mondani magának, — szólott, a nélkül, hogy ránézett volna: — maga nem szépen, sőt csúnyán, nagyon csúnyán viselte magát.

— Hát én tán nem tudom, hogy csúnyán viseltem magamat? De ki az oka, hogy így történt?

— És ezt ugyan mért mondja nekem? — kérdezte Anna, szigorú tekintettel.

— Hiszen tudja, hogy miért, — felelt Vronszkij bát-

ran és örömmel, miközben találkozott a tekintetével s le nem vette róla a szemeit.

Nem ő, hanem Anna jött zavarba.

— Ez csak azt mutatja, hogy magának nincs szíve, — szólott Anna. De a pillantása azt mondta, hogy tudja, hogy van szíve, s éppen azért fél is tőle.

— Az, a miről az imént beszélt, csak tévedés volt, nem pedig szerelem.

— Jusson eszébe, hogy én megtiltottam, hogy ezt a csúnya szót kiejtse, — mondotta Anna összerendezve; de legott megérezte, hogy ezzel az egyetlen szóval: *megtiltottam*, elárulta, hogy bizonyos jogokat követel magának vele szemben, s éppen ezért buzdítja őt arra, hogy szerelemről beszéljen. — Ezt már régen meg akartam magának mondani, — folytatta, elszántan a szeme közé nézve, és szinte lángolva az arcját perzselő piroságtól, — és most csakis azért jöttem ide, mert tudtam, hogy itt van. Eljöttem megmondani magának, hogy ennek véget kell vetni. Én soha, senki előtt se pirultam, maga meg belevisz engem abba, hogy bűnösnek érezzem magamat valamiben.

Vronszkij ránézett, s meglepte őt arcának új, szinte átszellemült szépsége.

— Mit akar hát tőlem? — kérdezte egyszeriben és komolyan.

— Azt akarom, hogy menjen el Moszkvába és kérjen bocsánatot Kititől, — mondotta.

— Ezt maga nem akarja, — felelt Vronszkij.

Látta, hogy csak azt mondja, a mit magára erőszakol, nem pedig azt, a mit voltaképpen akar.

— Ha, — a mint állítja, — csakugyan szeret engem, — suttogetta, — akkor tegye meg, hogy nyugodt lehessenek.

Vronszkij arca szinte sugárzani kezdett.

— Mintha bizony nem tudná, hogy maga nekem az egész életem; de nyugalmat, azt én nem tudok magának adni. Magamat, a szerelmemet, . . . azt igen. Nem is tudom magát és magamat külön elképzelni. Maga és én, az előttem egy. És én se magára, se másra nézve nem látom a nyugalom lehetőségét. Látom a lehetőségét a kétségbeesésnek, a boldogtalanságnak . . . vagy látom a

lehetőségét a boldogságnak, még pedig milyen boldogságnak!... Vagy ez tán nem lehetséges? — tette hozzá szinte rebegeve; de Anna azért meghallotta.

Minden lelkijerjét arra összpontosította, hogy ki mondja azt, a mit ki kellene mondania; de e helyett csak rajtafelejtette szerelemmel teljes pillantását és nem szólt semmit.

„No tessék! — gondolta magában ujongva Vronszkij. — Akkor, a mikor már-már kétségbeestem, a mikor úgy tetszett, hogy mindennek vége, — tessék! Szeret. S be is vallja, hogy szeret.“

— Akkor tegye még az én kedvemért, ne mondjon soha többé ilyeneket s legyünk jó barátok, — mondotta, szavakkal; de a pillantása egészen mást mondott.

— Barátok mi nem leszünk soha, ezt maga is tudja. De hogy vajon a legboldogabb vagy a legboldogtalanabb emberek leszünk-e, ez tisztán a maga kezében van.

Anna valamit akart mondani, de Vronszkij megelőzte:

— De hiszen én csak egyet kérek: jogot kérek arra, hogy remélhessek és győtrődhessen, mint mostan; de ha még ez is lehetetlen: parancsoljon rám, hogy eltűnjek, s el fogok tűnni. Nem fog többé látni, ha terhére van a jelenlétem!

— Elűzni én nem akarom magát.

— Csak ne csináljon semmi változást. Hagyjon mindent úgy, a mint van, — mondotta reszkető hangon. — De ott jön az ura.

Csakugyan, ebben a perczben lépett a terembe Alexandrovics Alexej, az ő nyugodt és otromba járásával.

Egy pillantást vetett a feleségére és Vronszkijra, odament a ház úrnőjéhez, leült egy csésze tea mellé, s szokott lassú és mindig tisztán hallható hangján elkezdett beszélni, ösmert tréfás modorában kikezdvén valakit.

— Az ön Rambouillet-je egészen teljes, — mondotta, a társaságon végignézve, — csupa grácia és múzsa.

De Betszi hercegné nem szenvedhette ezt a hangot, ezt a *sneering*-et, mint a hogy' ő nevezte, s mint afféle okos háziasszony, tüstént belevitte őt egy komoly eszmecszerébe, az általános védkötelezettségről. Alexandrovics Alexej hamarosan belemelegedett a társalgásba, s most már komolyan védelmébe vette az új ukázt Betszi hercegnével szemben, a ki megtámadta.

Vronszkij és Anna még mindig a kis asztalnál ültek.

— Kezd a dolog kissé illetlen lenni, — suttogta egy hölgy, a szemével Karenina, az ura és Vronszkij felé mutatva.

— Nos, mit mondtam, — felelt Anna barátnője.

De nemcsak ezek a hölgyek, hanem csaknem valamennyien, a kik ott voltak, sőt Mjachkaja hercegné és maga Betszi hercegné is, ismételten odapillantottak a társaságból szinte kivált párocskára, mintha zavarta volna őket a dolog. Egyedül Alexandrovics Alexej nem nézett arra egyetlen egyszer sem, és semmi sem volt képes a figyelmét a megkezdett érdekes beszélgetéstől elvonni.

Betszi hercegné, mikor ezt az általános kellemetlen benyomást észrevette, más valakit ültetett oda a maga helyére, hogy Alexandrovics Alexejt tovább hallgassa, ő pedig odament Annához.

— Mindig csodálkozom azon a világosságon és szabatoságon, a melylyel az ura magát kifejezi, — mondotta. — Még a legtranscendentábilisabb fogalmak is érthetőkké lesznek, a mikor ő beszél.

— Oh igen! — hagyta jóvá Anna, a boldogság mosolyától sugározva, bár egy árva szót sem értett abból, a mit Betszi mondott. Átment a nagy asztalhoz és belevegült az általános társalgásba.

Alexandrovics Alexej egy félórácska mulva odament a feleségéhez és megajánlotta neki, hogy menjenek együtt haza; de ő, a nélkül, hogy ránézett volna, azt felelte, hogy itt marad vacsorára. Alexandrovics Alexej meghajtotta magát és kiment.

Karenina kocsisa, egy bőrköntösös, vén és poczakos tatár, csak alig-alig tudta megfékezni az át meg át fázott, szürke nyergest, mely szinte toporzékolt a föl-

járó előtt. Egy ott ácsorgó inas kinyitotta az ajtót. A kapus a külső ajtónál állott. Arkágyevna Anna, miközben gyors kis kezével kiszabadította a ruhája ujjának a csipkéit, melyek bundájának egyik kapcsába beleakadtak volt, félrebillentett fejjel és elragadtatással hallgatta azt, a mit Vronszkij, a ki őt lekísérte, beszélt.

— Maga voltaképpen semmit sem mondott; s én nem is kívánok semmit, — mondotta Vronszkij, — de azt tudja, hogy nekem nem barátság kell, az én számomra csak egy boldogság lehet az életben, az az egyetlen szó, a melyet maga annyira nem szeret... igen, a szerelem...

— Szerelem... — ismételte lassan, valami belső hangon, s miközben azzal a kapocszal bíbelődött, legott hozzátette: — már csak azért se szeretem ezt a szót, mert én rám nézve nagyon is sokat jelent, sokkal többet, mint képzeli, — s belenézett az arczába. — A viszontlátásra!

Kezet nyújtott neki s gyors és ruganyos léptekkel elsuhant a kapus mellett s eltűnt a kocsiban.

A pillantása, kezének az érintése, szinte égette Vronszkijt. Megcsókolta a tenyerét azon a helyen, a hol ő megérintette volt, s boldogan ment haza abban a tudatban, hogy ezen az egy mai estén sokkal közelebb jutott céljának az eléréséhez, mint az egész utolsó két hónapban.

VIII.

Alexandrovics Alexej semmi különöset és semmi illetlent se látott abban, hogy a felesége Vronszkijval külön asztalnál ült, és élénken társalgott vele valamiről; de a mint észrevette, hogy ezt mások ott a fogadószobában furcsának és illetlennek találták, egyszerre ő is annak fogta föl. Elhatározta tehát, hogy szóvá teszi a dolgot a felesége előtt.

Alexandrovics Alexej, miután hazatért, bement a dolgozószobájába, leült a karosszékébe, ott, a hol a papírvágó-késsel meg volt jelölve, felütötte a papizmusról szóló könyvet, s mint rendesen, olvasott vagy egy óra-

hosszat; csak néha törülte meg a kendőjével magas homlokát, s rázta meg a fejét, mintha ki akart volna úzni belőle valamit. A szokott órában fölkel, és rendbehozta éjjeli öltözékét. Arkágyevna Anna még nem volt otthon. A könyvvel a hóna alatt fölment; de ma este, a hivatalos ügyekre vonatkozó szokott gondolatok és kombinációk helyett a feleségével volt tele a feje, és valami kellemetlenséggel, a mi vele történt. Szokása ellenére nem feküdt az ágyba, hanem összekulcsolt kezeit hátratéve, elkezdett föl és alá járni a szobákban. Nem tudott lefeküdni, mert érezte, hogy előbb föltétlenül még egyszer át kell gondolnia ezt az ujonnan fölmerült körülményt.

Alexandrovcics Alexej nem volt féltékeny. Meggyőződése szerint a féltékenységek csak sérti a nőt, s az embernek bizalommal kell lennie a felesége iránt. Hogy miért kell bizalommal lenni iránta, vagyis, hogy miért kell teljesen meggyőződve lennie arról, hogy fiatal felesége mindenkor csak őt fogja szeretni, azt nem kérdezte meg magától; de nem tapasztalt bizalmatlanságot, éppen mert bizalommal volt iránta, s mert rátukmálta magára, hogy ennek így kell lenni. Most pedig, ámbátor az a meggyőződése, hogy a féltékenységek szégyenletes érzések, és hogy az embernek bizalmának kell lennie, nem ingott meg, mégis úgy érezte, hogy valami nem logikus és értelmetlen valamivel áll szemtől szembe, s nem tudta, mit kelljen tennie. Alexandrovcics Alexej szemtől-szemben állott az étellel és annak a lehetőségével, hogy a felesége ő kívülre még mást is szeret, s ezt nagyon ostobának és érthetetlennek találta, mert ez maga volt az élet. Alexandrovcics Alexej teljes világéletében a hivatalos körökben élt és dolgozott, a melyeknek csak az élet tükröződéseihez volt köziük. És mindannyiszor, ahányszor magával az étellel összeütközésbe jött, félreállott. Most olyasféle érzés vett rajta erőt, a minőt az az ember érezhet, a ki nyugodtan ballag keresztül egy szakadékon átvezető hídon, és egyszerre észreveszi, hogy a híd szét van szedve s örvény tátong alatta. Ez az örvény volt — maga az élet, a híd pedig az a mesterkéltség, a melyet Alexandrovcics Alexej élt. Most először bukkantak föl előtte annak a lehetőségével kapcsolatos kérdé-

sek, hogy a felesége mást is szerethet, és szinte megremült tőlük.

A nélkül, hogy levetközött volna, szokott egyenletes lépteivel járt föl és alá az egyetlen lámpával világított ebédlő recsegő parkettjén, a sötét fogadószoba szőnyegén, a melyben csak a pamlag fölött függő, s nemrég készült arczképről verődött vissza egy kis fény, és a felesége szobájában, a melyben két szál gyertya szórt gyér világosságot rokonainak és barátnőinek az arczképeire, és az íróasztalán heverő s jól ismert apró csecsebecsékre. A felesége szobáján keresztül eljutott a hálószoba ajtajáig, a honnan visszafordult.

Sétájának minden fordulójánál, s legtöbbszörre a világos ebédlő parkettjén, megállt és így szólt magában: „Igen, a dolgot föltétlenül el kell intézni, a végére kell járni, meg kell mondanom róla a véleményemet s az elhatározásomat.“ Ezzel visszafordult. „De hát mit mondjak meg voltaképpen? Micsoda elhatározásomat közöljem vele?“ — kérdezte magától a fogadószobában, és nem talált rá választ. „Végre is, — tette föl a kérdést a felesége szobájában, mielőtt megfordult volna, — hát mi történt? Semmi. Anna sokáig beszélgetett vele. Nos és? Hát nem sok mindenkivel beszélhet-e egy nő a nagy világban? Aztán meg féltékenynek lenni annyit tesz, mint magát is, őt is lealacsonyítani“, — mondotta magában, mikor belépett a felesége szobájába; de ez az okoskodás, a melynek azelőtt akkora súlya volt előtte, most úgyszólván semmit se nyomott a latban. S a hálószoba ajtajától megint visszafordult a terembe; de alig hogy belépett a sötét fogadószobába, valami hang azt súgta neki, hogy nem úgy áll a dolog, s hogy ha mások észrevették, kell valaminek lenni a dologban. S az ebédlőben megint így szólott magában: „Igen, a dolgot föltétlenül el kell intézni, meg kell mondanom róla a véleményemet...“ A fogadószobában, mielőtt megfordult volna, megint azt kérdezte: de hát hogyan? Azután meg ezt: de hát mi is történt voltaképpen? A felelet az volt, hogy: semmi, mire megint megemlékezett arról, hogy a féltékenység olyan érzés, mely a feleségét lealacsonyítja; a fogadószobában pedig ismét csak meggyő-

ződött róla, hogy mégis csak van a dologban valami. A gondolatai, épp úgy, mint a teste, valóságos körforgást végeztek, a nélkül, hogy valami újra bukkantak volna. Ezt ő is észrevette, megdörzsölte a homlokát és leült a felesége szobájában.

Itt, a mint az asztalára nézett, a melyen legfölül egy malachitlapos puffiansc és egy megkezdett levél hevert, egyszerre megváltoztak a gondolatai. Elkezdett gondolkozni ő róla, s arról, a mit gondol és érez. Először is élénken elképzelte az ő életét, gondolatait és vágyait, s azt a gondolatot, hogy neki egészen külön élete lehet, sőt kell is, hogy legyen, olyan rettenetesnek találta, hogy sietett azt kiverni a fejéből. Ez volt az az örvény, a melybe rettenetes volt belepillantania. Egy másik lény gondolat- és érzésvilágába belehelyezkedni, Alexandrovics Alexej előtt teljesen ösmeretlen szellemi tevékenység volt. S ezt a szellemi tevékenységet ő káros és veszedelmes képzelgésnek tartotta.

„Az egészben az a legborzasztóbb, — hogy éppen most, a mikor az én ügyem a vége felé közeledik (arra a tervre gondolt, a melynek a megvalósításán most fáradozott), s a mikor teljes nyugalomra és összes lelki-erőimre szükségem volna, — éppen most szakad rám ez a képtelen izgalom. De mitévő legyek? Én nem vagyok azok közül az emberek közül való, a kik kiállják ugyan a nyugtalanságot és az izgalmat, de arra már nincs erejük, hogy a szeme közé nézzenek.“

— Meg kell fontolnom és el kell döntenem a dolgot, s elvetnem a gondját, — mondotta hangosan.

„Az ő érzelmeire, valamint az arra vonatkozó kérdések, vajon mi történik és mi történhetik az ő lelkében, nem tartoznak rám, ez az ő lelkiismeretbeli dolga, mely a vallás keretébe vág“, — mondotta magában, s arra a tudatra, hogy megtalálta azt a fogalomkört, a melyhez ez az újonnan fölmerült körülmény tartozik, nagy megkönnyebbülést érzett.

„És így, — szólott magában Alexandrovics Alexej, — az ő érzelmeire s több effélére vonatkozó kérdések, ezek az ő lelkiismeretének a kérdései, a melyekhez ne-

kem semmi közöm se lehet. Az én kötelességem egészen világosan körvonalozva van. Mint a család feje, olyan személy vagyok, a kinek kötelessége a családot vezetni, s a kit ezért felelősség is terhel; kötelességem rámutatni a veszedelemre, a melyet látok, inteni, sőt esetleg erőszakhoz is nyúlni. Kötelességem ezt neki megmondani.“

És Alexandrovics Alexej fejében tisztán kialakult mindaz, a mit a feleségének majd mondani fog. De a mint a mondanivalót még egyszer átgondolta, csak azon sajnálkozott, hogy háziügyekben és ilyen észrevétlen módon kell pocsékolnia az idejét s a szellemi erőit; de mindamellet, tisztán és szabatosan, mint valami jelentés, kialakult a fejében az elmondandó beszéd formája és teljes beosztása. „A következőket kell megmondanom neki: először a társadalmi vélemény és illendőség jelentőségének a magyarázata; másodsor a házasság jelentőségének vallási szempontból való kifejtése; harmadszor, a mennyiben szükséges, utalás arra a szerencsétlenségre, mely ebből kifolyólag a fiát érheti; negyedszer, utalás az ő maga boldogtalanságára.“ S a kezeit, tenyerével lefelé összekulcsolva, Alexandrovics Alexej a terem közepén megállt.

A lépcsőn női léptek közeledtek. Alexandrovics Alexej egyet nyújtózott, mire az ujjai az izületükben megroppantak.

Ez a művelet, — a kezek összekulcsolása és az ujjak megropogtatása, — mely nem volt egyéb rossz szokásnál, mindig megnyugtatta őt, és belezökkentette abba a határozottságba, a melyre most oly nagy szüksége volt. A kapuban egy érkező kocsi dübörgése hallatszott. Alexandrovics Alexej a terem közepén megállt.

A lépcsőn női léptek közeledtek. Alexandrovics Alexej, beszédére teljesen elkészülve állt ott, s összekulcsolt kezeivel kinyújtózva, leste, nem roppan-e még valami. Az egyik ujjá csakugyan megroppant.

Már a lépcsőről behallatszó könnyed léptek zaja előtt megérezte a közeledését, s bár teljesen meg volt elégedve a beszédével, mégis megborzadt a küszöbönálló magyarázgatástól.

IX.

Anna lehorgasztott fejfel s a kámzsája bojtjaival babrálva közeledett. Az arcza átható fénynyel csillogott; de ez a fény nem volt derült, — inkább a sötét éjszakában pusztító tűzvész rémes fényére emlékeztetett. Mikor az urát megpillantotta, fölemelte a fejét, s mintha most ébredt volna föl, elmosolyodott.

— Te még nem vagy az ágyban? No, ez Isten csodája! — mondotta, levetette a kámzsáját, s a nélkül, hogy megállt volna, ment tovább az öltözőjébe. — Alexandrovics Alexej, ideje lefeküdni, — tette hozzá már onnan belülről.

— Anna, beszédem van veled.

— Velem? — kérdezte csodálkozva, kijött és rámeresztette a szemeit. — Vajon mi az? Miről van szó? — kérdezte és leült. — Hát csak rajta, beszéljünk, ha olyan sürgős. Bár jobb volna aludni.

Anna csak beszélt, a mi a nyelvére jött, s maga is csodálkozott rajta, mikor hallotta, hogy milyen jól tud hazudni. Milyen egyszerűek és természetesek voltak a szavai, és mennyire valószínűvé tudta tenni, hogy egyszerűen csak aludni kívánkozik! Úgy érezte magát, mintha a hazugság áthatlan vértjébe lett volna öltözve. Érezte, hogy valami láthatatlan erő segíti és támogatja.

— Anna, figyelmeztetnem kell téged, — szólt az ura.

— Figyelmeztetned? — kérdezte Anna. — Ugyan mire?

Olyan egyszerűen, olyan vidáman nézett maga elé, hogy a ki nem ösmerte őt úgy, mint az ura, az semmi mesterkéeltséget se vehetett észre szavainak sem a hangjában, sem a jelentésében. De ő reá nézve, a ki ösmerte őt, a ki tudta, hogy ha csak öt perczel később is feküdt le a szokottnál, ezt ő már észrevette, és megkérdezte az okát, ő reá nézve, a ki tudta, hogy minden örömét, vídamságát és bánatát tüstént közölni szokta vele, ő reá nézve nagyon sokat jelentett az, hogy most látnia kellett, a mint sehogy sem akar tudomást venni az ő állapotáról,

s egy árva szót sem akar elejteni magáról. Láta, hogy a lelke feneke, mely azelőtt mindig tárva volt, most el volt zárva előtte. Sőt a hangjából még azt is kivette, hogy ez legkevésbé sem ejtette őt zavarba, sőt mintha egyenesen így szólt volna hozzá: igenis, el van zárva, s ennek így kell lenni, s így is lesz ezután. És olyan érzés fogta el most, a minőt az az ember érezhet, a ki hazatérve, zárva találja a lakását. „No, lehet, hogy tán még megkerül a kulcs“, gondolta magában Alexandrovics Alexej.

— Figyelmeztetni akarlak, — mondotta halk hangon, — hogy meggondolatlanságod és könnyelműséged által esetleg ürügyet szolgáltatatsz a világnak arra, hogy rólad beszéljen. A Vronszkij gróffal ma este folytatott nagyon is élénk társalgásod, (határozottan és nyugodtan tagolva ejtette ki ezt a nevet), máris magára vonta a figyelmet.

Alexandrovics Alexej csak beszélt és belenézett a mosolygó, és a maguk kifürkészhetetlenségében rá nézve most rettenetes szemekbe, s már beszédközben érezte szavainak teljes céltalanságát és hiábavalóságát.

— Te mindig ilyen vagy, — felelt Anna, mintha az utolsó szavakat kivéve, éppenséggel semmit sem értene abból, a mit hallott. — Hol az nincs kedvedre, ha unatkozom, hol meg az, ha mulatok. Most nem unatkoztam. Tehát ez az, a mi bánt?

Alexandrovics Alexej összerezte s összekulcsolta a kezeit, hogy megropogtassa őket.

— Jaj, kérlek, csak ne ropogtasd az ujjaidat, tudod, hogy nem szenvedhetem, — mondotta Anna.

— Anna, vajon te vagy-e az? — mondotta Alexandrovics Alexej halkán, s erőt vevén magán, megszakította kezeinek megkezdett mozdulatát.

— De hát mi lelt? — kérdezte Anna őszinte és furcsa csodálkozással. — Mit akarsz tőlem?

Alexandrovics Alexej elhallgatott s kezével megdörzsölte a homlokát és a szemeit. Azt látta, hogy a helyett, a mit cselekedni akart, hogy tudniillik visszatartsa a feleségét egy, a világ fölfogása szerint: ballépéstől, önkéntelenül is azon ütközött meg, a mi voltaképpen

a felesége lelkiismeretbeli dolga volt, s így valami képzelt fal ellen viaskodott.

— Én csak a következőket akarom neked mondani, — folytatta hideg nyugalommal, — és kérek, légy szíves meghallgatni. Én, a mint te is tudod, a féltékenységet sértő és lealázó érzésnek tartom, s azért nem is engedem magamat soha általa vezéreltetni; de vannak az illendőségnek bizonyos szabályai, a melyeket nem lehet megszegni büntetlenül. Ma, én ugyan nem vettem észre, de az után a benyomás után ítélve, a melyet az egész társaságon tapasztaltam, észrevették valamennyien, hogy nem viselted magadat egészen úgy, a mint kellett volna.

— Komolyan mondom, semmit sem értek az egészből, — szólt Anna vállat vonva. „Neki tökéletesen mindegy, — gondolta magában. — De a társaságban észrevették, s ez bántja őt.“ — Talán beteg vagy, Alexandrovics Alexej, — tette hozzá, fölkelt s az ajtó felé indult; de az ura pár lépést tett előre, hogy föltartóztassa.

Olyan csúnya és sötét volt az arcza, a minőnek Anna még sohase látta. Megállott hát és hátraszegve a fejét, gyors kezeivel elkezdte kiszedegetni a hajából a hajtűket.

— Nos, hadd hallom, mi lesz, — mondotta nyugodtan és gúnyosan. — Sőt mondhatom, érdeklődéssel hallgatom, mert nagyon szeretném tudni végre, hogy miről van szó.

Csak beszélt, és maga is csodálkozott azon a természetes, nyugodt és közvetlen hangon, a melyen beszélt s azokon a válogatott szavakon, a melyeket használt.

— Ahhoz, hogy érzelmeidnek minden részletébe behatoljak, nincsen jogom, de hiábavalónak, sőt károsnak is tartanám, — szólalt meg Alexandrovics Alexej. — Ha az ember úgy a lelkében vájkál, gyakran hoz napfényre olyan dolgokat, a melyek, jobb volna, ha észrevétlenül maradnának. Az érzelmeid, — az a te lelkiismereted dolga; de én úgy magam előtt, mint te előtted és az Isten előtt is köteles vagyok rá, hogy téged a kötelességeidre figyelmeztesselek. A mi életünket nem az emberek

fűzték össze, hanem az Isten. Ezt a köteléket csak bűn szakíthatja széjjel, az ilyesfajta bűn pedig maga után szokta vonni a büntetését.

— Semmit sem értek az egészből. Jaj, Istenem, mennyire szeretnék már aludni! — mondotta és szaporán babrált a hajával, a még benmaradt hajtüket keresgélve benne.

— Anna, az Isten szerelméért, ne beszélj így, — szólt Alexandrovics Alexej szelíden. — Lehet, hogy tévedek, de hidd el, hogy a mit mondok, azt magamért és te érted egyaránt mondom. Hiszen az urad vagyok és szeretlek.

Anna arcza megtisztult egy pillanatra és kialudt a tekintetében az a gúnyos szikra; de a *szeretlek* szó megint megzavarta. Gondolta magában: „Szeret? Hát tud ő szeretni? Ha nem hallotta volna, hogy van a világon szerelem, nem is használta volna ezt a szót soha. Hiszen fogalma sincs róla, mi a szerelem.“

— Alexandrovics Alexej, komolyan mondom, nem értem, — ismételte. — Mondd meg nyíltan, mit akarsz...

— Bocsáss meg, hadd fejezzem be. Én szeretlek téged. De itt nem én rólam van szó; a főszemélyek itt — a fiúnk és te. Ismétlem, könnyen meglehet, hogy teljesen hiábavalóknak és nem helyénvalóknak fogod találni a szavaimat; lehet, hogy tévedésből származnak. Ha csakugyan így van, akkor bocsánatot kérek tőled. De ha te magad is úgy érzed, hogy van, habár csak a legcsekélyebb alapjuk is, úgy arra kérlek, fontold meg jól a dolgot, s ha így sugallja a szíved, tégy vallomást nekem . . .

Alexandrovics Alexej maga se vette észre, hogy egészen mást mondott, mint a mire készült.

— Nekem nincs mit vallanom. De meg . . . — tette hozzá gyorsan s csak nagynehezen tudta visszatartani a nevetést, — igazán ideje aludni.

Alexandrovics Alexej fölsóhajtott, s a nélkül, hogy csak egy szót is szólta volna többet, bement a hálószobába.

Mikor Anna utána ment, ő már feküdt. Az ajkai szigorúan össze voltak szorítva, s a szemei rá se pillantot-

tak. Anna lefeküdt az ágyába s minden pillanatban várta, hogy megint beszédbe ered vele. Tartott is tőle, de meg kívánta is, hogy úgy legyen. De Alexandrovics Alexej hallgatott. Anna sokáig gondolt rá, utóbb teljesen meg- feledkezett róla. Egészen másra kezdett gondolni, maga előtt látta őt, és érezte, a mint erre a gondolatra megtel- lett a szíve izgalommal és bűnös örömmel. Egyszerre nyugodt és egyenletes szuszogást hallott. Az első pillan- atban, mintha maga Alexandrovics Alexej is megijedt volna a maga szuszogásától, elhallgatott; de vagy két lélekzetvételt kihagyva, újra fölhangzott a szuszogás egyenletes nyugalommal.

— Késő, már késő, — suttogta Anna mosolyogva. Sokáig feküdt ott mozdulatlanul, nyitott szemekkel, a melyeknek a csillogását, úgy tetszett neki, még ő maga is látta a sötétben.

X.

Ettől az időtől fogva Alexandrovics Alexej és a fe- lesége számára egészen új élet kezdődött. Semmi külön- nös nem történt. Anna, mint mindig, eljárt a nagyvilágba, különösen gyakran fordult meg Betszi hercegnőnél, s mindenütt találkozott Vronszkijval. Alexandrovics Alexej látta ezt, de nem tehetett ellene semmit. Minden olyan kísérletével, mely arra irányult, hogy őt a helyzet meg- beszélésére hívja ki, Anna valami derült értelmetlenség- nek áthatlan falát állította szembe. Külsőleg minden ugyanaz volt, de egymáshoz való benső viszonyuk tel- jesen megváltozott. Alexandrovics Alexej, a ki az állami tevékenység terén olyan erős ember volt, itt teljesen gyöngének érezte magát. Mint a bika, alázatosan lehor- gasztott fejjel várta a bárdot, mely, mint érezte, ott le- begett a feje fölött. Valahányszor erre kezdett gondolni, úgy érezte, hogy még egy kísérletet kell tennie, hogy jóssággal, gyöngédséggel és rábeszéléssel még van re- mény, hogy megmentheti, észretérítheti őt, és nap-nap után készülődött, hogy majd beszél vele. De ahányszor csak elkezdett vele beszélni, érezte, hogy a gonoszság- nak és a hamisságnak az a szelleme, mely Annán ural-

kodott, őt is hatalmába kerítette, s egyáltalában nem úgy szólott hozzá, a hogy' voltaképpen szólani akart. Önkéntelenül is a tréfálkozás szokott hangján beszélt, mintha gúnyolódnék azon, a ki esetleg így beszélne. Ezen a hangon pedig lehetetlen volt megmondania azt, a mit monдания kellett volna.

XI.

Az, a mi Vronszkijra nézve csaknem egy egész esztendő óta, életének minden addigit pótló, egyetlen és kizárólagos vágya volt; az, a mi Anna előtt a boldogságnak egy lehetetlen, irtózatoss, de annál bűnösebb ábrándja volt, ez a vágy valóra vált. Vronszkij sápadtan, remegő állal állott ott mellette és könyörgött neki, hogy nyugodjék meg, bár hogy miben és mitől, azt maga se' tudta.

— Anna! Anna! — ismételte reszkető hangon, — Anna, az Istenért!...

De minél hangosabban beszélt, Anna annál mélyebbre horgasztotta le valamikor büszke és vidám, most azonban szégyenkező fejét, s teljesen összetörve, a pamagról, a melyen ült, lefordult a földre, a lábaihoz; ha Vronszkij meg nem fogja, lerogy a szőnyegre.

— Én Istenem! Bocsáss meg nekem! — szólott zokogva s a keblére szorította Vronszkij kezét.

Annyira hibásnak és bűnösnek érezte magát, hogy nem tehetett egyebet, mint hogy megalázkodjék és bocsánatért esedezzen; ő rajta kívül pedig most senki se volt az életben s így hozzá intézte bocsánatért való rimázkodását. A mint rápillantott, szinte testileg is érezte megaláztatását, s nem tudott többet szólni. Vronszkij pedig azt érezte, a mit a gyilkos érezhet, mikor látja a testet, melyet ő fosztott meg az élettől. Ez az élettől megfosztott test az ő szerelmük, az ő szerelmüknek első időszaka volt. Volt valami iszonyatos és visszataszító az arra való visszaemlékezésben, hogy mi is az voltaképpen, a mit a szégyennek evvel a borzalmasan nagy árával fizettek meg. A lelki meztelenségén érzett szégyen

súlya nehezedett rá, s ez átragadt Vronszkijra is. De minden iszonyat ellenére is, a mit a gyilkos a meggyilkolt teste fölött érez, darabokra kell vágni, el kell rejtetni ezt a testet s ki kell használni azt, a mit a gyilkos gyilkosságával szerzett.

És a gyilkos, haraggal, szinte szenvedélylyel eltelve, veti rá magát erre a testre, s rángatja, vagdossa; így tett ő is, és csókokkal borította el Anna arczát és vállait. Anna csak szorongatta a kezét és meg se mozdult. Igen, ezek a csókok voltak azok, a mit e szégyen árán megvásároltak. „Igen, és ez a kéz, a mely örökre az enyém lesz, — az én büntársamnak a keze.“ Főlemelte ezt a kezét és megcsókolta. Vronszkij térdre ereszkedett s látni akarta az arczát, de Anna eltakarta és nem szólt semmit. Végre, mintha erőt vett volna magán, fölkelt és eltaszította őt magától. Az arca még mindig olyan szép volt, de annál szánalmasabb.

— Mindennek vége, — mondotta. — Most már rajtad kívül nincs semmim. Ne feledd.

— Nem feledkezhetem meg arról, a mi nekem az életem. Ennek a boldogságnak egyetlen pillanatáért . . .

— Micsoda boldogság! — szólt Anna undorral és iszonyattal, mely Vronszkijra is átragadt. — Az Istenért, szót se, szót se többet.

Gyorsan fölkelt és félrehúzódott tőle.

— Szót se többet, — ismételte, s arczán a hideg kétségbeesésnek reá nézve furcsa kifejezésével vált el tőle. Érezte, hogy ebben a pillanatban képtelen szavakba foglalni a szégyennek, az örömnök s az új életbe való belépéstől való rémületnek az érzését, s nem is akart beszélni róla, nehogy gyarló szavaival ezt az érzést meggyalázza. De később, még másnap, harmadnap is, nemcsak hogy nem talált szavakat, a melyekkel ezeknek az érzelmeknek teljes szövevényességét kifejezhette volna, de még gondolatai sem akadtak, a melyek révén magában megfontolhatta volna mindazt, a mi a lelkét nyomta.

Igy szólott magában: „Nem, most nem tudok erről gondolkozni; később tán, majd ha nyugodtabb leszek.“ Csakhogy ez a gondolatok számára való nyugodtság sohase következett be; valahányszor fölbukkant a fejé-

ben az a gondolat, hogy mit cselekedett, mi lesz most vele, s mit kellene tennie, rémület fogta el s legott elűzte magától ezeket a gondolatokat.

— Később, később, — mondogatta, — majd ha nyugodtabb leszek.

Viszont álmában, a mikor nem volt hatalma a gondolatain, a maga teljes és szörnyű meztelenségében tárt föl előtte a helyzete. Volt egy álma, mely csaknem minden éjjel meglátogatta. Azt álmodta, hogy egyszerre mindketten az urai voltak s elhalmozták őt gyöngédségükkel. Alexandrovics Alexej, miközben kezeit csókolta, sirt s azt mondotta: milyen jó most! Vronszkij Alexej is ott volt, s ő is az ura volt: ő pedig csak azon csodálkozott, hogy ez olyan lehetetlennek látszott eddig előtte, s mosolyogva magyarázgatta nekik, hogy ez most így sokkal egyszerűbb, s hogy most mindketten boldogok és elégedettek. De ez az álom, mint a lidércznyomás nehezedett rá a lelkére, s rémülten ébredt föl belőle.

XII.

Levin az első időben, azután, hogy Moszkvából visszatért, a mikor még mindannyiszor összerezsent és elpirult, valahányszor a kapott kosár szégyene az eszébe jutott, így szólott magában: „Ugyanígy pirultam és reszkettem, s éppen így mindent elveszettnek hittem, a mikor egyest kaptam a physikából, és megbuktam; éppen így elveszettnek hittem magamat, mikor egy dolgot, melyet a húgom bízott rám, elrontottam. Nos és? — most, hogy elmúltak az évek s ezek a dolgok eszembe jutnak, csak azon csodálkozom, hogy' tudott engem az ilyesmi elkészeríteni. Ugyanígy lesz evvel a szomorúsággal is. Múlik majd az idő, s teljesen közönyössé leszek iránta.“

De elmúlt három hónap s még mindig nem lett közönyössé iránta, s épp oly fájdalommal gondolt vissza rá, akár csak az első napokban. Nem bírt megnyugodni, mert bár oly régóta ábrándozott a családi életről, s anyyira érettnék tartotta rá magát, még mindig nőtlen volt,

s tán távolabb állott a házasságtól, mint valaha. Maga is fájdalmasan érezte, úgyszintén azok is, a kik körülötte voltak, hogy az ő korában már nem jó az embernek egyedül lenni. Eszébe jutott, a mint Moszkvába való elutazása előtt egyízben így szólott volt Nikoláj nevű juhászához, egy naivlelkű parasztemberhez, a kivel szeretett olykor elbeszélgetni: „Nos hát, Nikoláj! Meg akarok házasodni“, s a mint Nikoláj, mintha olyasmiről lett volna szó, a mihez semmi kétség se fér, sietve így felelt neki: „Rég ideje volna már, Dmitrics Konsztantin“. De a házasság most messzebb volt tőle, mint valaha. A hely le volt foglalva, s most, mikor úgy képzeletben megpróbált az ismerős leányok közül valaki mást állítani arra a helyre, érezte, hogy ez teljességgel lehetetlen. Ezenkívül a visszaemlékezés a kosárra és arra a szerepre, a melyet ő az egész dologban játszott, még a szégyen érzésével is gyötörte őt. Bárhogy' mondogatta is magának, hogy ő az egész dologban éppenséggel nem hibás, ez a visszaemlékezés, más, ehhez hasonlóan szégyenletes visszaemlékezésekkel egyetemben mindig megrezzentette és pirulásra készítette. Mint minden más ember múltjában, az övében is voltak olyan rossz cselekedetek, a melyekért kellett, hogy furdalja a lelkiismeret; de a más cselekedetekre való visszaemlékezések távolról sem gyötörték annyira, mint ez az egyetlen jelentéktelen és szégyenletes visszaemlékezés. Ezek a sebek sohase hegedtek be. S ezek mellé a visszaemlékezések mellé most még a kapott kosár és az a szánalmas helyzet is sorakozott, a melyben ő mások előtt azon az estén lehetett. De az idő és a munka megtette a magáét. A nyomasztó visszaemlékezéseket mind jobban és jobban elhomályosították benne a falusi élet jelentéktelennek látszó és mégis fontos eseményei. Hétről-hétre ritkábban jutott eszébe Kiti. Türelmetlenül várta a hírt, hogy már férjhez ment, vagy hogy a legközelebbi napokban férjhez fog menni, azt remélvén, hogy ez a hír, mint a foghúzás, egyszerűben teljesen meg fogja őt gyógyítani.

Ekközben beköszöntött a tavasz, kellemesen és gyönyörűen, a tavasz szokott várakozásai és csalódásai nélkül, egyike azoknak a ritka tavaszoknak, a melyek-

nek egyformán örül növény, állat és ember. Ez a gyönyörű tavasz még jobban föllelkesítette Levint s megerősítette őt abban a szándékában, hogy mindavval szakít, a mi elmúlt, s szilárd alapokra fekteti és teljesen függetlenül rendezi be a maga magános életét. Ámbár azok közül a tervek közül, a melyekkel a falujába visszatért, sokat nem valósított meg, de a legfontosabbat, az élet tisztaságát sikerült visszaállítania. Nem érezte többé azt a szégyent, mely a kudarczok után rendszerint gyötörni szokta, s bátran nézhetett az emberek szeme közé. Még februárban levelet kapott Nikolajevna Máriától, a melyben arról értesíti, hogy a Nikoláj egészsége rosszul áll, s hogy nem akarja magát gyógyíttatni. Erre a levélre Levin legott elutazott hozzá Moszkvába és sikerült őt rávennie, hogy orvoshoz forduljon, s elmenjen valami külföldi fürdőbe. Oly pompásan sikerült Nikolájt rábeszélnie, s a nélkül, hogy őt evvel föllingerelje, neki az útra pénzt kölcsönöznie, hogy ebben a tekintetben teljesen meg volt magával elégedve. A gazdaságon, mely tavasszal különösen nagy gondot igényelt, s az olvasáson kívül, Levin ezen a télen még egy gazdasági munka megírásába is belekapott, a melynek az volt az alapeszméje, hogy a gazdaságban a munkás egyénisége éppen úgy adott tényezőnek veendő, mint az éghajlat és a talaj, s hogy következésképpen a tudománynak a gazdaságra vonatkozó összes föltevésai nem pusztán a talaj és az éghajlat, hanem a talaj, az éghajlat s a munkás határozott és változhatatlan jellemének az adataiból vezetendők le. Úgy, hogy az élete a magányosság ellenére, vagy tán éppen a magányosság következtében, rendkívül tartalmas volt; csak néha érzett valami kielégítetlen vágyat arra, hogy a fejében kavargó gondolatokat Mihajlovna Agafján kívül mással is közölje, mert tudnivaló, hogy vele is nem ritkán vitatkozott természet- és gazdasági és különösen bölceleti kérdésekről; a bölcelet volt ugyanis Mihajlovna Agafjának egyik legkedvesebb tárgya.

A tavasz sokáig nem tudott kibontakozni. A nagybőjt utolsó heteiben derült és fagyos volt az idő. Napközben a napon olvadt, de éjjelenként hét fokra szál-

lott alá a hideg; olyan feneketlen volt a sár, hogy szekéren jártak az úttalan utakon. A húsvét aztán hóval köszöntött be. De ünnep másodnapján egyszerre langyos szél kerekedett, fölszállt a köd s három nap és három éjszaka szakadt a szeles, langyos eső. Negyednapra elállt a szél és sűrű, szürke köd ereszkedett alá, mintha csak a természetben történt változás titkait akarta volna eltakarni. Ebben a ködben eltakarodtak a vizek, megpatlant és elvonult a jég, gyorsabb rohanással siettek tova a zavarosan tajtékzó patakok, s estére a Krasznája Gorkán meghasadt a köd, báránnyelvékké foszlottak szét a fellegek, kiderült, s kibontakozott az igazi tavasz. Reggelre kelve a ragyogó nap hamarosan megolvastotta a vizeket takaró vékony jégkérget, s az egész langyos levegő szinte remegett az új életre támadt föld párolgásától. Kizöldült a tavalyi, s az ezernyi apró tüben kiserkedő fiatal fű, kipattantak a hófa, a ribizke- s a tapadó és fűszeres nyírfa rügyei, s az aranyos virággal teleszórt fiatal hajtások közt újra szabaddá lett méhek zümmögtek. Láthatatlan pacsirták daloltak a jégtől megtisztult tarlók s a zöldelő rétek bársonya fölött, az itt rekedt sötétbarna vízzel elborított laposak és mocsarak fölött fölajdultak a bibiczek, s tavaszi örömrivalgással darvak és vadlibák szálltak tova a magasban. Megbődült a réteken legelező s helyenkint még téli szőrrel takart marha, bégető és gyapjukat hullató anyjuk mellett görbelábú báránnyak futkostak, a tó partján jókedvű asszonynépség szava pattogott, az udvarok táján nagyokat döngtek az ekéket és boronákat tatarozó parasztok szekerczéi. Beköszöntött az igazi tavasz.

XIII.

Levin föl húzta nagy csizmáit, s ezúttal először nem a bundáját, hanem meleg posztókabátját, s átgázolva patakokon, melyek a napfényben csillogva, szeméit majd elvakították, hol jégen, hol ragadós sárban járva, kiment a gazdaságba.

A tavasz a szándékok és a tervezgetések időszaka. És Levin, mikor a házából kilépett, éppen úgy, mint ta-

vaszszal a fa, mely még nem tudja, hogy duzzadó rügyeibe zárt fiatal ágai és hajtásai hogyan és hova fognak fejlődni, maga se volt még egészen tisztában vele, hogy miféle vállalkozásokba fog most kedves gazdaságában belebocsátkozni, de érezte, hogy a legszebb tervekkel és szándékokkal van tele. Mindenekelőtt a marha-állományt ment el megnézni. A tehének, melyeket kieresztettek volt az alomudvarba, vedlett, sima szőrükkel csillogva sütkeztek a napon, s nagyokat bödülve kéredzkedtek ki a rétre. Miután Levin kigyönyörködte magát a teheneiben, melyeket tetőtől-talpig, a legapróbb részletekig ösmert, megparancsolta, hogy hajtsák ki azokat a rétre, az alomudvarba meg a borjakat eresszék ki. A csordás vidáman elszaladt, hogy készüljön ki a rétre. A csordás-asszonyok fölkapták a rokolyájukat, s meztelen, fehér lábaikkal, a melyeket még nem barnított volt meg a nap, a sárban gázolva, vesszővel a kezükben futkostak a tavaszi újongástól kapatos és bőgő borjak után s terelték őket ki az udvarra.

Miután megnézte az idei szaporulatot, mely rendkívül szép volt, — a korai borjak majd akkorák voltak, mint egy paraszt-tehén, Pava leánya pedig háromhónapos korára fölért egy esztendő tinóval, — Levin megparancsolta, hogy hozzanak ki egy vályút és tegyenek szénát a szénatartóba. De kisült, hogy azok a szénatartók, melyeket még az őszzel csináltak a télen nem használt alomudvar számára, összetörték. Elküldött az ácsért, a kinek az ő rendelkezései szerint most a cséplőgépen kellett volna dolgoznia. De kisült, hogy az ács a boronákat tatarozta, a melyeknek pedig már farsang hetében készen kellett volna lenniök. Ez nagyon bosszantotta Levint. Bosszankodott, hogy minduntalan ismétlődtek a gazdaságban ezek a rendetlenségek, a melyek ellen annyi esztendeig teljes erejével küzdött. A szénatartókat, melyekre télen nem volt szükség, mint megtudta, az igásjószág istállójába vitték, a hol aztán összetörték, mert gyöngén voltak összetákolva. Kiderült ebből azonkívül az is, hogy a boronákat és más egyéb gazdasági szerszámokat, a melyeket parancs szerint még a tél folyamán kellett volna megvizsgálni és kitatarozni, s a melyek

számára külön három ácsot fogadtak, nem voltak kitartozva, s a boronákat akkor javígtatták, a mikor már menni kellett volna boronálni. Levin elküldött az intézőért; de legott maga is elindult, hogy őt fölkeresse. Az intéző, a ki épp úgy ragyogott az örömtől, mint ezen a napon minden, kivarrott bárányszőr-bekecsben jött a szérius kert felől s egy szalmaszálat tördelt az ujjai közt.

— Miért nincs az ács a cséplőgépnél?

— Már tegnap akartam jelenteni: a boronákat kell rendbehozni. Nyakunkon a szántás.

— Hát a tél mirevaló?

— Mire kell most az ács?

— Hova lettek a borjú-állásból a szénatartók?

— Megmondtam, hogy vigyék a helyükre. De beszélhet az ember az ilyen népségnek! — fakadt ki az intéző, s legyintett a kezével.

— Nem az ilyen népségnek, hanem az ilyen intézőnek! — mondotta Levin fölpatpanva. — De hát akkor minek is tartom! — kiáltott rá. De eszébe jutván, hogy evvel semmire se megy, közepén abbahagyta a mondókáját, s csak fösóhajtott. — Nos hát, lehet-e már vetni? — kérdezte rövid szünet után.

— A Turkinán túl holnap vagy holnapután már lehet.

— És a here?

— Elküldtem Vaszilijt és Miskát, azok majd elvetik. Csak azt nem tudom, átjutnak-e a feneketlen sáron.

— Hány deszjatint?

— Hatot.

— Mért nem valamennyit? — kiáltott föl Levin.

Hogy csak hat deszjatint vetettek be herével és nem húszat, ez még bosszantóbb volt. Úgy az elmélet, mint a saját tapasztalatai szerint is, a here csak akkor volt szép, ha lehetőleg korán, csaknem hó alá vetették el. S ezt Levin soha nem tudta elérni.

— Nincs emberem. Mit csináljak ennyi emberrel? Ma is hárman nem jöttek el. Itt jön Szemjon...

— No, te is ott hagyhattad volna a szalmát,

— Ott is hagytam.

— Hát az emberek hol vannak?

— Öten tárgyát (ez annyit jelentett, hogy trágyát) kevernek. Négyen meg a zabot forgatják, hogy meg ne dohosodjék, Dmitrics Konsztantin.

Levin nagyon jól tudta, hogy ez a „hogy meg ne dohosodjék“ annyit jelentett, hogy a vetésre szánt angol zabot elrontották, — megint nem tették meg azt, a mit parancsolt.

— De hiszen még bőjtkor mondtam, hogy csöveket! ... — kiáltott föl.

— Tessék csak megnyugodni, mindent a maga idejében.

Levin bosszúsan legyintett a kezével, elment a lombárba, megnézte a zabot s visszatért az istállóhoz. A zab még nem romlott el. De a munkások lapátokkal forgatták, pedig egyszerűen le is ereszthették volna az alsó lombárba. Miután Levin ezt elrendelte, s a munkások közül kettőt elküldött a here-vetéshez, az intéző által gerjesztett haragja valamelyest lecsillapult. De meg a nap is olyan gyönyörű volt, hogy nem lehetett haragudni.

— Ignat! — kiáltott oda a kocsisnak, a ki felgyűrt ingujjal mosta a hintót a kútnál. — Nyergelj szaporán ...

— Melyiket parancsolja?

— Akár a Kõlpikot.

— Igenis.

Mialatt a lovát nyergelték, Levin megint magához intette a körülötte settenkedő intézőt, hogy megbéküljön vele, s elkezdett neki a küszöbönálló tavaszi munkákról és gazdasági terveiről beszélni.

A trágyahordást valamivel előbb kell kezdeni, hogy a korai szénagyűjtésig minden meglegyen. Az ekékkal azt a távolfekvő darab földet kell fölszántani, mely ugar-
nak marad. A szénát nem felesekkal, hanem napszámok-
sokkal kell lekaszáltatni.

Az intéző mindezt figyelmesen végighallgatta és szemlátomást erõlködött, hogy a gazda intézkedéseit helyeselje; a mellett azonban megint olyan reménytelen és szomorú képet vágott, a mely Levint, bár már nagyon jól ismerte, mindig fölháborította. Mintha csak azt mondta volna: ez mind szép és jó, egyébiránt, a mit az Isten ad.

Semmi se keserítette el Levint annyira, mint ez a modor, mely azonban minden intézőben megvolt, a ki csak megfordult nála. Valamennyien egyformán viselkedtek a szándékaival szemben, úgy, hogy most már nemhogy bosszankodott, de valósággal ekeseredett, s még nagyobb lelkesedést érzett magában arra, hogy evvel az ösmeretlen elemi erővel megküzdjön, a melyet nem is tudott másként megnevezni, mint: „a mit az Isten ad“, s a mely állandóan ellenszegült neki.

— Már a mennyire lehet, Dmitrics Konsztantin, — szólott az intéző.

— Hát aztán mért ne lehetne?

— Föltétlenül kell még vagy tizenöt munkást fogadni. De nem jönnek. Ma voltak ugyan itt, de fejenkint hetven rúbelt kérnek egy nyárra.

Levin elhallgatott. Megint szemben állott vele az az erő. Tudta, hogy akárhogy' próbálgatták is, negyven, harminczhét, harmincznyolcz munkásnál többet a mostani árak mellett nem fogadhattak; negyvenet fogadtak, de többet nem. Mindamellett megpróbált tovább küzdeni.

— Küldjenek el Szurába, Csefirovkába, ha nem jönnek. Keresni kell.

— Küldeni csak küldenék, — szólott Fedorovics Vaszilij. — De a lovaink is el vannak csigázva.

— Majd veszünk. Egyébiránt tudom én azt, — tette hozzá mosolyogva, — hogy maga mindent csak kicsinyel és rosszal; de az idén már nem engedem ám, hogy a maga feje után járjon. Magam intézek mindent.

— A mi azt illeti, azt tartom, eddig is nyitva voltak a szemei, Dmitrijevics Konsztantin. Nekünk csak jobb, ha mindenén rajt' a gazda szeme . . .

— Tehát a Berjozovij Doly mellett vetik a herét? Elmegyek és megnézem, — mondotta, s fölpattant Kolkpikra, a kis tömzsi fakóra, melyet a kocsis akkor vezetett elő.

— A folyón nem bír ám átmenni, Dmitrics Konsztantin, — kiáltott utána a kocsis.

— Akkor hát megyek az erdőn keresztül.

És Levin derék és pihent lovacskájának, mely

meg-meghorkant a tócsák fölött és buzgón belefeküdt a szárba, szapora ügetésével a sáros udvaron keresztül kilovagolt a kapun s a földekre ért.

Ha már a marha-állások közt s a baromfi-udvarban is jókedve volt Levinnek, úgy ez a jókedv künn a földeken csak fokozódott. Buzgón poroszkáló lovacskáján egyenletesen imbolyogva, s a hó és a levegő frissességével vegyes langyos illatot teli tüdővel élvezve, mikor a szétfolyó lábnyomokkal teleszórt, s itt-ott behorpadt és omlós hóréteggel borított úton keresztülment az erdőn, minden egyes mohostörzsű s duzzadt rügyekkel pompázó fájának megörült. Mikor az erdőből kiért, mint sima bársonyszőnyeg, beláthatatlan messzeségben terült el előtte az egyetlen kopár folt vagy pocsolya nélkül való zöld vetés, melyet csak itt-ott, a mélyedésekben piszkoltak be az olvadó hó maradványai. Még az se haragította meg, hogy egy paraszt gebét meg egy esztendő csődöröcsikót látott, a mint a vetésébe gázoltak, (egy szembejövő paraszttal elkergettette őket), a paraszt Ipatnak furcsa és ostoba felelete se bosszantotta, a kívül találkozott, és megkérdezte tőle: — Nos, Ipat, lehet-e vetni nemsokára? — Szántani kell előbb, Dmitrics Konsztantin, — felelt Ipat. — Minél tovább ment, annál jobb kedve kerekedett, s a gazdasági terveknek egész serege, — egyik szebb, mint a másik! — villant meg a fejében: rézsút a déli oldalra cserjékkel szegni be az összes földeket, hogy a hó össze ne verődhessek alattuk; kihalítani vagy hat tagot ugarnak és hármat tartaléknak szénatermelésre, a tag végében aklokat építeni, tavat ásni, s a trágyázás érdekében hordozható karámokat csinálni a marha számára. Akkor azután háromszáz desziátint bevetni búzával, százat burgonyával és százötvenet herével, úgy, hogy egyetlen kimerült desziátin se legyen közte!

Ilyen ábrándokkal eltelve, s lovát, nehogy a vetést letiporja, óvatosan a mesgyéken át vezetve, elérkezett a munkásokhoz, a kik a herét vetették. A vetőmaggal megrakott talyiga nem a mesgyén, hanem a szántáson állott, s a téli búzavetést kivájták a kerekek s legázolták a lovak. Mindakét munkás a mesgyén ült s nyilván egy

közös pipából pöfékelt. A föld, a melylyel a magot keverték, nem volt összemorzsolva, hanem göröngyökké fagyva vagy tapadva hevert a talyigán. A gazdát megpillantván, az egyik munkás, Vaszilij, odament a talyigához, Miska pedig elkezdett vetni. Ez se volt éppen rendjén, de a munkásokra Levin csak ritkán haragudott. Mikor Vaszilij odajött, Levin ráparancsolt, hogy vezesse a lovat a mesgyére.

— Sebaj, uram, majd begyöpösödik megint, — felelt Vaszilij.

— Kérlek, csak ne okoskodjál, — szólt Levin, — hanem fogadj szót.

— Igenis, — felelt Vaszilij, s a ló felé nyúlt. — Ami a vetést illeti, Dmitrics Konsztantin, — mondotta hízelegve, — elsőrangú. Csak a járás esik nehezen benne! Félpudra való sarat czipel az ember a bocskora talpán.

— Hát a földet mért nem szitáltátok át? — kérdezte Levin.

— De hiszen összemorzsoljuk úgyis, — felelt Vaszilij, egy marék földes magot a tenyerei közt dörzsölgetve.

Vaszilij nem tehetett róla, hogy szitálatlan földet szórtak a zsákjába, de azért mégis bosszantó volt a dolog.

Levinnek volt egy módszere, melyet már nem egyszer sikerrel kipróbált, s mely lecsillapította a bosszúságát, s mindazt, a mit rossznak látott, egyszeriben jóvá varázsolta. Most is ehhez a módszerhez folyamodott tehát. Elnézte, a mint Miska ballagott s minden lépés után lerázta a lábáról a hozzátapadt jókora göröngyöket, azután leugrott a lóról, kikapta Vaszilij kezéből a vetőzsákot s elindult vetni.

— Hol hagyta el?

Vaszilij odament, hogy úgy, a lábával húzott jelre, s Levin odament, hogy úgy, a hogy' tud, elkezdjen vetni. Nehéz volt a járás, akár a mocsárban, s Levin az első pászta után már kiizzadt, megállt és visszaadta a vetőzsákot.

— No, uram, ezért a pásztáért aztán ne hogy engem szidjon a nyáron, — mondotta Vaszilij.

— Hogy-hogy'? — szólt Levin derülten, s már érezni kezdte a kipróbált módszer hatását.

— Nézze csak meg a nyáron. Hogy ki fog ríni a többi közül. Nézzen csak ide, a hol én vetettem a múlt őszszel. Hogy' elosztottam! Lám, Dmitrics Konsztantin, hiszen úgy iparkodom én, akár csak az édes apám volna. Magam se szeretek rosszul csinálni semmit, és másnál se tűröm. Ha a gazdának jól megy a dolga, jól megy akkor nekünk is. Örül az ember szíve, — mondotta Vaszilij a földre mutatva, — ha ezt látja.

— Beh szép a tavasz, Vaszilij.

— Olyan tavasz ez uram, hogy még az öreg emberek sem emlékeznek ilyenre. Mostanában jártam otthon, s ott is egy öreg elvetett vagy három véka búzát. Azt mondja, hogy olyan, akár csak rozs volna.

— Rég elvetették már a búzát?

— Hisz' a múlt esztendőben megtanított rá; adott is nekem két mérőre valót. Egy fertályt eladtunk, három vékát meg bevetettünk.

— No hát csak vigyázz, jól szétmozsold a göröngyöket, — mondotta Levin a lova felé menve, — és tartsd szemmel Miskát. Ha jó lesz a vetés, minden desz-jatin után ötven kopejk jár ki neked.

— Alássan köszönöm. 'Sz amúgy is már olyan jó mi hozzánk.

Levin felült a lovára s elment megnézni a tavalyi herét, meg azt a tagot, a melyet most szántottak föl nyári búza alá.

Az ugaron pompáson állott a here. Már egészen kihajtott, s erősen zöldelt a tavalyi búzatarló letöredezett szálai közt. A ló bokáig besüppedt a sárba s czuppanó hangot adtak a lábai, mikor a szikkadozó földből kihúzta. A szántáson teljes lehetetlen volt keresztülmenni: csak ott bírta meg az embert, a hol még jég volt rajta, de a fölengedett barázdákban bokán fölül beleragadt az ember lába. A szántás kitűnő volt; két nap múlva már lehetett boronálni és vetni. Szép volt és jó volt minden. Visszafelé Levin a pataknak vette az útját, abban a reményben, hogy már leapadt benne a víz. És csakugyan keresztüljutott rajta s két vadkacsát is fölvert.

„Már erdei szalonkáknek is kell lenni“, — gondolta magában, s épp az utolsó fordulónál találkozott az erdőkerülővel, a ki megerősítette őt ebben a föltevésében.

Levin ügetve ment hazáig, hogy megebédeljen és estére rendbehozza a puskáját.

XIV.

Levin a legderültebb hangulatban érkezett haza, a mikor a főbejáró felől csilingelést hallott.

„Igen, a vasút felől jön, — gondolta, — most érkezett a moszkvai vonat . . . Vajon ki az? Hátha tán a bátyám, Nikoláj? Hiszen azt mondotta: lehet, hogy fürdőre megyek, de az is lehet, hogy elnézek hozzád.“ Az első pillanatban kellemetlenül érintette az a gondolat, s szinte meg is rémült tőle, hogy Nikolájnak a jelenléte majd megrontja ezt a boldog, tavaszi hangulatát. De elszégyelte magát ezen az érzésen, és legott lelkileg kitérta a karjait s örömteljes meghatottsággal várta, s egész lelkéből kívánta, hogy csakugyan ő legyen. Megbízta a lovát s az ákáczos mögé érve, a vasuti állomás felől egy trojkát s benne egy bundába burkolt úriembert pillantott meg. Nem a bátyja volt. „Óh, csak valami kellemes ember legyen, a kivel legalább el lehet beszélgetni“, — gondolta magában.

— Áá! — kiáltott föl Levin örömmel s mindkét kezét az ég felé nyújtotta. — Micsoda kedves vendég! Jaj beh' örülök, hogy itt vagy! — tört ki belőle, miután Arkágyevics Sztepánt megösmerte.

„No most biztosan megtudom, férjhezment-e, vagy hogy mikor fog férjhezmenni“, — villant meg a fejében.

S ezen a gyönyörű tavaszi napon úgy érezte, hogy a reá való visszaemlékezés már egy csöppet se fáj neki.

— Nos, úgy-e nem vártál? — mondotta Arkágyevics Sztepán, s leugrott a szánról. Az orra, az arca és a szemöldökei tele voltak fűcsölvé sárral, de azért jókedvtől és egészségtől duzzadt az arca. — Eljöttem, hogy lássalak, — ez egy, — mondotta s megölelte és megcsókolta őt, — hogy snefilesre menjek — ez

kettő, s hogy Jergusovóban az erdőt eladjam — ez három.

— No ez derék! De micsoda tavasz?! Hogy' van ez, hogy szánkón jöttél?

— A szekérút még rosszabb, Dmitrics Konsztantin, felelt a janscsik, a kit jól ismert.

— Igazán mondom, nagyon, de nagyon örülök, — ismételte gyerekes örömmel és őszinte mosolylyal az ajkán Levin.

Bevezette a vendégét a vendég-szobába, a hova behozták Arkágyevics Sztepán holmiját is: egy bőröndöt, egy puskát tokban s egy szivaros táskát és magára hagyván őt, hogy megmosakodjék és átöltözzék, ezalatt elment az irodába, hogy a szántás és here-vetés iránt intézkedjék. Mihajlovna Agafja, a ki mindig nagyon sokat tartott a ház becsületére, már az előszobában elfogta az ebédre vonatkozó kérdésével.

— Csinálja, a hogy' akarja, csak minél előbb legyen, — mondotta és bement az intézőhöz.

Mire visszatért, Arkágyevics Sztepán megmosakodva, megfésülködve s mosolylyal az ajkán lépett ki az ajtón, s együtt mentek föl az emeletre.

— Jaj beh' örülök, hogy végre eljutottam hozzád! Most legalább megtudom, mik azok a titokzatos dolgok, a miket te itt művelsz. De igazán mondom, irigyellek. Milyen ez a ház és milyen pompás itt minden! Derült, világos, — mondotta Arkágyevics Sztepán megfélekedvén róla, hogy nem mindig van tavasz, s nem mindig olyan derültek a napok, mint a mai. — És a dadácskád, micsoda remek egy teremtés! Kívánatosabb volna persze egy csinos, kötényes szobaczigya, de a te szerezési életedbe és szigorú stylusodba ez pompásan beleillik.

Arkágyevics Sztepán sok érdekes újságot mesélt, egyebek közt azt is, a mi Levint különösen érdekeltette, hogy a bátyja, Ivánovics Szergej, az idén nyárra ide készül hozzá.

De Kítről és általában Scserbaczkijéről egy árva szót se szolt Arkágyevics Sztepán; csak a felesége

üdvözlését adta át. Levin háládatos volt a tapintatosságáért s rendkívül örült a vendégének. Mint magányosságának az ideje alatt mindig, a gondolatoknak és érzéseknek egész tömege torlódott össze benne, a melyet nem közölhetett a környezetével és így most kiöntötte Arkágyevics Sztepán előtt úgy a tavasz poetikus örömet, mint a gazdaság körül fölmerült kudarczait és terveit, az általa olvasott könyvek kapcsán támadt gondolatait és észrevételeit, de elsősorban munkában lévő könyvének az alapeszméjét, a melynek, bár ezt tán ő maga se vette észre, az összes eddigi gazdasági művek bírálata szolgált alapúl. Arkágyevics Sztepán bár mindig kedves, és a legapróbb czélzások iránt is fogékony volt, ezúttal különösen kedvesnek látszott, s Levin egy új, reá nézve hízelgő vonást, valami tiszteletet és gyöngédséget is fedezett fel benne maga iránt.

Mihajlovna Agafja és a szakács abbeli törekvésének, hogy az ebéd különösen jó legyen, mindössze az lett a következése, hogy a két kiéhezett jóbarát telelte magát vajaskenyérrel, hidegsülttel és besózott gombával, no meg még az is, hogy Levin lepény nélkül való levest is tálatatott föl, a melylyel a szakács különösen meg akarta lepni a vendéget. De Arkágyevics Sztepán, bár más ebédekhez volt szokva, mindent kitünőnek talált: a fűszeres bor, a kenyér, a vaj és különösen a hideg sült, a besózott gomba, a csalánból készült csesi, a fehér mártással leöntött csirke s a fehér krimi bor — minden pompás és csuda jó volt.

— Remek, remek, — mondotta, a pecsenye után, vastag szivarkára gyújtva. — Úgy érzem itt magamat nálad, mint mikor az ember a gőzhajóról, az örökös zaj és rázás után kilép a csöndes partra. Te tehát azt állítod, hogy a munkás-elemet kell tanulmányozni, s a gazdasági módszerek kiválasztásánál ennek kell irányadónak lennie. Én persze avatatlan vagyok; de nekem úgy tetszik, hogy az ilyen elméletnek, s az elmélet alkalmazásának a munkásra is befolyással kell lennie.

— Igen, de megálljunk csak: én nem a politikai gazdaságról, hanem a gazdasági tudományról beszélek. Ennek olyannak kell lennie, mint a természettudomány-

nak, s szem előtt kell tartania az adott jelenségeket és a munkást, a maga gazdasági és néprajzi . . .

Ebben a pillanatban lépett be Mihajlovna Agafja a befőttel.

— No Fedorovna Agafja, — mondotta neki Arkágyevics Sztepán, miközben köpczös ujjainak a csücskét megcsókolta, — micsoda hidegsültet, micsoda fűszeres bort adott! . . . De nem kell még mennünk, Kosztya? — tette hozzá.

Levin az ablakon keresztül kinézett a csupaszkoronájú erdő mögött leáldozó napra.

— Bizony jó lesz, — mondotta. — Kuzjma, befogni a könnyű kocsiba! — s ezzel leszaladt a földszintre.

Arkágyevics Sztepán, a ki legott követte, saját kezeivel vette ki a fényezett szekrénykéből a vitorlavászonzon-tókot, s óvatosan kezdte kiszedni belőle drága és újszerkezetű puskáját. Kuzjma, a ki már előre megszimatolta a pazar borralalót, nem tágított Arkágyevics Sztepán mellől, segített neki fölhúzni a harisnyáit, meg a csizmáit, a mit Arkágyevics Sztepán örömetst bízott reá.

— Mondd meg kérlek Kosztya, ha Rjabinin, a kereskedő jönni talál, — mára rendeltem ide, — ne küldjék el, hanem várjon be itt . . .

— Talán bizony Rjabininnek adod el az erdőt?

— Igen. Ősmered?

— Persze, hogy ősmerem. Volt vele dolgom „határozottan és véglegesen“.

Arkágyevics Sztepán elmosolyodott. „Véglegesen és határozottan“, ez volt csakugyan a szavajárása.

— Igen, roppant furcsán beszél. Tudja ám, hova megy a gazdája! — tette hozzá s megczirógatta Laszkát, mely szűkölve settenkedett Levin körül, s hol a kezeit, hol a puskáját meg a csizmáit nyalogatta.

A kocsi már ott állott, mikor az udvarra kiléptek.

— Befogattam, bár nincs valami messze; vagy tán inkább gyalog menjünk?

— Nem, gyerünk csak kocsin, — mondotta Arkágyevics Sztepán a kocsihoz lépve. Fölült, betakarta a lábait egy tigrisbőrhez hasonló pokrócczal és szivarra gyújtott. — Hogy' esik az, hogy te nem dohányzol? A

szivar nemcsak hogy élvezet, de az élvezet külső jele és koronája. Ez aztán az élet! Milyen pompás! Lám, így szeretnék én élni!

— Hát ki tiltja? — szólt Levin mosolyogva.

— Oh, te boldog ember vagy. Megvan mindened, a mit csak szeretsz. Szereted a lovakat, — vannak; a kutyákat, — vannak; a vadászatot, — megvan; a gazdaságot, — megvan.

— Lehet, hogy csak azért van így, mert én mindennek örülök, a mim van, és nem szomorkodom azon, a mi nincs, — mondotta Levin, s Kitire gondolt.

Arkágyevics Sztepán megértette, ránézett, de nem szólt semmit.

Levin hálás volt Oblonszkij iránt azért, hogy mikor észrevette, hogy félt a Scserbaczkijékről való beszélgetéstől, szokott tapintatával egy árva szót se szólt neki róluk; pedig Levin most már nagyon szerette volna tudni azt, a mi annyira gyötörte, de nem volt bátorsága, hogy szóba hozza.

— Nos, és a te ügyeid hogy' állanak? — kérdezte Levin, eszébe jutván, milyen nem szép tőle, hogy csak magára gondol.

Arkágyevics Sztepán szemei vidáman fölcillantak.

— Lásd, te nem ösmered el, hogy a kalácsot is szerethesse az ember, mikor megvan a jó házikenyere otthon; te szerinted ez bűn; én pedig nem ösmerem el az életet szerelem nélkül, — mondotta, a maga módja szerint magyarázván Levin kérdését. — Mit csináljak, ha már ilyenek vagyok teremtvé. És igazán mondom, másokra ebből oly kevés rossz járul, az embernek meg annyi gyönyörűséget szerez . . .

— Hogy-hogy', van talán valami újság? — kérdezte Levin.

— De van ám, barátocskám! Lásd, te bizonytalán ösmered az Osszián-féle asszonyok típusát . . . azokat, a kiket álmodban szoktál látni . . . Lásd, ezek az asszonyok a valóságban is megvannak . . . és ezek az asszonyok rettenetesek. Az asszony, az olyasvalami, bármennyire tanulmányozod is, mindig egészen újnak látod.

— Akkor jobb nem is tanulmányozni.

— Nem áll. Valamelyik matematikus azt mondta, hogy az élvezet nem az igazság fölfedezésében, hanem a keresésében van.

Levin szótlanul hallgatta, s minden erőlködése mellett sem tudta magát a barátja fölfogásába sehogy' se beleélni s nem tudta fölfogni az érzéseit és annak a gyönyörűségét, hogy valaki ilyen asszonyokat tanulmányozzon.

XV.

A leshely nem messze a patak partján egy kis nyárfás szélén volt. Az erdőhöz érve, Levin leugrott és odavezette Oblonszkijt egy mohos és vizenyős tisztás sarkára, a melyről már eltakarodott volt a hó. Ő maga a másik szélére tért vissza egy kettős nyírfa tövébe, s puskáját a legalsó száraz villás ághoz támasztva, levetette a köpenyét, fölcsatolta a töltényövét s megpróbálta, elég szabadon mozognak-e a karjai.

Az őszülő, vén Laszka, a ki nyomon követte őt, vele szemben óvatosan leült és hegyezte a fülét. A nap leáldozott a nagyerdő mögött, s a nyárfásban szétszórt nyírfák, lecsüggő ágaikkal s duzzadt és minden pillanatban kipattanni kész rügyeikkel élesen rajzolódtak le a tiszta levegőben.

A sűrű erdőből, a hol még megmaradt a hó, kanyargó, keskeny ereken alig hallhatóan csörgedezett kifelé a víz. Apró madárkák csicseregtek s szálltak olykor-olykor egyik fáról a másikra.

A teljes csönd pillanataiban hallatszott az avar levelek zizegése, melyeket a szikkadó föld és a fű növése zörrentett meg.

„Hallga csak! Még a fű növést is szinte látni és hallani!” — mondotta magában Levin, a mint egy fiatal fűszál tícskéje mellett meglibbent egy nyirkos, palaszínű nyárfalevél. Elkezdett hallgatózni s hol a nyirkos és mohos földet, hol a fülét hegyező Laszkat, hol az erdőnek a hegy tövében előtte elterülő sudár-tengerét, hol pedig a fehéres felhősávokkal elborított, lassan sötétedő eget

nézte. Lassu szárnycsapásokkal egy héja szállott fönn a magasban a távoli erdő fölött. A madarak mind buzgóbban és hangosabban csacsogtak a sűrű bozótban. Nem messze meghuhhant egy fülesbagoly, s Laszka összerezzenve, óvatosan lépett egyet-kettőt, majd oldalra szegezett fejjel fülelni kezdett. A patakon túlról kakuk hallatszott. Szokott hangján kettőt szólott, majd meghördült, a végét elhadarta és megzavarodott.

— No tessék! Már a kakukmadár is itt van! — mondotta Arkágyevics Sztepán, s kilépett a bokrok mögül.

— Igen, hallom, — felelt Levin, nem szívesen zavarván meg az erdő csöndjét saját maga előtt is kellemetlennek tetsző hangjával. — Korán megjöttek az idén.

Arkágyevics Sztepán alakja megint eltűnt a bokrok mögött, és Levin csak egy gyújtó föl villanó lángját látta, melyet egy szivarka pirosan izzó csücske és kékes fiist követett.

— Csek! Csek! — csattantak meg az Arkágyevics Sztepán fegyverének a kakasai.

— Hát amott mi szól? — kérdezte Oblonszkij, fölhíván Levin figyelmét egy elnyújtott nyikkanásra, mely olyan volt, mintha valami pajkos csikó, vékonyka hangon elnyerítette volna magát.

— Hát nem tudod mi az? Egy hím nyulacska. De most csönd legyen! Hallga, már jön! — szólott Levin szinte kiáltva s fölhúzta a kakasait.

Finom czirpenés hallatszott a távolból, s a vadász előtt oly jól ismert, megszokott ütemben alig két másodpercze rá — egy második, harmadik, a harmadik czirpenés után pedig tompa korrogás.

Levin mozdulatlanul pislogott a szemeivel jobbra-balra, s íme közvetlen előtte, a nyárfák sudarainak egymásba olvadó fiatal hajtásai fölött egy repülő madár bukkant föl a homályos-kék égen. Egyenesen föléje tartott; a kifeszített szövet szabályos repegetéséhez hasonló korrogás már közvetlenül a füle fölött hallatszott; látszott már a madár hosszú csőre és nyaka is, és abban a pillanatban, mikor Levin a puskát vállához emelte, a bokor mögül, hol Oblonszkij állott, piros villanás csillant föl, mire a madár előbb mint a nyíl lecsapott, majd ismét

fölvágódott. Még egy villanás csillant föl, dördülés halatszott utána; s a madár szárnyaival csapkodva, mintha a levegőben meg akart volna kapaszkodni, megállt, s a következő pillanatban lepottyant a mocsaras földre.

— Talán bizony elhibáztam? — kiáltott föl Arkágyevics Sztepán, a ki a füst mögül nem láthatott jól.

— Itt van la! — mondotta Levin Laszkára mutatva, mely egyik fülét hegyezve, s bozontos farkának a végét magasan lengetve, mintha csak el akarta volna nyújtani az élvezetet, lassan lépkedve és szinte mosolyogva hozta oda az elejtett madarat a gazdájának. — No, örülök, hogy sikerült, — szólott Levin, de egyúttal irigység is támadt benne azért, hogy nem ő ejthette el a sneffiet.

— A jobb csőből gyalázatosan ráhibáztam, — felelt Arkágyevics Sztepán, miközben a puskáját töltötte. — Pszt... jön...

És csakugyan, egymást szaporán követő, átható czirpelés hallatszott. Csak czirpelve és nem korrogva, egymással enyelegve s egymást kergetve két sneff szállott a vadászok feje fölött. Négy lövés dördült el, s a sneffek, mint a fecskék, gyorsan cikázva tűntek el szem elől.

A húzás kitünő volt. Arkágyevics Sztepán még két darabot lőtt, Levin is kettőt, a melyek közül az egyiket nem találta meg. Sötétedni kezdett. A derült, ezüstös Vénus szelíd fényével már ott csillogott a nyugoti ég allán a nyírfák mögött, s keleten, magasan fenn pirosas tűzű szeméivel ragyogott a komor Arcturus. A feje fölött Levin megtalálta, de csakhamar el is vesztette szem elől a Gönczöl-szekeérének csillagjait. A sneffek már nem húztak; de Levin elhatározta, hogy még vár addig, a míg a Vénus, mely most egy nyírfa bizonyos ágacskája alatt látszott, az ág fölé emelkedik, s míg a Gönczöl-szekeérének csillagjai mindenünnen tisztán láthatók lesznek. A Vénus már fölébe emelkedett a kis ágacskának, a Gönczöl-szekeérének a rúdja és a kerekei már tisztán láthatók voltak a sötétkék égen, de Levin még mindig várt.

— Nem megyünk még? — kérdezte Arkágyevics Sztepán,

Csönd volt az erdőben s egyetlen madárka se moccan.

— Várjunk még egy csöppet, — felelt Levin.

— Amint tetszik.

Most mindössze vagy tizenöt lépésnyire állottak egymástól.

— Sztiva! — szólalt meg egyszerre Levin, egészen bátortalanul, — mért nem mondd el, vajon férjhezment-e már a sógornőd, s ha még nem, mikor megy?

Levin olyan erősnek és nyugodtnak érezte magát, hogy, a mint hitte, — semmiféle válasz sem izgathatta volna föl. De arra, a mit Arkágyevics Sztepán felelt, épenséggel nem számított.

— Nem is gondolt és nem is gondol rá, hogy férjhez menjen, de nagyon beteg s az orvosok külföldre küldték. Még az életéért is aggódnak.

— Micsoda! — kiáltott föl Levin. — Nagyon beteg? Mi baja? Hogy' van, hogy . . .

Mialatt így beszélgettek, Laszka a füleit hegyezve fölpillantott az égre, majd pedig szemrehányó pillantást vetett rájuk.

„No tessék, eltalálták, mikor kell beszélgetni, — gondolta. — Ott repül a fejük fölött . . . Csakugyan, úgy is van. Elszalasztják . . .“ — gondolta magában.

De ebben a pillanatban mind a ketten egyszerre meghallották azt az átható czirpelést, mely szinte belezúgott a füleikbe, mind a ketten egyszerre kapták a puskájukat, s két villanás csillant föl s két dördülés hallatszott ugyanabban a pillanatban. A magasan repülő sneffnek egyszeriben lelankadtak a szárnyai s a hajladozó fiatal hajtások közt leesett a sűrűbe.

— No, ez pompás! Közös! — kiáltott föl Levin s Laszkával a sűrűbe sietett, hogy a sneffet megkeresse. „Ah, úgy, mi is volt az a kellemetlenség? . . . — jutott az eszébe. — Igen, Kiti beteg . . . Mitévők legyünk, nagyon sajnálom“, — gondolta magában.

— Áá, megtaláltad! No lám, milyen okos állat vagy te, — mondotta, miközben kivette Laszka szájából a még meleg madarat, és beletette immár csaknem teli vadásztarisznyájába. — Megvan, Sztiva! — kiáltott föl.

XVI.

Hazaérkezvén, Levin apróra kikérdezte Kiti betegségének és Scserbaczkijék terveinek minden részletét, s bár az ilyesmit lelkiismeretbe vágó dolog volt beösmerni, az, a mit hallott, kellemesen érintette őt. Kellemesen azért is, mert így még volt némi reménye, de még inkább azért, mert az volt beteg, a ki neki annyi fájdalmat okozott. De mikor Arkágyevics Sztepán elkezdett beszélni Kiti betegségének az okairól, és Vronszkij nevét is említette, Levin közbevágott:

— Semmiféle jogom sincs hozzá, hogy családi titkokba avatkozzam, de meg, az igazat megvallva, nem is igen érdekelnek.

Arkágyevics Sztepán alig észrevehetően elmosolyodott. Nem kerülte el a figyelmét az a pillanatnyi és oly jól ismert változás Levin arczán, mely épp annyira sötét lett egyszerre, a mennyire derült volt még csak az előző perczben is.

— Az erdő dolgában már teljesen végeztél Rjabininnal? — kérdezte Levin.

— Igen, végeztem. Nagyon szép ár, harmincznyolc ezer rúbl. Nyolc ezret előre fizet, a többit pedig hat esztendő alatt. Roppant sokáig bajlódtam vele. Senki sem akart többet adni érte.

— Következésképpen ingyen adtad oda, — szólott Levin komoran.

— Hogy-hogy' ingyen? — kérdezte Arkágyevics Sztepán kedélyes mosolylyal, tudván, hogy Levinnek most semmi se lesz ingyére.

— Azért, mert az az erdő megér legalább ötszáz rúblt deszjátinonkint, — felelt Levin.

— Óh ezek a gazdák! — szólott Arkágyevics Sztepán tréfásan. — Ez a ti lenéző modorotok, velünk városi emberekkel szemben! . . . De mikor arról van szó, megcsinálni valamit, mi csináljuk meg a legjobban. Hidd el, kiszámítottam én mindent, — mondotta, — s nagyon jól adtam el ezt az erdőt, úgy, hogy szinte attól tartok, hogy még utóbb visszalép. Mert hiszen ez nem productív erdő, — mondotta Arkágyevics Sztepán, ezzel a „productív“-

val teljesen meg akarván győzni Levint arról, hogy a kétségei jogtalanok, — hanem inkább tüzelőfa-erdő. S egy deszjatin nem ad ki többet harmincz szazsen-nél,* ő pedig kétszáz rúblt fizet érte deszjatinonkint.

Levin megvetően elmosolyodott. „Ismerem én már, — gondolta magában, — a városi embereknek ezt a tempóját, hogy miután minden tíz esztendőben vagy kétszer megfordúlnak falun, és megjegyeznek maguknak két-három falusi szót, ezt derűre-borúra alkalmazzák s meg vannak róla győződve, hogy mindent tudnak. *Productiv, nem ad ki többet harmincz ölnél.* Elszajkózza a szavakat, de nem ért belőlük semmit.“

— Nekem soha se fog eszembe jutni, hogy kitanítalak, mit kell firkálnod ott a törvényszéknél, — mondotta; — hanem ha szükségem van valamire, egyszerűen megkérdezlek. Te pedig meg vagy róla győződve, hogy tökéletesen értesz az erdőgazdasághoz. Nem könnyű dolog ám az. Vajon megolvastad te a fáidat?

— Hogy-hogy' megolvastam-e? — szólott mosolyogva Arkágyevics Sztepán, még mindig azon iparkodván, hogy rossz hangulatából kikökkentse a barátját. — Megolvasni a homokszemeket, a planéták sugarait, ha képes volna is rá egy nagy elme . . .

— No persze, de Rjabinin nagy elméje képes rá. Nincs a világon az a kereskedő, a ki erdőt vegyen a nélkül, hogy a fákat megolvassná, ha csak nem adják neki ingyen, mint te. A te erdődöt én nagyon jól ösmerem. Minden esztendőben többször megfordulok ott vadászni és mondhatom, hogy az az erdő megért ötszáz rúblt készpénzben, ő pedig fizet neked kétszázat — részletekben. Szóval vagy harminczezer rúblt ajándékoztaál neki.

— Ugyan hadd el, kérlek, — mondotta Arkágyevics Sztepán panaszosan: — hát mért nem adott annyit senki?

— Azért, mert megállapodása van a többiekkel; megfizette őket, hogy mondjanak le róla. Volt dolgom valamennyiükkel, ösmerem őket. Ezek nem is kereskedők, hanem uzsorások. Olyan dologba, a hol csak tíztizenöt százalékra van kilátása, nem is megy bele, inkább vár, míg húsz kopejkért vehet egy rúblt.

* Szazsen = 3 arsin, egy arsin = 0.711 méter. (A ford.)

— Hadd el no! Rosszkedvű vagy, ennyi az egész.

— Legkevésbé sem, — mondotta Levin komoran, mikor hazaértek.

A kapu előtt már ott állott a bőrrel feszesen bevont és vassal körülhántozott paraszt-szekér, a feszülő, széles istrángokkal befogott, jól táplált lóval. A kocsin vérmesen piros ábrázattal, övvel szorosan körülkötve ott ült egy kereskedősegéd, a ki egyúttal kocsisa is volt Rjabinnak. Maga Rjabinin már benn volt a házban s az előszobában találkozott a két jóbaráttal. Rjabinin középkorú, magas, szikár, bajuszos ember volt, előrenyúló álla beretválva, zavaros szemei kidülledtek. Hosszú, kék kabát volt rajta, gombokkal a hátulja alatt, s bokában ránczos, ikrában sima, magosszárú csizma, a melyre még jókora sárczipőt is húzott. Kerek mozdulatot téve, letörülte kendőjével az arcát s begombolván a kabátját, mely már amúgy is jól állott rajta, mosolylyal üdvözölte a belépőket s kezét nyújtott Arkágyevics Sztepánnak, olyanformán, mintha el akart volna venni tőle valamit.

— No lám, hát maga is megérkezett, — mondotta Arkágyevics Sztepán s kezét nyújtott neki. — Nagyon jól van.

— Nem mertem nem engedelmeskedni Exczellenziád parancsának, bár az út bizony gyalázatos. Mondhatom, hogy egész úton gyalog jöttem, de azért időre megérkeztem. Dmitrics Konsztantin, alázatos szolgája, — fordult oda Levinhez, vele is iparkodván kezét fogni. De Levin a homlokát ránczolva úgy tett, mintha nem vette volna észre a kezét, s kezdte a sneffeket előszedgetni. — Vadászni méltóztattak lenni? Hát ez vajon mi-féle madár? — tette hozzá Rjabinin, kicsinylőleg mustrálgatva a sneffeket: — alkalmasint jóízű. — S elégedetlenül kezdte csóválni a fejét, erősen kételkedvén benne, hogy ez az inczifinczi jószág megérje a hozzávalót.

— Akarsz tán a szobámba menni? — kérdezte Levin sötéten összeránczolt homlokkal, francziául, Arkágyevics Sztepántól. — Menjetek a szobámba, ott aztán tárgyalhattok.

— Nagyon szívesen, a hova parancsolja, — szólt

Rjabinin lenéző méltósággal, mintha azt akarta volna éreztetni, hogy másokra nézve tán foroghatnak fönn nehézségek az iránt, hogy kivel és hogyan érintkezzenek, de ő soha és semmiben nem ösmer nehézségeket.

A szobába lépve Rjabinin szokása szerint körül nézett, a szentképet keresve, de bár megtalálta, nem vett keresztet magára. Megnézte a szekrényeket, a könyves-polczokat s ugyanolyan kételyekkel eltelve, mint a sneffekkel szemben, megvetően elmosolyodott, semmiképpen sem tudván belenyugodni, hogy az az inczifinczi jószág megérje a hozzávalót.

— Nos hát, elhozta a pénzt? — kérdezte Oblonszkij.
— Üljön le.

— A pénz nálunk nem játszik szerepet. Azért jöttem, hogy találkozzunk és elbeszélgessünk . . .

— Elbeszélgessünk, miről? De üljön hát le.

— Ha parancsolja, — mondotta Rjabinin, s a lehető legkényelmetlenebb módon a szék támlájára könyökölve, leült. — Engednie kell valamit, herczeg. Így, lehetetlen. Pedig a pénz az utolsó kopejkig készen áll. A pénz nem okoz késedelmet.

Levin, ki ezalatt a puskáját rakta volt el a tokjába, már-már kilépett az ajtón, de a kereskedő szavait hallván, megállt.

— Hiszen így is ingyen kapja azt az erdőt, — mondotta. — Későn tudtam meg a dolgot, különben én szabtam volna meg az árát.

Rjabinin fölkelt s alulról fölfelé szótlan mosolylyal nézett végig Levinen.

— Dmitrics Konsztantin, ön nagyon is fukar, — jegyezte meg mosolyogva, s Arkágyevics Sztepán felé fordult, — határozottan lehetetlenség kapni tőle valamit. Alkudtam a búzájára, szép pénzt kínáltam.

— Miért adnám én magának ajándékba, a mi az enyém? Én se csak úgy találtam ám, se pedig nem loptam.

— Engedelmet kérek, manapság lopni határozottan lehetetlenség. Manapság véglegesen be van hozva a nyilvános igazságszolgáltatás, manapság jól van minden; nem hogy még lopni lehetne. Mi becsületesen alkudoz-

tunk. Drágára tartják az erdőt, lehetetlen, hogy az ember hasznot lásson belőle. Én csak valamelyes kis ár- engedést kérek.

— De hát voltaképpen meg van-e kötve az üzlet vagy nincsen? Ha megvan, akkor nincs mit alkudozni, ha pedig nincsen, — mondotta Levin, — megveszem én az erdőt.

A mosoly legott eltűnt Rjabinin arczáról. Vércse- szerű, ragadozó és kegyetlen kifejezés ült ki rája. FÜRGE, csontos ujaival kigombolta a kabátját, föltárta duzzadó ingmellét, a mellénye rézgombjait és az óralánczát, s szaporán elővett egy ócska, kövér erszényt.

— Bocsánatot kérek, az erdő az enyém, — mon- dotta, hamarosan keresztet vetvén magára és kinyúj- totta a kezét. — Itt van a pénz, enyém az erdő. Ime, így köt üzletet Rjabinin, s nem néz a garasra, — tette hozzá mogorván s elkezdett a bugyellárisásával hadonászni.

— Én a te helyedben nem sietnék vele, — mon- dotta Levin.

— No de kérlek, — szólt Oblonszkij csodálkozva, — hiszen szavamot adtam.

Levin becsapta az ajtót, s kiment a szobából. Rja- binin rábámult az ajtóra, s mosolyogva csóválta a fejét.

— Csupa fiatalság, véglegesen, csupa legénykedés, semmi egyéb. Hiszen, szavamra mondom, csak pusztá becsületből veszem meg azt az erdőt, hogy elmondhas- sam, hogy Oblonszkijtől Rjabinin és nem valaki más vette meg az erdőt. Azt még csak az Isten tudja, vajon fordul-e rajta haszon. Istenemre mondom. Ha úgy tetszik, megcsinálhatjuk a szerződést . . .

Egy órára rá Rjabinin a köntösét összekapva s a kabátja kapcsait bekapcsolva, zsebében a szerződéssel, felült feszesen körülpántozott paraszt-szekerére és el- ment haza.

— Óh, ezek az urak! — mondotta a segédjének: — egy húron pendül valamennyi.

— Biz' úgy ám, — felelt a segéd s fölgombolva a bőr-sármentőt, átadta a gyeplőt a gazdájának. — És a vásárral, Ignatyics Mihail, hogy' állunk?

— No, no . . .

XVII.

Arkágyevics Sztepán bankóktól duzzadó zsebbel, — a melyeket Rjabinin három hónapra előre kifizetett neki, — ment föl az emeletre. Az erdő dolgát elintézte, a pénz ott volt a zsebében, a sneff-les pompásan sikerült, s így Arkágyevics Sztepán a legvidámabb hangulatban volt, s éppen azért nagyon szerette volna azt a rossz hangulatot, mely Levinre rájött, eloszlatni. Szerette volna vacsoránál épp oly kellemesen fejezni be a napot, mint a milyen kellemesen kezdődött.

Levin csakugyan nagyon rosszkedvű volt s bármennyire iparkodott is kedves vendége iránt gyöngéd és szeretetreméltó lenni, nem bírt magán erőt venni. Annak a hírnek a mámora, hogy Kiti nem ment férjhez, lassanként kezdett a fejébe szállni.

Kiti tehát nincs férjnél és beteg, betege pedig a szerelemnek, egy olyan férfi iránt, a ki őt megvetéssel illette. Ez a sérelem mintha bizonyos tekintetben visszahullott volna ő reá. Vronszkij megvetéssel illette Kítit, Kiti pedig őt, Levint. Következésképpen Vronszkijnak joga volt hozzá, hogy Levint lenézzé, tehát ellensége volt neki. De Levin erre mind nem gondolt. Úgy homályosan érezte, hogy van a dologban valami ő rá nézve is sértő, de azért most nem azon bosszankodott, a mi voltaképpen bántotta, hanem belekötött mindenbe, a mi csak az útjába esett. Az erdővel való ostoba üzlet, a csalás, a melynek Oblonszkij áldozatúl esett, s mely az ő házában lett teljessé, valósággal fölháborította.

— Nos elvégezted? — kérdezte, mikor odafönn Arkágyevics Sztepánnal találkozott. — Akarsz vacsorálni?

— Bizony nem mondok nemet. Hogy nekem falun milyen étvágyam van, az valóságos csuda! Hát Rjabinint nem hívtad meg?

— Eh, hogy vinné el az ördög!

— Hanem furcsán bánsz vele, azt meg kell adni! — szólt Oblonszkij. — Még csak kezét sem adtál neki. Mért nem adtál neki kezét?

— Azért, mert az inasomnak sem adok kezét, a ki pedig százszorta különb nála.

— De micsoda maradi ember vagy te, hallod! Hát a társadalmi osztályok összeolvadása? — mondotta Oblonszkij.

— A kinek tetszik az összeolvadás, ám, kedves egészségére, — én undorodom tőle.

— No, most már látom, hogy határozottan maradi vagy.

— Igazán mondom, sohase gondolkoztam felőle, hogy mi vagyok. Én — Levin Konsztantin vagyok, több semmi.

— Még pedig Levin Konsztantin, a ki nagyon rosszkedvű, — tette hozzá Arkágyevics Sztepán mosolyogva.

— Igaz, rosszkedvű vagyok, és tudod-e miért? A te — bocsáss meg, — ostoba üzletedért...

Arkágyevics Sztepán kedélyesen összeráncolta a homlokát, mint az olyan ember, a kit ártatlanul sértegetnek és keserítenek.

— Ugyan hadd el, — mondotta. — Mikor volt rá eset valaha, hogy ha valaki eladott valamit, az eladás után legott ne mondták volna neki: „pedig sokkal többet ér ám.“ De a míg eladó volt, senki sem ígért érte többet... Nem, úgy látom, neked a fogad fáj erre a szerencsétlen Rjabininra.

— Lehet, hogy fáj. És tudod-e, miért? Erre persze megint azt fogod mondani, hogy maradi ember vagyok, vagy más valami ehhez hasonló rettenetes szót vágsz hozzám; de azért mégis bosszant és fáj látni a nemeseknek ezt a minden oldalról tapasztalható elszegényedését, azét a nemességét, a melyhez magam is tartozom, és a társadalmi osztályok minden összeolvadása ellenére is, örülök, hogy tartozom... S ez az elszegényedés nem a fényűzés következménye. Az még nem volna baj, végre is urasan élni — ez nemesekhez illő dolog, s ehhez csak nemesek értenek. Most a parasztok itt körülöttünk összevásárolják a földeket, — ez engem nem bánt. Az úr nem csinál semmit, a paraszt dolgozik, és kiszorítja a semmivé váló embereket. Ennek így kell lenni. S én nagyon örülök az ilyen parasztoknak. De rosszúl esik látnom

ezt a, nem is tudom, hogy' fejezzem ki magamat, — ezt a tétlen elszegényedést. Itt egy lengyel bérlő, egy uraságtól, a ki Nizzában lakik, féláron megvett egy csudaszép birtokot. Amott bérbeadnak egy kereskedőnek egy rúblért egy deszjatin földet, mely tízet is megér. Emitt meg te minden igaz ok nélkül harminczezer rúblt ajándékozol oda egy ilyen pénzeszsáknak.

— Hát mitévő legyek? Tán minden egyes fát megolvassak?

— Föltétlenül. Lám, te nem olvastad meg, de Rjabinin bizony megolvasta. Rjabinin gyermekeinek lesz mi-ből élniök és nevelkedniök, a tiednek meg aligha!

— No, már engedd meg, de van valami szánalmas ebben az összeolvadásban. Nekiünk is megvan a magunk foglalkozása, meg nekik is. Ők nyereségre dolgoznak. Egyébiránt az ügy el van intézve, s evvel vége... De ime itt az én málészájúm, az én legkedvesebb szívemcsücske, Mihajlovna Agafja, a ki majd megint jóltart bennünket avval a csudajó fűszeres-borral...

Arkágyevics Sztepán asztalhoz ült s elkezdett Mihajlovna Agafjával tréfálni, biztosítván őt róla, hogy ilyen pompás ebédet és vacsorát már rég nem evett.

— Lám, ön legalább dicséri, — mondotta Mihajlovna Agafja, — de Dmitrics Konsztantin, bármit adjon is neki az ember, akár a kenyérhaját, — megeszi és megy.

Bármennyire iparkodott is Levin magán erőt venni, mégis komor és hallgatag volt. Valamit akart kérdezni Arkágyevics Sztepántól, de sehogy se tudta magát rászánni, és sem a formát, sem az időt nem találta meg, hogyan és mikor. Arkágyevics Sztepán már bement a szobájába, levetkőzött, megmosakodott, magára vette fodrozott hálóingét s lefeküdt, és Levin még mindig ott lézengett a szobájában s beszélt mindenféle haszontalanságról, nem lévén elég ereje hozzá, hogy megkérdezze tőle, a mit akar.

— Milyen csudálatosan készítik a szappant, — mondotta, azt a darab szagos szappant nézegetve és forgatva, a melyet Mihajlovna Agafja készített oda a vendég számára, a melyet ez azonban nem használt. — Nézd csak, ez valóságos műremek.

— Bizony, ma már minden téren utat tör magának a tökéletesedés, — mondotta Arkágyevics Sztepán, boldogan ásítózva. — Itt vannak például a színházak, meg azok a mulatók... a-a-a! — ásított egyet. — Villanyvilágítás mindenütt... a-a!

— Bizony, villanyvilágítás, — szólott Levin. — Az ám. De hol van most Vronszkij? — kérdezte, s hirtelen letette a szappant.

— Vronszkij? — ismételte Arkágyevics Sztepán, s abbanhagyta az ásítást: — Pétervárott van. Kevéssel te utánad ő is elutazott, s azóta nem is volt Moszkvában. De tudod, Kosztya, én nyíltan megmondom néked, — folytatta, az asztalra könyökölve, s szép piros arcát, a melyben akár a csillagok, úgy fénylettek csillogó, jóságos és álmos szemei, a kezére hajtva. — Te magad voltál ám a hibás. Megszéppentél a vetélytársadtól. Én pedig, mint akkor is mondtam néked, nem tudom, hogy kettőtök közül kinek volt több esélye. Mért nem szálltál síkra erélyesebben? Megmondtam néked akkor is, hogy... — Csak úgy az állkapcsaival ásított, a nélkül, hogy a száját kinyitotta volna.

„Vajon tudja-e vagy sem, hogy én megkértem a kezét?“ — gondolta magában Levin és ránézett. — „Van valami ravasz és diplomatikus vonás az arczában“, — s érezvén, hogy pirulni kezd, szótlánul egyenesen Arkágyevics Sztepán szeme közé nézett.

— Ha volt is akkor Kötiben valami, ez nem volt egyéb a külsőségeken való fölhevülésnél, — folytatta Oblonszkij. — Tudod, az a hamisítatlan arisztokratizmus és a világban való jövő helyzet képe volt az, a mi ő rá is meg az anyjára is annyira hatott.

Levin elkomorodott. A kapott kosár sérelme, a melyet átélt, mint valami friss, csak az imént kapott seb sajdult meg a szívében. De otthon volt, s otthon még a falak is hegesztenek.

— Várjunk csak, várjunk, — szólalt meg, s félbeszakította Oblonszkiját. — Te azt mondod: arisztokratizmus. De engedd meg, hogy megkérdezzem, miben áll voltaképpen Vronszkijnak vagy bárki másnak az ariszto-

kratizmusa, — olyan arisztokratizmusa, a mely jogossá tehetné azt, hogy engem vele szemben megvetéssel illeszenek? Te Vronszkijt arisztokratának tartod, én pedig nem. Egy ember, a kinek az apja mindenféle ármánykodások révén emelkedett ki a semmiségből, a kinek az anyja, a jó Isten tudja, ki mindenkivel folytatott viszonyt.. Nem, már bocsáss meg, de én magamat s a hozzám hasonlókat tartom arisztokratáknak, a kik a multjokban három-négy tisztességes nemzedékre hivatkozhatnak, a melyek mind a műveltség legmagasabb fokán állottak, (a tehetség és az ész, — az egészen más lapra tartozik), a kik soha, senki előtt sem alázkodtak meg, a kik soha nem szorultak rá senkire, a kik úgy éltek, mint a hogy' az én apám vagy nagyapám élt. És én sok ilyent ösmerék. Te kicsinyes dolognak tartod azt, hogy én megolvassom a fákat az erdőben, de harminczezer rúbelt ajándékozol Rjabininnak; csakhogy te kapsz bért, és mit tudom én még mi mindent, én pedig nem, s éppen azért becsülöm meg annyira örökölt és szerzett vagyonomat... Mi vagyunk az arisztokraták és nem azok, a kik csak a világ hatalmasainak az alamizsnáiból tudnak megélni, s a kiket két hatosért meg lehet vásárolni.

— De hát kire célzasz? Én egyetértek veled, — mondotta Arkágyevics Sztepán őszintén és derülten, bár érezte, hogy Levin azok közé, a kiket két hatosért meg lehet vásárolni, őt is odaszámította. Levin felbuzdulása őszintén tetszett neki. — Kire célzasz? Bár sok minden nem igaz abból, a mit Vronszkijról mondasz, de én nem is erről beszélek. Én nyíltan kimondom: én a te helyedben elmennék Moszkvába, és . . .

— Nem, én nem tudom, tudod-e vagy sem, de mindegy. És ezennel kimondom: én megkértem a kezét és kosarat kaptam, s így Alexandrovna Katerina reám nézve most nem egyéb egy nyomasztó és szégyenletes emléknél.

— Miért? Ez badarság!

— Akkor hát ne beszéljünk róla. Bocsáss meg, kérek, ha nélán goromba voltam irántad, — mondotta Levin. Most, hogy kimondott mindent, éppen olyanná lett, mint reggel volt. — Nem haragszol reám, Sztiva? Kér-

lek, ne haragudjál, — mondotta és mosolyogva megfogta a kezét.

— Dehogy' is haragszom, legkevésbé sem, nincs is rá okom. Örülök, hogy tisztáztuk a dolgot. A reggeli húzás jó szokott lenni. Nem mennénk ki? Én aztán le se feküdném, hanem a húzásról egyenesen mennék az állomásra.

— Nagyon helyes.

XVIII.

Bár Vronszkij belső életét csordultig megtöltötte Karenina iránt való szenvedélye, külső élete változatlanul és föltartóztathatatlanul gördült tova a világi és ezredbeli összeköttetések és érdekek eddigi, megszokott kerékvágásában. Az ezred érdekei fontos helyet foglaltak el Vronszkij életében, azért is, mert szerette az ezredét, de még inkább azért, mert őt is szerették az ezredében. Az ezredben nemcsak szerették Vronszkijt, de tisztelték is, sőt büszkélkedtek is vele; büszkéek voltak rá, hogy ez a roppantúl gazdag, rendkívül művelt és gyönyörű tehetségekkel megáldott ember, a ki előtt a siker, a becsvágy és a hiúság minden útja nyitva állott, mindezt elhanyagolta, s életének összes érdekei közül legelső sorban az ezred és a bajtársi összetartozandóság érdekeit viselte a szívében. Vronszkij felösmerte bajtársainak ezt a róla táplált véleményét, s azonfelül, hogy szerette ezt az életet, kötelességének tartotta ennek a véleménynek mindenkor meg is felelni.

Magától érthető, hogy bajtársai közül Vronszkij soha senkivel sem beszélt a szerelméről, nem szóltta el magát, még a legvadabb tivornyák közepett sem, (egyébiránt annyira részeg sohasem is volt, hogy elvesztette volna az önuralmát) és azoknak a könnyelmű bajtársainak legott betömte a száját, a kik megpróbáltak a viszonyára czélzásokat tenni. És mégis az egész város tudott a szerelméről: többé vagy kevésbé, de mindenki sejtette Kareninával való viszonyát; a fiatal emberek legnagyobb része éppen azért irigyelte őt, a mi szerelmé-

ben a legsúlyosabban nehezedett rá, Karenin magas állásáért, s ennek következtében viszonyának a világ előtt való nagy nyilvánvalóságáért.

Ama fiatal hölgyek legnagyobb része, a kik Annát irigyelték, s a kiket már régóta bántott az, hogy őt *igazságosnak hívják*, örült annak, a mit előre látott, s csak azt várta, hogy a közvélemény megfordulása kétségtelenné legyen, hogy aztán megvetésének egész súlyával ránehezedhessék. Már előre készen tartották azokat a sárgöröngyöket, a melyekkel, majd ha eljön az ideje, őt megdobálják. Az éltesebb és előkelő állású emberek többségének azonban nem volt ínyére ez a készülő társadalmi botrány.

Vronszkij édes anyja, a fia viszonyáról értesülvén, eleinte örült, egyrészt azért, mert az ő felfogása szerint az előkelő fiatal embernek semmi sem adhatta meg anynyira a végső csiszolást, mint egy a felsőbb körökben szőtt viszony, másrészt pedig azért, mert Karenina, a ki annyira tetszett neki, s a ki annyit beszélt neki a fiáról, mégis csak ugyanolyan volt, mint bármelyik, Vronszkája grófné szerint szép és tisztességes asszony. De az utóbbi időben megtudta, hogy a fia visszautasított egy, a pályájára nézve rendkívül fontos állást, csak azért, hogy az ezredében megmaradhasson és Kareninával találkozhassék, megtudta, hogy fölebbvalói ezért neheztelnek rá, s legott megváltoztatta a véleményét. Az sem igen volt ínyére, hogy mindabból, a mit erről a viszonyról megtudnia sikerült, azt látta, hogy ez korántsem olyan fényes és könnyed, nagyvilági viszony, a milyennek ő gondolta, hanem, mint neki mondták, valami olyan Werther-féle, kétségbeesett szenvedély, mely utóbb még ostobaságokba viheti bele a fiát. Nem látta őt azóta, hogy Moszkvából olyan váratlanul elutazott, s legidősebb fia által most azt követelte tőle, hogy jöjjön el hozzá.

Az idősebb testvér szintén nem volt megelégedve a fiatalabbal. Ő nem igen bonczolgatta, hogy milyen ez a szerelem, nagy-e vagy kicsiny, szenvedélyes-e vagy nem, bűnös-e vagy ártatlan (hiszen ő maga is, bár gyermekei voltak, egy tánczosnőt tartott ki s így ebben a tekintetben elnéző volt); de tudta, hogy ez a szerelem nem

tetszik azoknak, a kiknek kell, hogy az ember tessék, s azért nem helyeselte az öcsce viselkedését.

A szolgálati és társadalmi elfoglaltságon kívül volt Vronszkijnak még egy elfoglaltsága — a lovak, a melyeknek szenvedélyes kedvelője volt.

Erre az évre katonatiszti akadályversenyek is voltak kitűzve. A versenyekre Vronszkij is nevezett, vett egy telivér angol kanczát, és szerelme ellenére is szenvedélyesen, bár elég tartózkodóan, érdeklődött a különbözőálló versenyek iránt.

Ez a két szenvedély nem zavarta meg egymást. Ellenkezőleg, szüksége volt egy szerelmétől teljesen független, olyan elfoglaltságra és hevülésre, a melyben üdülést és pihenést talált az öt rendkívül izgató benyomások után.

XIX.

A krasznoje-szjelói versenyek napján Vronszkij a szokottnál korábban jelent meg az ezred tisztí étkezőjében, hogy a beafsteak-jét megegye. Az étkezésben nem kellett valami szigorúan korlátoznia magát, miután a súlya körülbelül megfelelt annak a négy és félpudnyi súlynak, a melyet a lovára kivetettek; de azért híznia se volt szabad, s így kerülte a lisztes és édes ételeket. Fehér mellénye fölött kigombolt kabátban, s mindkét kezével az asztalra könyökölve várta a megrendelt beafsteak-et, miközben a tányérján lévő francia regénybe nézett. Csak azért nézett bele a könyvbe, hogy ne kelljen a kis bejáró tisztekkel beszélgetnie, s gondolkozott.

Arra gondolt, hogy Anna megígérte, hogy ma a versenyek utánra találják ad neki. De három napja, hogy nem látta őt, s miután időközben az ura is visszajött külföldről, nem tudta, vajon lehetséges lesz-e ma a találkozás, és nem tudta, hogy erre vonatkozólag hogy' tudhatna meg valami biztosat. Legutóbb az unokhugának, Betszinek a nyaralójában találkozott vele. Kareninék nyaralójában lehetőleg ritkán fordult meg. Most azonban oda akart menni, s azon a kérdésen tündött: hogy' intézze a dolgot?

„Természetesen azt fogom mondani, hogy Betszi küldött megkérdezni, vajon eljön-e a versenyre. Föltétlenül elmegyek“, — döntötte el végre s fölpillantott a könyvből. S élénken elképzelve a találkozás boldogságát, szinte sugárzott az arca.

— Küldj el hozzám haza, hogy szaporán fogjanak be a hintóba, — mondotta a pinczérnek, a ki forró ezüst tálczán a beefsteak-et hozta, s közelebb húzván a tálat, elkezdett falatozni.

A szomszéd billiard-szobából golyók csattogása, beszélgetés és kacagás hallatszott ki. Két tiszt lépett be az ajtón: az egyik fiatal, arca bágyadt és finom, csak nem rég került a hadapród-iskolából az ezredükbe; a másik poczakos és régi tiszt, karperecz a kezén, apró szemei színtelenek és elmosódottak.

Vronszkij rájuk pillantott, összeránczolta a homlokát, s mintha nem vette volna észre őket, a könyvébe pislogva elkezdett enni és olvasni egyszerre.

— Nos? Tán erőt gyűjtesz a nagy munkára? — kérdezte a köpczös tiszt és odaült mellé.

— Látod, — felelt Vronszkij mogorván, megtörölte a száját és rá se pillantott.

— Nem félsz, hogy meghízol? — szólott amaz, s odahúzott egy széket fiatal bajtársa számára.

— Mi az? — mondotta Vronszkij bosszúsan, undorodó arcot vágva, miközben sűrű fogsorát vicsorította.

— Nem félsz, hogy meghízol?

— Pinczér, Xerest! — mondotta Vronszkij, nem is válaszolva, s áttévén a könyvet a másik oldalra, elkezdett olvasni.

A köpczös tiszt fogta a bor-árjegyzéket s odafordult a fiatal tisztecskéhez:

— Válaszd ki te, hogy mit iszunk, — mondotta, s feléje nyújtván az árjegyzéket, egy futó pillantást vetett rá.

— Talán rajnait, — szólott a tisztecske, s bátortalanul pislogva Vronszkijra, iparkodott kipödörni alig serkedő bajuszát. Látván, hogy Vronszkij még mindig nem fordul meg, a fiatal tiszt fölkelt.

— Gyerünk a billiárd-szobába, — mondotta.

A köpczös tiszt engedelmesen fölkel s elindultak az ajtó felé.

Ebben a pillanatban lépett a szobába a hórihorgas és délczeg Jasvin százados, és miután félvállról, szinte lenézően bólintott a két tisztnek, odament Vronszkijhoz.

— Áá! Itt van! — kiáltott föl, s hatalmas kezével jókorát csapott a vállrojtjára. Vronszkij bosszúsan hátranézett, de legott fölcillant arczán a szokott nyugodt udvariasság kifejezése.

— Okosan, Alyosa, — szólt a százados csengő bariton hangon. — Most kell enni, s egy pohárka bort inni rá.

— De nem vagyok ám éhes.

— Íme az elválhatatlanok, — tette hozzá Jasvin, gúnyos pillantást vetve a két tisztre, a kik akkor léptek ki a szobából. S odaült Vronszkij mellé, miközben feszes lovaglónadrágba bújtatott s a szék magasságához képest túlságosan hosszú czombjait és ikráit hegyes szög alatt maga alá húzta. — Mért nem jöttél el az este a krasz-nenszkij színházba? Numerova egészen jó volt. Hol jártál?

— Ott ragadtam Tverszkijéknél, — mondotta Vronszkij.

— Áá! — szólott Jasvin.

Jasvin a játékos, a korhely, a nem csak jellemten, de teljesen erkölcstelen Jasvin volt az ezredben Vronszkij legjobb barátja. Szerette őt szokatlan testi erejéért, a melyet legtöbbsnyire azzal szokott kimutatni, hogy ivott, mint a hordó, s éjszakázott, a nélkül, hogy meglátszott volna rajta, és nagy erkölcsi erejéért, amelyről a főlebbvalóival és bajtársaival való érintkezésben tett tanúságot, rettegést és tiszteletet keltvén bennük maga iránt, továbbá a játékban is, a melyet tízezrekbe folytatott, és pedig ivott légyen bármennyit is, oly finoman és határozottan, hogy az angol klubban a legelső játékos hírében állott. Vronszkij tisztelte és szerette őt különösen azért, mert érezte, hogy Jasvin nem a nevéért és a gazdagságáért, hanem magamagáért szereti őt. S az összes emberek közt ő volt az egyetlen, a kivel Vronsz-

kij szeretett volna beszélni a szerelméről. Úgy érezte, hogy bár látszólag minden érzés iránt lenézéssel viseltetett, ő volt az egyetlen, — Vronszkijnek legalább úgy tetszett, — a ki képes lett volna azt a hatalmas szenvedélyt megérteni, mely most egész életét betöltötte. Azonkívül teljesen meg volt győződve arról is, hogy Jasvin igazán nem leli örömét a pletykákban és botrányokban, s úgy fogja föl ezt az érzelmet, a mint illik, vagyis tudja és hiszi, hogy ez a szerelem nem tréfaság, nem pusztá szórakozás, hanem valami komoly és fontos dolog.

Vronszkij nem beszélt ugyan vele a szerelméről, de tudta, hogy ő mindent tud és mindent úgy fog föl, a mint kell, s jól esett neki ezt a szemeiből kiolvasni.

— Hja, igen! — mondotta arra, hogy Vronszkij Tvreszkijéknél volt, s fekete szemeivel egyet pislantva, rossz szokása szerint megfogta a baloldali bajuszát s elkezdte betönni a szájába.

— Nos, és te mit csináltál az este? Nyertél? — kérdezte Vronszkij.

— Nyolczezer rúblt. De ebből háromezer nem sokat ér, aligha kapom meg.

— No akkor velem szemben veszíthetsz, — mondotta Vronszkij mosolyogva. (Jasvin nagy összegbe fogadott Vronszkijval.)

— Semmi esetre se veszítek. Az egyetlen Mahotin veszedelmes.

Ezzel átfordult a szó a mai versenyekre, melyek Vronszkijt most leginkább foglalkoztatták.

— Gyerünk, én kész vagyok, — szólt Vronszkij, fölkelt s az ajtó felé indult. Jasvin is fölkelt s kinyújtotta irgalmatlan hosszú lábait és a hátát.

— Ebédelni még korán van, de ihatnám. Tüstént jövök. Hé, bort ide! — kiáltott föl a vezénylésről hírhedt, mély és ablakot rengető hangján. — Még se, nem kell, — tette hozzá legott. — Te hazamégy, veled megyek én is.

S elmentek Vronszkijhoz.

XX.

Vronszkij ott állott a kétfelé választott tágas és tiszta finn viskóban. Petriczkij még a táborozások alkalmával is együtt lakott Vronszkijval. Petriczkij aludt, mikor Vronszkij és Jasvin a viskóba beléptek.

— Kelj föl már, elég volt az alvásból, — mondotta Jasvin a spanyolfalhoz lépve, s megrázta az agyondorbézolt Petriczkijnek a vállát, a ki egészen belefúrta az orrát a párnájába.

Petriczkij legott fölugrott és körülnézett.

— Itt volt a bátyád, — mondotta Vronszkijnak. — Felköltött, hogy vinné el az ördög, s azt mondta, hogy majd eljön megint. — S újra magára húzván a takaróját, visszabújt az ágyba. — Hagyj már békét, Jasvin, — szólt rá bosszúsan Jasvinra, a ki lehúzta róla a takarót. — Ereszd el no! — ezzel megfordult és kinyitotta a szemeit. — Mondd meg inkább, mit igyam: olyan a szám, mintha...

— Legjobb a pálinka, — szólt Jasvin mély hangon. — Terescsenkó! Pálinkát a gazdának és ugorkát, — kiáltott föl, és szemlátomást gyönyörködött a saját hangjában.

— Gondolod, pálinkát? Hm? — kérdezte Petriczkij a homlokát összeránczolva s a szemeit dörzsölgetve. — De te is iszol? Jó, igyunk hát együtt! Vronszkij, iszol? — kérdezte Petriczkij föltápáskodva s a dereka körül csavarta tigrisbőrhöz hasonló takaróját. Odaállt a spanyolfal végéhez, fölemelte karjait s elkezdte francziául énekelni: „Volt egyszer egy kirá-á-ályfi“. — Vronszkij, iszol?

— Pakolj innen! — mondotta Vronszkij, miközben fölhúzta a kabátját, melyet a legénye hozott oda neki.

— Hová mégy? — kérdezte tőle Jasvin. — A trojka is itt van, — tette hozzá, az előálló hintót megpillantván.

— Az istállóba, aztán meg Brjanszkijhoz is el kell mennem a lovak miatt, — felelt Vronszkij.

Vronszkij csakugyan megígérte volt Brjanszkijnak, a ki Péterhoftól vagy tíz versztnyire lakott, hogy elmegy hozzá s elviszi neki a pénzt a lovakért; s minden-

képpen el akart jutni oda is. De a bajtársai legott tisztában voltak vele, hogy nemcsak oda készül.

Petriczkij, a ki még egyre énekelt, pislantott a szemével s fölbiggyesztette az ajkát, mintha csak azt akarta volna mondani: ösmerjük már azt a Brjanszkijt.

— Vigyázz, el ne késsél! — szólott Jasvin, s hogy másra terelje a szót, hozzátette: — Nos, hogy' viseli magát az én pejkom? — kérdezte, s az ablakon át mustrálgatta a nyergest, melyet ő adott volt el neki.

— Megállj csak! — kiáltott rá Petriczkij Vronszkijra, a ki már indulóban volt. — A bátyád valami levelet meg egy czédulát is hagyott itt a számodra. Megállj, hol is van csak?

Vronszkij megállt.

— Nos, hol van hát?

— Hol van? Az éppen a kérdés! — szólott Petriczkij ünnepélyesen, s a mutató ujjával a homlokára bökött.

— Beszélj hát, ez mégis csak bolond dolog! — mondotta Vronszkij mosolyogva.

— A kályhát nem fütöttem. Itt lesz valahol.

— Ugyan ne okoskodjál! Hol van hát az a levél?

— Na, igazán mondom, elfelejtettem. Vagy csak álmodtam tán? Várjunk csak, várjunk! De miért is boszszankodol! Ha te is, mint én, megittál volna az este négy palaczkot egymásután, azt se tudnád, fiú vagy-e vagy leány. Megállj csak, tüstént eszembe jut.

Petriczkij a spanyolfal mögé ment s lefeküdt az ágyába.

— Megállj csak! Így feküdtem én, ő meg ott állott. Igen-igen-igen-igen . . . Itt van la! — s Petreczkij elővette a levelet a derekalja alól, a hova bedugta volt.

Vronszkij fogta a levelet s a bátyja czéduláját. Ez volt az a levél, a melyet már várt — az anyjától, teli szemrehányásokkal azért, hogy nem ment el hozzá, s mellette egy czédula a bátyjától, melyben mindössze annyi volt, hogy beszélni óhajt vele. Vronszkij tudta, hogy mind a kettő ugyanarra vonatkozik. „Ugyan mi közük hozzá!“ — gondolta magában s mind a két levelet begyűrte kabátjának a gombjai közé, hogy útközben majd figyelemmel elolvassa. A pitvarban két tisztal ta-

lálkozott: az egyik az ő ezredéből, a másik egy másiktól való volt.

Vronszkij lakása mindig az összes tisztek gyülekezőhelye volt.

— Hová?

— Peterhofba kell mennem.

— Hát a lovad megjött Czarszkójebol?

— Meg, de még nem láttam.

— Mondják, hogy Mahotin Gladiator-a megsántult.

— Badar beszéd! De hogy' fogtok ebben a sárban lovagolni? — szólott a másik.

— Íme az én megmentőim! — kiáltott föl a belépőket megpillantván Petriczkij, a ki előtt ott állott a legénye, ugorkával egy tálczán s pálinkával a kezében. — Jasvin akarja, hogy igyam, és fölfrissüljek tőle.

— No tegnap ugyan beadtál nekünk, — szólott a tisztek egyike, — egész éjjel nem tudtunk aludni.

— Hogy' is volt csak?! — szólalt meg Petriczkij. — Volkov fölmászott a háztetőre s azt mondta, hogy nagyon szomorú. Zenét ide, — mondom én, — valami gyászinduló! Ó azután a gyászinduló hangjai mellett szépen elahudt a háztetőn.

— Igyál, igyál csak pálinkát, aztán selters-vizet sok citrommal, — mondotta Jasvin, a ki úgy állt ott Petriczkij mellett, mint az anya, mikor orvosságot akar belediktálni a gyermekébe, — azután még valami csepp pezsgőt, — úgy, vagy egy palaczkával.

— Lám, ez beszéd. Megállj még Vronszkij, igyunk.

— Nem, szervusztok urak, most nem iszom.

— Mót, tán meghízol tőle? No hát akkor iszunk mi. Hol a selters meg a citrom?

— Vronszkij! — kiáltott rá valaki, mikor már kilépett volt az ajtón.

— Mi az?

— Nem ártana, ha a hajadat is lenyíratnád, mert az is nyom ám valamit, különösen ott, a hol kopasz vagy.

Vronszkij csakugyan idő előtt kezdett kopaszodni. Vidáman elmosolyodott, miközben sűrű fogait vicsorgatta, s kopasz fejére csapva a sipkáját, kiment s kosíra ült.

— Az istállóhoz! — mondotta, s készült elővenni a leveleket, hogy elolvassa, de azután meggondolta a dolgot, nem akarván magát fölizgatni, mielőtt a lovát meg nem nézi. — „Majd aztán!...“

XXI.

Az ideiglenes istálló, egy deszkából összerótt bódé, közvetlenül a versenypálya mellett állott, s ide kellett, tegnap Vronszkij lovának megérkeznie. Azóta még nem látta. Az utóbbi napokban ő maga nem lovagolt, hanem a trainer-jére bízta, úgy, hogy most fogalma se volt róla, milyen állapotban érkezett meg. Alig hogy a kocsi-jából kilépett, a groomja, egy úgynevezett istállófiú, a ki már messziről megismerte a kocsiját, kihívta a traint. Fityegő szőrpamacsokkal az álla alatt, szétterpesztett karokkal s a jockeyk szokott otromba járásával egy hosszúszerű csizmába és kurta zekébe öltözött, ösztövé angol jött elébe.

— Nos, hogy' van Frou-Frou? — kérdezte Vronszkij angolul.

— All right, sir — minden rendben van, uram, — szólalt meg valahol a gégéje mélyén az angol. — Jobb lesz, ha be se megy hozzá, — tette hozzá, kalapot emelve. — Szájkosarat tettem rá, s most nagyon izgott. Jobb, ha nem megy be, ez csak még jobban fölizgatná.

— Már pedig én bemegyek. Látni akarom.

— Gyerünk, — szolt az angol, megint csak csukott szájjal és mogorván, s a könyökét lóbálva előre ment kacsázó lépteivel.

Beléptek a barakk előtt lévő udvarba. Egy tiszta zekébe öltözött, csinos és fúrge fiú volt a napos, a ki seprővel a kezében fogadta őket és legott mögéjük került. A barakk ketreceiben öt ló állott, és Vronszkij tudta, hogy ott kell lenni legfőbb vetélytársának, Mahotin ötversokos* sárgájának, a Gladiátor-nak is. A saját lová-

* Egy versok = egy arsinnak az $\frac{1}{16}$ része. Egy arsin = 0.711 méter.
(A ford.)

nál is jobban szerette volna Vronszkij a Gladiatort megnézni, a melyet még nem látott; de tudta, hogy a lóverseny-sport illendőségi szabályai szerint, nemcsak hogy látnia nem szabad, de még kérdezősködni sem illik föléle. A mint a járón végigment, az istállóifü kinyitotta a baloldali második ketrecz ajtaját, s Vronszkij egy fehélábú, hatalmas sárgát pillantott meg. Tudta, hogy az volt Gladiator, de az olyan ember érzésével, a ki elfordul egy nem neki szóló, nyitott levéltől, elfordította a fejét és odament Frou-Frou ketreczéhez.

— Itt van Ma-k . . . Mak . . . lova, soha se tudom kimondani ezt a nevet, — szólott az angol úgy félvállról piszkos körmökkel ékes mutatójával Gladiator ketreczére mutatva.

— Mahotiné? Igen, ez az egyetlen komoly vetélytársam, — jegyezte meg Vronszkij.

— Ha öt lovagolná, — mondotta az angol, — fogadnék rá.

— Frou-Frou idegesebb, ez erősebb, — szólott Vronszkij, elmosolyodván lovaglásának ezen a dicséretén.

— Akadályversenynél minden a lovaglástól és a pluck-tól függ, — jegyezte meg az angol.

Pluck-ot, vagyis erélyt és elszántságot, nemcsak hogy eleget érzett magában Vronszkij, de a mi még sokkal fontosabb, erősen meg volt győződve, hogy senkiben a világon nem lehet több pluck, mint a mennyi ő benne van.

— De hát biztosan tudja, hogy nincs szükség a nagy izzasztásra?

— Nincsen, — felelt az angol. — Csak arra kérem, ne beszéljen hangosan. A ló amúgy is nagyon izgatott, — tette hozzá, fejével a zárt ketrecz felé intve, a mely előtt megálltak, s a honnan szalmán való lódobogás halatszott ki.

Erre kinyitotta az ajtót és Vronszkij belépett az egyetlen kis ablakocska által gyéren megvilágított ketreczbe. A ketreczben a friss szalmán a lábait váltogatva egy szájkosaras sötétpej ló állott. A ketrecz félhomályában körülnézve, Vronszkij egyetlen futó pillantással fel-

ölelte kedvencz lova egész megjelenését. Frou-Frou középtermetű állat volt s testalkatára nézve éppenséggel nem kifogástalan. Egészbenvéve vékonycsontú, s bár a szügye erősen kiállott, az eleje mégis szűk volt. A fara kissé csapott, s úgy első, mint különösen hátsó végtagjaira kecskelábú volt. Hátsó, valamint első lábainak az izmai nem voltak túl vaskosak; viszont a hasló táján szokatlanul szélesnek látszott, a mi most madárhúsú volta s a nagy training mellett különösen meglepő volt. Lábainak a csontjai, előlről nézve, térden alól nem voltak ujjnyinál vastagabbak, viszont oldalról nézve szokatlanul széleseknek látszottak. A bordáit nem tekintve, egészben véve olyan volt, mintha két oldalról össze lett volna nyomva, hosszában pedig kinyújtva. De a legnagyobb mértékben megvolt benne egy tulajdonság, a mely összes fogyatkozásait feledtette, s ez a tulajdonság: a vér, az a vér, a mely, mint az angol mondja, *nem tagadja meg magát*. Az ereknek a finom, mozgékony és atlaszsima bőr alatt elterülő hálózata közt élesen kidomborodó izmai épp oly keményeknek látszottak, akár a csontjai. Derült, csillogó, és kidülledt szemekkel ékes sovány feje, vérrel telített nyákhártyával bevont tág orrlyukainak minden fölhorkanásánál szinte megszélesedett. Egész formáján, de különösen a fején, határozott, erélyes, de egyúttal szelid kifejezés ömlött el. Egyike volt azoknak az állatoknak, a melyek mintha csak azért nem szólalnának meg, mert szájuknak a mechanikai szerkezete nem engedi.

Vronszkijnek legalább úgy tetszett, hogy az állat mindazt, a mit rajta végignézve ő most gondolt, megértette.

Alig hogy Vronszkij belépett, a ló egy nagyot lélekzett, s kidülledt szemeivel olyanformán kancsalított a belépőkre, hogy a szeme fehérijét a másik oldalon elfutotta a vér, megrázta a szájkosarát és ruganyosan váltogatta a lábait.

— No lássa, milyen izgatott, — szólott az angol.

— Ne drágám! Ne-ne! — mondotta Vronszkij s közelebb lépve hozzá, csillapítgatta.

De minél közelebb ment hozzá, a ló annál izga-

több lett. Csak mikor a fejéhez lépett, akkor egyszerre lecsillapodott, s megrándultak az izmai finom és sima bőre alatt. Vronszkij megsimogatta a ló erős nyakát, megigazította a marján sörényének egy a túlsó oldalra átcúszott fürtjét, s odatolta az arcát a repülő denevér szárnyaihoz hasonló, finom és tág orrlyukaihoz. Szuszogva szívta be és fújta ki duzzadt orrlyukai a levegőt, megrázkódva hátrahúzta hegyes füleit, s erős, fekete ajkait Vronszkij felé nyujtotta, mintha csak megakarta volna kapni a kabátja ujját. De tudatára ébredvén a szájkosárnak, jól megrázta a fejét s megint elkezdte változtatni finom alkotású lábacskaikat.

— Csillapodjál drágám, csillapodjál! — mondotta, s miután hátulról még egyszer megczirógatta őt, abban az örömteljes tudatban lépett ki a ketreczből, hogy a ló a lehető legjobb állapotban van.

A ló izgatottsága átragadt Vronszkijra is; érezte, hogy minden vére a szívébe tolúlt, s hogy neki is, mint a lovának, kedve volna mozogni, harapni; hol aggodalmas érzés, hol jókedv vett erőt rajta.

— Tehát számítok magára, — mondotta az angolnak, — félhétkor ott legyen.

— Allright, — szólt az angol. — És ön hova megy, mylord? — kérdezte egész váratlanul, a mylord megszólítást használva, melyet pedig csaknem soha se szokott volt használni.

Vronszkij csodálkozva emelte föl a fejét és meglepetve a kérdés merészsége által, az angolnak nem a szeme közé, hanem a homlokára nézett. De belátván, hogy az angol nem mint a gazdájához, hanem mint jockey-hez intézte ezt a kérdést, így felelt:

— Brjanszkijhez kell mennem, egy óra múlva ott-lion vagyok.

„Ugyan hányadszor kérdik ezt ma tőlem!“ — mondotta magában s elpirúlt, a mi ugyancsak ritkán esett meg vele. Az angol figyelmesen végignézett rajta, s mintha csak tudta volna, hogy Vronszkij hova megy, hozzátette:

— Az a fő, hogy az ember a lovaglás előtt nyugodt

legyen, — úgymond, — ne legyen rosszkedvű és ne izgassa magát semmivel.

— All right, — felelt Vronszkij mosolyogva, s a kocsijába ugorva, elhajatott Peterhofba.

Alig hogy elindúlt, az a felhő, mely már reggel óta esővel fenyegetett, hirtelen ott termett fölötte, s elkezdet belőle szakadni az eső.

— Ez baj, — gondolta Vronszkij s fölrántotta a kocsi ernyőjét. — Amúgy is sár volt, de most egy lucsock lesz minden! — Zárt hintájának a magányában ülve, elővette az anyja meg a bátyja leveleit és elolvasta.

Persze, mindig csak egy és ugyanaz. Mind, az anyja is, a bátyja is, szükségesnek tartották, hogy az ő szívbéli ügyeibe beleavatkozzanak. Ez a beavatkozás haragra lobbantotta őt, a mely érzés pedig csak nagy ritkán szokott rajta erőt venni. „De hát mi közük hozzá? Miért tartja kötelességének éppen mindenki, hogy velem törődjék? És mit rágják a fülemet mindig? Azért, mert látják, hogy itt olyas valamiről van szó, a mit ők képtelenek megérteni. Ha ez valami közönséges, hitvány, nagyvilági viszony volna, akkor békét hagynának. De érzik, hogy ez valami más, nem játék, s hogy ez az aszszony nekem drágább az életemnél. S ez az, a mi előttük érthetetlen s azért bosszantja őket. Bármilyen legyen is a sorsunk, mi voltunk a kovácsai, s nem fogunk miatta panaszkodni, — mondotta, s a *mi* szócska alatt Annát is értette. — De nem, ők akarnak bennünket megtanítani, hogy hogy' éljünk. Fogalmuk sincsen róla, hogy mi a boldogság, s nem tudják, hogy mireánk nézve e nélkül a szerelem nélkül nincs se boldogság, se boldogtalanság, de még élet sincsen“, — gondolta magában.

Különösen azért haragudott e miatt a beavatkozás miatt valamennyiükre, mert a lelke mélyén úgy érezte, hogy igazuk van. Érezte, hogy az a szerelem, mely őt Annához köti, nem volt pillanatnyi fölhevülés, mely elmúlik, úgy, mint a nagyvilági viszonyok el szoktak múlni, sem egyikben sem másikban nem hagyván egyéb nyomot kellemes vagy kellemetlen emlékeknél. A maga teljességében érezte, úgy az ő, mint a maga helyzetének gyötrelmes voltát, valamint azt is, hogy a mellett a

teljes nyilvánvalóság mellett, a melyben a viszonyuk a világ szemei előtt állott, milyen nehéz dolog folyton hazudni, alakoskodni és a szerelmüket leplezgetni; és hazudni, alakoskodni, csalafintáskodni és mindig csak másokra gondolni akkor, mikor a szenvedély, mely őket összefűzte, oly erős volt, hogy szerelmükön kívül minden egyébről megfeledkeztek.

Élénken emlékezett még a hazugság és az alakoskodás ama gyakran előfordult és elkerülhetetlen eseteire, a melyek annyira ellenkeztek a természetével; de különösen élénken emlékezett arra a szégyenérzetre, a melyet a hazugságnak és az alakoskodásnak eme szükségessége miatt a szívében nem egyszer tapasztalt. S valami különös érzés fogta el, mely Annával való viszonya óta mind gyakrabban szokott rájönni. Ez az undornak az érzése volt; vajon Alexandrovics Alexej iránt-e, maga iránt-e, vagy pedig a világon minden iránt, azt maga se tudta volna eldönteni. De ezt a különös érzést mindig elűzte magától. Most is megrázkódott s csak fűzte tovább a gondolatait.

„Persze, ő azelőtt boldogtalan volt, de büszke és nyugodt; most pedig nem tud nyugodt és méltóságteljes lenni, bárha nem mutatja is. Nem, ennek véget kell vetni.“ — döntötte el magában.

S most először villant meg a fejében az a gondolat, hogy ennek a hazugságnak véget kell vetni, még pedig minél előbb, annál jobb! „Neki és nekem szakítanunk kell mindennel, s el kell rejtőznünk valahova a szerelmünkkel“, — mondotta magában.

XXII.

A zápor nem volt tartós, s mire Vronszkij zömök lovának teljes ügetésével, mely az immár szár nélkül is száguldó lógosokat is maga után húzta a sárban, megérkezett, megint kisütött a nap, a nyaralók tetői s a főutcza két oldalán elnyúló kertek vén hársfái nedves fényben csillogtak, s az ágakról vígan csepegett, a tetőkről pedig csak úgy zuhogott alá a víz. Most már eszébe se

jutott, hogy ez a zápor mennyire megrongálta a versenypályát, csak annak örült hogy éppen ennek az esőnek a révén bizton otthon találja őt, még pedig egyedül, mert tudta, hogy Alexandrovics Alexej, a ki csak nemrég tért vissza külföldről, nem jött ki Pétervárról.

Vronszkij abban a reményben, hogy egyedül találja őt, hogy minél kevésbé vonja magára a figyelmet, szokása szerint a híd előtt leszállt és gyalog folytatta az útját. Nem az utcáról, hanem az udvaron keresztül ment a lépcsőhöz.

— Megjött az úr? — kérdezte a kertésztől.

— Nem jött meg. Az úrnő itthon van. De tessék tán a fölépcsőn fölmenni; van ott ember, a ki majd kinyitja az ajtót, — felelt a kertész.

— Nem, inkább a kert felől megyek.

Meggyőződven róla, hogy csakugyan egyedül van, és váratlanul akarván őt meglepni, miután nem ígérte, hogy ma is eljön, ő pedig aligha gondolta, hogy a verseny előtt még eljőjön, kardját a kezében fogva, s a virágokkal szegélyezett út homokján óvatosan lépkedve ment oda a kertre nyíló erkélyhez. Vronszkij meglepedezett most mindenről, a mit útközben helyzetének a súlyos és nyomasztó voltáról gondolt. Csak egy gondolat járt a fejében: az, hogy tüstént meglátja őt, még pedig nem pusztán képzeletben, hanem elevenen, olyannak, a milyen a valóságban. Óvatosan járva, nehogy zajt csináljon, már rálépett volt az erkély meredek lépcsőjére, mikor egyszerre eszébe jutott az, a miről mindig meglepedezett, s a mi viszonyuknak a legkínosabb pontja volt, — Anna kis fia, az ő kérdő, s mint neki tetszett, ellen-szenves tekintetével.

A legtöbbször ez a fiúcska volt érintkezésüknek legnagyobb akadálya. Mikor ő jelen volt, se Vronszkij, sem Anna, nemcsak, hogy azt nem engedték meg maguknak, hogy olyasmiről beszéljenek, a mit mások előtt is ne ismételhetek volna, de még csak czélzást se tettek olyasmire, a mit a gyerek meg nem érthetett. Nem mintha megállapodtak volna ez iránt, hanem az egész úgy magától jött. Saját maguk iránt való sérelemnek tartották volna, hogy ezt a gyermeket kijátszszák. Az ő jelenlété-

ben úgy beszéltek egymással, mintha pusztá ösmerősök lettek volna. De minden óvatosság ellenére is, Vronszkij gyakran érezte magán a gyereknek figyelmesen és álmélkodóan reátapadó tekintetét, valamint azt a bátortalanságot s a gyöngédség és hidegség közt ingadozó változékonyságot, a melylyel ő iránta viselkedett. Mintha csak az a gyermek megérezte volna, hogy az ő édes anyja és e közt az ember közt van valami olyan fontos kapcsolat, a melynek a jelentőségét fölfogni nem képes.

És csakugyan, a gyermek érezte, hogy ezt a viszonyt képtelen megérteni, s bár mindenképpen iparkodott, még se' tudta tisztázni azt az érzést, a melylyel ez iránt az ember iránt viseltetnie kellene. A gyermeknek az érzelmek nyilvánulása iránt való fogékonyságával tisztán látta, hogy az apja, a nevelőnő, a dada, valamennyien, nemcsak hogy nem szerették Vronszkijt, de utálattal és borzadással néztek rá, bár ha ezt egy szóval sem árulták el, s hogy az anyja viszont úgy bánt vele, mintha a legjobb barátja lett volna.

„Mit jelentsen ez? Kicsoda ez az ember? Vajon hogy' kelljen őt szeretni? S ha én nem értem, tán én vagyok az oka, tán ostoba és rossz fiú vagyok?“, — tündött magában a gyermek; s ebből származott az a kérdő, fürkésző és részben ellenséges kifejezés, valamint az a bátortalanság és változékonyság, mely Vronszkijt anyyira feszélyezte. Ennek a gyermeknek a jelenléte mindig és csalhatatlanul fölidézte Vronszkijban a minden ok nélküli való undorodásnak azt az érzését, mely az utóbbi időben mind gyakrabban élfogta. Ennek a gyereknek a jelenléte Vronszkijban is, Annában is olyan érzést keltett, a milyen a tengerészé lehet, a ki a delejtűn látja, hogy az az irány, a melyben gyorsan halad előre, messzire eltér a voltaképpenitől, de megállani nincs hatalmában, érzi, hogy minden pillanat távolabb és távolabb sodorja őt, de azt is tudja, hogy a helyes iránytól való eltérés beösmérése egyértelmű volna az elkerülhetetlen pusztulás felismerésével.

Ez a gyermek, az ő naiv életfelfogásával volt az a delejtű, mely megmutatta eltérésüknek a fokát attól, a mit nagyon jól tudtak, de tudni nem akartak.

Ezúttal Szerjozsa nem volt otthon, s Anna teljesen egyedül ült az erkélyen, várva a fiát, a ki elment sétálni, s a kit valahol meglepett az eső. Elküldte utána az inast meg a komornáját, s most várakozásteljesen ült ott és leste. Széles himzéssel díszített fehér ruhában, virágok mögött ült az erkély egyik szögletében, s így nem halotta Vronszkij közeledését. Feketefürtös fejét lehajtva, odaszorította a homlokát a korláton álló hideg öntözőkannához, s mindkét gyönyörű kezével, melyeket Vronszkij előtt jól ismert gyűrűk ékesítettek, a kannát szorongatta. Egész alakjának, a fejének, a nyakának s a kezeinek a szépsége mindannyiszor a váratlan meglepetés erejével hatott Vronszkijra. Megállt s elragadtatással nézett rá. De éppen mikor egy lépést akart tenni, hogy közelebb jusson hozzá, Anna hirtelen megérezte a közeledését, s a kannát félrelökve, kipirult arcját odafordította felé.

— Mi lelte? Talán beteg? — kérdezte tőle Vronszkij francziául és elindult feléje. Oda akart rohanni hozzá, de eszébe jutván, hogy esetleg idegenek is lehetnek ott, egy pillantást vetett az erkély ajtajára és elpirult, a mint hogy mindig el szokott pirulni, mert érezte, hogy van oka szepegni és körülnézni.

— Dehogyan is, egészséges vagyok, — mondotta Anna, fölkelt és erősen megszorította a kezét. — Nem vártalak . . . téged.

— Istenem! Milyen hidegek a kezeid! — szólott Vronszkij.

— Megijesztettél, — felelt Anna. — Egyedül vagyok és Szerjozsát várom, elment sétálni, erről kell jönniök.

De mindamellett, hogy nyugodt szeretett volna lenni, mégis reszkettek az ajkai.

— Bocsásson meg, hogy eljöttem, de lehetetlen volt befejeznem a napot a nélkül, hogy lássam, — folytatta Vronszkij francziául, a hogy' rendesen beszélni szokott, hogy elkerülje az orosz nyelv hihetetlenül hideg *magá*-ját és veszedelmes *te*-gezését.

— Miért bocsássak meg? Hiszen úgy örülök!

— De vagy beteg, vagy nagyon lehangolt ma, —

folytatta Vronszkij, a nélkül, hogy a kezét eleresztette volna s odahajolt hozzá. — Mire gondolt?

— Mindig csak egyre, — felelt Anna mosolyogva.

Igazat mondott. Bármikor, bármely pillanatban kérdezték is tőle, hogy mire gondol, bá'ran azt felelhette: csak egyre, boldogságomra és boldogtalanságomra. Most éppen, a mikor Vronszkij meglepte őt, erre gondolt: hogy' van az, hogy másoknál, így például Betszinél, (ő is tudott Betszinek Tuskevicscsel való s a világ előtt titkolt viszonyáról), minden olyan könnyen ment, nála pedig olyan gyötrelmesen. Ma ez a gondolat, bizonyos okoknál fogva, különösen gyötörte. Kérdezősködött Vronszkijtől a versenyek felől. Vronszkij felelt neki, s látván, hogy mennyire izgatott, mindenképpen azon volt, hogy elszórakoztassa s a legnagyobb részletességgel kezdett beszélni a versenyek előkészületeiről.

„Megmondjam vagy ne mondjam? — gondolta magában Anna, miközben szelid és nyugodt szeme közé nézett. — Olyan boldog és annyira el van foglalva a versenyével, hogy nem fogná fel a dolgot úgy, a hogy' kell, nem fogná föl ennek az eseménynek mindkettőnkre való nagy jelentőségét.“

— De még nem mondta meg, hogy mire gondolt, mikor én jöttem, — szólott Vronszkij, félbeszakítván az elbeszélését, — kérem, mondja meg hát.

Anna nem felelt, s kissé oldalra szegzett fejjel, hosszú szempillái alól csak úgy lopva és kérdőleg pislogott rá csillogó szemeivel. Egy letépett falevéllal babráló kezei reszkettek. Vronszkij látta ezt, s megint kiült az arczára annak az alázatosságnak, annak a szolgálai odaadásnak a kifejezése, mely őt annyira megvesztegette.

— Látom, hogy történt valami. Hát lehetek-e csak egy perczig is nyugodt, tudván, hogy valami bánata van, a melyben én nem osztohatom? Beszéljen hát, az Istenre kérem! — ismételte szinte könyörögve.

„De nem bocsátom meg neki soha, ha nem érti meg ennek az egész jelentőségét. Jobb is, ha nem beszélek, minek tegyem próbára?“ — gondolta magában Anna, s még mindig úgy nézett rá, és érezte, hogy a falevéllal babráló kezei mind jobban és jobban reszketnek.

— Az Istenre kérem! — ismételte Vronszkij és megfogta a kezét.

— Megmondjam?

— Igen, igen, igen...

— Más állapotban vagyok, — mondotta halkán és lassan.

A falevél még jobban reszketett a kezében, de azért le nem vette róla a szemét, hogy lássa, hogy fogadja ezt a hírt. Vronszkij elsápadt, akart valamit mondani, de nem szólt, eleresztette a kezét és lehorgasztotta a fejét. „Igen, megértette ennek az eseménynek egész jelentőségét“, gondolta magában Anna, és hálásan megszorította a kezét.

De abban tévedett, hogy Vronszkij is úgy fogta föl ennek a hírnek a jelentőségét, mint ő, az asszony. Erre a hírre Vronszkij tízszeres erővel érezte a valami iránt való undorodás furcsa érzésének a rohamát; de egyúttal azzal is tisztában volt, hogy az a válság, a melyet várt, most bekövetkezett, hogy most már nem lehet tovább titkolni a dolgot a férj előtt, s hogy így vagy úgy, de mielőbb véget kell vetni ennek a természetellenes helyzetnek. De ezenkívül Anna testi izgatottsága is átragadt rá. Megilletődve, alázatos pillantással nézett rá, megcsókolta a kezét, fölkel és szótlánul járt föl és alá az erkélyen.

— Igen, — mondotta, elszántan odalépve hozzá. — Sem én, sem maga nem tekintettük játéknak a mi viszonyunkat, s a sorsunk most el van döntve. Föltétlenül véget kell vetnünk — mondotta körülnézve — annak a hazugságnak, a melyben élünk.

— Véget vetni? De hogyan, Alexej? — kérdezte Anna halkán.

Most már lecsillapodott s gyöngéd mosoly csillogott az arcán.

— El kell hagynia az urát, s egyesítenünk kell az életünket.

— Hiszen egy az így is, — felelt Anna alig hallhatóan.

— Igen, de teljesen, teljesen.

— De hát hogyan, azt mondd meg, Alexej, hogyan?

— szólt Anna, szomorúan mosolyogva helyzetének a reménytelenségén. — Van tán megoldása az ilyen helyzetnek? Nem vagyok-e a felesége az uramnak?

— Minden helyzetnek van megoldása. Csak el kell szánni az embernek magát, — felelt Vronszkij. — Minden jobb annál a helyzetnél, a melyben mi élünk. Hiszen látom, mennyire gyötör téged minden, — a világ, a fiad, az urad.

— Oh, csak az uram, az nem, — szólt közvetlen gúnynyal. — Nem ösmerem őt, rá se gondolok. Mintha nem is volna.

— Nem vagy őszinte. Ősmerlek. Bizony ő is csak bánt téged.

— De hiszen ő nem is tudja, — mondotta, s egyszerre élénk pirosság öntötte el az arcját; az orcái, a homloka, a nyaka elpirultak, s a szégyen könnyei csordultak ki a szeméből. — Ne is beszéljünk róla.

XXIII.

Vronszkij, habár nem is olyan határozottan, mint most, ismételten megpróbálta Annát helyzetének a megfontolására rávezetni, de mindannyiszor az ítéletnek azzal a felületességével és könnyelműségével találkozott, a melylyel kihívására most is felelt. Mintha lett volna a dologban valami olyas, a mit nem tudott vagy nem akart tisztázni még maga előtt sem, mintha abban a pillanatban, hogy erről elkezdett beszélni, ő, az igazi Anna visszavonúlt volna valahová a belsejébe, s előállott volna egy másik, különös, és reá nézve teljesen idegen asszony, a kit nem szeretett, a kitől félt s a ki szembeszállott vele. De most elhatározta, hogy elmond neki mindent.

— Vajon ő tudja-e vagy sem, — szólott Vronszkij szokott határozott és nyugodt hangján, — tudja-e ő vagy sem, ahhoz nekünk semmi közünk. Mi nem maradhatunk . . . kegyed nem maradhat tovább így, de különösen — most nem.

— De hát ön szerint mit kellene tenni? — kérdezte

Anna ugyanavval a könnyed gúnnyal. Őt, a ki annyira félt attól, hogy Vronszkij esetleg könnyedén találja fölfogni az ő áldott állapotát, most bosszantotta, hogy Vronszkij ebből annak a szükségességét következteti, hogy tenni kell valamit.

— Elmondani neki mindent, azután elhagyni.

— Ez mind szép; tegyük föl, hogy én ezt megcselekszem. De tudja-e, mi lesz ennek a vége? Előre megmondhatom, — s valami gonosz láng lobbant föl az imént még oly szelíd szemeiben. — „Áá, ön tehát mást szeret, s bűnös viszonyt is kezdett vele? (Az urát utánozta, s éppen úgy, mint Alexandrovics Alexej szokta, különösen hangsúlyozta a *bűnös* szót.) Én jó előre figyelmeztettem önt ennek a vallási, a polgári és a családi viszonyok tekintetében várható következményeire. Ön nem hajtott a szavamra. Most pedig én nem szolgálthatom ki a nevémet a gyalázatnak, . . . — sem pedig a fiamat, — akarta mondani, de a fiával nem tudott tréfálni . . . — a gyalázatnak“, — és még valami efféle, — tette hozzá. — Egyáltalán, az ő államférfiúi modorában, tisztán és szabatosan a tudomra adná, hogy nem bocsáthat el engem, de hogy a maga részéről minden lehető meg fog tenni arra, hogy a botrányt elkerülje. S a mit mondana, azt a legnagyobb nyugalommal és pontossággal meg is tenné. Ime, ez lenne a vége. Hiszen ő nem ember, hanem gép, még pedig ha megharagszik, nagyon rossz gép, — tette hozzá, miközben maga elé képzelte Alexandrovics Alexej alakjának és beszédmódjának minden legapróbb részletét, s bűnül rótt föl neki mindent, a mi rosszat csak benne találhatott, semmit se bocsátván meg neki azért a rettenetes bűnért, a melyet viszont ellene ő elkövetett.

— De Anna, — mondotta Vronszkij lágy, rábeszélő hangon, iparkodván őt megnyugtatni, — azért mégis csak meg kell neki mondani mindent, azután pedig ahhoz alkalmazkodni, a mit ő határoz.

— Talán bizony megszökni?

— Miért ne, akár azt is. Én teljesen kizártnak tartom, hogy ez így maradjon . . . És nem magamért, — hiszen látom, mennyire szenved.

— Igen, szökni, én meg aztán legyek a szeretője, — mondotta keserűen.

— Anna, — szólott Vronszkij gyöngéd szemrehányással.

— Igen, — folytatta Anna, — legyek a szeretője, és magammal sodorjak mindenkit.

Megint azt akarta mondani: a *fiamat*, de képtelen volt ezt a szót kiejteni.

Vronszkij nem tudta megérteni, hogy' volt képes az ő erőteljes és becsületes természetével ezt a hazug helyzetet elviselni, és hogy' nem akart belőle szabadulni: arra persze nem jött rá, hogy az egésznek legfőbb oka ez az egy szó volt: a *fiam*, a melyet képtelen volt ki-mondani. Mikor a fiára és arra a jövőre viszonyra gondolt, a melyben ez vele, az ő apját elhagyott anyjával lesz, annyira megborzadt attól, a mit cselekedett, hogy nem sokat tündökött, hanem mint afféle asszony, csak azon iparkodott, hogy magát hazug alakoskodásokkal, üres szavakkal megnyugtassa, s csak azon sopánkodott, hogy bár maradna minden a régiben s bár ki tudná verni a fejéből azt a rettenetes kérdést, mi lesz a fiával.

— Kérlek, könyörgök hozzád, — mondotta egyszerre egészen más, őszinte és gyöngéd hangon s megfogta a kezét, — ne beszélj velem erről többé soha!

— De Anna . . .

— Soha. Bízd csak rám. Tisztában vagyok én a helyzetem egész aljasságával és borzasztóságával; de azért még sem olyan könnyű a dolgot eldönteni, mint te gondold. Bízd csak rám, és engedelmeskedjél nekem. Többé soha ne beszélj velem erről. Megigéred ezt nekem? . . . Nem, nem, igérd meg! . . .

— Én mindent megigérek, de nem lehetek nyugodt, különösen az után, a mit az imént mondtál. Nem lehetek nyugodt, mikor te magad se lehetsz az . . .

— Én? — ismételte Anna. — Igaz, hogy néha szenvedek; de ez majd elmúlik, ha többé soha nem beszélsz velem erről. Csak olyankor szenvedek, a mikor erről beszélünk.

— Ezt nem értem . . .

— Tudom, — vágott közbe Anna, — hogy milyen

nehéz a te becsületes természeted mellett hazudni, és sajnállak is érte. Sokszor gondolok rá, hogy én miattam egész életedet tönkretetted.

— Ugyanezt gondoltam én is az imént, hogy' tudad te miattam mindenedet fölládozni? Soha nem tudom magamnak megbocsátani azt, hogy te — boldogtalan vagy.

— Én, boldogtalan? — kérdezte Anna, közelebb húzódva hozzá, s a szerelem ujjongó mosolyával nézett rá: — én olyan vagyok, mint az éhes ember, a kinek végre enni adtak. Lehet, hogy fázik, hogy rongyos a ruhája, szégyenli is tán magát, de azért nem boldogtalan. — Én, boldogtalan? Nem, ime, itt az én boldogságom...

Meghallotta közelgő fiának a hangját, s egy futó pillantással körülnézett az erkélyen, s hirtelen fölkelt. Ősmerős tűz villant meg a szemeiben, gyors mozdulattal fölemelte gyűrűkkel elborított, szép kezeit, megfogta Vronszkij fejét, hosszan belenézett a szemébe, s mosolygó, nyílt ajkaival szaporán megcsókolta az ajkát és mindakét szemét, s ellökte őt magától. Menni akart, de Vronszkij visszatartotta.

— Mikor? — kérdezte suttogva, s ujjongva nézett rá.

— Ma, egy órakor, — suttogta, és mélyen fölsóhajtva, könnyed és gyors lépteivel a fia elé sietett.

Szerjózsát az eső a nagy kertben érte utól, a hol a dadával egy lugasban húzódtak volt meg.

— Nos tehát, a viszontlátásra, — mondotta Anna Vronszkijnek. — Nemsokára indulni kell a versenyre. Betszi megígérte, hogy értem jön.

Vronszkij az órára nézett és gyorsan távozott.

XXIV.

Mikor Vronszkij Kareninék erkélyén az órájára nézett, annyira meg volt zavarodva, s annyira el volt foglalva a gondolataival, hogy látta ugyan a mutatókat, de még se tudta hány az óra. Kiment az országútra, s óvatosan lépkedve a sárban, a hintaja felé tartott. Annyira

tele volt az Anna iránt való érzelemmel, hogy rá se gondolt, hány óra, s van-e még ideje, hogy Brjanszkijhoz is elmenjen. A mint ez gyakran megesik, az emlékezésnek csak külső képessége maradt meg benne, mely megmondta neki, hogy mi után mit kell cselekednie. Oda ment a kocsisához, a ki ott szundikált a bakon egy sűrű hársfának immár rézsútos árnyékában, elnézte az izzadt lovak fölött csillogó oszlopokban szentelenül keringő muslinczákat, felköltötte a kocsisát, beszállt a hintájába és elhajtattott Brjanszkijhoz. Csak a hetedik verszt után tért annyira magához, hogy az órára nézett, látta, hogy félhatra van, s hogy elkésett.

Ezen a napon több futam volt: a közlegények futama, a kétversztes katonatiszti s a négyversztes, végül pedig az a futam, a melyben ő is résztveendő volt. Az ő futamára még eljuthatott, de ha Brjanszkijhoz megy, úgy éppen csak hogy idejében visszaérkezhetik, persze már csak akkor, a mikor az egész udvar ott van. Ez pedig kellemetlen lett volna. De szavát adta volt Brjanszkijnak, hogy elmegy hozzá, s így azt határozta, hogy folytatja az útját, s odaszólt a kocsisnak, hogy ne nagyon kímélje a lovakat.

Megérkezett Brjanszkijhoz, alig volt ott öt perczig, s vágatott vissza. Ez a gyors kocsizás lecsillapította. Annához való viszonyának minden nyomasztó volta, mindaz a határozatlanság, a mi mai beszélgetésük után még megmaradt, mind kiment a fejéből; gyönyörűséggel és izgalommal gondolt most a versenyre, arra, hogy mégis csak odaér idejében, s csak néha lobbant föl átható fényvel a képzeletében a ma éjjeli viszontlátás boldogságának az áhítozása.

A nyaralókból és Pétervárról a versenyekre igyekvők fogatait elhagyogatva, minél inkább közeledett a versenyek légköréhez, annál jobban és jobban erőt vett rajta a verseny izgalma.

A lakásán már nem talált senkit, mind a versenyen voltak, csak a legénye várt rá az ajtóban. Mialatt átöltözött, az inasa elmondta, hogy a második futam már elkezdődött, hogy sokan keresték, s hogy az istállóból kétszer is járt ott a lovászgyerek.

Minden sietség nélkül átöltözködén, (sohase szokott sietni és sohase vesztette el az önuralmát), Vronszkij elhajtattott a barakkokhoz. Innen már látta a versenypályát körülálló tengernyi sok fogatot, gyalogjárót és katonát, valamint az emberektől nyüzsgő tribünöket. Alkalmasint a második futam kezdődött, mert miközben a barakok felé ment, csengetyűszót hallott. Mikor az istállóhoz ért, találkozott Mahotin fehér lábú sárgájával, Gladiátorral, a melyet narancssárga és kék takaróval letakarva, s kék szalaggal beszegett s óriásiaknak látszó fülvédőkkel éppen akkor vezettek a pálya felé.

— Hol van Kord? — kérdezte a lovásztól.

— Az istállóban nyergel.

Frou-Frou már fölnyergelve állott a nyitott ketrecben. Éppen készültek kivezetni.

— Nem késtem el?

— All right! All right! Minden rendben van, minden rendben van, — szólott az angol, — csak ne izgassa magát.

Vronszkij a tekintetével még egyszer végigsiklott egész testében remegő kedves lovának gyönyörű formáin, s alig tudván megválni ettől a látványtól, kilépett a barakból. A lehető legalkalmasabb időben érkezett a tribünökhöz, hogy senkinek a figyelmét se vonja magára. Éppen vége felé járt a kétversztes futam s minden szem arra a lovas-testőrre és arra a testőr-huszárra volt irányozva, a kik közül az első elől, a másik pedig valamivel mögötte végső erőfeszítéssel szorította a lovát és közeledett a távoszlop felé. A kör közepéről és széleiről mindenki a távoszlop felé nyomult, s a lovas-testőr tiszteknek és katonáknak egy nagyobb csoportja hangos fölkiáltásokkal adott kifejezést bajtársának, illetve tisztjének várható diadala fölött érzett örömének. Vronszkij csaknem ugyanabban a pillanatban érkezett oda a tömeg kellő közepébe, mikor a futam végét jelző csöngetyűsző fölhangzott, s a sárral beföcsölt, magas lovas-testőrtiszt, a ki elsőnek érkezett be, a nyeregbe visszaülve, szürke s az izzadtságtól egészen megsötétedett és nehezen ziháló csődörének a kantárját megeresztette.

A csődör, mely már csak alig-alig emelgette a lá-

bait, meglassította hatalmas testének a futását, s a lovas-testőrtiszt, mintha nehéz álomból ébredt volna föl, körülnézett s nagynehezen elmosolyodott. A barátok és idegenek tömege legott körülvette.

Vronszkij szándékosan elkerülte azt a válogatott, nagyvilági tömeget, mely a tribünök előtt tartózkodóan és mégis fesztelenül hullámozott és társalgott. Látta, hogy Karenina, Betszi s a bátyjának a felesége is ott voltak, de nehogy fölizgassa magát, nem ment oda hozzájuk. De minduntalan megállították az ismerősei, elmondották neki a lezajlott futamok részleteit s faggatták, hogy hol késett olyan soká.

Mialatt azokat, a kik a futamban résztvettek, a tribünökhöz hívták, hogy a díjakat átvegyék s mindenki odatódult utánuk, Vronszkij legidősebb fivére, Alexandr, egy alacsony termetű és Alexejhez hasonlóan zömök, de sokkal szebb és pirosabb, vörösorrú és nyílt, de korhely ábrázatú ember, vállrojtos ezredesi egyenruhában oda-lépett hozzá.

— Megkaptad a levelemet? — kérdezte. — Téged sohase találhat meg az ember.

Vronszkij Alexandr, hírhedt kicsapongó és különösen korhely élete ellenére is, tökéletes udvaronc volt.

Most is, hogy az öcscsével egy reá nézve nagyon kellemetlen dologról beszélt, tudva azt, hogy esetleg sokaknak a szeme lehet reájuk függesztve, olyan mosolygó arcot vágott, mintha valami haszontalanságon tréfálkozott volna vele.

— Megkaptam, és igazán mondom, nem értem, hogy mi az, a mivel te annyira törődöl, — mondotta Alexej.

— Azzal törődöm, a mit éppen az imént mondtam, hogy nem vagy ott sehol, ellenben hétfőn találkoztak veled — Péterhofban.

— Vannak dolgok, a melyeknek a megítélése csakis azokra tartozik, a kik benne érdekelve vannak, s az, a mivel te annyira törődöl, szintén ilyen...

— Igen, csakogy akkor nem szolgál tovább az ember, nem...

— Kérlek, légy szíves és ne ártsd magadat bele, s ezzel vége.

Vronszkij Alexej mogorva arca elsápadt, s kiálló alsó állkapcsa elkezdett remegni, a mi vajmi ritkán esett meg vele. Ő, mint afféle nagyon jószívű ember, ritkán haragudott meg, de a mikor megharagudott, s a mikor az álla reszketni kezdett, akkor, mint azt Vronszkij Alexandr is tudta, veszedelmes ember volt. Vronszkij Alexandr vidáman elmosolyodott.

— Én csak az anyánk levelét akartam átadni. Felelj neki, és ne izgasd magadat lovaglás előtt. Bonne chance, — tette hozzá mosolyogva s tovább ment.

Rögtön utána azonban megint egy szívélyes üdvözlés állította meg Vronszkijt.

— Már a barátaidat sem akard megösmerni. Jó napot, mon cher! — szólalt meg Arkágyevics Sztepán, a kinek gondosan fésült és fényes pofaszakállal körített piros arca itt, ebben a pétervári csillogásban is nem kevésbé ragyogott, mint Moszkvában. — Tegnap érkeztem, s nagyon örülök, hogy tanuja lehetek a diadalodnak. Mikor találkozunk?

— Jöjj el holnap az étkezőbe, — szólott Vronszkij, és miután menteketözve megszorongatta felöltőjének az ujját, elindult a versenypálya közepe felé, a hová már odavezették a nagy akadályversenyre nevezett lovakat.

A múlt futamban résztvett, kiizzadt és elcsigázott lovakat a lovaszok elvezették haza, s egymásután kerültek elő a küszöbön álló futamra nevezett, legnagyobb-részt angol lovak, melyek kámzsáikkal és ösztövéer hasukkal különös és óriási madarakhoz voltak hasonlatosak. Jobboldalt vezették a madárhúsú, de szépséges Frou-Frou-t, mely mintha rúgókon járt volna, úgy illette ruganyos és meglehetősen hosszú lábszárait. Tőle nem messze vették le a takarót a totyakos Gladiatorról. A pompás farú csödör hatalmas, gyönyörű és teljesen szabályos formái, szokatlanul rövid s közvetlenül a patákon nyugvó bokái akaratlanul is magukra vonták Vronszkij figyelmét. Oda akart menni a lovához, de megint megállította egy ismerőse.

— Ni, ott van Karenin, — szólt az ismerőse, a kivel beszélgetett. — A feleségét keresi, a ki amott áll a tribün közepén. Nem látta még őt?

— Nem, nem láttam, — felelt Vronszkij, s a nélkül, hogy a tribün felé nézett volna, a hol mutatták, hogy Karenina áll, odament a lovához.

Alig hogy Vronszkij megvizsgálta a nyeret, a melyen még egy és más igazítani való volt, a versenyzőket odahívták a tribünhöz, hogy számot húzzanak, s aztán induljanak. Komoly és szigorú, részben sápadt arcczal tizenhét tiszt jött össze a tribün előtt s mindenik húzott egy számot. Vronszkijnak a 7-es szám jutott. Fölhangzott a vezényszó: „Lóra!”

Vronszkij érezte, hogy a többi versenyzőkkel együtt ő az a központ, a melyre most minden szem irányozva van, s a feszültségnek abban az állapotában, a melyben rendszerint lassukká és nyugodtakká szoktak válni a mozdulatai, odament a lovához. Kord a verseny tiszteletére parádés ruhába öltözött, nyakig begombolt fekete kabátot, szinte az orczáit föltámasztó, feszesen kikeményített gallért, kerek fekete kalapot és hosszúszerű csizmát vett magára. Mint mindig, most is nyugodt és méltóságteljes volt, s a két kantárszárnál fogva maga tartotta az előtte álló lovat. Frou-Frou még mindig remegett, mintha lázban lett volna. Szinte lángoló szemével sandított a feléje közeledő Vronszkijra, a ki bedugta az ujjait a heveder alá. A ló még erősebben sandított, s a fogát vicsorítva, hátrahúzta a füleit. Az angol elfintorította a száját, mintha mosolygott volna azon, hogy az ő nyergelését még ellenőrzik.

— Tessék csak felülni, akkor nem lesz annyira izgatott.

Vronszkij még egy utolsó pillantást vetett a vetélytársaira. Tudta, hogy lovaglás közben úgy sem igen fogja őket látni. Ketten már előre mentek arra a helyre, a honnan indulniok kellett. Galyczin, Vronszkij barátja s egyik veszedelmes vetélytársa ott forgolódott pej csődőre körül, mely sehogy sem akarta őt magára engedni. Egy szűknadrágos kis testőr-huszárral, az angolokat akar-

ván utánozni, mint mennydörgéskor a macska, olyan görnyedien vágatott tova a lován. Kuzovlev herceg sápadtan ült a Grabovszkij-ménesből való kanczáján, melyet egy angol vezetett a kantárijánál fogva. Vronszkij és bajtársai mind ösmerték Kuzovlevet s főképpen gyöngé idegzetét és rettenetes hiúságát. Tudták, hogy mindentől reszket, s még a szolgálati lovára is félt ráülni, de most éppen azért, mert annyira félelmes volt a dolog, a mennyiben az emberek a nyakukkal játszottak, úgy annyira, hogy minden akadálynál egy orvos, egy irgalmas nővér s egy vörös keresztos sebesült-szállító kocsi állott, rászánta magát a részvételre. Találkoztak a pillantásaik s Vronszkij barátságosan és helyeslőleg intett felé. Csak egyet nem látott, — fővetélytársát, a Gladiátoron ülő Mahtint.

— Ne siessen, — mondotta Kord Vronszkijnek, — s egyet ne feledjen: az akadályoknál se ne erőltesse, se ne tartsa vissza a lovát, s bízva teljesen rá, hogy' akar átjutni rajtuk.

— Jó, jó, — szólott Vronszkij, a szárazakat rendezgetve.

— Ha lehet, vezesse a futamot, de ha hátra találna maradni, az utolsó pillanatig ne essék kétségbe.

Frou-Frounak annyi ideje se volt, hogy megmozdúljon s Vronszkij egy ügyes és erőteljes mozdulattal már bennállt a rovátkos kengyelvasban s könnyedén, de biztosan belevetette lefogyott testét a csikorgó bőrnyeregbe. Miután jobb lábával is a kengyelbe hágott, az ujjai közt a szokott mozdulattal elrendezte a kettős kantárszárat, mire Kord eleresztette a lovat. Frou-Frou, mintha nem tudta volna, melyik lábával lépjen ki először, hosszú nyakát kinyújtva, meghúzta a kantárszárat, mintha rúgókon járt volna, megmozdult s hajlékony hátán meghimbálta a lovasát. Kord gyorsított léptekkel sietett utána. Az ideges állat hol az egyik, hol a másik oldalon próbálta meg rászedni a lovasát, s elnyujtotta a szárazakat, Vronszkij pedig mindenképpen, szóval és kézzel iparkodott őt csillapítani.

A startoló hely felé útközben már elérkeztek az elzsilipezett folyóhoz. A versenyzők közül többen előtte,

többen mögötte voltak, a mikor egyszerre Vronszkij egy, az út sárában vágató ló dobogását hallotta a háta mögött, s fehér lábú, totyakos Gladiátorán csakhamar utólérte őt Mahotin. Mahotin, hosszú fogait vicsorgatva, elmosolyodott, de Vronszkij bosszúsán nézett rá. Amúgy se szerette őt valami nagyon, most pedig őt tartotta legveszedelmesebb vetélytársának, s bosszankodott rajta, hogy elvágatott mellette és fölizzgatta a lovát. Frou-Frou a bal lábával vágta ugrott, majd a rövidre fogott kantártól ingerelve, pár szökkenés után rázós ügetésbe ment át, jól megzötyögtetve a lovasát. Kord is megharagudott és szinte poroszkálva sietett Vronszkij után.

XXV.

Mindössze tizenhét tiszt vett részt a versenyben. A futamot a tribün előtt elterülő négyversztes, kerülék-alaku pályán kellett megfutniok. Ezen a pályán kilencz akadály volt: a folyó s egy-két arsinos szilárd gát, közvetlenül a tribün előtt; egy száraz- és egy vizes árok, egy sáncz, az ír-padka, (egyike a legnehezebb akadályoknak), mely egy rőzsével megtömött sánczból állott, mögötte láthatatlanul még egy árokkal, úgy, hogy a ló vagy átugrotta mind a két akadályt, vagy elbukott; azután még két vizes- és egy száraz árok; a futam pedig közvetlenül a tribün előtt ért véget, és nem a pálya elején, hanem tőle vagy száz százsennyire kezdődött, s ugyanilyen távolságra volt az első akadály, a három arsin széles elzsilipezett folyó, a melyen a lovasok tetszésük szerint vagy átugrathattak, vagy átgázolhattak.

A versenyzők háromszor is összeigazodtak, de mindannyiszor kitört valamelyiküknek a lova, úgy, hogy megint előlről kellett kezdeni az indítást. Szjosztrin ezredes már bosszankodni kezdett, mikor végre a negyedik kísérletnél elkiáltotta magát: „előre!” — és a lovasok megindultak.

Az indítás alatt minden szem és minden látcső a lovasok tarka csoportjára volt irányozva.

— Elindultak! Már mennek! — hangzott föl mindenfelől a várakozás nagy csöndje után.

Az emberek, hogy jobban lássanak, egyenkint és csapatostúl kezdtek vándorolni egyik helyről a másikra. A lovasok sűrű csoportja mindjárt az első pillanatban szétnyúlott, s látni lehetett, a mint kettesével, hármasával vagy egyenkint közeledtek a folyóhoz. A nézőknek úgy tetszett, mintha még mindig együtt lettek volna valamennyien, de a lovasokra nézve másodpercznyi különbségek mutatkoztak, a melyeknek igen nagy volt a jelentőségük.

Az izgatott és túlideges Frou-Frou az első pillanatot elmulasztotta, s így egynehány ló elébe került, de még a folyóhoz sem értek, s Vronszkij a szárba fekvő lovat visszatartva, máris könnyen elkerült hármat, úgy, hogy csak Mahotin sárga Gladiátora maradt előtte, mely könnyedén és egyenletesen imbolygatta a farát, közvetlenül Vronszkij előtt és valamennyiük előtt, meg a szépséges Diana, mely a szinte félholt Kuzovlevet vitte.

Az első pillanatokban Vronszkij még se magán, sem a lován nem tudott uralkodni. Egészen az első akadályig, a folyóig még a lova futását se volt képes vezetni.

Gladiator és Diana egyszerre érkeztek oda, s csaknem ugyanabban a pillanatban libbentek a folyó fölé, átszökkenve a túlsó oldalára; észrevétlenül, szinte repülve követte őket Frou-Frou; de ugyanabban a pillanatban, a mikor Vronszkij magát a levegőben érezte, egyszerre, csaknem a lova lábai alatt megpillantotta Kuzovlevet, a ki Dianával együtt ott hempergett a folyó túlsó partján. (Kuzovlev az ugrás után megeresztette a szárát, a ló elbukott, ő meg keresztülrepült a fején.) Ezeket a részleteket Vronszkij csak később tudta meg, most csak annyit látott, hogy közvetlenül a lábai előtt, ott, a hova Frou-Frounak ugrania kellett, esetleg ott lehet Diánának a lába vagy a feje. De Frou-Frou, mint a lepattanó macska, ugrásközben a lábaival s a hátával egy erőteljes mozdulatot tett, túlkerült a lovon és vágatott tovább.

„Oh, te drága!” — gondolta magában Vronszkij.

A folyót elhagyva, Vronszkij már teljesen urává lett a lovának s kezdte őt visszatartani, úgy szándékozván, hogy a nagy akadályt közvetlenül Mahotin után ugratja át, s már az erre következő vagy kétszáz százesenes akadálytalan pályán megpróbálja őt elkerülni.

A nagyakadály közvetlenül a czári páholy előtt állott. Az uralkodó, az egész udvar, s az óriási néptömeg mind őket — őt és az alig egy lóhosszal előtte vágató Mahotint nézte, mikor az „ördög“-höz értek (így hívták a szilárd deszkagátat). Vronszkij érezte ezeket a mindenfelől rámeresztett szemeket, de a lovának a fülein és nyakán, a vele szembe rohanó földön, s Gladiátor farán és fehér lábain kívül, melyek szaporán verték előtte az ütemet s állandóan egyforma távolságra voltak tőle, semmi egyebet nem látott. Gladiátor a nélkül, hogy az akadályhoz csak hozzá is ért volna, felszökött, felkanyarította kurta farkát és eltűnt Vronszkij szemei elől.

— Bravó! — kiáltott föl valaki.

Ugyanabban a pillanatban közvetlenül Vronszkij szemei előtt fölbukkantak a gát deszkái. A ló, mozgásában a legcesekélyebb változás nélkül, fölibe pattant, a deszkák eltűntek, s csak hátul koppant egyet valami. Frou-Frou az előtte száguldó Gladiátoron fölbuzdúlva, nagyon is korán ugrott föl az akadály előtt, s a hátsó patáival beleütődött a gát párkányába. De azért a futása cseppet sem változott meg és Vronszkij, egy sárgöröngy csapódván az arczába, hamarosan meggyőződött róla, hogy még mindig ugyanolyan távolságra van Gladiátor-tól. Megint ott látta maga előtt a farát, kurta farkát s nem távolodó és gyorsan iramodó lábait.

Ugyanabban a pillanatban, a melyben Vronszkij arra gondolt, hogy most már ideje lesz Mahotint elkerülni, maga Frou-Frou is, mintha csak megértette volna a gondolatát, minden ösztökélés nélkül hatalmasan nyomult előre, s az előnyös oldalról, a kötél felől, kezdett Mahotinhoz közeledni. De Mahotin nem tágitott a kötél mellől. Vronszkijnak csak megvillant a fejében, hogy kívülről is el lehetne kerülni őt, Frou-Frou máris lépést váltott, és megpróbálta. Frou-Frounak az izzadtságtól már-már sötétedő háta egy vonalba jutott Gladiátor fa-

rával. Pár lépésnyire szinte egymás mellett futottak. De az akadály előtt, a melyhez közeledtek, Vronszkij, nehogy a külső kört kelljen befutnia, elkezdett a szárákkal dolgozni, és hamarosan, közvetlenül a sáncz előtt elkerülte Mahotint. Úgy futólag az arcát is látta, mely tele volt föcsölve sárral. Sőt úgy tetszett neki, mintha mosolygott volna is. Vronszkij elhagyta ugyan Mahotint, de közvetlenül ott érezte őt maga mögött, s nem szűnt meg hallani közvetlenül a háta mögött Gladiátor egyenletes iramodását, és orrlyukainak szagatott, de azért még teljesen friss szuszogását.

A következő két akadályon, az árkon és a gáton könnyen átjutottak, de Vronszkij kezdte közelebbről hallani Gladiátor lihegését és iramodását. Megszorította a lovát és örömmel érezte, hogy ez a legnagyobb könnyűséggel gyorsította az iramát, s Gladiátor patáinak a dobogása megint az előbbeni távolságról kezdett hallatszani.

Vronszkij vezette a futamot, — a mint szándékában is volt s a mint neki Kord is tanácsolta, — és most már meg volt győződve a sikeréről. Az izgatottsága, az öröme és Frou-Frou iránt táplált gyöngéd érzelmei nőtön-nöttek. Szeretett volna hátranézni, de nem mert, s iparkodott magát csillapítani s nem szorítani a lovát, hogy legalább is annyi erőt tartson meg benne, a mennyi az ő érzése szerint Gladiátorban megmaradt. Már csak egy akadály volt hátra, a legnehezebb; ha ezen a többiek előtt jut keresztül, úgy bizton beérkezik elsőnek. Most száguldott az ír-padka felé. Frou-Frouval együtt már messziről látta ezt az akadályt, s mindkettőjüket, őt is meg a lovat is pillanatnyi kétség szállta meg. A ló határozatlanságát a fülein vette észre, s fölemelte a vesszőjét, de legott érezte, hogy kétsége alaptalan volt: a ló tudta, mit kell tennie. Gyorsította az iramát és szabályosan, úgy a mint előre kiszámította volt, fölpattant, s elrúgván maga alól a földet, átengedte magát a tehetetlenség erejének, mely messze túl az árkon átröpítette őt; s ugyanabban az ütemben, minden különösebb megerőltetés nélkül folytatta iramodását.

— Bravo, Vronszkij! — hallotta egy csapat ember

fölkiáltását, — tudta, hogy ezek ezredbeli bajtársai, a kik ott állottak ennél az akadálnál; Jasvinnak még a hangját is fölismerte, de nem látta őt.

„Oh drágám te!” — gondolta magában Frou-Frou-ról s fülelni kezdett arra, a mi mögötte történik. „Átugrotta!”, gondolta, mikor hallotta Gladiátor iramát a háta mögött. Még csak egy utolsó, két arsinos vizes árok volt hátra. Vronszkij erre rá se hederített, de nagy távolságra akarván elsőnek beérkezni, elkezdett köralakban dolgozni a száakkal, s az iram ütemében hol föl-emelte, hol leeresztette a ló fejét. Érezte, hogy lova már csak végső erőfeszítéssel vágtat; nemcsak hogy a nyaka és a vállai lucskosak voltak, de a marját is kiverte az izzadság s kurtán és hörögve zihált. De tudta, hogy erejéből a még hátralévő kétszáz százszenre nagyon is kifutja. Csak abból, hogy magát közelebb érezte a földhöz, s a mozgás különös simaságából tudta meg Vronszkij, hogy a lova mennyire gyorsította a futását. Szinte észrevétlenül szökött át az árkon. Mint a madár, úgy repült keresztül rajta; de ugyanekkor Vronszkij legnagyobb rémületére érezte, hogy nem bírván kellőleg követni a ló mozgását, maga se tudta hogyan, egy gyalázatos mozdulatot tett és leereszkedett a nyeregbe. Egyszerre megváltozott a helyzete, s tisztán látta, hogy valami rettenetes dolog történt. Még arra sem volt ideje, hogy számot adjon magának arról; a mi történt, máris fölcsillantak mellette a sárga csödör fehér lábai és Mahotin gyors iramodással száguldott el mellette. Vronszkij egyik lábával a földet érintette s a lova ráfordult erre a lábra. Alig hogy kiszabadította alóla a lábát, a ló vadúl hörögve oldalt fordult s izzadt, vékony nyakával minden lehetőt megpróbált, hogy föltápáskodjék. Mint a meglőtt madár, úgy vergődött ott a lábánál. Az az ügyetlen mozdulat, a melyet Vronszkij tett, eltörte a gerinczét. De ennek ő csak jóval később ébredt tudatára. Most csak annyit látott, hogy Mahotin gyorsan távolodott tőle, ő pedig imbolyogva, egyedül állt ott a mozdulatlan és sáros földön, mellette pedig nehezen zihálva hevert Frou-Frou, s feléje fordítván a fejét, fájdalmasan nézett rá gyönyörű

szemeivel. Még mindig nem lévén tisztában vele, mi történt, Vronszkij megrántotta a kantárt. A ló megint meggyűrte magát, mint a hal, s a nyereg szárnyaival recsegve kinyújtotta az első lábait, de nem lévén ereje a hátulját fölemelni, megint csak lehemperegett s az oldalára esett. Vronszkij a szenvedélytől eltorzult arczzal, sápadtan és reszkető állal, hasbarúgta őt s megint megrántotta a kantárt. De a ló nem mozdult, hanem orrával a földet túrva csak nézett a gazdájára beszédes tekintetével.

— Áááá! — ordított föl Vronszkij a fejéhez kapva. — Áááá! Mit csináltam! — jajdült föl újra. — A versenyt elvesztettem! Még pedig a magam szégyenletes, megbocsáthatatlan hibájából! És ez a szerencsétlen, kedves, tönkretett állat! Áááá! Mit tettem, mit tettem!

A nép, az orvos és a felcser, s ezredének a tisztjei mind odarohantak. Szerencsétlenségére érezte, hogy ő ép és sértetlen. A ló eltörte a derekát s így agyon kellett löni. Vronszkij képtelen volt a kérdésekre felelni, képtelen volt bárkivel is beszélni. Megfordult, s a nélkül, hogy a fejről lerepült sipkáját fölvette volna, megindult a versenypályától el, maga se tudta hová. Szerencsétlennek érezte magát. Életében most először érezte a legnagyobb szerencsétlenséget, azt, a melyet nem lehet jóvátenni, s a melynek ő maga volt az okozója.

Jasvin a sipkával utólérte s elvezette őt haza, és félóra múlva Vronszkij magához tért. De ennek a versenynek az emléke hosszú időn keresztül mint életének a legnyomasztóbb és leggyötrelmesebb emléke élt a lelkében . . .

XXVI.

Alexandrovic Alexejnek a feleségéhez való viszonya külsőleg ugyanolyan volt, mint addig. Az egyetlen különbség tán az volt, hogy még jobban el volt foglalva, mint azelőtt. Mint az előbbi években, most is, a mint kitavaszodott, elutazott valami külföldi fürdőbe, hogy a

megfeszített téli munka által megrongált egészségét helyreállítsa. Mint rendszeren, júliusban visszatért és fokozott erővel látott hozzá szokott munkájához. És mint rendszeren, felesége kiköltözött a nyaralójukba, ő pedig Péterváron maradt.

A Tverszkaja hercegné estélye után folytatott beszélgetés óta soha sem szólt Anna előtt a gyanújáról s a féltékenységről, és az a szokása, hogy mindig másokat utánozzon, a lehető legjobban beleillett a feleségéhez való mostani viszonyába. Valamicskével tán hidegebb volt most a felesége iránt. Mintha kissé neheztelt volna rá azért az első éjszakai beszélgetésért, melyet annyira iparkodott magától elhárítani. A vele való érintkezésben a bosszúságnak valamelyes árnyalata volt észrevehető, több semmi. Mintha csak gondolatokba merülve így szólt volna hozzá: „Nem akarod magadat előttem ki-magyarázni, — annál rosszabb rád nézve“, — mondotta eltűnődve, mint az olyan ember, a ki hasztalanul próbált meg egy tüzet eloltani, s hiábavaló erőlködésén felbosszankodva most így szól: „No hát, úgy kell neked! Most azután pusztulj el!“

Ő, a szolgálati ügyekben olyan okos és tapintatos ember, nem látta be a feleségéhez való illetén viszonyának a teljes esztelenségét. Nem látta be, mert szinte borzadt attól, hogy valódi helyzetét fölismerje, s betolta, lezárta és lepecsételte a lelkében azt a rekeszt, a melyben a családja, vagyis a felesége és a fia iránt való érzelmei voltak elraktározva. Ő, a figyelmes apa, ennek a télnek a vége felé feltűnően elhidegült a fia iránt, s ugyanazt a gúnyolódó modort használta vele szemben is, mint a feleségével. „Áá! Fiatal ember!“ — így szokta őt megszólítani.

Alexandrovics Alexej úgy gondolta, s ezt nyíltan ki is mondta, hogy egyetlen esztendőben se volt annyi hivatalos dolga, mint éppen ebben; azt azonban nem vallotta be, hogy ebben az esztendőben ő maga volt az, a ki magának azt a sok munkát csinálta, s hogy ez egyike volt azoknak az eszközöknek, a melyekkel annak a rekesznek a kinyitását megakadályozta, a melybe a felesége és a családja iránt való érzelmei, valamint az ezekre

vonatkozó gondolatok voltak elraktározva, a melyek annál borzasztóbbak lettek, minél tovább heverték ott. Ha valakinek joga lett volna megkérdezni Alexandrovics Alexejtől, hogy mit gondol a felesége viselkedéséről, nem felelt volna, hanem nagyon megharagudott volna arra az emberre, a ki tőle eziránt kérdezősködik. Ez volt az oka annak, hogy Alexandrovics Alexej arcját mindannyiszor valami büszkeség és szigorúság öntötte el, a mikor a felesége egészsége felől tudakozódtak tőle. Alexandrovics Alexej semmit sem akart gondolni a felesége viselkedéséről és érzelmeiről, a mint hogy nem is gondolt róluk semmit.

Alexandrovics Alexej nyaralója Péterhofban volt, és rendesen Ivanovna Lidia grófné is ott töltötte a nyarat a szomszédságukban, és Annával állandó érintkezésben. Ebben az esztendőben Ivanovna Lidia grófné lemondott arról, hogy Péterhofba költözzék, egyetlen egyszer se volt Arkágyevna Annánál és czélozgatott Alexandrovics Alexej előtt, Anna Betszihez és Vronszkijhez való közeledésének a fonákságára. Alexandrovics Alexej ridegen a szavába vágott, és kijelentvén, hogy a feleségéhez a gyanúnak még csak az árnyéka se fér, elkezdte kerülni Ivanovna Lidiát. Nem akarta látni és nem is látta, hogy a világban már nagyon sokan voltak, a kik ferde szemmel néztek a feleségére; nem akarta megérteni és nem is értette meg, hogy miért ragaszkodott a felesége olyan szívósan ahhoz, hogy Czarszkójéba költözzenek, a hol Betszi lakott, s a honnan nem volt messze Vronszkij ezredének a tábora. Nem engedte meg magának, hogy ezen gondolkozzék s nem is gondolkozott; de mindamellett, bár ezt még magának sem vallotta be soha, s bár erre nemcsak hogy semmiféle bizonyítékai, de még csak gyanúokai se voltak, a lelke fenekén meg volt győződve, hogy megcsalt férj, a mi őt mélységesen boldogtalanná tette.

A feleségével való nyolczesztendős boldog együttélés alatt, más hűtlen asszonyokat és megcsalt férjeket látva, hányszor nem mondotta magában Alexandrovics Alexej: „hogy’ lehet engedni, hogy ennyire jusson a dolog? Hogy’ lehet egy ilyen csunya viszonyt föl nem bon-

tani?“ De most, hogy az ő fejére is rázúdult a baj, nemcsak hogy nem gondolt rá, hogy ezt a viszonyt felbontsa, hanem egyáltalában tudni sem akart róla, még pedig azért, mert nagyon is borzasztónak és természetellenesnek találta.

Azóta, hogy külföldről visszatért, Alexandrovics Alexej két ízben volt künn a nyaralójában. Egyszer künn ebédelt, egy más alkalommal meg vendégekkel töltötte ott az estét, de egyetlen egyszer se hált künn, a mint azt az előző években meg szokta cselekedni.

A versenyek napján Alexandrovics Alexej különösen el volt foglalva, de a nap beosztását még reggel megcsinálván, előre elhatározta, hogy korán ebédel, azután kimegy a feleségéhez a nyaralójába, s onnan a versenyre, hol az egész udvar jelen lesz, s a melyen neki is ott kellett lennie. A feleségéhez azért készült, mert föltette magában, hogy hetenként legalább egyszer, már pusztá illendőségből is, meglátogatja. Ezenkívül bevett szokás szerint ezen a napon, tizenötödikén kellett feleségének a háztartáshoz szükséges pénzt átadnia.

A gondolatain szokás szerint uralkodni tudván, miután mindezt megfontolta, nem engedte meg a gondolatainak, hogy más, a feleségét érintő vonatkozásokra is kitérjenek.

Alexandrovics Alexejnek ez a délelőttje nagyon el volt foglalva. Megelőző este Ivanovna Lidia grófné megküldte neki egy azidőszert Pétervárott tartózkodó Khina-utazónak a röpiratát, egy levél kíséretében, a melyben arra kérte, hogy az utazót, a ki mindenféle szempontból nagyon érdekes és hasznos ember, fogadja. Alexandrovics Alexejnek nem volt ideje a röpiratot este elolvasni, elolvasta hát reggel. Azután jöttek a folyamodók, elkezdődtek a jelentések, a fogadások, a kinevezések, az elbocsátások, a jutalmak, nyugdíjak, fizetések kiosztása iránt való intézkedések, a levelezések, — szóval azok a „köznapi“ dolgok, mint a hogy' azokat Alexandrovics Alexej nevezte, a melyek oly sok időt vettek igénybe. Azután személyes dolgai is voltak: az orvos és az ügyvivő látogatása. Az utóbbi nem sok időt rabolt el tőle. Mindössze csak a szükséges pénzt adta át Alexan-

drovics Alexejnek és rövid jelentést tett az ügyek állásáról, mely nem volt éppen a legkedvezőbb, miután megessett az, hogy ebben az esztendőben a gyakori utazgatások következtében többet költöttek, s így hiányban voltak. De az orvos, egy hírneves pétervári tanár, a ki baráti viszonyban volt Alexandrovics Alexejjel, annál több időt rabolt el tőle. Alexandrovics Alexej nem is várta őt mostanra, s nagyon meg volt lepelve a jövetelén, de még inkább azáltal, hogy az orvos rendkívül tüzetesen kikérdezte őt az állapota felől, megvizsgálta a mellét, s megtapogatta és megkopogtatta a máját. Alexandrovics Alexej nem tudta, hogy barátnője, Ivanovna Lidia grófné, látván, hogy Alexandrovics Alexej egészsége az idén nem éppen a legjobb, megkérte az orvost, hogy menjen ki hozzá és vizsgálja meg alaposan. — Tegye meg ezt az én kedvemért, — mondotta neki Ivanovna Lidia grófné.

— Grófné, én ezt Oroszország kedvéért teszem, — felelt az orvos.

— Megbecsülhetetlen ember! — szólott Ivanovna Lidia grófné.

Az orvos nem nagyon volt megelégedve Alexandrovics Alexejjel. A máját a kelleténél sokkal nagyobb-nak, a táplálkozást nem kielégítőnek, s a víznek a hatását semmisnek találta. Lehetőleg minél több testi mozgást, a mennyire lehet, minél kevesebb szellemi megerőltetést, és a mi a fő, az izgalmaktól való teljes tartózkodást rendelt neki, vagyis olyasmit, a mi Alexandrovics Alexejre nézve épp oly lehetetlen volt, mint az, hogy lélekzetet ne vegyen, és mikor elment, azt a kellemetlen tudatot hagyta hátra Alexandrovics Alexejben, hogy valami nincsen rendben benne, s hogy ezen segíteni nem lehet.

Alexandrovics Alexejtől kijövet az orvos a lépcsőn találkozott Alexandrovics Alexej ügyvivőjével, Szljudin-nal, a kit szintén nagyon jól ösmert. Tanulótársak voltak az egyetemen, s bár ritkán találkoztak, nagyon tisztelték egymást és jóbarátok voltak, s így az orvos, ha senki más előtt, de Szljudin előtt kimondotta a beteg felől táplált legőszintébb véleményét.

— Úgy örülök, hogy volt nála, — szólta Szljudin. — Nem jól van, s nekem úgy tetszik... Nos?

— Nos hát, a dolog így áll, — szólott az orvos, Szljudin vállain keresztül intve a kocsisának, hogy álljon elő, — a dolog így áll, — ismételte s fehér kezével megfogta s meghúzta glacé-keztyűjének az egyik ujját. — Ha nem feszítjük meg a húrt, és megpróbáljuk elszakítani, — nagyon nehéz; de ha a végsőig megfeszítjük, s csak egyetlen ujjunk súlyával ránehezedünk — megpattan. Ő pedig az ő kitartásával s a munkában való lelkiösmertességével — a végetekig meg van feszítve; ezenkívül még más mellékes és jelentékeny súly is nehezedik rá, — fejezte be az orvos, jelentőségteljesen fölrántván a szemöldökét. — Ott lesz a versenyen? — tette hozzá, s helyet foglalt a kocsiában. — Igaz, igaz, persze, sok időt vesz igénybe, — felelt az orvos valamire, a mit Szljudin mondott, de a mit ő meg sem értett.

Az orvos után, a ki oly sok időt rabolt el tőle, megjelent a hírneves utazó, és Alexandrovics Alexej, erre a tárgyra vonatkozó eddigi ösmereteinek s a csak az imént elolvasott röpiratnak a fölhasználásával szinte bámulatba ejtette az utazót tárgyösmeretének a mélységével, s tiszta látkörének szélességével.

Az utazóval együtt jelentették be neki a kormányzói elnököt is, a ki Pétervárra érkezett, s a kivel okvetetlenül értekeznie kellett. Az ő eltávozása után még be kellett fejeznie ügyvivőjével a köznapi ügyeket s ezenkívül egy nagyon komoly és fontos ügyben el kellett mennie egy befolyásos személyiséghez. Alexandrovics Alexej éppen csak hogy vissza tudott kerülni öt órára, a mikor ebédelni szokott, s ügyvivőjével megebédelvén, meghívta őt, hogy jöjjön ki vele a nyaralójába és a versenyre.

Alexandrovics Alexej mostanában, a nélkül, hogy erről magának is számot adott volna, azon volt, hogy a feleségével való találkozásain mindig még más valaki is jelen legyen.

XXVII.

Anna éppen a tükör előtt állott és Annuska segítségével az utolsó szalagot tűzte föl a ruhájára, mikor a kapuban, a kavicsos nyiszorgó kerekek zaját hallotta.

„Betszinek még korán van, — gondolta, s kipillantván az ablakon, meglátta a hintót s Alexandrovics Alexejnek belőle kibukkanó fekete kalapját és jól ösmert füleit. — „No, ez ugyan rosszkor jön; de talán csak nem marad itt éjszakára?“ — gondolta magában, s annyira szörnyűnek és borzalmasnak látszott előtte mindaz, a mi ebből következhetik, hogy egy pillanatig se habozva, derülten sugárzó arczzal sietett ki elébe, s érezvén magában a hazugság és az alakoskodás ama bizonyos szellemének a jelenlétét, tüstént átengedte magát neki, s maga se tudván, hogy mit mond, elkezdett beszélni.

— No, ez igazán kedves! — szólott, kezét nyújtva az urának, s mosolylyal üdvözölvén a házhoz tartozó Szljudint. — Remélem, itt maradsz éjszakára is? — volt az első szó, a mit az alakoskodás szelleme neki sugalmazott, — most pedig majd együtt megyünk. Csak azt sajnálom, hogy eligérkeztem Betszinek. Eljön értem.

Alexandrovics Alexej Betszi nevére elkomolyodott.

— Oh, nem akarom elválasztani az elválhatatlant, — mondotta szokott tréfálkozó hangján Alexandrovics Alexej. — Majd elmegyünk mi Vaszilyevics Mihailal. Az orvosok is azt ajánlják, hogy járjak minél többet. Elsétálunk szépen a gyalogúton, s azt képzelem majd, hogy fürdön vagyok.

— Nem kell ám sietni, — szólott Anna. — Akarsz teát?

Csöngetett.

— Adjon teát és mondja meg Szerjózsnak, hogy itt van Alexandrovics Alexej. Nos hát az egészségeddel hogy' vagy? Vaszilyevics Mihail, maga még nem is volt nálam; nézze csak meg, milyen szép ott künn az erkélyen; — mondotta hol egyikükhöz, hol másikukhoz fordulva.

Nagyon egyszerűen és természetesen, de kissé so-

kat és szaporán beszélt. Ezt ő maga is, és annyival is inkább érezte, mert azon a kíváncsi tekinteten, a melylyel őt Vaszilyevics Mihail mustrálta, úgy vette észre, mintha ez őt megfigyelné.

Vaszilyevics Mihail tüstént kiment az erkélyre.

Anna leült az ura mellé.

— Nem vagy ám valami jó színben, — szólott.

— Igen, éppen ma volt nálam az orvos és elrabolt tőlem egy jó órát. Érzem, hogy valaki a barátaim közül küldte őt hozzám: olyan becses az egészségem...

— Nos, és mit mondott az orvos?

Kérdősködött az egészsége, a dolga után s rábeszélte, hogy pihenjen és költözzék ki hozzá.

Mindezt vidáman, szaporán, és feltűnően csillogó szemekkel mondotta; de Alexandrovics Alexej most semmi jelentőséget se tulajdonított ennek a hangnak. Csak a szavait hallotta, s abban az egyenes értelemben magyarázta azokat, a melyet tényleg kifejeztek. És egyszerűen, bár tréfásan felelt. Nem volt az egész beszélgetésében semmi különös, és Anna mégsem tudott soha a szégyen kínos érzése nélkül visszagondolni erre a rövid jelenetre.

Belépett Szerjózsa a nevelőnőjével. Ha Alexandrovics Alexej csak valamelyes megfigyelésre is hajlandó lett volna, úgy észrevette volna azt a félnék és zavart tekintetet, a melylyel Szerjózsa előbb az apjára, azután az anyjára nézett. De ő semmit sem akart látni és nem is látott semmit.

— Áá, fiatal ember! Hogy' megnőtt. Igazán egészen megemberesedett. Jó napot, fiatal ember.

Ès kezét nyújtott a megrémült Szerjózsának.

Szerjózsa, a ki eddig is félnék volt az apjával való érintkezésben, most, hogy Alexandrovics Alexej őt fiatal embernek szólította, s hogy megint eszébe jutott az a talány, vajon barát-e Vronszkij vagy ellenség, határozottan idegenkedett az apjától. Úgy nézett az anyjára, mintha oltalmat keresett volna nála. Egyedül csak az anyjával érezte jól magát. Alexandrovics Alexej ezalatt, miközben a nevelőnővel beszélgetett, a fia vállán pihentette a kezét, a mitől Szerjózsa olyan kínosan kényelmet-

lenfűl érezte magát, hogy Anna látta, hogy készül elpityeredni.

Anna, a ki abban a pillanatban, hogy a fia belépett, elpirult, látván, hogy Szerjózsa nem jól érzi magát, hirtelen felugrott, levette a fia válláról Alexandrovics Alexej kezét, megcsókolta Szerjózst, kivezette őt az erkélyre és legott visszatért.

— No, de most ideje mennünk, — szólott, az órájára pillantva, — nem tudom mi az, hogy Betszi nem jön!...

— Igen, — mondotta Alexandrovics Alexej, s miután fölkel, összekulcsolta a kezeit és megropogtatta az ujjait. — Még azért is jöttem, hogy pénzt hozzak neked, miután a fülemiléket se táplálják mesékkel, — szólott. — Azt hiszem, szükséged van rá.

— Nem, nincsen... de igen, mégis, — mondotta, a nélkül, hogy ránézett volna és a haja tövéig elpirult. — De hiszen a verseny után csak visszajössz ide.

— Oh igen! — felelt Alexandrovics Alexej. — Ime, itt jön Péterhof szépe, Tverszkája hercegné is, — tette hozzá, az ablakon kipillantva, mikor a rendkívül magosan elhelyezett picziny bakjával szembeötülő angol szerzős fogatot meglátta. — Micsoda nagyozolás! Pompás! No de most gyerünk ám mi is.

Tverszkája hercegnő nem szállt ki a fogatából, s csak bakkancsos, gallérvás és fekete kalapos inasa ugrott le róla a kapuban.

— Megyek már, Isten veletek! — mondotta Anna, s megcsókolván a fiát, Alexandrovics Alexejhez lépett és kezét nyújtott neki. — Igazán nagyon kedves volt, hogy eljöttél.

Alexandrovics Alexej megcsókolta a kezét.

— Nos tehát, a viszontlátásra! Teára visszajössz, nagyon helyes! — szólott, s vidáman sugárzó arcczal kiment. De a mint nem látta őt maga előtt, érezni kezdte a kezén azt a helyet, a melyet az ajkai érintettek s undorral megrázkódott.

XXVIII.

Mikor Alexandrovics Alexej a versenyre megérkezett, Anna már ott ült a tribünön Betszi mellett, azon a tribünön, a hol az egész előkelő világ összeverődött. Anna már messziről meglátta az urát. Két ember: az ura és a kedvese, volt az életének a két központja, s külső érzékei nélkül is megérezte a közelségüket. Már messziről megérezte az ura közeledtét és önkéntelenül is szemmel tartotta őt az emberek ama hullámzó tömegében, a melyben mozgott. Látta, a mint közeledett a tribün felé, s hol leereszkedőleg viszonzta a lelkendező köszöntéseket, hol kedélyes szórakozottsággal köszönetet a hozzá hasonlóknak, hol meg feszülten leste a világ hatalmasainak a pillantását, s le-lekapta a fejről nagy, kerek kalapját, mely mind a két füle-hégyét leszorította. Jól ismerte már mindezeket a fogásokat, s ellen-szenves volt neki valamennyi. „Egyedül a hiúság, egyedül a boldogulás vágya, — ez minden, a mi a lelkében él, — gondolta magában, — a magosan szárnyaló tervek, a fölvilágosodás és a vallás iránt való szeretet, ez mind csak eszköz neki a boldogulásra.“

A hölgy-tribün felé vetett pillantásából látta, (egyenesen ránézett, de a musselin, a szalagok, a tollak, a napernyők és a virágok tengerében nem ösmerte meg a feleségét), hogy őt keresi; de Anna szándékosan nem vette őt észre.

— Alexandrovics Alexej! — kiáltott rá Betszi herczegné, — alkalmasint nem látja a feleségét; pedig itt van!

Alexandrovics Alexej szokott hideg modorában elmosolyodott.

— Annyi itt a fény, hogy az embernek a szeme is káprázik, — mondotta s odament a tribünhöz. Rámosolygott a feleségére, mint a hogy' az olyan férjnek kell mosolyognia, a ki találkozik a feleségével, a kit csak az imént látott, üdvözölte a herczegnét és a többi ismerőseit, miközben mindenkinek megadta a magáét, vagyis a hölgyekkel eltréfálgatott, az urakkal pedig köszöntést

váltott. A tribün alján állott egy eszéről és műveltségéről ösmert főhadsegéd, a kit Alexandrovics Alexej nagy tiszteletben tartott. Evvel is beszédbe ereszkedett.

Eppen szünet volt két verseny között s így beszélgetésüket semmi se zavarta. A főhadsegéd elítélte a versenyeket, Alexandrovics Alexej pedig a védelmükre kelt. Anna hallotta vékony és egyenletes hangját s egyetlen szavát se szalasztotta el. És minden szavát hamisnak találta, mely fájdalmasan hasogatta a fülét.

Mikor a négyversztes akadályverseny elkezdődött, előrehajolt, s a nélkül, hogy csak egy pillanatra levette volna a szemét róla, Vronszkijt nézte, a mint a lovához lépett és felült, s ekközben folyton hallotta az ura ellenzenves és egy pillanatig se szünetelő hangját. Gyötörte a Vronszkijért való aggodás, de tán még jobban gyötörte az ura jól ösmert modorban hangsúlyozott szavainak a hangja.

„En rossz asszony vagyok, elvetemedett asszony vagyok, — gondolta, — de nem szeretek hazudni és nem szenvedhetem a hazugságot, ő pedig (az ura) — ebből él. Mindent tud és mindent lát; de vajon mit érez, ha ilyen nyugodtan tud beszélni? Ölné meg engem, ölné meg Vronszkijt, akkor tán tudnám még becsülni. De nem, neki csak a hazugságra, az illendőségre van gondja, — szólt magában Anna, a nélkül, hogy csak gondolt volna is arra, vajon mit akar voltaképpen tőle és milyennek szeretné őt látni. Anna se jött rá, hogy Alexandrovics Alexejnek ez a különös bőbeszédűsége, mely őt annyira fölháborította, voltaképpen csak benső aggodalmának és nyughatatlanságának volt a megnyilatkozása. Mint a gyermek, a ki megütötte magát, elkezd ugrálni és mozgásba hozza az izmait, hogy a fájdalmát eltompítsa, úgy Alexandrovics Alexejnek is föltétlenül szüksége volt a szellemi mozgásra, hogy elnémítsa magában azokat a feleségre vonatkozó gondolatokat, a melyek az ő és Vronszkij jelenlétében, s az utóbbi nevének folytonos emlegetése közben egész figyelmét annyira lefoglalták. S valamint a gyermeknél természetes az, hogy ugrál, nála természetes volt az, hogy szépen és okosan beszél. Egyebek közt így beszélt:

— A katonai, a lovassági versenyeknek elengedhetetlen föltétele a veszedelem. Ha Anglia az ő haditörténelmében a legfényesebb lovassági tettekkel dicsekedhetik, úgy ezt csak annak köszönheti, hogy történelmi alapon fejlesztette magában úgy az állatoknak, mint az embereknek ezt az erejét. A sportnak, az én nézetem szerint, rendkívül nagy a fontossága, és mi, mint mindennek, ennek is csak a legfelületesebb oldalát látjuk.

— Dehogy' is a legfelületesebbet, — szólott Tverszkája herczegné. — Az egyik tiszt, mint mondják, két bordáját törte.

Alexandrovics Alexej arcán mosoly jelent meg, mely éppen csak hogy félrehúzta az ajkait, de azon túl semmit se mondott.

— Tegyük föl, herczegné, hogy ez nem felületes, hanem benső dolog, — mondotta. — De hiszen nem is erről van szó, — s megint a tábornokhoz fordult, a kivel nagyon komolyan beszélt: — ne feledje, hogy katonák lovagolnak, a kik maguk választották maguknak ezt a foglalkozást, s azt csak megengedi, hogy minden hivatásnál van az éremnek másik odala is. Ez egyenesen belevág a katonai kötelességekbe. Az ökölvívás vagy a spanyol toreadorok ostoba sportja a barbárizmus, ez pedig a haladás jele.

— Nem, én többé nem jövök el; ez túlságosan izgat engem, — mondotta Betszi herczegné. — Úgy-e, Anna?

— Izgat, de az ember azért még se vonhatja ki magát belőle, — szólott egy másik hölgy. — Ha én római nő lettem volna, egyetlen czirkuszt sem engedtem volna meg.

Anna egy szót se szólott, s le nem véve a szeméről látcsövét, egyetlen pontra nézett.

Ebben a pillanatban egy magastermetű tábornok ment keresztül a tribünön. Alexandrovics Alexej a beszédet félbenhagyva, szaporán, de azért méltóságteljesen fölkelt, s mélyen meghajtotta magát előtte.

— Ön nem lovagol? — vetette oda a tábornok tréfásan.

— Az én lovaglásom nehezebb, — felelt Alexandrovics Alexej tiszteletteljesen.

És bár ennek a feleletnek semmi értelme se volt, a tábornok úgy tett, mintha egy okos embernek okos szavát hallotta s a „la pointe de la sauce“-t teljesen megértette volna.

— A dolognak két oldala van, — kezdte újra Alexandrovics Alexej: — a résztvevők és a nézők; s hogy az ilyesféle látványosságok iránt való előszeretet legbiztosabb jele a nézők alacsony fejlődési fokának, azt megengedem, de . . .

— Herczegné, fogadjunk! — hallatszott alulról Arkágyevics Sztepán hangja, mely Betszinek szólt. — Kire fogad?

— Én Annával Kuzovlyev herczegre, — felelt Betszi.

— Én meg Vronszkijra. Egy pár keztyű.

— Áll!

— De milyen szép, nemde?

Alexandrovics Alexej addig, míg körülötte beszéltek, hallgatott, de azután legott elkezdte:

— Azt megengedem, hogy a nem férfias játékok... — szerette volna folytatni.

De ebben a pillanatban elindították a lovasokat s minden társalgás megszakadt. Alexandrovics Alexej is elhallgatott, mindenki fölkelt s a folyó felé fordult. Alexandrovics Alexejt a verseny nem érdekelte s így nem is nézett a versenyzők felé, hanem bágyadt szemével elkezdte a nézőket mustrálgatni. A tekintete megakadt Annán.

Az arcza sápadt volt és komoly. Nyilván senkit és semmit se látott azon az egyen kívül. Görcsösen fogta a kezében a legyezőjét s még a lélekzetét is visszafojtotta. Alexandrovics Alexej egy darabig nézte, azután hirtelen elfordult és más arczokat kezdett megfigyelni.

„De hiszen az a hölgy ott, meg a többiek is, — nagyon izgatottak; s ez nagyon természetes“; — mondotta magában Alexandrovics Alexej. Szeretett volna felé sem nézni, de a tekintete akaratlanul is mindig visszatért ő rá. Megint csak rámeredt erre az arczra, s

lparkodott nem olvasni le róla azt, a mi oly világosan rá volt írva, de akarata ellenére is rémülten olvasta le róla azt, a miről tudni sem akart.

Kuzovlyev első bukása ott a folyónál mindenkit föl-izgatott, de Alexandrovics Alexej tisztán látta Anna sápadt és diadalmas arczán, hogy az, a kit nézett, nem bukkott el. Később, a mikor az után, hogy Mahotin és Vronszkij átugratták a nagy akadályt, az utánuk következő tiszt a fejére esett és szinte halálra zúzta magát, úgy, hogy a rémület moraja suhant végig a közönségen; — Alexandrovics Alexej látta, hogy Anna ezt észre se vette, s csak nagynehezen jött rá, hogy miről beszélnek ott körülötte. De Alexandrovics Alexej mind sűrűbben és mind kitartóbban nézett rá. Anna, a ki teljesen elmerült a vágató Vronszkij nézésébe, érezte az ura hideg szemének úgy oldalról rámeresztett tekintetét.

Egy pillanatra félrenézett, kérdő pillantást vetett rá, majd könnyedén elkomolyodva, megint elfordult tőle.

Mintha csak azt mondotta volna neki: „Eh, nekem tökéletesen mindegy“, — s ettől fogva egyetlen egyszer se nézett rá többet.

A futam lefolyása nagyon szerencsétlen volt, a mennyiben a tizenhét versenyző közül több mint a fele elbukott. A futam végén mindenki a legnagyobb izgatottságban volt, a mit még az is fokozott, hogy az uralkodó is elégedetlen volt.

XXIX.

Mindenki hangosan kifejezést adott az e'legetlenségének, s mindenki azt a valaki által elejtett mondást ismételte: „Most már csak az oroszánokkal való czirkusz van hátra“, s rémület fogta az embereket, úgy, hogy mikor Vronszkij is elbukott és Anna hangosan föllajdult, ez úgyszólván föl se tűnt n ár senkinek. De ezt követőleg olyan változás ment végbe Anna arczán, a mely már határozottan nem volt illő. Teljesen elvesztette a fejét. Elkezdett vergődni, mint a hálóba került

madár: majd föl akart kelni és elmenni valahová, majd meg Betszihez fordult.

— Gyerünk, gyerünk, — mondotta neki.

De Betszi nem hallotta. A tribünről kihajolva egy tábornokkal beszélgetett.

Alexandrovics Alexej odajött Annához és udvariasan a karját nyújtotta neki:

— Menjünk, ha úgy tetszik, — szólt francziáúl; de Anna arra figyelt, a mit a tábornok beszélt, és észre se vette az urát.

— Ő is a lábát törte, a mint mondják, — beszélte a tábornok. — Ez mégis csak hallatlan.

Anna nem vevén észre az urát, fogta a látcsövét és odanézett, a hol Vronszkij elesett; de az oly messze volt, s akkora tömeg gyűlt össze körülötte, hogy semmit se lehetett kivenni. Leeresztette a látcsövét és menni akart; de ebben a pillanatban rohanva jött egy tiszt és valamit jelentett az uralkodónak. Anna előrehajolt, hogy hallhassa.

— Sztiva! Sztiva! — kiáltott rá a bátyjára.

De ez nem hallotta. Anna megint menni készült.

— Még egyszer fölajánlom a karomat, ha menni akar, — szólt Alexandrovics Alexej, megérintve a kezét.

Anna undorral tért ki előle, s a nélkül, hogy csak egy pillantást is vetett volna rá, így felelt:

— Nem, nem, hagyjon békét, maradok.

Most látta, hogy arról a helyről, a hol Vronszkij elbukott, egy tiszt szaladt keresztül a pályán a tribün felé. Betszi a kendőjével intett neki. A tiszt azt a hírt hozta, hogy a lovasnak semmi baja se történt, de a ló a derekát törte.

Anna mikor ezt hallotta, szaporán leült s a legyezőjével eltakarta az arcát. Alexandrovics Alexej látta, hogy sír, és nemcsak hogy a könnyeit, de még a zokogását se tudta visszatartani, a mely csak úgy rázta a keblét. Alexandrovics Alexej odaállott elé, hogy eltkarja őt, s időt engedjen neki arra, hogy magát összeszedje.

— Immár harmadszor ajánlom föl a karomat, — mondotta egy idő múlva, odafordulván hozzá. Anna rá-

nézett és nem tudta, mit feleljen. Betszi hercegné jött a segítségére.

— Nem, Alexandrovics Alexej, én hoztam ide An-nát, s megígértem neki, hogy én viszem haza is, — szólott közbe Betszi.

— Bocsásson meg, hercegné, — szólott udvarias mosolylyal, de határozottan a szeme közé nézve, — de úgy látom, hogy Anna nem egészen jól érzi magát, s így azt akarom, hogy velem jöjjön.

Anna ijedten körülnézett, engedelmesen fölkelte s az ura karjába fűzte a karját.

— Majd elküldök hozzá, tudakozódok és megüzenem, — súgta a fülébe Betszi.

Mikor a tribünről lefelé mentek, Alexandrovics Alexej szokása szerint egy-egy szót váltott az ösmerősökkel, s Anna is, mint rendesen, kénytelen volt beszélni és felelgetni; de valósággal magánkívül volt, s mintha csak aludt volna, úgy ment karonfogva az urával.

„Vajon történt-e baja vagy sem? Igaz-e? Eljön-e ma vagy sem? Vajon fogom-e őt ma látni?“ — tünődött magában.

Némán ült be Alexandrovics Alexej kocsijába, és némán vergődött ki a fogatok tömegéből. Alexandrovics Alexej mindazok ellenére, a miket látott, nem engedte meg magának azt, hogy a felesége helyzetéről gondolkozzék. Csak külső jeleket látott. Láta, hogy illetlenül viselkedett és kötelességének tartotta ezt neki meg is mondani. De nagyon nehéz volt nem mondania többet, mint csak ezt. Kinyitotta a száját, hogy megmondja neki, milyen illetlenül viselte magát, de önkéntelenül egészen mást mondott.

— Mennyire szeretjük mi ezeket a kegyetlen látványosságokat, — mondotta. — Úgy veszem észre...

— Mit? Én nem értem, — szólott Anna megvetéssel. Alexandrovics Alexej megsértődött és legott elkezdte mondani azt, a mit akart.

— Meg kell mondanom önnek . . . — szólalt meg. „Ime itt van a magyarázgatás“, — gondolta magában Anna és rémület fogta el.

— Meg kell mondanom önnek, hogy ma illetlenül viselte magát, — mondotta francziául.

— Mennyiben viseltem magamat illetlenül? — kérdezte Anna hangosan és gyorsan felé fordítván a fejét, egyenesen a szeme közé nézett, de már korántsem azzal a valamit leplezgető vídámsággal, hanem a legelszántabb kifejezéssel, a melylyel csak nagynehezen tudta elplelezni azt a félelmet, a mely elfogta.

— Ne feledje, — mondotta neki Alexandrovics Alexej, a kocsis mögött lévő nyitott ablakra mutatva.

— Mit talált rajtam illetlent? — ismételte Anna.

— Azt a kétségbeesést, a melyet az egyik lovas bukása alkalmával nem volt képes elpalástolni.

Számított rá, hogy majd felelni fog; de Anna hallgatott s csak bámult maga elé.

— Már kértem önt, viselje úgy magát a világ előtt, hogy a rossz nyelvek se hozhassanak föl ellene semmit. Volt idő, a mikor a belső viszonyokról beszéltem; most ezekről nem beszélek. Most csak a külsőségekről szólok. Ön illetlenül viselte magát, és szeretném, ha ez többé nem ismétlődnék.

Anna felét se hallotta szavainak, valóságos félelem fogta el urától, s folyton csak azon tűnődött, vajon igaz-e, hogy Vronszkijnak nem esett baja. Vajon ő róla mondták-e, hogy sértetlen, s hogy a lova a derekát törte? Csak mesterkéltn gúnynyal mosolygott, mikor Alexandrovics Alexej befejezte, s nem felelt neki semmit, mert nem is igen hallotta, a mit mondott. Alexandrovics Alexej eleinte bátran beszélt, de mikor tisztába jött vele, hogy mi az, a miről beszél, — az a félelem, a mely Annát elfogta, ő rajta is erőt vett. Látta azt a mosolyt s egy furcsa tévedésbe esett.

„Mosolyog az én gyanakvásomon. Alkalmasint tüstént el fogja mondani ugyanazt, a mit akkor mondott: hogy a gyanúnak semmi alapja sincs, és hogy az egész dolog nevetséges.“

Most, hogy mindennek a fölfedezése a feje fölött lógott, semmit se várt oly lelkendezve, mint azt, hogy megint olyan gúnyosan, mint akkor, azt felelje neki, hogy a gyanúja nevetséges és minden alap nélkül való. Az, a

mit tudott, olyannyira rettenetes volt, hogy most bárminek kész lett volna hitelt adni. De rémült és sötét arcának a kifejezése most már megtévesztéssel se kecsgettette.

— Lehet, hogy tévedek, — szólt Alexandrovics Alexej. — Ha így van, akkor kérem, bocsásson meg.

— Nem, ön nem tévedett, — szólott Anna hirtelen, s kétségbeesetten nézett hideg arczába. — Nem tévedett. Én kétségbe voltam esve s lehetetlen is, hogy ne legyek kétségbeesve. Én önt hallom és ő reá gondolok. Én őt szeretem, a kedvese vagyok, önt pedig nem szenvedhetem, öntől félek, és mélységesen gyűlölöm... Most pedig tegyen velem, a mit akar.

És hátradőlve a hintó szögletében, elkezdett zokogni s a kezeivel eltakarta az arcját. Alexandrovics Alexej meg se moczczant, s folyton csak egyenesen maga elé nézett. De az arcza egyszerre halottszerűen ünneplés mozdulatlanságot öltött, s ez a kifejezés egészen házáig nem tűnt el róla. Hazaérkezve, még mindig ugyanazzal a kifejezéssel fordította felé az arcját.

— Úgy! De én követelem, hogy tartsa meg az illendőség külső föltételeit addig, — itt megrezzent a hangja, — a míg nem nyúlok olyan rendszabályokhoz, a melyek a becsületemet megóvják s ezeket nem közlöm önnel.

Előre kiszállt s őt is lesegítette. A cselédség előtt megszorította a kezét, visszaült a kocsijába és behajtott Pétervárra.

Alig, hogy elment, Betszitől jött egy inas, s a következő sorokat hozta neki:

„Elküldtem Alexejhez, tudakozódni a hogyléte felől, s azt írta vissza, hogy ép és egészséges, de kétségbe van esve.“

„Tehát eljön, — gondolta magában. — Milyen jól tettem, hogy elmondtam neki mindent.“

Az órára nézett. Még teljes három óra volt hátra, s az utolsó találkozás részletei szinte fölforralták a vérért.

„Istenem, milyen világos van! Ez borzasztó, de én szeretem látni az arcját és szeretem ezt a fantasztikus világitást... Az uram! Ah, igen... No, hála Istennek, hogy vele vége mindennek.“

XXX.

Mint mindenütt, a hol emberek verődnek össze, úgy azon a kis német fürdőhelyen is, a hova Scserbaczkijék mentek, megtörtént a társaságnak szokott kifejeződése, mely minden egyes tagjának kijelöli a maga határozott és változhatatlan helyét. Valamint a legkisebb vízrészecske is hideg időben határozottan és változhatatlanul a hópehely ösmert alakját veszi föl, éppen úgy minden új ember, a ki csak a fürdőhelyen megjelent, legott beleilleszkedett az őt megillető helyre.

„Fürst Schtscherbaskij sammt Gemahlin und Kinder“ — a lakásnál fogva, a melyet elfoglaltak, s nevüknél és ösmerőseiknél fogva, a kikre ott akadtak, tüstént belejegeczesedtek a számukra kijelölt, meghatározott helyre.

Abban az évben egy valóságos német *Fürstin* is volt a fürdőben, a minék következtében a jegeczesedés folyamata még erőteljesebben ment végbe. A herczegné föltétlenül be akarta mutatni leányát a német herczegnőnek, s ott tartózkodásának mindjárt a második napján végre is hajtotta ezt a szertartást. Kiti mélyen meghajtotta magát Párisból hozatott *nagyon egyszerű*, tehát rendkívül elegáns nyári ruhájában. A Fürstin így szólt: — Remélem, hogy a rózsák csakhamar visszatérnek erre a csinos arczocskára, — s Scserbaczkijék számára legott ki volt jelölve életüknek pontosan meghatározott útja, a melyről többé letérniök már nem lehetett. Scserbaczkijék ezenkívül megösmerkedtek még egy angol lady családjával, egy német grófnővel, s ennek az utolsó háborúban megsebesült fivérével, egy svéd tudóssal és M. Canut-tel és a nővérével. De azért Scserbaczkijék tulajdonképpen társasköre akaratlanul is a következőkből alakult össze: egy moszkvai hölgy, Rtiscseva Jevgenyevna Marja és a leánya, a ki Kiti nézve nagyon kellemetlen volt, mert éppen úgy, mint ő, a szerelem betege volt; egy moszkvai ezredes, a kit Kiti gyermekkorá óta mindig látott és ösmert vállrojtos egyenruhájában, s a ki ott, apró szemecskéivel s tarka nyakkendő, szabad nyakkával, rendkívül furcsa és unalmas szerepet játszott, leg-

főképpen azért, mert lehetetlen volt tőle megszabadulni. Mikor mindez szilárdan kialakult, Kiti rettenetesen kezdett unatkozni, annyival is inkább, mert a herczeg elutazott Karlsbádba, s ő egyedül maradt ott az anyjával. Azok, a kiket ösmert, nem érdekelték, mert érezte, hogy tőlük már semmi újat se várhat. Sokkal inkább érdekelte itt a fürdőben azoknak a megfigyelése és bonczolgatása, a kiket nem ösmert. Kiti veleszületett természeténél fogva mindenkiről, de különösen azokról, a kiket nem ösmert, a lehető legjobb véleménynyel volt. Most is, a mint találgatta, hogy ki kicsoda, miféle ember, s milyen viszonyban van a többiekkel, a legcsudálatosabb és leggyönyörűbb jellemeket eszelte ki magának, a melyeket aztán a megfigyelései is igazoltak.

Ezek közül különösen foglalkoztatta őt egy orosz leány, a ki egy beteg orosz hölgygyel volt ott a fürdőben, a kit madame Stahl-nak hívtak. Madame Stahl a legelőkelőbb körökhöz tartozott, de annyira beteg volt, hogy nem tudott járni, s csak nagy ritkán, egy-egy szép napon jelent meg tolókcocsijában a sétányon. De madame Stahl, mint a herczegné magyarázta, nem annyira betegsége miatt, mint inkább büszkeségből nem ösmerkedett meg az oroszok közül senkivel sem. Az orosz leány gondosan ápolta madame Stahlt, és ápolta ezenkívül, mint Kiti észrevette, még pedig a lehető legtermészetesebb módon, az összes súlyos betegeket, a kik pedig meglehetősen nagy számmal voltak a fürdőben. Kiti megfigyelései szerint ez az orosz leány nem volt rokona madame Stahl-nak, de fogadott ápolónője se volt. Madame Stahl egyszerűen Varenykának hívta, a többiek pedig „m-lle Varenká“-nak. Arról nem is szólva, hogy Kítit azok a megfigyelések is érdekelték, a melyeket ennek a leánynak madame Stahlhoz és más ismeretlen emberekhez való viszonyára vonatkozólag tehetett, ezenkívül még, a mint ez gyakran megesik, valami megmagyarázhatatlan rokonszenvet is érzett ez iránt a m-lle Varenyka iránt, és egymással találkozó pillantásaikból úgy gyanította, hogy ő is tetszik neki.

M-lle Varenkáról nem lehetett volna azt mondani, hogy nem volt többé első fiatalságában, inkább olyan

benyomást tett, mint valaki, a ki sohase volt fiatal: tart-hatta őt az ember tizenkilencz évesnek is, harmincz éves-nek is. A vonásait elcmezve, arczának a beteges színe ellenére is, inkább szép volt, mint csúnya. A termete is szép lett volna, ha nincs testének túlságos ösztövérsége, és közép természetéhez képest túlnagy feje; de a férfiak aligha tarthatták valami nagyon vonzónak. Olyan volt, mint egy gyönyörű, s bár még szirmokkal teli, de már elvirágozott és illat nélkül való virág. Ezenkívül a fér-fiakra nézve már csak azért se lehetett valami nagyon vonzó, mert hiányzott belőle az, a miből Kitiiben olyan sok volt, — az életkedv elfojtott tüze, és a maga vonzó voltának az öntudata.

Mindig úgy látszott, mintha valami olyan dologgal lett volna elfoglalva, a melyhez semmi kétség se fér, s azért úgy tetszett, hogy semmi mellékesebb dolog iránt nem volt ideje érdeklődni. És Kitiit éppen ez a kettőjük közt való ellentét vonzotta hozzá. Kiti úgy érezte, hogy benne és egész életmódjában megtalálja az ideál-ját annak, a mit most annyi gyötrődéssel keresett: az élet olyan érdekeinek és becsének, a melyek a férfiak és a nők közt való nagyvilági viszonyon kívül essenek, a melyet Kiti undorítónak talált, s mely olyan volt, mint a vásár, a melyen a közszemlére kitett árúk csak a vevőre várnak. Minél tovább figyelte Kiti ösmeretlen barátnőjét, annál inkább meggyőződött róla, hogy ez a lány csak-ugyan olyan tökéletes lény, a milyennek őt elképzelte, s annál jobban szeretett volna vele megösmerkedni.

A két leány naponta többször találkozott, s Kiti szemei minden találkozásakor mintha csak így szólottak volna: „Ki vagy te? Mi vagy te? Vajon igaz-e az, hogy te olyan bájos teremtés vagy, a milyennek én elképzel-lek? De az Istenért, nehogy azt gondold, — tette hozzá a tekintete, — hogy én bármikor is megengedném ma-gamnak azt, hogy rád erőszakoljam az ösmeretségemet. Én egyszerűen gyönyörködöm benned és szeretlek téged.“ — „Én is szeretlek téged, s te nagyon, de nagyon kedves vagy. És még jobban szeretnék, hogy ha időm volna“, — felelt az ismeretlen leány tekintete. És Kiti csakugyan azt látta, hogy mindig el volt foglalva: hol

egy orosz család gyermekeit vezette haza a forrástól, hol nagykendőt hozott egy betegnek és betakarta, hol iparkodott elszórakoztatni egy-egy ingerült beteget, hol meg süteményt válogatott és vásárolt valakinek, a kávéjához.

Kevéssel Scserbaczkijék megérkezése után még két új vendég jelent meg és keltett maga iránt általános, de nem éppen rokonszenves figyelmet a reggeli vízivásnál. Az egyik egy hórihorgas, görnyedt férfi volt, kezei óriásiak, nem a testére szabott, kurta és ócska felöltő rajta, szemei feketék, naivak, de egyúttal félelmesek, a másik pedig egy ragyás arcú, de nagyon kellemes benyomást keltő nő, a ki azonban rosszul és izléstelenül öltözködött. Kiti, a mint megtudta, hogy ezek is oroszok, legott egy gyönyörű és megindító regényt eszelt ki róluk a képzeletében. De a hercegné, a Kurliste-ből kibogarászván, hogy ezek: Levin Nikolaj és Nikolajevna Mária, elmondta Kitinek, hogy milyen rossz ember ez a Levin, s a két új emberről szőtt ábrándok egyszeriben szétfoszlottak. Nem annyira azért, a mit az anyja mondott neki róla, mint inkább azért, mert ez a Levin, Konsztantinnak a testvére volt, Kiti egyszerre rendkívül kellemetlennek találta mindkettőjüket. Ez a Levin, azzal a szokásával, hogy minduntalan megrándította a fejét,, legyőzhetetlen undort keltett benne.

Úgy rémlett neki, mintha nagy és félelmes szemeiből, a melyek makacsúl elkísérték őt mindenüvé, gyűlölet és gúny sűgárzanék felé, s azért iparkodott is a vele való találkozást lehetőleg elkerülni.

XXXI.

Csatakos, sáros nap volt, egész délelőtt esett az eső, s az ernyős betegek mind a fedett folyosón verődtek össze.

Kiti az anyjával s a moszkvai ezredessel volt együtt, a ki vígan parádézott Frankfurtban készen vett európai szabású felöltőjében. Ők a folyosó egyik oldalán jártak

föl és alá, iparkodván elkerülni Levint, a ki a folyosó másik oldalát rőtta. Varenyka, az ő sötét ruhájában s lehajtott karimájú fekete kalapjában, egy vak francia leánynyal járt a folyosón végig, s valahányszor Kítivel találkoztak, szívélyes pillantásokat váltottak egymással.

— Mama, szabad őt megszólítanom? — kérdezte Kiti, és szemmel tartva ösmeretlen barátnőjét, látta, hogy a forráshoz megy, a hol könnyen összeakadhatna vele.

— Ha éppen annyira kívánczol utána, de előbb majd tudakozódom felőle, s magam megyek oda, — felelt az anyja. — Ugyan mit is találsz rajta olyan különöset? Alkalmasint közönséges társalkodónő. Ha akarsz, majd megösmerekedem madame Stahl-lal. A belle-soeur-jét ösmertem, — tette hozzá a hercegné a fejét büszkén hátraszegve.

Kiti tudta, hogy a hercegnét az bántotta, hogy Stahl asszony mintha kerülte volna a vele való ösmerekséget. Nem is erőltette a dolgot.

— Csuda, hogy milyen kedves! — mondotta Varenykára pillantva, a ki éppen akkor nyujtott oda a francia leánynak egy pohár vizet. — Nézze csak, milyen egyszerű és kedves rajta minden.

— Roppant nevetségesek a te engouements-jaid, — szólott a hercegné; — nem, gyerünk inkább vissza, — tette hozzá, mikor észrevette, hogy Levin közeledik feléjük a hölgyével s egy német orvossal, a kivel hangosan és bosszúsán beszélt valamiről.

Megfordultak, hogy visszamenjenek, a mikor egyszerre már nem is hangos beszéd, hanem egy kiáltás hallatszott. Levin megállt és úgy kiabált, s az orvos is heveskedett. Egész tömeg verődött össze körülöttük. A hercegné Kítivel gyorsan eltűnt, az ezredes pedig a tömeghez csatlakozott, hogy megtudja, miről van szó.

Pár percz múlva utólérte őket.

— Nos, mi történt ott? — kérdezte a hercegné.

— Szégyen, gyalázat! — felelt az ezredes. — Attól az egytől igazán félhet az ember, hogy oroszokkal találkozik a külföldön. Ez az orosz úriember hajbakapott az

orvossal és gorombaságokat vágott oda neki azért, mert ez nem úgy kezeli őt, a mint kellene, még a botjával is megfenyegette. Igazán gyalázat!

— Oh, beh kellemetlen! — szólott a hercegné. — Nos és mi lett a vége?

— Szerencsére beleavatkozott az a hölgy . . . . avval a gombaformájú kalappal. Úgy tetszik, szintén orosz, — mondotta az ezredes.

— M-lle Varenyka? — kérdezte Kiti örömmel.

— Igen, igen. Ő találta föl magát leghamarabb: karon fogta azt az úriembert és elvezette.

— No lásd mama, — szólott Kiti az anyjának, — és még csodálkozol rajta, hogy rajongok érte.

Másnap Kiti, a mint ösmeretlen barátnőjét figyelte, észrevette, hogy M-lle Varenyka már éppen olyan viszonyban van Levinnel és a hölgyével, mint többi pártfogoltjaival. Ott volt mellettük, beszélgetett velük, s tolmácsúl is szolgált a hölgynek, a ki egyetlen idegen nyelvet sem beszélt.

Kiti most még jobban nyaggatta az anyját, hogy engedje meg neki, hogy Varenykával megösmerkedjék. S bármily kellemetlen volt is a hercegnére nézve az, hogy a madame Stahl-lal való megösmerkedésre az első lépést megtegye, a ki úgy látszik, feljogosítva érezte magát arra, hogy valamiért büszkélkedjék, tudakozódott Varenyka után, s olyan részleteket tudott meg róla, a melyek arra engedtek következtetni, hogy ebben az ösmeretségben semmi rossz sincsen, bár jó is csak vajmi kevés, ő maga ment oda elsőnek Varenykához és megösmerkedett vele.

Kivárta azt az időt, mikor a leánya a forráshoz ment, Varenyka pedig egyedül ácsorgott az utcán, a pékkel szemben, s akkor ment oda hozzá.

— Megengedi, hogy önnel megösmerkedjem? — kérdezte szokott méltóságteljes mosolyával. — A leányom valósággal szerelmes önbe, — tette hozzá. — Lehet, hogy ön nem ösmer engem. Én . . .

— Ez több, mint kölcsönös, hercegné, — felelt Varenyka sietve.

— Milyen jót cselekedett ön tegnap, avval a mi szánalmas honfitársunkkal! — szólott a herczegné.

Varenyka elpirúlt.

— Nem emlékszem, de úgy tetszik, semmi különöset sem cselekedtem.

— Már hogyan, megmentette azt a Levint a kellemtelenségektől.

— Igen, sa compagne odahívott, s én iparkodtam őt lecsillapítani: nagyon beteg, és nincs megelégedve az orvosával. És nekem szokásom, hogy ha csak lehet, segíték az ilyen betegeken.

— Hallottam, hogy Mentone-ban lakik a nényével, úgy tetszik, m-me Stáhl-lal. A belle-soeur-jét ösmerem.

— Nem, ő nekem nem nagynéném. Ugyan mamának szólítom, de azért nem vagyok rokona; csak ő nevelt engem, — felelt Varenyka megint elpirúlva.

Ezt oly egyszerűen mondta s olyan kedves volt arczának őszinte és nyílt kifejezése, hogy a herczegné egyszeribe megértette, miért szerette meg Kiti annyira ezt a Varenykát.

— Nos, és mi van most avval a Levinnel? — kérdezte a herczegné.

— Elutazik, — felelt Varenyka.

Ebben a pillanatban örömtől sűgárgzó arczczal jött oda Kiti a forrástól, látván, hogy anyja megösmerkedett az ő ösmeretlen barátnőjével.

— Nos hát, Kiti, a te forró kívánságod, hogy megösmerkedjél m-lle . . .

— „Varenyka“, — egészítette ki Varenyka mosolyogva: — csak így hív engem mindenki.

Kiti elpirúlt az örömtől és hosszú ideig némán szorongatta új barátnőjének a kezét, a mely nem viszonzotta a szorítást, hanem mozdulatlanul maradt az övében. A keze nem viszonzotta a szorítást, de csöndes, örömteljes, bár kissé szomorú mosoly csillogott Varenyka arczán, miközben nagy, de rendkívül szép fogai is láthatókká lettek.

— Magam is már régóta kíváncsoztam ez után, — mondotta.

— De a mikor annyira el van foglalva . . .

— Ellenkezőleg, éppenséggel nem vagyok elfogalva, — felelt Varenyka, de abban a pillanatban kénytelen volt elhagyni új ösmerőseit, mert két kis leánya, — egy betegnek a leányai, — futott oda hozzá.

— Varenyka, a mama hívja! — kiáltották felé.
És Varenyka elment velük.

XXXII.

Azok a közelebbi részletek, a melyeket a hercegné Varenyka múltjáról, madame Stahl-hoz való viszonyáról és magáról madame Stahlról megtudott, a következők voltak:

Madame Stahl, a kiről egyesek azt beszélték, hogy agyongyötörte az urát, mások pedig, hogy az ura kínozte agyon őt feslett életmódjával, mindig beteges és túlzagott asszony volt. Mikor az urától történt elválása után első gyermekét megszülte, ez a gyermek azonnal meghalt és madame Stahl rokonai, ösmervén az ő érzékenységét, s attól tartván, hogy ez a hír esetleg az életébe kerül, kicserélték, s egy ugyanabban a házban lakó udvari szakácsnak ugyanakkor éjszaka született gyermekével helyettesítették a gyermekét. Ez volt Varenyka. Madame Stahl később megtudta, hogy Varenyka nem az ő gyermeke, de azért tovább nevelte őt, annyival is inkább, mert kevéssel ezután Varenyka hozzátartozói közül már senki se volt életben.

Madame Stahl több mint tíz esztendő óta lakott külföldön, a Délvidéken, a nélkül, hogy az ágyból fölkelte s a házából kimozdult volna. Egyesek úgy beszéltek, hogy madame Stahl mint erényes és a legnagyobb mértékben vallásos asszony tett szert arra a társadalmi állásra, a melyet élvezett; mások azt állították, hogy tényleg is oly magas erkölcsi színvonalon álló nő volt, a minőnek látszott, és kizárólag embertársai javának élt. Hogy milyen vallású voltaképpen, — katolikus, protestáns vagy igazhitű, azt senki se tudta, de az az egy bizonyos volt, hogy mindenféle egyház és vallás-

felekezet legkimagaslóbb személyiségeivel szoros baráti viszonyban állott.

Varenyka állandóan külföldön élt vele, s mind azok, a kik madame Stahl ösmerték, ösmerték és szerették m-ile Varenykát is, mint a 'hogya' őt általában hívták.

A hercegné, a mikor mindezeket a részleteket megtudta, semmi megbélyegzendőt nem talált abban, hogy a leánya Varenykához közeledjék, annyival is kevésbbé, mert Varenykának a lehető legjobb modora és nevelése volt: kitünően beszélt francziául és angolul, és a mi a fő, úgy nyilatkozott, hogy madame Stahl rendkívül sajnálja, hogy betegsége megfosztja őt attól az élvezettől, hogy a hercegnével megösmerkedjék.

Kiti, miután Varenykával megösmerkedett, mind jobban és jobban el volt ragadtatva a barátnője által s napról-napra újabb kiválóságokat fedezett fel benne.

A hercegné értesülvén róla, hogy Varenyka szépen is énekel, megkérte őt, hogy jöjjön el hozzájuk egy este énekelni.

— Kiti játszik, zongoránk is van, bár nem valami jó, de azért igen nagy élvezetet szerezne nekünk, — mondotta a hercegné, mesterkélts mosolyával, mely Kiti ezúttal különösen bántotta, mert úgy vette észre, hogy Varenykának nem valami nagy kedve volt énekelni. De Varenyka estére azért mégis eljött, s egy kótafüzetet is hozott magával. A hercegné meghívta Jevgenyevna Máriát a leányával és az ezredest.

Varenyka teljesen közönyösnek látszott az iránt, hogy ott idegen s előtte ösmeretlen emberek is voltak, s egyenesen a zongorához ment. Ő maga nem tudta magát kíséreni, de pompásan olvasott kótát első látásra. Kiti, a ki csinosan játszott, kíséerte őt.

— Önnek rendkívül nagy tehetsége van, — mondotta neki a hercegné, mikor Varenyka az első darabot nagyon szépen elénekelte.

Jevgenyevna Mária és a leánya is dícsérték és hálaalkodtak neki.

— Nézze csak, — szólott az ezredes, az ablakon kipiillantva, — mekkora közönség verődött össze, hogy

önt hallhassa. — És csakugyan, az ablak alatt meglehetősen nagy tömeg gyült egybe.

— Nagyon örülök, hogy ez önöknek élvezetet szerez, — felelt Varenyka egyszerűen.

Kiti büszkén nézett a barátnőjére. El volt ragadtatva a művészete, meg a hangja és arcza, de különösen a viselkedése által, az által, hogy Varenyka nyilván rá se gondolt az énekére és teljesen közönyös maradt a dicséretekkel szemben; mintha mindössze azt kérdezte volna: vajon kell-e még énekelnem, vagy tán elég volt?

„Ha én volnék az ő helyében, — gondolta magában Kiti, — hogy' büszkélkedném vele! Hogy' örülnék, látva ezt a nagy tömeget az ablak alatt! Neki pedig teljesen mindegy. Őt mindössze csak az a vágy lelkesíti, hogy ne mondjon nem-et, s kedvében járjon a mának. Vajon mi lehet a bensejében? Honnan veszi az erőt ahhoz, hogy semmivel se törődjék, s olyan önálló és nyugodt legyen? Hogy' szeretném én azt tudni és tőle eltanulni! — gondolta magában Kiti, a mint elnézte azt a nyugodt arcot. A hercegné megkérte Varenykát, hogy énekeljen még valamit és Varenyka épp oly símán, gondosan és szépen elénekelt egy másik dalt, miközben egyenesen állott a zongora mellett és sovány, napbarnított kezével ütötte rajt' a taktust.

A kóta-füzetben ez után egy olasz dal következett. Kiti eljátszotta a bevezetést és rápillantott Varenykára.

— Hagyjuk ki ezt, — szólott Varenyka elpirulva.

Kiti rajta felejtette Varenykán ijedt és kérdő tekintetét.

— Akkor hát másikat, — mondotta szaporán s elkezdett lapozni a füzetben, legott megértvén, hogy ehhez a dalhoz alkalmasint valami emlék fűződik.

— Nem, — felelt Varenyka s mosolyogva rátette a kezét a kótára, — nem, énekeljük csak ezt. — S ezt is épp oly nyugodtan, hidegen és szépen énekelte le, mint az előbbieket.

Mikor befejezte, valamennyien ismételten megköszönték neki s elmentek teázni. Kiti Varenykával kiment a ház mellett levő kertbe.

— Úgy-e, valami emléke fűződik ehhez a dalhoz? — kérdezte Kiti. — Ne mondjon semmit, — sietett hozzátenni, — csak annyit, hogy úgy van-e?

— Miért ne? Megmondhatom, — szólott Varenyka egyszerűen, s a feleletet be se várva folytatta: — igen, egy emlék, mely valamikor nagyon nyomasztó volt. Szerettem egy embert és ezt a dalt énekeltem neki.

Kiti tágra nyitott nagy szemével, szótlanul és megilletődve nézett Varenykára.

— Én is szerettem őt, ő is szeretett engem; de az anyja nem akarta, s így mást vett feleségül. Most ott lakik nem messze tőlünk, s olykor találkozom is vele. Nem hitte volna, hogy nekem is volt regényem? — mondta, s szép arcán alig hogy pirkadt az a hevülés, mely valamikor — Kiti ezt érezte, — egész lényét elárasztotta.

— Mért ne hihettem volna. Ha én férfi volnék, miután önt megösmertem, senki mást se tudnék többé szeretni. Csak azt nem értem, hogy' volt ő képes az anyja kedvéért önt elfelejteni és boldogtalanná tenni, — nyilván nem volt szive.

— Óh nem, ő nagyon derék ember, és én nem vagyok boldogtalan; sőt ellenkezőleg, nagyon is boldog vagyok. Tehát ma már nem énekelünk többet? — tette hozzá s a ház felé indult.

— Milyen jó maga, de milyen jó! — kiáltott föl Kiti s megállítván, megcsókolta őt. — Ha én legalább valamelyest hasonlónak lehetnék magához!

— Ugyan már miért lenne hasonló más valakihez? Hiszen így is jó, a milyen, — mondotta Varenyka szelíd és bágyadt mosolylyal.

— Nem, én éppenséggel nem vagyok jó. De mondja csak . . . Várjunk csak, ülünk le tán egy cseppet, — mondotta Kiti, s megint oda ültette őt maga mellé a padra. — Mondja csak, hát nem bántó elgondolnia azt, hogy egy férfi megvetette a szerelmét, nem kellett neki?

— De hiszen nem vetette meg; én hiszem, hogy ő szeretett engem, de engedelmes fiú volt . . .

— Igen, de hátha nem az anyja, hanem a saját akaratára szerint, önállóan cselekedett volna? . . . — szólott

Kiti, érezvén, hogy kiszolgáltatta a titkát, s hogy a szégyen pírjában égő arcza már elárulta őt.

— Akkor csúnyán viselkedett volna, és én bizony nem sajnálnám, — felelt Varenyka, nyíltan megértvén, hogy most már nem ő róla, hanem Kiti-ről van szó.

— Hát a fájdalom? — szólott Kiti. — A fájdalmat nem lehet elfelejteni, lehetetlen elfelejteni, — mondotta, s eszébe jutott a pillantása azon az utolsó bálon, a szünet alatt.

— Hol itt a fájdalom? Hiszen maga nem viselte magát csúnyán?

— Még rosszabbúl, mint csúnyán, — szégyenletesen.

Varenyka megcsóválta a fejét és rátette a kezét Kiti kezére.

— Mennyiben szégyenletesen? — kérdezte. — Hiszen csak nem mondhatta egy embernek, a ki közönyös maga iránt, hogy szereti?

— Persze, hogy nem; én soha egyetlen szóval se mondtam, de ő tudta. Nem, nem; vannak pillantások, vannak mozdulatok. Ha száz évig élek, se felejttem el.

— Hogy-hogy? Én nem értem. Az a kérdés, szereti-e őt most, vagy nem, — mondotta Varenyka, a ki mindent a maga nevéen nevezett meg.

— Gyűlölöm; s magamnak se tudok megbocsátani soha.

— De hát miért?

— A szégyen, a fájdalom . . .

— Óh, ha mindenki olyan érzékeny volna, mint maga, — szólott Varenyka. — Olyan leány nincs, a ki ezen keresztül ne ment volna. S az egész, olyan kevésbé fontos.

— Hát mi a fontos? — kérdezte Kiti, s csodálkozó kíváncsisággal nézett az arczába.

— Óh, sok minden van, a mi fontos, — mondotta Varenyka mosolyogva.

— De hát mi az?

— Óh, sok van, a mi fontosabb, — felelt Varenyka, nem tudván, mit mondjon. De ebben a pillanatban föl-

hangzott az ablakból a hercegné hangja: — Kiti, hűvös van! Vagy végy kendőt magadra, vagy jöjj a szobába.

— Az igaz, ideje, hogy menjünk! — szólott Varenyka és fölkel. — Nekem még m-me Berthe-hez is be kell nézmem; magához kéretett.

Kiti megfogta a kezét és szenvedélyes kíváncsisággal, szinte könyörögve kérdezte tőle a pillantása: „De hát mi az, mi az a legfontosabb, a mi ilyen nyugalmat ad? Maga tudja, hát mondja meg nekem!” De Varenyka nem értette meg, hogy mit kérdez tőle Kiti tekintete. Most csak arra gondolt, hogy be kell néznie m-me Berthe-hez, azután pedig haza kell érnie tizenkét órára, a mamen-ja teájára. Bement a szobába, összeszedte a kótáit és valamennyiüktől elbúcsúzván, menni készült.

— Ha megengedi, elkísérem, — mondotta az ezredcs.

— Természetesen, hogy' is mehetne most éjjel egyedül? — tódította a hercegné. — Elküldöm vele legalább Parasát.

Kiti látta, hogy Varenyka alig tudta elfojtani a nevetést, mikor arról volt szó, hogy őt valakinek el kell kísérnie.

— Óh, én mindig egyedül járok, és soha sem szokott velem semmi történni, — szólott és fogta a kalapját. Még egyszer megcsókolta Kitit, s a nélkül, hogy megmondta volna neki, mi az a legfontosabb, a hóna alatt a kótáival, gyors léptekkel eltűnt a nyári éjszaka félhomályában és elvitte magával annak a titkát, hogy mi a fontos, és mi az, a mi neki olyan irigylésreméltó nyugalmat és méltóságot kölcsönöz.

XXXIII.

Kiti m-me Stahl-lal is megösmerekedett, és ez az ösmeretség, a Varenykával való barátsággal egyetemben, nemcsak hogy nagy befolyással volt rá, de bánatában még meg is vigasztalta. Ezt a vigasztalást abban találta meg, hogy ennek az ösmeretségnek a révén egy, a múlt-

Jával semmiféle közösségben nem álló, teljesen új világ nyílt meg előtte, egy fenkölt, gyönyörű világ, a melynek a magaslatáról nyugodtan nézhetett vissza múltjára. Világossá lett előtte, hogy azon az ösztönszerű életen kívül, a melynek eddigelé teljesen átengedte volt magát, van még egy más benső, lelki élet is. Ez az élet a vallásban nyilatkozott meg, de olyan vallásban, a melynek semmi köze sincsen ahhoz, a melyet Kiti gyermekkorától ösmert, s a mely a zárdai misékben és vecsernyékben jutott kifejezésre, a hol ösmerősökkel lehetett találkozni, valamint abban, hogy a batyuskával szláv egyházi szövegeket kellett kívülről betanulnia; ez egy magasztos, titokzatos s a gyönyörű gondolatok és érzések egész sorával egybekötött vallás volt, a melyben nemcsak hinni lehetett, azért mert úgy parancsolták, hanem a melyet szeretni is lehetett.

Kiti mindezt nem szavakból tudta meg. Madame Stahl úgy beszélt Kivel, mint egy kedves gyermekkel szokás, a kiből, mint a fiatalsága emlékeiben, öröme telik az embernek, s csak egyetlen egyszer tett említést arról, hogy minden emberi nyomorúságban csakis a hitből és a szeretetből lehet vigasztalást meríteni, s hogy nincsen az a fájdalom, mely Krisztusnak irántunk való részvételéhez kicsiny volna, de legott másra vitte át a szót. De Kiti, minden mozdulatából, minden szavából, és minden — mint ő mondta — mennyei pillantásából, de különösen életének egész történetéből, a melyet Varenyka útján ösmert meg, — megtudta, hogy mi az, „a mi fontos“, a miről eddig nem volt tudomása.

De bármily fenkölt volt is m-me Stahl jelleme, bármily megindító volt is az élettörténete, s bármily magasztos és szelíd volt is a beszédje, Kiti önkéntelenül olyan vonásokat is fedezett föl benne, a melyek zavarba hozták. Észrevette, hogy mikor a rokonai után tudakozódott, madame Stahl kicsinylőleg elmosolyodott, a mi ellenkezett a keresztény jósággal. Azt is észrevette, hogy a mikor a katolikus lelkészt ott találta nála, madame Stahl gondosan a lámpaernyő árnyékában tartotta az arcát és furcsán mosolygott. Bármily jelentéktelen lett légyen is ez a két megfigyelés, mégis zavarba

hozta őt s elkezdett m-me Stahl-ban kételkedni. Viszont Varenjka, az egyedül álló, a rokonok és barátok nélkül való, a ki soha semmi után nem vágyódott, semmit sem sajnált, az ő bánatos kiábrándultságával, mindig megmaradt annak a tökéletességnek, a melyről Kiti csak ábrándozni mert. Varenjkat látva, megértette, hogy csak meg kell feledkeznie magáról és másokat kell szeretnie, hogy nyugodt, boldog és jó lehessen. S Kiti ilyen akart lenni. Miután most tisztába jött vele, hogy mi az, a mi *a legfontosabb*, Kiti nem érte be avval, hogy ezen fölbuzdúljon, hanem legott egész lelkével átengedte magát ennek az előtte föltárult új életnek. Varenjka elbeszéléseiből, arról, hogy mit tett madame Stahl, és mások, a kiket felsorolt, Kiti már egész tervét összeállította jövő életének. Ő is, épp úgy, mint Aline, madame Stahl unokahúga, a kiről nagyon sokat beszélt neki Varenjka, bárhova vetődjék is, mindenütt föl fogja keresni a boldogtalanokat, segíteni fog rajtuk, a mennyire csak lehet, terjeszteni és hirdetni fogja az evangéliumot a betegeknek, a bűnösöknek és a haldoklóknak. Az evangélium hirdetésének a gondolata, a mint azt Aline is csinálta, különösen csábította Kiti. De mindezek csak titkos ábrándok voltak, a melyekről Kiti sem az anyjának, sem Varenjkanak nem szólt.

Egyébiránt addig is, míg majd terveit nagyobb mértékben is megvalósíthatja, ott a fürdőben, a hol annyi volt a beteg és szerencsétlen ember, Kiti könnyen találhatott alkalmat arra, hogy új elveit alkalmazza, egyszerűen csak Varenjkat kellett utánoznia.

Eleinte a herczegné csak annyit vett észre, hogy Kiti erősen a madame Stahl és különösen Varenjka iránt való engouement, — mint ő nevezte, — befolyása alatt áll. Látta, hogy Kiti nemcsak a tevékenységében, hanem járásában, beszédmodorában és szemjátékában is utánozza Varenjkat. De később a herczegné azt is észrevette, hogy ettől az elragadtatástól függetlenül is, valami komoly lelki átalakulás van folyamatban a leányában.

A herczegné látta, hogy Kiti esténként a francia evangéliumot olvassa, a melyet m-me Stahl ajándékozott neki, a mit azelőtt soha sem tett; hogy elkerüli a

társaságbeli ismerősöket, s inkább a Varenyka pártfogása alatt álló betegekkel és különösen egy beteg orosz festő, Petrov, szegény családjával érintkezik. Kiti szemlátomást büszke volt rá, hogy ebben a családban az irgalmas nővér kötelességeit teljesítette. Mindez nagyon szép volt s a hercegnének nem is volt ellene semmi kifogása, annyival is kevésbbé, mert Petrov felesége minden tekintetben tisztességes asszony volt, s mert a német hercegné, Kiti viselkedését látva, csak magasztalta és örző-angyálnak nevezte el őt. Mindez nagyon szép lett volna, ha nem vitte volna túlzásba. De a hercegné úgy látta, hogy a leánya a végletekig viszi a dolgot s ezt meg is mondotta neki.

— Il ne faut jamais rien outrer, — mondotta.

De a leánya erre nem felelt semmit; csak úgy gondolta magában, hogy a keresztény kötelességek teljesítésében nem lehet túlzásról beszélni. Micsoda túlzás lehetne abban, ha az ember az írás szavait követi, a melyben meg vagyon írva, hogy: „a ki téged jobbfelől arczúl ütend, fordítsad a másik orczádat is, — és ha el akarja venni a te alsóruhádát, engedd néki felsőruhádát is“. De a hercegnének nem tetszett ez a túlhajtás, s még kevésbbé tetszett neki ez, hogy érezte, hogy Kiti nem akarta előtte egész lelkét föltárni. És csakugyan, Kiti új elveit és érzelmeit titkolta az anyja előtt. Titkolta, nem azért, mintha nem tisztelte és nem szerette volna az anyját, hanem azért, mert éppen az anyja volt. Bárki más előtt inkább föltárta volna bensejét, mint az anyja előtt.

— Már nagyon is régóta nem volt nálunk Pavlovna Anna, — mondotta neki egyízben Petrováról. — Én pedig hívtam. De mintha neheztelne valamiért.

— Dehogy, én nem vettem észre, mamen, — szólt Kiti ingerülten.

— Rég nem voltál náluk?

— Holnap akarunk egy sétát tenni a hegyekben, — felelt Kiti.

— Jó, csak menjetek, — felelt a hercegné, a ki látta a leánya zavart arczát, és iparkodott rájönni zavarának az okára.

Ugyanaznap, mikor Varenyka ebédhez jött, el-

mondta, hogy Pavlovna Anna meggondolta a dolgot s nem megy holnap a hegyekbe. S a hercegné észrevette, hogy Kiti megint elpirult.

— Kiti, nem volt neked valami kellemetlenséged Petrovékkal? — kérdezte a hercegné, mikor egyedül maradtak. — Miért nem küldi hozzánk a gyerekeket, s ő maga is miért nem néz felénk soha?

Kiti azt felelte, hogy semmi se történt köztük, s hogy ő éppenséggel nem érti, miért viselkedik úgy Pavlovna Anna, mintha neheztelne. Kiti teljesen igazat mondott. Ő nem tudta, nem is sejtette, mi volt az oka annak, hogy Pavlovna Anna úgy megváltozott iránta. Olyasvalamit gyanított, a mit nem mondhatott meg az anyjának, s a miről még maga sem gondolkozott. Egyike volt ez azoknak a dolgoknak, a melyeket tud ugyan az ember, de a melyeket még magának se mer bevallani: olyan rettenetes és szégyenletes a tévedés.

Újra meg újra visszaidézte az emlékezetébe ehhez a családhoz való egész viszonyát. Eszébe jutott az a naiv öröm, mely találkozásaik alkalmával Pavlovna Anna jószágos, kerek arczán visszatükröződött; visszaemlékezett azokra a titkos beszélgetésekre, a melyeket a beteg felől folytattak, s a tanakodásra, vajon hogy' lehetne őt a munkától, melytől eltiltották, elterelni és sétákra kényszeríteni; visszagondolt a legkisebbik fiúnak iránta való ragaszkodására, a ki őt „az én Kitim“-nek szólította, s nélküle nem akart lefeküdni. Milyen szép is volt ez mind! Azután maga előtt látta Petrov teljesen elsorvadt alakját, hosszú nyakával és fahéjszínű kabátjában; ritkás, libegő haját, Kiti-re nézve eleinte félelmes, kék szemeit s arra való szinte beteges iparkodását, hogy az ő jelenlétében frissnek és elevennek látszassék. Eszébe jutott az az erőlködés, a melyet eleinte ki kellett fejtenie azért, hogy iránta és egyáltalában minden tüdővésztes ember iránt érzett undorodását legyőzze, s az a fáradozás, a melylyel mindig kieszelte, hogy miről beszéljen vele; visszaidézte emlékezetébe azt a félelmet és meghatott pillantást, a melylyel mindig ő rá nézett, a részvét és a feszélyezettség furcsa érzését, majd erényességének azt a tudatát, mely ilyenkor a lelkébe költözött. Milyen

szép is volt mindez! De mindez csak eleinte volt így. Mert pár nappal ezelőtt egyszerre minden rosszra fordult. Pavlovna Anna erőltetett szívélyességgel fogadta Kiti-t és folyton szemmel tartotta őt meg az urát.

Talán bizony az a megindító öröm, a melyet Petrov Kiti közeledésekor érzett, az volt az oka Pavlovna Anna elhidegülésének?

„Csakugyan, — jutott az eszébe, — volt valami természetellenes, és éppenséggel nem az ő jószágára valló, Pavlovna Annában, a mikor most harmadnapja bosszúsan így szólt:

— No, hiszen folyton csak magát várta, addig kávézni sem akart, pedig már rettenetesen elgyöngült.

„Lehet, hogy az is kellemetlen volt neki, mikor a nagykendőt odaadtam az urának. Az egész olyan egyszerű, de Petrov olyan zavartan fogadta, oly soká hálálkodott, hogy magam is szinte zavarba jöttem. Azután az az én arczképem, a melyet olyan szépen megfestett. De leginkább az a zavart és gyöngéd pillantás!... Igen, igen, ez így van! — ismételte Kiti rémülten. — Nem, ez lehetetlen, nem szabad, hogy így legyen! Hiszen olyan szánalomraméltó az az ember!“ — mondotta magában közvetlen utána.

Ezek a kétségek teljesen megmérgezték új életének gyönyörűségét.

XXXIV.

Seserbaczkij herceg, a ki Karlsbadból előbb Bádénbe és Kissingenbe ment orosz ösmerőseihez, hogy — a mint mondotta — „kissé teleszívja magát orosz levegővel“, még a fürdőévad vége előtt visszatért övéihez.

A herceg és a hercegné egymással homlokegyenest ellenkező nézetben voltak a külföldi életről. A hercegné kitűnőnek talált mindent, s az orosz társaságban elfoglalt szilárd állása ellenére is, iparkodott európai hölgynek látszani a külföldön, a mi pedig nem volt, — lévén ő orosz asszonyság, — s éppen ezért elkezdett ala-

koskodni, a mi bizony sehogy' sem illet hozzá. A herczeg pedig, éppen ellenkezőleg, külföldön mindent utálatosnak talált, és szándékosan azon volt, hogy külföldön még kevésbé látszassék európainak, mint a milyen valójában volt.

A herczeg lesoványodva, lecsüggő ránczokkal a szemei alatt s az orczáin, de a legvidámabb hangulatban tért vissza. Vidámsága csak fokozódott, mikor látta, hogy Kiti teljesen összeszedte magát. A Kitinek madame Stahl-lal és Varenkával való barátkozásáról szóló hír, valamint a herczegnének a Kitiben tapasztalható változást illető megfigyelései zavarba ejtették a herczeget s fölkel-tették benne a féltékenységnek már jól ösmert érzését minden iránt, a mi a leányát tőle elvonhatta, továbbá az attól való félelmet is, nehogy a leánya az ő befolyása alól valami, ő reá nézve hozzáférhetetlen világba tévedjen. De ezek a kellemetlen hírek elmerültek a kedélyes-ségnek és a jókedvnek abban a tengerében, a mely ál-landóan megvolt, s a mely a karlsbadi tartózkodás alatt csak fokozódott benne.

A megérkezése után való napon a herczeg hosszú felöltőjében, ránczos és puffadt, tősgyökeres orosz ábrá-zatával, kikeményített álló-gallérjával, a legvidámabb hangulatban ment le a kúthoz a leánya társaságában.

Gyönyörű volt a reggel: örült az ember szíve a kertecskékkel körülvett, tiszta és derült házaknak, a pirosarczú, vöröskezű, jól beszőzött és jókedvűen dolgozó német munkásleányoknak s a ragyogó napsugár-nak; de minél közelebb jutottak a forráshoz, annál több beteggel találkoztak, a kiknek külső megjelenése a ren-des német élet megszokott környezetében most csak még szánalmasabbnak látszott. Kiti már nem ütközött meg ezen az ellentétén. A ragyogó nap, a lombok csil-logó zöldje s a zene hangjai az ő szemeiben már megszo-kott keretétül szolgáltak ezeknek az ösmerős arczoknak, s a róluk leolvasható javulásnak vagy rosszabbodásnak, a melyet ő oly nagy figyelemmel kísért; de a herczeg előtt a juniusi reggel fénye és ragyogása, s a valami dí-vatos keringőt játszó zenekar hangjai, de különösen azok az egészségtől duzzadó munkásleányok, ezek mellett az

Európa minden részéből összesereglett és szomorúan ide s tova bolygó halandók mellett, valahogyan illetleneknek és szörnyüségeseeknek látszottak.

Ámbár tele volt büszkeséggel, s úgy érezte, mintha visszatért volna az ifjúsága, a mint ott kedvencz leányával karonfogva járt a sétányon, mégis kellemetlennek érezte és szinte szégyelte erőteljes föllépését, s duzzadó és izmos tagjait ebben a szálnalmas környezetben. Szinte úgy érezte magát, mint az az ember érezheti, a ki meztelenül jelenik meg valami társaságban.

— Mutass be, mutass be engem az új ösmerőseidnek, — mondotta a leányának s a könyökével megszorította a kezét. — Még ezt a te utálatos Soden-edet is megszerettem, azért, mert neked olyan jót tett. Csak ne volna olyan szomorú, olyan lehangoló itt nálatok. Hát ez ki?

Kiti megnevezte előtte azokat az ösmerős és ösmeretlen embereket, a kikkel találkoztak. A park kapujában találkoztak a vak m-me Berthe-el s a vezetönőjével, s a herczeg rendkívül megörült annak a meghatott kifejezésnek, a mely az öreg francia asszony arcán, Kiti szavának a hallatára előmlött. M-me Berthe valódi francziásan áradozó szeretetreméltósággal beszédbe eredt vele, magasztalta őt azért, hogy ilyen áldott jó leánya van, s a füle hallatára szinte az égbe emelte Kiti-t, elnevezvén őt kincsnek, gyöngyszemnek és vigasztaló angyalnak.

— Így hát akkor ő a második angyal, — szólt a herczeg mosolyogva. — Mert ő első számú angyalnak m-lle Varenykát tartja.

— Oh, M-lle Varenyka — az igazán angyal, allez, — kapta föl m-me Berthe.

A földött folyosón Varenykával találkoztak. Sietve jött velük szemben s elegáns kis piros táskát vitt a kezében.

— Lám, a papa is megjött! — mondotta neki Kiti. Varenyka — egyszerűen és természetesen, mint mindent, — egy olyan mozdulatot tett, mely a meghallás és a térdhajtás közt középiütt foglalhatott helyet, s legott

beszédbe eredt a herczeggel, fesztelenül és egyszerűen, mint mindenkivel szokott.

— Persze, hogy ösmerem, nagyon jól ösmerem önt, — szólta a herczeg mosolyogva, a miből Kiti a legnagyobb örömmel következtette, hogy a barátnője megtetszett az apjának. — De hova siet olyan nagyon?

— Itt van a mamán, — felelt az, Kitihez fordulva. — Egész éjjel nem aludt, s az orvos azt tanácsolta neki, hogy tolassa ki magát a friss levegőre. A munkáját viszem oda neki.

— Tehát ez az első számú angyal, — mondotta a herczeg, mikor Varenyka elment.

Kiti látta, hogy szeretett volna gúnyolódni Varenykán, de sehogy' se sikerült, mert Varenyka annyira megtetszett neki.

— No lásd, minden ösmerősöddel találkozunk, — tette hozzá, — madame Stahl-lal is, ha ugyan méltat rá, hogy megösmerjen.

— Hát te már ösmerted őt, papa? — kérdezte Kiti, a ki madame Stahl nevének említésére rémülten látta a herczeg szemeiben a gúny föllobbanó lángját.

— Ismertem az urát, s valamelyest őt is, még mielőtt a pietistákhoz csatlakozott volt.

— Mi az a pietista, papa? — kérdezte Kiti, a kit már az is megrémített, hogy annak, a mit ő madame Stahl-ban olyan nagyra becsült, neve van.

— Magam se vagyok egészen tisztában vele. Csak annyit tudok, hogy ő mindenért, minden csapásért, a mi éri, még az ura haláláért is, hálát ad az Istennek. Persze, a dolog kissé furcsán hangzik, mert hiszen rosszúl éltek együtt . . . Hát ez ki? Milyen szánalmas arc! — kérdezte tőle, megpillantván az egyik padon egy fahéjszínű felöltőbe öltözött, alacsonytermetű beteget, a kinek fehér nadrágja teljesen hústalan lábainak a csontjain furcsa ránczokat vetett. Ez az úri ember libegő, ritkás haja fölé emelte szalmakalapját, miközben látni engedte magas és a kalap szorításától piros csíkú homlokát.

— Ez Petrov, festő, — felelt Kiti elpirúlva. — Az meg a felesége, — tette hozzá Pavlovna Annára mutatva, a ki, szinte célzatosan, éppen akkor, a mikor ők oda

érték, elment egyik gyermeke után, a ki elszaladt volt tőle . . .

— Milyen szánalmas, és mégis milyen kedves az arcza! — mondotta a herczeg. — Mért nem mentél oda hozzá? Valamit akart mondani néked.

— Akkor hát gyerünk oda! — szólott Kiti, s elszántan megfordúlt. — Hogy' érzi magát ma? — kérdezte Petrovtól.

Petrov botjára támaszkodva fölkelte és félénken nézett a herczegre.

— Ez az én leányom, — szólott a herczeg. — Engedje meg, hogy bemutassam magamat.

A festő meghajtotta magát és elmosolyodott, miközben kimutatta furcsa fényben csillogó fogait.

— Tegnap vártuk önt, herczegnő, — szólott Kitihez. Ezeknél a szavaknál megtántorodott, majd ismételte ezt a mozdulatot, iparkodván a dolgot úgy tüntetni föl, mintha szándékosan csinálta volna.

— El akartam jönni, de Varenjka azt mondta, hogy Pavlovna Anna küldte őt azzal, hogy ön nem akar menni.

— Már hogyne akartam volna! — mondotta Petrov elpirulva és köhécselve, miközben a szemével a feleségét kereste. — Aneta, Aneta! — szólott hangosan, s vékony, fehér nyakán, mint a zsineg, kidülledtek a vastag erek.

Odajött Pavlovna Anna.

— Hogy' üzenhetted azt a herczegnőnek, hogy nem megyünk! — suttogta neki ingerülten és elfúló hangon.

— Isten hozta, herczegnő, — mondotta Pavlovna Anna mesterkélt mosolylyal, mely annyira elütött azelőtti modorától. — Nagyon örvendek a szerencsének, — fordúlt oda a herczeghez. — Önt, herczeg, már régóta várják.

— Hogy' üzenhetted a herczegnőnek azt, hogy nem megyünk? — ismételte a festő rekedten és még haragosabban, szemlátomást még jobban fölingerülve azon, hogy a hangja is cserben hagyta, s nem adhatott neki olyan kifejezést, a minőt akart.

— Oh Istenem! Hát azt hittem, hogy nem megyünk,
— felelt a felesége bosszúsan.

— De hát hogy' lehet az, mikor . . . — elkezdett köhögni és legyintett a kezével.

A herczeg megemelte a kalapját és tovább ment a leányával.

— Oh, óh! — szólt mélyen fölsóhajtva: — óh a szerencsétlenek!

— Bizony, papa, — felelt Kiti. — De még tudnod kell, hogy három gyermekük is van, cselédjük meg nincsen és pénzük is alig van. Mindössze az akadémiától kap valamicskét, — beszélte neki élénken, iparkodván elfojtani magában azt az izgatottságot, a melyet benne az a furcsa változás keltett, a melyet Pavlovna Annának iránta való viselkedésében észre vett. — De itt van madame Stahl is, — szólott Kiti egy tolószékre mutatva, a melyben párnákkal körül rakva, valami kétség és szürkeség közepett valami feküdt. Ez volt madame Stahl. Egy egészségtől duzzadó német munkás állt mögötte, a ki tologatta. Mellette egy szöke svéd gróf állott, a kit Kiti névről ösmert. Néhány beteg is lézengett a tolókosci körül, a kik úgy néztek rá, mint valami egészen különös teremtsérré.

A herczeg oda lépett hozzá, s Kiti legott felfödözte a szemében a gúny szikráját, mely teljesen megzavarta. Oda lépett madame Stahl-hoz és rendkívül szívélyesen és kedvesen megszólalt azon a pompás franczia nyelven, a melyen ma már oly kevesen beszélnek:

— Nem tudom, emlékszik-e még reám, de kénytelen vagyok magamat az emlékébe idézni, hogy megköszönjem a leányom iránt tanusított jóságát, — mondotta és levette a kalapját, melyet nem is tett föl újra.

— Scserbaczkij Alexandr herczeg, — szólott madame Stahl, ráemelvén átszellemült szemeit, a melyekben Kiti valamelyes elégedetlenséget vett észre. — Nagyon örvendek. Rendkívül megszerettem a leányát.

— Még mindig nem javult az egészsége?

— Megszoktam én azt már egészen, — felelt madame Stahl s a herczeget és a svéd gróft megösmertette egymással.

— De ön csak nagyon kevésbé változott meg, — jegyezte meg a herczeg. — Pedig már tíz vagy tizenegy esztendeje, hogy nem volt szerencsém láthatni.

— Hjah, a kinek az Isten keresztet ad, erőt is ad hozzá. Sokszor csodálkozik rajta az ember, hogy miért is húzódik úgy el az ilyen élet? . . . A másik oldalra! — fordúlt oda bosszúsan Varenykához, a ki nem jól tette rá a nagykendőt a lábára.

— Azért, hogy jót cselekedjék az ember, — szólt a herczeg a szemeivel mosolyogva.

— Ezt nem mi vagyunk hivatva eldönteni, — jegyezte meg madame Stahl, a kinek a figyelmét nem kerülte el az a bizonyos kifejezés a herczeg arcán. — Tehát majd elküldi nekem azt a könyvet, kedves gróf? Nagyon köszönöm, — fordúlt oda a fiatal svédhez.

— Áá! — kiáltott föl a herczeg, megpillantván a moszkvai ezredest, a ki ott állott nem messze, és miután üdvözölte madame Stahl, a leányával és az ezredessel együtt tovább ment.

— Ez a mi arisztokráciánk, herczeg! — mondotta, gúnyos akarván lenni, az ezredes, a ki ellenszenvvel viseltetett madame Stahl iránt, mert nem volt ösmerős vele.

— Mindig ugyanaz, — felelt a herczeg.

— De hát ön, herczeg, még a betegsége előtt, vagyis az előtt, hogy lefeküdt, ösmerte őt?

— Igen. Éppen akkortájt feküdt le, — szólott a herczeg.

— Azt mondják, már tíz éve, hogy nem kelt föl . . .

— Nem kelt föl, mert az egyik lába rövidebb, mint a másik. Nagyon rossz növése van . . .

— Papa, az lehetetlen! — kiáltott föl Kiti.

— A rossz nyelvek így mondják, szívem. Hanem a te Varenykádnak ugyancsak kijut, — tette hozzá. — Óh, ezek a beteg asszonyok!

— Óh, nem, papa! — felelt Kiti tüzzel, — Varenyka valósággal imádja őt! De meg annyi jót is tesz! Kérdezd meg, a kitől akarod! Őt és Stahl Aline-t ösmeri mindenki.

— Lehet, — szólott a herczeg a könyökével meg-

szorítván a kezét. — De sokkal jobb volna, ha bárkitől kérdezősködnék is az ember, senki se tudna róla semmit.

Kiti elhallgatott, nem azért, mintha nem lett volna mit mondania, hanem azért, mert még az apja előtt sem akarta elárulni titkos gondolatait. De, különös dolog, mindamellet, hogy nagyban készült rá, hogy nem veti alá magát az apja véleményének, s nem engedi őt be a szentélyébe, érezte, hogy madame Stahlnek az az isteni képe, a melyet egy teljes hónapon át a lelkében hordott, eltűnt visszahozhatatlanul, a mint az az alak, a mely egy odavetett ruhából támad, legott eltűnik, a mint az ember rájön, hogy hogy' hever ott az a ruha. Az egészből csak egy kurtalábú asszony maradt meg, a ki csak azért fekszik, mert rosszul van megteremve, és lelkiismeretlenül kínozza Varenykát azért, mert ez nem jól csavarja a lábaj köré a nagykendőt. És képzeletének minden megerőltetése ellenére se sikerült neki többé az azelőtti madame Stahl maga elé varázsolnia.

XXXV.

A herceg derült hangulata átragadt a házbeliekre, az ösmerőseire, sőt még arra a német asszonyra is, a kinek a házában Scserbaczkijék laktak.

Mikor a herceg Kítivel a forrástól visszatért, miután az ezredest, Jevgenyevna Máriát és Varenykát meghívta kávéra, kivitette az asztalt meg a székeket a kertbe, a gesztenyefák alá és megparancsolta, hogy reggelihez ott terítsenek. A háziasszony és a cselédség is szinte megélénkültek jókedvének a hatása alatt. Ösmerték a bőkezűségét, s alig félóra múlva az a beteg hamburgi orvos, a ki az emeleten lakott, irigyen nézte az ablakból a gesztenyefa alatt egybegyűlt jókedvű és egészséges orosz társaságot. A lomboknak apró körökkel imbolygó árnyékában, a fehér asztalkendővel letakart, s kávécsészékkel, kenyérrel, vajjal, sajttal és hideg vaddal megrakott asztal mellett, lilaszín szalagos fejdíszben ott ült a hercegné és szétosztotta a csészéket s a vajaskenyereket. Az asztal másik végén a herceg

foglalt helyet, a ki jóízűen falatozott és vidáman beszélgetett. Kirakta maga elé azt a sok faragott szelenczét, játékot és mindenféle tollkést, melyet különféle fürdőhelyeken összevásárolt, és szétozotta őket a jelenlévők között, Lischenről, a cselédről és a háziasszonyról se feledkezvén meg, a kikkel furcsa és rossz némettségével eltréfált, s váltig biztosította őket, hogy nem a víz gyógyította meg Kitit, hanem az ő pompás ételeik és különösen az aszalt-szilva-leves. A hercegné jól mulatott urának orosz szokásain, de a mellett olyan élénk és jókedvű volt, a milyen ott tartózkodásuk egész ideje alatt tán egyszer sem. Az ezredes, mint mindig, jókat kaczagott a herceg tréfáin; de az európai életet illetőleg, a melyet, mint hitte, figyelmesen tanulmányozott, a hercegné pártjára állott. A jóságos Jevgenyevna Mária majd megszakadt nevetésben mindenben, a mi furcsát a herceg csak mondott, sőt Varenyka is, a mit Kiti eddig sohase tapasztalt rajta, szinte elbágyadt attól a halk, de azért észrevehető nevetéstől, a melyet belőle a herceg tréfái kicsaltak.

Mindez fölvidította ugyan Kitit, de azért még sem tudott a gondoktól teljesen szabadulni. Nem tudta megoldani azt a föladatot, a mely elé az apja állította, bár akaratlanúl, azokkal a furcsa nézetekkel, a melyeket a barátnőiről és arról az életről vallott, a melyet ő anynyira megszeretett. Ehhez a föladathoz járult még a Petrovékhoz való viszonyában beállott változás is, mely ma olyan félreösmerhetetlenül és oly kellemetlenül nyilvánvalóvá lett. Valamennyien jókedvűek voltak, csak Kiti nem tudott az lenni, a mi csak még jobban bántotta. Olyasféle érzés vett rajta erőt, a minőt gyerekkorában érzett, a mikor büntetésből bezárták a szobájába, s onnan hallgatta testvéreinek vidám kaczagását.

— Ugyan minek vásároltad össze ezt a tömérdek holmit? — kérdezte a hercegné mosolyogva s egy csésze kávé nyújtott az ura felé.

— Hát az ember megy, mendégél, odaér egy bolt-hoz s legott elkezdik kínálgatni: „Erlaucht, Excellenz, Durchlaucht“. S a mint egyszer azt mondják: „Durch-

laucht“, nem tudok ellentállani: és vagy tíz tallér — volt — nincs.

— Mind csupa unalomból, — szólott a herczegné.

— Persze, hogy unalomból. De mikor, matyuska, annyira únja magát az ember, hogy azt se tudja, hova legyen tőle.

— De hát hogy únhatja magát, herczeg? Hiszen olyan sok érdekes dolog van most Németországban, — jegyezte meg Jevgenyevna Mária.

— De hiszen ösmerek én már mindent, a mi érdekes: az aszalt-szilva-levest ösmerek, a borsós kolbászt ösmerek. Mindent ösmerek.

— Nem, herczeg, akármit beszél, érdekesek itt az intézmények is, — mondotta az ezredes.

— Ugyan mi az az érdekes? Olyan elégedettek mind, akár a rézgarasok; mindenkit meghódítottak. De én, ugyan mivel legyek olyan rettenetesen elégedett? Én bizony nem hódítottam meg senkit se, magam húzom le a cipőimet s még az ajtó elé is magam állítom ki. Reggel fölkelek, tüstént felöltözöm, s megyek az étkezőbe, azt az utálatos téát meginni. Mennyivel más minden otthon! Fölébred az ember minden sietség nélkül, megharagszik valamiért, zsörtölődik, majd szépecskén észretér, megfontolja a dolgot, és nem siet soha.

— De az idő — pénz, erről megfeledkezik, — szólt az ezredes.

— Ideje válogatja! Van olyan idő, a melyből az ember egy egész hónapot szívesen odaad egy poltináért, de olyan is van, a melyből semmi pénzzel se lehet megfizetni akárcsak egy félórácskát is. Ugy-e, Katyénka? Mi lett, hogy olyan unalmas vagy?

— Semmi.

— Hova siet? Maradjon még egy cseppet, — fordult oda Varenykához.

— Haza kell mennem, — felelt Varenyka, fölkelt s megint nevetésben tört ki. Mikor lecsillapodott, elbúcsúzott s bement a házba a kalapjáért.

Kiti utána ment. Most még Varenykát is egészen másnak látta. Nem mintha rosszabb lett volna, de más volt, mint a milyennek addig képzelte.

— Rég nem kaczagtam ilyen jóízűt! — mondotta Varenyka, összeszedvén az ernyőjét meg a táskáját. — Milyen kedves ember a maga papája.

Kiti hallgatott.

— Mikor találkozunk? — kérdezte Varenyka.

— Maman szeretne elmenni Petrovékhoz. Maga nem lesz ott? — szólott Kiti, Varenykát figyelve.

— Ott leszek, — felelt Varenyka. — Készülnek elutazni, s odaigérkeztem, hogy segítsek nekik csomagolni.

— Nos hát, én is odamegyek.

— Ugyan mit keresne ott?

— Miért? Miért? Miért? — szólalt meg Kiti, tágra nyitott szemekkel, s nem akarván Varenykát elereszteni, megfogta a napernyőjét. — Maradjon csak, miért?

— Csak; a papája is megjött, meg aztán feszélyezné is őket a jelenléte.

— Nem, nem, azt mondja meg nekem, mért nem akarja, hogy én gyakrabban járjak Petrovékhoz? Mert hiszen maga nem akarja. De hát miért?

— Azt én nem mondtam, — szólott Varenyka nyugodtan.

— De, kérem mondja meg!

— Megmondjak mindent? — kérdezte Varenyka.

— Mindent, mindent! — kapta föl Kiti.

— Semmi különös nincs a dologban, annyi az egész, hogy Alexijevis Mihail (így hívták a festőt) azelőtt korábban akart elutazni, most meg egyáltalában nem akar, — mondotta Varenyka mosolyogva.

— Nos! Nos! — nógatta Kiti, sötéten nézve Varenykára.

— Nos, és Pavlovna Anna véletlenül azt találta mondani, hogy azért nem akar, mert maga itt van. Természetes, hogy ez nem volt helyén, de ebből aztán, és maga miatt, összekocczanás támadt köztük. Hiszen maga is tudja, hogy a beteg emberek milyen ingerlékenyek.

Kiti mind jobban elkomorodva, hallgatott, s csak Varenyka beszélt, iparkodván őt lecsillapítani és megnyugtanni, mert előre látta a fenyegető kitörést, csak azt

nem tudta, vajon könnyekben vagy szavakban fog-e az végbemenni.

— Így hát jobb, ha nem megy oda... Hiszen beláthatja, és még csak rossz néven sem veheti...

— Úgy kell nekem, úgy kell nekem! — mondotta Kiti szaporán s kikapván Varenyka kezéből az ernyőt, s csak úgy elnézett a barátnője szemei mellett.

Varenyka a barátnője gyermekes haragját látva, szeretett volna elmosolyodni, de attól tartott, hogy meg találja sérteni.

— Hogy-hogy' úgy kell? Nem értem, — szólott.

— Úgy kell, azért, mert az egész csak képmutatás, alakoskodás volt és nem a szívemből fakadt. Mi közöm is volt nekem egy idegen emberhez? És mi lett a vége, az, hogy pörpatvarnak lettem az okozójává, s olyasmit tettem, a mire senki se kért. Mind azért, mert az egész csak képmutatás! Képmutatás! Képmutatás!...

— De hát mi célja volt a képmutatásnak? — kérdezte Varenyka halkán.

— Oh, milyen ostoba, milyen utálatos dolog! Nem volt nekem erre semmi szükségem... Csupa képmutatás! — ismételte, az ernyőt nyitogatva és csukogatva.

— De mi volt a célja vele?

— Az, hogy jobbnak látszassam az emberek előtt, magam előtt, az Isten előtt; megcsaltam mindenkit. Nem, többé nem adom oda magamat ilyesmire! Lehet az ember rossz, de nem kell azért mindjárt hazugnak és csalónak lennie!

— De hát ki a csaló? — kérdezte Varenyka szemrehányóan. — Maga úgy beszél, mintha...

De Kiti rettentően fölfortyant. Nem engedte, hogy befejezze.

— Én nem magáról, éppenséggel nem magáról beszélek. Hiszen maga, maga a tökéletesség. Igen, igen, én nagyon jól tudom, hogy maga a tökéletesség; de mitévő legyek, ha én rossz vagyok? Mindez nem volna, ha én nem volnék rossz. Ám hadd legyek hát olyan, a milyen vagyok, de alakoskodni nem fogok tovább. Mi közöm nekem Pavlovna Annához! Ám éljenek, a hogy' akarnak,

én is élek, a hogy' én akarok. Én nem tudok más lenni... S ez mind nem az igazi, nem az igazi . . .

— Hogy-hogy', nem az igazi? — szólt Varenyka álmélkodva.

— Ez mind nem az. Én nem tudok másként élni, mint a szívem szerint, maga pedig elvek szerint él. Én magát egész egyszerűen megszerettem, maga pedig engem alkalmasint csak azért szeret, hogy megmentse és kioktasson!

— Maga igazságtalan, — mondotta Varenyka.

— De hiszen én nem beszélek másokról, csak magamról.

— Kiti! — hallatszott az édes anyja hangja, — gyere csak ide, mutasd meg apádnak a fehér nyulacskaidat.

Kiti büszke tartással, a nélkül, hogy a barátnőjével megbékült volna, fogta az asztról egy iskátulában a nyulacskaít, és kiment az anyjához.

— Mi lelt? Miért vagy olyan piros? — kérdezte tőle az apja meg az anyja csaknem egyszerre.

— Semmi, tüstént jövök, — felelt és visszaszaladt a házba.

„Még ott van! — gondolta magában. — Mit fogok neki mondani, Istenem! Mit csináltam, miket beszéltem! Miért is bántottam meg őt? Mitévő legyek? Mit mondjak neki?“ — gondolta Kiti, s az ajtóban megállt.

Varenyka kalapban s az ernyővel a kezében az asztról ült, s az ernyő rugóját vizsgálgatta, melyet Kiti elrontott. Fölemelte a fejét.

— Varenyka, bocsásson meg nekem, bocsásson meg! — suttogta Kiti, odalépve hozzá. — Nem is tudom, mit beszéltem. Én . . .

— Én, igazán nem akartam magát megkeseríteni, — mondotta Varenyka mosolyogva.

Szent lett a béke. De a herczeg megérkeztével Kiti nézve teljesen megváltozott az a világ, a melyben addig élt. Nem szakított ugyan mindavval, a mit megtudott, de rájött, hogy csak maga-magát csalta, a mikor azt hitte, hogy csakugyan olyanná lehet, a milyenné szeretett volna lenni. Mintha fölocsúdott volna; s a maga

teljességében tudatára ébredt annak a nehézségnek, a melylyel az járt volna, hogy minden alakoskodás és kéréskedés nélkül fönntartsa magát azon a magaslaton, a melyre fölemelkedni szándéka volt; ezenkívül a bánat, a betegségek és a haldoklók ama világának, a melyben élt, teljes nyomasztó voltát is átérezte; gyötrelmesnek tűnt fel előtte az az erőszak, a melyet magán elkövetett, hogy ezt a világot megszeresse, és szeretett volna minél előbb friss levegőre, Oroszországba, Pokrovszkojeba jutni, a hova, a mint a levelezésekből értesült, a nénye, Dolli, már kiköltözött volt a gyerekekkel.

De Varenyka iránt való szeretete semmivel se csökkent. Búcsúzáskor Kiti megkérte, hogy jöjjön el hozzájuk Oroszországba.

— Elmegyek, de csak majd ha férjhez megy, — mondotta Varenyka.

— Sohase megyek férjhez.

— Úgy hát sohase jövök el.

— Nos, akkor hát már csak azért is férjhez megyek. Vigyázzon, meg ne feledkezzék az ígérétéőről! — mondotta Kiti.

Az orvos jóslatai beteljesedtek. Kiti teljesen gyógyultan tért vissza Oroszországba. Nem volt talán olyan vidám és gondtalan, mint azelőtt, de a nyugalma visszatért. A moszkvai keserúségek már csak az emlékezetében éltek.

